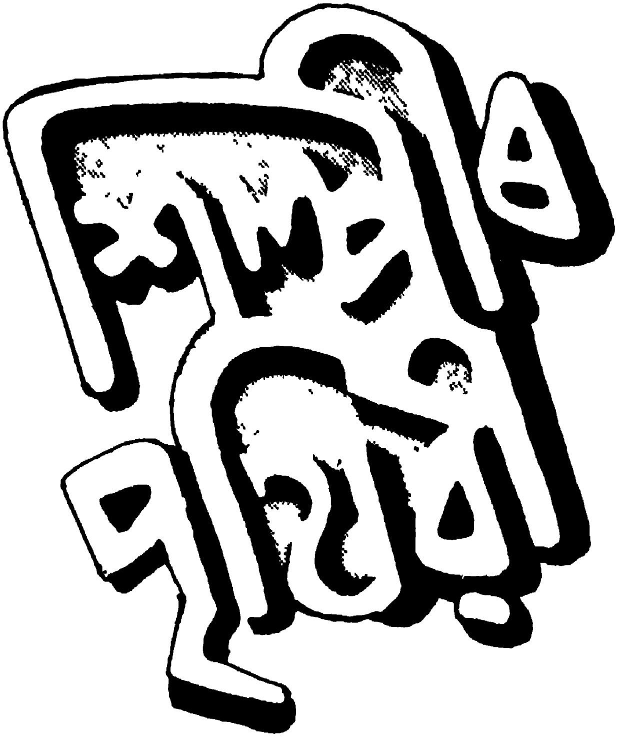

শিল্পীৰ পৃথিৱী

সমীন কলিতা

সাহিত্য-প্ৰকাশ
ট্ৰিবিউন বিল্ডিংছ
গুৱাহাটী-৩

SILPIR PRITHIVI

A collection of life sketches of artists written by Shri Samin Kalita and published by Sahitya-Prakash, Tribune Buildings, Guwahati-3.
Price : Rs. 50.00 (Rupees Fifty only)

* প্ৰকাশক :
সাহিত্য-প্ৰকাশ
ট্ৰিবিউন বিল্ডিংছ
গুৱাহাটী-৩

* প্ৰথম প্ৰকাশ : ছেপ্টেম্বৰ, ১৯৯৬ চন।

* মূল্য : ৫০.০০ (পঞ্চাশ টকা)

* বেটুপাত : চম্পক বৰবৰা

* মুদ্ৰক : ট্ৰিবিউন প্ৰেছ, গুৱাহাটী-৭৮১০০৩

‘দৈনিক অসম’ কাকতৰ উপ-সম্পাদক,
অনিল বৰুৱাৰ হাতত

সমীন কলিতা

এষাৰ

শ্ৰীসমীন কলিতাই এটা ডাঙৰ অভাৱ পূৰালে— 'শিল্পীৰ পৃথিৱী'ৰ যোগেদি। আমাৰ মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়ে সমাজৰ এটা ভাগক সদায় উপেক্ষিত কৰি ৰাখিছে। বস্তুবাদী দৃষ্টিকোণে এই ভাগটোৰ ওজন কমাই ৰখাৰ ফলত তেওঁলোক জ্বলি থকা ধূপৰ নিচিনা হ'লগৈ— সৌৰভ বিলাই জ্বলি জ্বলি ধূপ শেষ হৈ যাব লাগিছে। কিমান আমাৰ মাজৰপৰা ইতিমধ্যে হেৰাই গ'ল, কিমানে সংসাৰ-যুঁজত যুঁজি যুঁজি নিজক নিঃশেষ কৰি দিলে— আমি তাৰ খবৰ ৰাখোঁ। অথচ তেওঁলোকে বিলাই যোৱা সৌৰভে আজি আমাক পুলকিত কৰিছে, ভৱিষ্যতৰ পথ দেখুৱাই দিছে, সাধনাৰ নতুন সৌধ ৰচনা কৰিছে।

'শিল্পীৰ পৃথিৱী'য়ে আমাৰ পাপ মোচন কৰাৰ বাবে চেষ্টা চলোৱাত নথৈ ৰং পাইছোঁ। শ্ৰীসমীন কলিতাৰ এই চেষ্টাই সমাদৰ লাভ কৰক— তাকেই কামনা কৰিলোঁ। লগতে এই কামৰ জৰিয়তে সেই সাধকসকলৰ প্ৰতি শ্ৰীকলিতাই জনোৱা শ্ৰদ্ধাৰ লগতে আমিও আমাৰ ৰবীয়া শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিলোঁ।

কীৰ্তিনাথ হাজৰিকা

কিতাপখনৰ বিষয়ে দু-আষাৰমান

'শিল্পীৰ পৃথিৱী' নামৰ এই মূল্যবান কিতাপখনৰ লিখক শ্ৰীসমীন কলিতাৰ লগত মোৰ পৰিচয় বহুদিনীয়া পুৰণি। তেওঁ বহু বছৰ ধৰি আশাশুধীয়াকৈ জীৱনী ৰচনাৰ কামত লাগি আছে। আন বহুতো মানুহৰ দৰে অবাবতে সময় খৰচ কৰা মানুহ তেওঁ নহয়। সকলো সময়তে তেওঁ কিবা নহয় কিবা এটা সজ কাম আৰু সজ চৰ্চাত নিজকে ব্যস্ত ৰাখে। সেই কাৰণেই মই তেওঁক ভাল পাওঁ আৰু শ্ৰদ্ধা কৰো। তেওঁৰ এই পৰিশ্ৰম বা সাধনাৰ ফলস্বৰূপে আমি ইতিমধ্যে কেবাখনো মূল্যবান জীৱনী পুথি পাইছো। এইবাৰ তেওঁ ৪১জন অসমীয়া শিল্পীৰ (গায়ক, নৰ্তক, চিত্ৰকৰ, অভিনেতা ইত্যাদি) চমু জীৱন পৰিচয় লিখি উলিয়াইছে। শিল্পীসকলৰ বেছিভাগেই জীৱিত, মাত্ৰ দুজনমানহে স্বৰ্গগামী হৈছে। শিল্পীসকল জীয়াই থাকোতেই তেওঁলোকৰ চমু জীৱন-পৰিচয় লিখি সমীন কলিতাই বৰ প্ৰশংসনীয় কাম কৰিছে, কাৰণ এইখিনি পঢ়ি জীৱিত শিল্পীসকলে বিমল আনন্দ পাব আৰু তেওঁলোকে সমাজলৈ আগবঢ়োৱা দানৰ সামান্য হ'লেও স্বীকৃতি পোৱা বুলি অনুভৱ কৰিব। তদুপৰি কিতাপখন ভৱিষ্যতে এই বিষয়ে চিন্তা-চৰ্চা কৰিব খোজা লোকসকলৰ কাৰণে নিৰ্ভৰযোগ্য আকৰ-গ্ৰন্থ বুলি বিবেচিত হ'ব।

হোমেন বৰগোহাঞি

পৰিপ্ৰেক্ষিত / একেষাৰ

মানুহৰ নিজকে সম্পূৰ্ণৰূপে প্ৰকাশ কৰা হৈ নুঠে কাহানিও, গতিকে সঠিক মূল্যায়ন কেতিয়াও নহয়। মূল্যায়নৰ নামত আমি সাধাৰণতে কিটো কৰো সেইটো হ'ল প্ৰকাশিতখিনি যিদৰে পাওঁ, যিদৰে ধৰিব পাৰো, যিদৰে বুজো সেইদৰে দাঙি ধৰিবৰ এটা প্ৰযাস মাত্ৰ। আপোনাৰ মূল্যায়নৰ ক্ষেত্ৰত আপুনি নিজকে কিমান প্ৰকাশ কৰিছে বা কৰিব পাৰিছে সেইটোও এটা কাৰক (factor) আৰু মই তাৰে কিমান পাইছো, ধৰিব পাৰিছো বা বুজি পাইছো সেইটোও এটা কাৰক। আপোনাৰ প্ৰকাশ কৰিব পৰা আৰু মোৰ বুজিব পৰা ক্ষমতাৰ মাজত মূল্যায়নটো সীমিত হৈ ৰৈ যায়—ঘটিৰ জোখত পানীৰ পৰিমাণ নিৰ্ধাৰিত হৈ ৰোৱা দি।

মানুহৰ 'বিশ্বৰূপ'ৰ প্ৰকাশ যিদৰে নহয়, সেইদৰে মানুহ 'অন্তৰ্যামী'ও হ'ব নোৱাৰে। এই দুয়োটা ক্ষমতাৰ পৰাই মানুহক বঞ্চিত কৰা হৈছে।

যিসকল কলাকাৰ, প্ৰচলিত অভিধাত শিল্পী, কলাৰ বিভিন্ন মাধ্যমত যিসকল সৃষ্টিশীল, কৰ্মত ব্ৰতী হৈ আছে, সেইসকলৰ প্ৰকাশ তেওঁলোকৰ সৃষ্টিশীল প্ৰক্ৰিয়াটোৰ দৰেই জটিল। তাক সঠিক ৰূপত পোৱা, ধৰা পেলোৱা আৰু বুজাও জটিল।

সমীন কলিতাৰ 'শিল্পীৰ পৃথিৱী' পঢ়িবলৈ লওঁতে এই সীমিত অৱস্থাটো মনত ৰাখিব লাগিব।

দৈনিক বাতৰি কাকত এখনৰ ক্ৰিয়া-কাণ্ড সাধাৰণতে এটা জনপ্ৰিয় স্তৰত অনুষ্ঠিত হয়। 'তোমাৰ ভাল লগা, মোৰ ভাল লগা' জাতীয় 'মালাবদল' প্ৰতি দিনে চলে। প্ৰয়োজন সৃষ্টি হয় আৰু পূৰোৱা হয় এই স্তৰটোৰ লগত সঙ্গতি ৰাখিয়েই। দৈনিক বাতৰি কাকতৰ পৃষ্ঠাত সাধাৰণতে দুৰ্গম পথ-পৰিক্ৰমা নচলে আৰু সেইসকল পথিকক লগ পোৱা নাযায়। —পঢ়িবৰ সময়ত এই পৰিপ্ৰেক্ষিতটো মনত ৰাখিলে 'শিল্পীৰ পৃথিৱী' আঁচনিখন ধাৰণালৈ অনা আৰু পৰিকল্পনা কৰা 'দৈনিক অসম'ৰ দেওবৰীয়া চ'ৰাৰ প্ৰতি আৰু লগতে লিখক সমীন কলিতাৰ প্ৰতিও সুবিচাৰ কৰা হ'ব।

জীৱিত শিল্পীসকলৰ বিষয়ে, বিশেষকৈ তেওঁলোক সৃষ্টিকৰ্মত ব্ৰতী হৈ থাকোতেই মূল্যায়ন দাঙি ধৰা কামটো সাধাৰণতে কৰা নহয়; থপিয়াই কৰিলেও আঁচনি লৈ

কথা নহয়। সেয়ে, সমীন কলিতাৰ এই বিধৰ লিখা অসমীয়া সংবাদ-সাহিত্যত প্ৰথম আৰু এই পৰ্যন্ত একমাত্ৰ বুলি ক'ব লাগিব। তেওঁ বাটকটীয়াৰ আসনখন এদিন পাবই, তাকে সোনকালে পালে বয়স থাকোতেই তেওঁ আৰু ন ন বাট কাটি যাবলৈ প্ৰেৰণা পাব।

অসমত সমীনৰ দৰে পৰিশ্ৰম কৰিব পৰা, কষ্ট সহিব পৰা আন এজন সংবাদ-সাহিত্যিক কিজানি নাই। মূৰত ন ন আঁচনি আৰু মুখত মৰম লগা হাঁহিটো লৈ তেওঁ শিল্পী, সাহিত্যিক, সাংবাদিকৰ ঘৰে ঘৰে ঘূৰিছে বছৰ বছৰ ধৰি। তেওঁৰ নিষ্ঠা আৰু অধ্যবসায় সফল হওক, এয়ে কামনা॥

অনিল বৰুৱা

জোৰণি

একেবাৰে সাধাৰণভাৱে আৰম্ভ কৰিছিলো কামটো। তিলক হাজৰিকাৰ সৌজন্যত 'অসম বাণী'ত কেইবছৰমানৰ কাৰণে অস্থায়ী চাকৰি এটা কৰিছিলো আৰু সেই সূত্ৰে 'দৈনিক অসম'ৰ প্ৰথমগৰাকী সম্পাদক কীৰ্তিনাথ হাজৰিকাক লগ ধৰিছিলো স্থায়ী চাকৰি এটা বিচাৰি। তেওঁ তেতিয়া অৱসৰ ল'বলৈ ওলাইছিল, ইচ্ছা আছিল যদিও চাকৰি দিব নোৱাৰিলে। কিন্তু পৰৱৰ্তী সম্পাদক প্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ বৰুৱাই হাজোৰ নিজা বাতৰি দিওঁতা কৰি দিলে। 'দৈনিক অসম'ৰ লগত সেইটোৱেই মোৰ আনুষ্ঠানিক সম্বন্ধৰ সূত্ৰপাত।

অৱশ্যে 'অসম বাণী'ত থাকোতে দুটামান গল্প লিখিছিলো আৰু সেইবোৰ দৈনিক বাতৰি কাকতৰ উপযোগী 'বিশেষ ৰীতি'ৰ গল্প বুলি মোৰ আগত অভিমত দি 'দৈনিক অসম'ৰ বিভাগীয় সম্পাদক অনিল বৰুৱাই তেওঁৰ দেওবৰীয়া চ'ৰাতো মোৰ কেইবাটা গল্প প্ৰকাশ কৰিছিল।

১৯৯২ চনৰ কথা। জীৱনী ৰচনাৰ প্ৰতি মোৰ আগ্ৰহ থকাৰ কাৰণেই শিল্পী খগেন মহন্তৰ বিষয়ে প্ৰবন্ধ এটা লিখি অনিল বৰুৱাক দিলোগৈ। তেওঁ পঢ়ি চালে আৰু সুধিলে : "বিশিষ্ট শিল্পী-সাহিত্যিকসকলক তুমি চিনি পোৱানে, জানানে? অন্ততঃ গুৱাহাটীত থকাসকলক? তেওঁলোকৰ বিষয়ে পৰিচয়মূলক সাক্ষাংকাৰ ধাৰাবাহিকভাৱে লিখিবলৈ ল'বানে? ইচ্ছা আছেনে?" মোৰ আগ্ৰহ আছে বুলি কোৱাত তেওঁ দিহা দিলে। লগে লগে সাধাৰণভাৱে আৰম্ভ কৰা কামটো এখন বৃহং আঁচনিলৈ ৰূপান্তৰিত হৈ গ'ল।

বৰুৱাই দিহা দিলে। প্ৰথমে শিল্পীসকল— চলচ্চিত্ৰৰপৰা নাটকলৈকে, সঙ্গীতৰপৰা নৃত্যলৈকে, চিত্ৰৰপৰা ভাস্কৰ্যলৈকে। বয়স ৬০ বছৰ আৰু তাতকৈ বেছি। প্ৰথমে অসুস্থসকল। ৰাজ্যিক পৰ্যায়ত বুজন অৱদান থাকিব লাগিব। ফুংফাং কিম্বা এটা কৰি বাতৰি কাকতত নাম ছপোৱাসকল সন্তৰ্পণে বাদ দিবা। খগেনৰ বয়স কম, কিন্তু কোনো কথা নাই, তেওঁৰ ক্ষেত্ৰত নিয়ম খটুৱাব নালাগে, তেওঁৰ বিষয়ে লিখা হ'লেই যেতিয়া তেওঁৰেই শিতানটো আৰম্ভ কৰা হ'ব। শিতানৰ নাম হ'ব : 'শিল্পীৰ পৃথিৱীত সমীন কলিতা'। আৰু দুটামান লিখা হাতত পৰিলেই শিতানটো আৰম্ভ কৰি দিয়া যাব।

বৰুৱাই মোৰ হাতত থকা ডায়েৰীখনতে মই সাক্ষাংকাৰ ল'ব লগা শিল্পীসকলৰ নামৰ তালিকা এখন লিখি ল'বলৈ ক'লে আৰু একালৰ পৰা কৈ গ'ল।

ক'লে যে শুদা জীৱনী নহয়। ঠিক 'শিল্পী-কোষ' বা সেই জাতীয় গ্ৰন্থৰ প্ৰস্তুতি কৰিব নালাগে। সাক্ষাৎকাৰ ল'ব লাগিব। টান কাম। 'দৈনিক অসম'ৰ দেওবৰীয়া চ'ৰাৰ প্ৰয়োজনত জীৱিত শিল্পীসকলৰ সাক্ষাৎকাৰমূলক পৰিচয় দাঙি ধৰিব লাগিব। ক'লে : "এই ধৰণৰ লিখা অসমীয়া সাহিত্য আৰু সাংবাদিকতাত নতুন কথা হ'ব। তুমি বাটকটীয়া হ'বা। ৰাজী নে তুমি ?" ৰাজী নহ'বৰ কাৰণ নাছিল।

প্ৰথম শিল্পীসকল আৰু পিছত সাহিত্যিকসকল। প্ৰথমে গুৱাহাটীত থকাসকল আৰু পিছত ৰাজ্যৰ আন আন ঠাইত থকাসকল।

এইখিনি কথা বিস্তাৰিতভাৱে ক'ব লগা হ'ল এই কাৰণেই যে, 'শিল্পীৰ পৃথিৱীত" সন্নিৱিষ্ট কৰা লিখাবোৰত, এখন দৈনিক বাতৰি কাকতৰ দেওবৰীয়া আলোচনী শাখাটোৰ প্ৰয়োজনত, বিভাগীয় সম্পাদকজনৰ দিহা আৰু আঁচনিমতে, মই অসমৰ জীৱিত শিল্পীসকলৰ এভাগৰ সাক্ষাৎকাৰমূলক পৰিচয়হে দাঙি ধৰিছো। কোনোবাটো লিখা বা আটাইবোৰ লিখা আন ধৰণৰ নহ'ল কিয় বুলি পাঠক-সমাজৰ মনত কিবা ভাব জাগিলে, এই কথাখিনি মনত পেলায় যেন— তেতিয়া মোৰ প্ৰতি সুবিচাৰ কৰা হ'ব।

মই কাম আৰম্ভ কৰি দিলো। আৰম্ভ কৰি কালক্ৰমত বুজিব পাৰিলো যে কামটো টান। মোৰ বিষয় 'শিল্পী'; শিল্পী এটা difficult subject— এটা দুৰ্বোধ্য বিষয়। সহজে সৈমান নহয়। কিছু অবুজ, কিছু ৰহস্যময়, কিছু পেঁচ লগা। বৰুৱাই অসমৰ প্ৰায়সকল শিল্পীকে জানে, কিছুমানক বৰ ঘনিষ্ঠভাৱেও তেওঁলোকৰ কীৰ্তিসমূহ, সকলো বৈশিষ্ট্য আৰু বৈচিত্ৰ্যৰ সৈতে জানে। মন-মেজাজৰো খবৰ ৰাখে। কি প্ৰশ্ন সুধিব লাগিব, কেনেকৈ সুধিব লাগিব, কেনেকৈ ওচৰ চাপিব লাগিব, কি কৌশলেৰে ৰাজী কৰাব লাগিব আৰু লগতে শিল্পীজনৰ বিষয়ে প্ৰাথমিক তথ্যখিনি--- এই সকলো দিশতে মোক দিহা দিছিল। বৰুৱাৰ বিশেষ সহায় ল'ব লগা হৈছিল প্ৰসেনজিৎ দুৱৰাৰ দৰে মেজাজী আৰু ৰাজসিক শিল্পীৰ কাষ চাপোতে। প্ৰয়াত দেবেন শৰ্মা আৰু হেমেন হাজৰিকাৰ দৰে খেয়ালী মনৰ শিল্পীক কোনোপধ্যে বলে নোৱাৰি 'বৰুৱাই কৈ পঠিয়াইছে, মোক সাক্ষাৎকাৰ নিদিলে তেওঁ নিজে ল'ব' বুলি মৃদু ভীতি প্ৰদৰ্শনৰ আশ্ৰয় ল'ব লগা হৈছিল।

কষ্টৰ কথা আৰু নকওঁ। এজোজনৰ ওচৰলৈ দুই-তিনি মাহ গৈ থাকিব লগা হৈছিল। দুই-এটা মোক গুৰুত্ব দিব নোখোজা ঘটনাৰ উদাহৰণ যিদৰে আছে, সেইদৰে মোক দুই-এসাজ ভাত খুৱাই বিশেষ আদৰ-আপ্যায়ন কৰা ঘটনাৰ উদাহৰণো আছে।

ধাৰাবাহিকভাৱে ওলাই থাকোতে লিখাবোৰ বিপুলভাৱে সমাদৃত হোৱা চকুত পৰিছিল। শিল্পী-মন সহজে সন্তুষ্ট নহয়, কিন্তু যিসকলৰ বিষয়ে লিখিছিলো তেওঁলোকো প্ৰকাশিত লিখা পঢ়ি সন্তুষ্ট হোৱা দেখা গৈছিল। লিখা প্ৰকাশ হোৱাৰ পিছত শিল্পীগৰাকীৰ মনোভাবটো জানি ল'বলৈ তেওঁক এবাৰ দেখা কৰাটো মই নিয়ম কৰি লৈছিলো। মই আজি এনে এটা দাবী কৰিলে বোধকৰো অসংগত নহ'ব যে

এই গ্ৰন্থত প্ৰকাশিত প্ৰতিটো লিখা সংশ্লিষ্ট শিল্পীগৰাকীৰ দ্বাৰা অনুমোদিত, অৰ্থাৎ তথ্যখিনি যে নিৰ্ভুল আৰু মূল্যায়নখিনি যে সঠিক সেই বিষয়ত শিল্পীগৰাকী সন্তুষ্ট। ধাৰাবাহিকভাৱে ওলাই থকা লিখাবোৰ পঢ়ি কেইবাগৰাকীও বিশিষ্ট লোকে মোৰ আগত অভিমত প্ৰকাশ কৰিছিল এইবুলি যে, অসমৰ এই অতি আদৰৰ জনপ্ৰিয় শিল্পীসকলক জীৱন কালতে সন্মান জনোৱাৰ এইটো এটা অভিনৱ প্ৰয়াস হৈছে।

এইখন 'শিল্পীৰ পৃথিৱী'ত প্ৰথম খণ্ডহে। আৰু এখন তালিকা আছে, তাত শিল্পী গুৱাহাটীৰো আছে আৰু ৰাজ্যৰ আন আন ঠাইৰো আছে। তাৰ পিছত সাহিত্যিকসকলৰ বিষয়ে লিখাৰ আঁচনিও আছে।

ইয়াত সন্নিবিষ্ট কৰা তিনিটা লিখা দেওবৰীয়া চ'ৰাৰ পিতানটোত প্ৰকাশ পোৱা নাছিল। ধাৰাবাহিক হৈ ওলোৱাৰ পৰা কিতাপত সোমোৱালৈকে মাজৰ সময়ছোৱাত কেইবাগৰাকীও ঢুকাইছে। (খগেন মহন্তৰ উপৰিও ষাঠিৰ তলৰ বয়সৰ দুই-এক সোমাই গ'ল ঘটনাক্ৰমে)।

বৰেণ্য সাহিত্যিক আৰু 'অসম বাণী'ৰ বৰ্তমান সম্পাদক হোমেন বৰগোহাঞিয়ে একেষাৰ অনুৰোধতে 'কিতাপখনৰ বিষয়ে দু-আষাৰমান' লিখি দিলে— বৰ প্ৰসন্ন মনেৰে। তেওঁ এই অভাজনক স্নেহ দি জীৱনটোৰ বাবে ঋণী কৰিলে। মই জানিলো, ধাৰাবাহিকৰূপত ওলাওঁতে তেওঁ মোৰ এই লিখাবোৰ প্ৰথম বাছনিত লৈ নিয়মিতভাৱে পঢ়িছিল।

কিতাপখন প্ৰকাশ কৰাৰ দায়িত্ব লোৱা অসমৰ আগশাৰীৰ সম্ভ্ৰান্ত প্ৰকাশন-প্ৰতিষ্ঠান 'সাহিত্য-প্ৰকাশ'ৰ স্বত্বাধিকাৰী সুৰজিৎগোবিন্দ বৰুৱা আৰু সাহিত্য প্ৰকাশৰ পৰিচালক ৰজনীকান্ত দেৱ শৰ্মাৰ সহৃদয় আন্তৰিকতাৰ কথা মই জীৱনত কেতিয়াও নাপাহৰো।

সৰ্বশেষত, 'দৈনিক অসম'ৰ বৰ্তমান উপ-সম্পাদক অনিল বৰুৱাৰ ওচৰত মই চিৰঋণী হৈ ৰ'লো।

গ্ৰন্থখনত বঢ়া-টুটা যি থাকি গ'ল তাৰবাবে ক্ষমা প্ৰাৰ্থনাৰে, ইতি।

সমীন কলিতা

আমাৰ এষাৰ

'শিল্পীৰ পৃথিৱী' গ্ৰন্থখনত শ্ৰীসমীন কলিতাই একচল্লিশজন অসমীয়া শিল্পীৰ (গায়ক, নৰ্তক, চিত্ৰকৰ, অভিনেতা আদি) জীৱন-পৰিচয় দাঙি ধৰিছে। এই শিল্পীসকলে তেওঁলোকৰ জীৱনলব্ধ সৌৰভেৰে ভৱিষ্যতৰ উজ্জ্বল পথ দেখুৱাই জাতিটোক শুদ্ধ পথত প্ৰতিষ্ঠাপিত কৰে। এককথাত শিল্পীসকলেই এটা জাতিৰ জীৱনৰ মেঁৰুদণ্ড স্বৰূপ। শ্ৰীকলিতাৰ এই জীৱনী-গ্ৰন্থ পঢ়ি আমাৰ সহৃদয় পাঠক-পাঠিকাই যথেষ্ট উপকৃত হব বুলি লগতে শিল্পীসকলেও বিমল আনন্দ লভিব বুলি আমাৰ দৃঢ় বিশ্বাস।

পৰিচালক
সাহিত্য-প্ৰকাশ

সূচী

সুন্দৰ বৰদলৈ	১
বীৰেন্দ্ৰনাথ দাস	৫
লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী	১০
খগেন্দ্ৰনাথ দাস	১৪
প্ৰদীপ চলিহা	১৭
সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱা	২৩
তৰুণ দুৱৰা	২৬
পুৰুষোত্তম দাস	৩৩
গিৰিশ চৌধুৰী	৩৯
তাৰিণীচৰণ বৰুৱা	৪৪
বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ফুকন	৪৭
পৰাগধৰ চলিহা	৫৩
জিতেন দেৱ	৬২
পদুম বৰুৱা	৬৫
জীৱেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী	৭২
ভূপেন হাজৰিকা	৭৭
হেমেন হাজৰিকা	৯৭
মুকুল বৰুৱা	১০৪
দিলীপ শৰ্মা	১১১
নলীন দুৱৰা	১১৭
শৈল বৰুৱা	১২১
অনুপমা ভট্টাচাৰ্য	১২৭
ৰসেশ্বৰ শইকীয়া	১৩২
শোভা ব্ৰহ্ম	১৩৭
দিলীপ কুমাৰ সিংহ	১৪০
দেবেন শৰ্মা	১৪৫
হেম ভট্টাচাৰ্য	১৫০
দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰ	১৫৪
প্ৰসেনজিৎ দুৱৰা	১৫৮
আব্দুল মজিদ	১৬৪

ওকজুল আলি ১৭১
লক্ষহীৰা দাস ১৭৭
অনিল দাস ১৮০
সুদক্ষিণা শৰ্মা ১৮৭
আনোৱাৰ হুছেইন ১৯১
বীণাদাস মান্না ১৯৬
প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডে ১৯৮
ৰামেশ্বৰ পাঠক ২০৪
বেণু মিশ্ৰ ২০৭
গৰিমা হাজৰিকা ২১১
খগেন মহন্ত ২১৪

সুন্দৰ বৰদলৈ

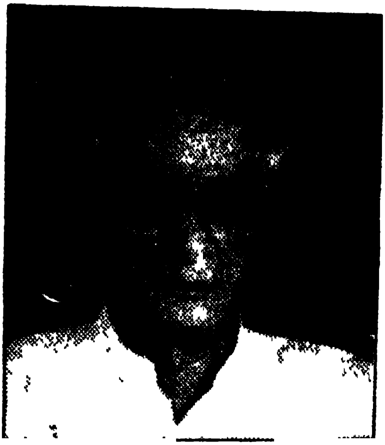

সংগীতৰ বাদ্য-যন্ত্ৰৰ নাম ওলালেই , পোনচাটেই আমাৰ মনলৈ অহা নামটি হ'ল সুন্দৰৰ পূজাৰী সুন্দৰ বৰদলৈ। বৰদলৈৰ বাদ্য-ধ্বনিৰ অমিয়া ঝংকাৰৰ ছন্দই আমাৰ জাতীয় প্ৰাণত সঞ্জীৱতা দিছে আৰু জাতিক দীৰ্ঘায়ু কৰিছে। সংগীতক ভগবানৰ প্ৰাণময় সৃষ্টিৰ এক মহত্বপূৰ্ণ সৌন্দৰ্যৰ মধুৰ সমাবেশ বুলি ধৰিব পাৰি। সেই সুৰৰেই পুষ্ট হৈছে জীৱনশিল্পী বৰদলৈ ডাঙৰীয়া।

বৰদলৈ ডাঙৰীয়া মুখ্যতঃ এগৰাকী নিপুণ আৰু সুপ্ৰতিষ্ঠিত চেতাৰ বাদকৰূপে জনাজাত। লগে লগে তেওঁৰ ভায়োলিন, তবলা আদি অন্যান্য বাদ্যযন্ত্ৰসমূহৰ লহৰৰ লগতো আমাৰ পৰিচয় ঘটিছে। তত বা তন্ত্ৰীযুক্ত বাদ্যযন্ত্ৰ সমূহৰ ভিতৰত চেতাৰ বাদ্যৰ জনপ্ৰিয়তা সবাতোকৈ বেছি বুলিব পাৰি। এই বাদ্যৰ জনপ্ৰিয়তা বঢ়োৱাত আমীৰ খাঁ, বৰকটুল্লা খাঁ, গোলাম ৰেজাৰ, মচিৎ খাঁ, ইমদাদ খাঁ, বিলাৎ খাঁ, এনায়েৎ খাঁ, উজীৰ খাঁ, আলাউদ্দিন খাঁ, ৰবি শংকৰ, নিখিল বন্দোপাধ্যায় আদিয়ে লোৱা প্ৰচেষ্টা সদায় স্মৰণযোগ্য হ'ব। এই ক্ষেত্ৰত অসমত সুন্দৰ বৰদলৈ— এই নামটি সদায় পূজা হ'ব। তেওঁ বিশেষকৈ জয়জয়ন্তী, ইমন আৰু বেহাগ এই তিনিটা ৰাগৰহে নিষ্ঠাবান সাধক। ৰাগ অনুসৰি স্বৰৰ বৈশিষ্ট্য আৰু সৌন্দৰ্যবোধ তেওঁ ৰক্ষা কৰিব জানে আৰু তেওঁৰ

এই লোকসংগীত, নৃত্য আৰু থলুৱা বাদ্যৰ সিদ্ধহস্ত গুণৰ কাৰণে তেওঁক আমি বাদ্যযন্ত্ৰৰ এগৰাকী ওস্তাদৰূপে বৰণ কৰিব লাগিব।

ঠিক তেনেদৰে তেওঁ এগৰাকী সাংস্কৃতিক সংগঠক আৰু প্ৰশাসক ৰূপেও নিজৰ দক্ষতা প্ৰমাণ কৰিছে। তেওঁ মৰিচ মিউজিক কলেজৰ (বৰ্তমান ভাটখাণ্ডে সংগীত বিদ্যাপীঠ) ১৯৪৩ চনৰ এগৰাকী বাদ্য-বিশাৰদ। উক্ত প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰা এই সম্মান লাভ কৰোঁতা বৰদলৈয়ে প্ৰথম অসমীয়া। তেওঁ তাৰ পৰা বাদ্য বিশাৰদ হৈ ওলোৱাত, বিদ্যাপীঠৰ অধ্যক্ষ কৃষ্ণনাৰায়ণ ৰতন ঝংকাৰে সেই বিদ্যাপীঠতে তেওঁক শিক্ষকতা কৰিবলৈ ধৰিছিল। কিন্তু তেওঁ জাতীয় স্বাৰ্থৰ কথা চিন্তা কৰি তেনে সুবিধাকো ত্যাগ কৰিলে। তেওঁ যিখিনি শিকিলে সেইকণ জ্ঞান অসমীয়া মানুহৰ মাজতহে প্ৰচাৰ কৰাৰ চিন্তা কৰিলে। পিতাকৰ পৰাও তেওঁ একে উপদেশেই পালে। ১৯৪৪ চনত তেওঁ অসমলৈ উভতি আহি, প্ৰথম শিৱসাগৰ নাট্য মন্দিৰতে সংগীত চৰ্চাৰ এটা শ্ৰেণী খুলিলে। ১৯৫৪ চনত বৰদলৈয়ে গুৱাহাটীলৈ আহি, প্ৰাক্তন মুখ্যমন্ত্ৰী গোপীনাথ বৰদলৈ, প্ৰাক্তন ৰাজ্যিক মন্ত্ৰী ৰোহিণী কুমাৰ চৌধুৰী, অসম কেশৰী অম্বিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰী, বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰী, ডাঃ ভুবনেশ্বৰ বৰুৱা, ডঃ সূৰ্য কুমাৰ ভূঞা আদিৰ পৃষ্ঠপোষকতাত আৰু শশীকান্ত গোস্বামী, তিলক দাস, ভুবনেশ্বৰ বুজৰবৰুৱা আদিৰ প্ৰেৰণাতে উজান বজাৰৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত 'গুৱাহাটী সংগীত কলেজ' প্ৰতিষ্ঠা কৰে। এই বিদ্যালয়ৰ বৰদলৈ অধ্যক্ষ নিযুক্ত হ'ল। এনেদৰে অসমত শাস্ত্ৰীয় সংগীত চৰ্চাৰ প্ৰথমখন বিদ্যালয়ৰ জন্ম হ'ল। এই বিদ্যালয়ে শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ এটা ডাঙৰ অভাৱ দূৰ কৰিলে। বৰদলৈৰ জীৱনৰ এইটো এটা উজ্জ্বল কীৰ্তিস্তম্ভৰূপে সদায় জিলিকি থাকিব। তেওঁ বহু কষ্ট স্বীকাৰ কৰি কৰিমগঞ্জ সংগীত মহাবিদ্যালয়, হাফলং সংগীত মহাবিদ্যালয় আৰু বঙাইগাওঁ সংগীত বিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। তিনিওখন বিদ্যালয়, ভাটখাণ্ডেৰ স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত হৈছে আৰু তিনিওখন বিদ্যালয়ৰ তেওঁ অধ্যক্ষ আছিল। তেওঁৰ তৎপৰতাতে ১৯৫৩ চন, ১৯৫৬ চন আৰু ১৯৫৮ চনত সদৌ অসম সংগীত সমাৰোহৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। ইয়ো তেওঁৰ সংগীত জীৱনৰ ইতিহাসৰ অন্য সফলতা হিচাপে অংকিত হৈ ৰ'ব।

তেওঁ বিভিন্ন বিষয় পদৰ লগতো জড়িত। তেওঁ বহুদিন ধৰি গুৱাহাটী আকাশবাণী কেন্দ্ৰৰ অডিচন সদস্যৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিছিল।১৯৮২ চনত তেওঁ কেন্দ্ৰীয় লোকসেৱা আয়োগৰ সদস্য মনোনীত হয়। লগতে আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ তেওঁ বিশেষজ্ঞ কমিটীৰ সদস্য নিৰ্বাচিত হয়। ১৯৬৪ চনত

লক্ষ্নৌ ভাটখাণ্ডে সংগীত বিদ্যাপীঠৰ অকাডেমিক কাউন্সিলৰ তেওঁক এগৰাকী সদস্য নিৰ্বাচিত কৰা হয়। তেওঁৰ যত্নতে সেই বছৰৰ পৰা থিয়ৰিৰ লিখিত পৰীক্ষা অসমীয়া ভাষাত লিখিব পৰা ব্যৱস্থা কৰাৰ বাবে সভাৰ অনুমোদন কৰোৱায়। তেওঁ অসম সংগীত নাটক অকাডেমিৰো এগৰাকী বিষয়ববীয়া সদস্য আছিল। এই অনুষ্ঠান ডঃ সৰ্বপল্লী ৰাধাকৃষ্ণণে উদ্বোধন কৰিছিল। বৰদলৈয়ে ১৯৪৮ চনৰ পৰা ১৯৬১ চনলৈ গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ নিয়মিত শিল্পীৰূপে স্বীকৃত। ১৯৪৮ চনত গুৱাহাটী আকাশবাণী কেন্দ্ৰৰ উদ্বোধনী অনুষ্ঠানত তেওঁ চেতাৰ বাদন কৰিছিল। তেওঁ বিভিন্ন সংগীত সন্মিলন আৰু প্ৰতিযোগিতাত সন্মানিত হৈছে। ১৯৪৭ চনত অসম চৰকাৰে অনুষ্ঠিত কৰা পৰ্বত-ভৈয়াম অনুষ্ঠানত, ১৯৫৮ চনত বৰোদাত অনুষ্ঠিত সৰ্বভাৰতীয় যুৱ কংগ্ৰেছ অনুষ্ঠানত আৰু ১৯৬০ চনত জয়পুৰৰ যুৱ কংগ্ৰেছ অনুষ্ঠানত তেওঁৰ দলে সৰ্বভাৰতীয় সন্মান অৰ্জন কৰিছে।

বৰদলৈ ডাঙৰীয়াৰ জন্ম ১৯১৪ চনৰ ২০ এপ্ৰিলত, গোলাঘাটত। তেওঁৰ পিতৃ স্বৰ্গীয় হীৰানাথ শৰ্মা বৰদলৈ আৰু মাতৃ ৰোহিণী দেৱী। ১৯৪৬ চনত তেওঁ কামিনী বৰদলৈৰ লগত বিবাহ পাশত আবদ্ধ হয়। তেওঁৰ ববদেউতাক গোপীনাথ বৰদলৈ মহাপেস্কাৰ এসময়ত শিৱসাগৰৰ জন্মাষ্টমীৰ গীত আৰু বৰগীত গোৱা বিশিষ্ট গায়ক আছিল। পিতৃ হীৰানাথ শৰ্মা বৰদলৈও এজন সংগীতপ্ৰেমী লোক আছিল। সংগীতপ্ৰাণ পৰিয়ালটোৰ পৰাই, তেওঁ সংগীত সাধনাৰ প্ৰথম অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰে। ১৯৩৪ চনত তেওঁ সংগীত শিক্ষাৰ কাৰণে মণিপুৰলৈ যায় আৰু তাতে ওস্তাদ থাম্বো সিঙৰ ওচৰত গানৰ শিক্ষা লয়। ১৯৩৬ চনত তেওঁ লক্ষ্নৌলৈ গৈ তাৰ মৰিচ মিউজিক কলেজ অব হিন্দুস্থানী মিউজিকত ভৰ্তি হয়। সেই সময়তে সেই বিদ্যাপীঠত সংগীত শিক্ষা লবলৈ যোৱা অন্যান্য অসমীয়াসকলৰ ভিতৰত বৰপেটাৰ খগেন্দ্ৰ নাথ দাস, যোৰহাটৰ বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকন আৰু গোলাঘাটৰ গিৰীন্দ্ৰনাথ বৰাৰ নাম উল্লেখ কৰিব পাৰি। তাতে তেওঁ পোনতে গান আৰু তবলা শিক্ষা লৈছিল যদিও পিছত ওস্তাদ হামিদ হুছেইন খাঁৰ চেতাৰ বাদনে তেওঁক মোহিত কৰে আৰু চেতাৰতো নাম লগায়। কিন্তু তিনিওটা বিষয় একেলগে চম্ভালিবলৈ টান হ'ব ভাবিয়ে, চেতাৰতে মনোনিবেশ দিয়ে। কলেজত থকা কালত তেওঁ ৰতন ঝংকাৰ, আলাউদ্দিন খাঁ, ওস্তাদ হামিদ হুছেইন খাঁ, মুস্তাক হুছেইন খাঁ আদি কেইবাগৰাকী ভাৰতখ্যাত সংগীতজ্ঞৰ সংগীতানুষ্ঠান উপভোগ কৰাৰ সুবিধাও পাইছিল।

১৯৭৮ চনৰ ১০ মাৰ্চত অসম সাহিত্য সভাৰ পঞ্চচত্বাৰিংশ গোলাঘাট অধিবেশনৰ সাংস্কৃতিক সন্মিলনৰ তেওঁ উদ্বোধক আছিল। সেইদিনা জাতিৰ উদ্দেশ্যে দিয়া উদ্বোধনী ভাষণত তেওঁ কৈছিল– "বৰ্তমান অসমীয়াতে কেইখনিমান বিভিন্ন সংগীত বিষয় জ্ঞানৰ পুথি শিক্ষাৰ্থীৰ সুবিধাৰ্থে ছপা হৈ ওলাইছে। এনেবোৰ প্ৰচেষ্টাত এটা সুস্থ জ্ঞান যে পুনৰ্প্ৰতিষ্ঠাৰ পিনে অগ্ৰসৰ হৈছে তাক নদি ক'ব পাৰি। মোৰ কথা হ'ল সংগীতৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষকৈ যিসকলে বৰঙণি দি গৈছে, তেখেতসকলৰ জীৱনীৰ লগতে লক্ষ্মীৰাম বৰুৱা, কীৰ্তিনাথ বৰদলৈ আদিৰ ৰচিত প্ৰকাশিত-অপ্ৰকাশিত পুথি সাহিত্য সভাৰ তৰফৰ পৰা পুনৰ প্ৰকাশ হোৱাটো নিতান্ত প্ৰয়োজন। ইয়াৰ দ্বাৰা ৰাইজ তথা সুধী সংগীতপ্ৰেমী আৰু সংগীত শিক্ষাৰ্থীসকল উপকৃত হোৱাৰ থল ওলাব।"

বৰদলৈক গুৱাহাটী ৰিহাবাৰীৰ সুৰাগপুৰৰ তেওঁৰ বাসভৱনত লগ ধৰি তেওঁৰ সংগীত জীৱনৰ সম্পৰ্কত ভালেমান প্ৰশ্নই কৰিছিলোঁ। আমাৰ শেষৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি তেওঁ কৈছিল– 'যদিও অসমখন স্বভাৱতে সংগীতৰ ৰহঘৰা বোলা হয়, তথাপি সংগীতৰ প্ৰতিটো স্বৰৰ সৌন্দৰ্য– নৃত্যৰ ভংগীমা বুজি পাবলৈ হলে আমি একাণপতীয়া সাধনাত ব্ৰতী হ'ব লাগিব। কিন্তু এই ক্ষেত্ৰত অসমক ব্যতিক্ৰম যেন দেখা গৈছে। প্ৰধানতঃ পৰিৱেশ, পৰিস্থিতি, সহজসাধ্য আৰ্থিক সুব্যৱস্থা নথকাৰ কাৰণে এই বিষয়ত ভাৰতৰ অন্য ঠাইৰ দৰে এতিয়াও অগ্ৰসৰ হ'ব পৰা নাই। আন এটা চিন্তনীয় বিষয় হ'ল যে, এতিয়া আমাৰ উঠি অহা শিল্পীসকলে অন্যক অনুকৰণ কৰাহে দেখা গৈছে। এনেদৰে চলিলে সময়ত আমাৰ নিজস্ব হেৰাই যাবও পাৰে। নতুনক আদৰি ল'লেও পুৰণি কৃষ্টিৰ প্ৰতি আমি সকলো সময়তে সচেতন হৈ থাকিব লাগিব। কিয়নো ন-পুৰণিৰ সংমিশ্ৰণতহে এটা নতুন বিষয়-জ্ঞানৰ সৃষ্টি হয় আৰু ইয়াকো সুস্থভাৱে পৰিচালনা কৰিবলৈ হ'লে ভাব, অনুভূতি আৰু সাধনাৰ একান্ত প্ৰয়োজন।"

ধীৰেন্দ্ৰনাথ দাস

"মানৱ নিজৰ মানৱত্বৰ গৰিমাত যেতিয়াই ফুটি উঠে, তেতিয়াই মানৱ জীৱনো সাৰ্থক হয়। আমাৰ মানৱাত্মাৰ অন্তৰ্নিহিত শক্তিৰ পৰিচয় দিবৰ কাৰণেই এই জীৱন। আত্মাৰ আলোকেৰে এই জীৱনৰ আন্ধাৰ বাট পোহৰাই লব নোৱাৰিলে এই দুৰ্গম পথৰ অভিযানত আমি কেনেকৈ কৃতকাৰ্যতা লাভ কৰিব পাৰিম? সংগীতেই আত্মাক পোহৰ দিয়ে— প্ৰাণক বিকাশ কৰে।" এইখিনি কথা অসমৰ এজন প্ৰখ্যাত গায়কে কোৱা। এই মুকুতামালাৰ মাজতে গায়কজনৰো নিজৰ জীৱনটো ওলাই আছে। সেই শিল্পীগৰাকীয়ে হ'ল ধীৰেন্দ্ৰনাথ দাস। সংগীতজ্ঞ ধীৰেন্দ্ৰনাথ দাসৰ আমি আজি সকলোৱে ঠিকনা হেৰুৱাইছো। কিন্তু ১৯২৯ চনৰ পৰা ১৯৮৬ চনলৈ দাসৰ প্ৰাণপৰশা কণ্ঠই গোটেই অসমক আন্দোলিত আৰু সাংগীতিক সুখত বুৰাই ৰাখিছিল। এই সময়ছোৱাৰে অন্যান্য দৰদী গায়ক কেইগৰাকীমান হ'ল— দুৰ্গা ভূঞা, তৰিকুদ্দিন আহমেদ, আনন্দিৰাম দাস, পুৰুষোত্তম দাস, বলোৰাম দাস, দুৰ্গা ফুকন, চাৰু বৰদলৈ, ইক্ৰামুল মজিদ আদি।

ধীৰেন্দ্ৰনাথ দাসৰ দেহ-মন শাঁত কৰা কণ্ঠৰ কথা আমি কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰোঁ। তেওঁৰ গীতত আছে সঞ্জীৱনীৰ অসীম শক্তি, যিয়ে শ্ৰোতাক নৱজীৱনৰ আশিসবাণী দান কৰিছে। তেওঁৰ কণ্ঠ একপ্ৰকাৰ কুলি-কেতেকীৰ কণ্ঠলৈও ৰূপান্তৰিত হৈছে। শেৱালি-বকুলৰ গোন্ধে যিদৰে দশোদিশ আমোল-

মোলায়, দাসৰ মৌ-মাতেও আমাৰ শৰীৰত স্পন্দনৰ পুলক জগাব পাৰে। ইয়াৰ বাবে তেওঁক আমি সুৰৰ কাৰেং সাজোতাৰূপে বৰণ কৰিব পাৰোঁ। তেওঁক সঙ্গীত শাস্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰিক আৰু তত্ত্বমূলক দুয়োটা দিশৰে ওজাৰূপে আমি পাইছোঁ।

দাসৰ এতিয়ালৈ গোৱা গীতৰ সংখ্যা তিনিশৰ ভিতৰত হ'ব। 'আজি ই ৰূপালী নিশা' 'মোৰ দুৱাৰত বাজি ৰ'ল অনিবাৰ,' 'নিশাৰ সপোন যমুনা আপোন,' 'ক'ৰে তই শুৱনী নাচনি বিজুলী,' 'নাও তোৰ সোণালী বঠা তোৰ ৰূপালী,' 'নুলুকাবি মেঘৰ আঁৰত', 'যা অ' বাটৰুৱা' আদি কৰি এই গীতসমূহৰ চাৰিখন ৰেকৰ্ড হৈ ওলাইছে। গীতসমূহ ১৯৪২-'৪৪ চনৰ ভিতৰত হিজ মাষ্টাৰ্ছ ভয়েচত বাণীবদ্ধ হৈছিল। তদুপৰি তেওঁ গোৱা অনান্য গীতসমূহো অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ যোগে প্ৰচাৰিত হৈছে। ১৯৪৪-১৯৪৭ চনলৈ কলিকতা কেন্দ্ৰ আৰু ১৯৪৮-১৯৮৬ চনলৈ গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ দাস আছিল নিয়মীয়া শিল্পী। তেওঁৰ স্মৰণীয় কণ্ঠৰ শলাগ লৈ ডঃ ভূপেন হাজৰিকাই লিখিছে— "আজীৱন চৰকাৰী চাকৰি কৰিও শ্বিলঙত নানা বিঘিনি নেওচি সঙ্গীত সাধন কৰি অহা শ্ৰীযুত ধীৰেন দাস, আমাৰ শৈশৱৰ আৰু যৌৱনৰ জীৱন্ত প্ৰেৰণা আছিল।... তেখেতৰ জীৱন আৰু সাধনা দীৰ্ঘজীৱী হওক আৰু আমাকো বহুদিনলৈ প্ৰেৰণা যোগাওক।" বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকনে তেওঁক 'আজীৱন সুৰ সাধক'ৰূপে আঁকোৱালি লৈছে।

সেইদিনা আছিল ১৯৯২ চনৰ দহ জানুৱাৰী। আমি দাসক লগ পোৱাৰ উদ্দেশ্যে গুৱাহাটীৰ কৃষ্ণ নগৰৰ তেওঁৰ বাসভৱনলৈ গৈছিলোঁ। ১৯৯২ চনৰ জুলাইত ৭৯ বছৰৰ ডেওনা পাৰ কৰিবলগীয়া দাসে তেওঁৰ বন্ধু এজনৰ সৈতে জজ খেলপথাৰত গ্ৰন্থমেলা উপভোগ কৰি চান্দমাৰী বাছ ষ্টপেজৰ পৰা খোজ কাঢ়ি ঘৰলৈ ওভতাৰ বাটত তেওঁক আমি লগ পাইছিলোঁ। এই বয়সতো তেওঁৰ খোজ-কাটলত কোনো ভাগৰ নেদেখিলোঁ। আধাবাটৰপৰা তেওঁলোকৰ আমিও লগ হলোঁ। হাতত দেখিলোঁ, সুৰ সাধনাৰ এখন গ্ৰন্থ। তেওঁ কৈ গ'ল, 'সঙ্গীত সম্পৰ্কে ভাল গ্ৰন্থ এখন আনিলোঁ, চাব লাগে। কিতাপখনৰ পৰা বহুতো শিকিব লগা থকা যেন পাওঁ।' তেওঁৰ কথাত আমি একপ্ৰকাৰ বিস্মিতেই হলোঁ, প্ৰায় আশী বছৰ বয়সতো সঙ্গীত সাধনা? উত্তৰটি তেওঁ আমাক একপ্ৰকাৰ লগে লগেই দিলে। গৈ পোৱাত পিন্ধি থকা কানি-কাপোৰেৰে তেওঁ চকী এখনত বহি, আমাকো তেওঁৰ কাষতে বহুৱাই লৈ, সঙ্গীতৰ এনে এক মূৰ্চ্ছনা তুলিলে, তেওঁৰ সুৰে আমাক অন্য এখন জগতলৈ নিয়া যেনহে বোধ হ'ল।

তেওঁক আমি ৰাগ-সঙ্গীত সম্পৰ্কে সোধাত ক'লে– “বাদছাহী ঐশ্চৰ্য আৰু জাক-জমকৰ ভিতৰত যি সঙ্গীতৰ জন্ম লাভ হৈছিল, ভাব-প্ৰৱণ কাব্যৰ লক্ষণযুক্ত অসমীয়া সঙ্গীতত সেইঁ ৰীতি যে কিছুদূৰ তেল-পানীৰ দৰে সম্বন্ধ থকা হ'ব তাক আমি জানো। অসমীয়া তিৰোতাৰ ধুনীয়া সাজ ৰিহা-মেখেলাৰ পৰিবৰ্তে ‘গাউন’ পিন্ধাই মেম সজাবলৈ যোৱাটো সম্পূৰ্ণ অৰুচিসঙ্গত ই ঠিক, কিন্তু সেই ৰিহা-মেখেলাত হোৱা আধুনিক পৰিৱৰ্তন নিন্দনীয় নহয়। বৰ্তমান সঙ্গীততো সেই একে কথা। গতিকে আমি এই কথা মানি লবলৈ টান পাম যে, অসমীয়াই চিৰদিন কলাখাৰ খাব, খৰিচা খাই আহিছে বুলিয়েই মোগলৰ কোৰমা, কোপ্তাৰ গোন্ধ কোনো কালেই সহ্য কৰিব নোৱাৰিম। অসমীয়া সংগীতত যিসকলে হিন্দুস্থানী ৰাগ-সঙ্গীতৰ প্ৰভাৱ অনাৰ পক্ষপাতী নহয়, তেওঁলোকে হিন্দুস্থানী সঙ্গীতক প্ৰকৃত দৃষ্টিত দেখিবলৈ সুবিধা পোৱা নাই বুলিয়েই কব পাৰি। কিয়নো হিন্দুস্থানী সঙ্গীতৰ এটা দিশ আছে, যি স্থান-কাল-পাত্ৰগত আৰু সম্পূৰ্ণভাৱেই মোগল যুগৰ হিন্দুস্থানী ভাব আৰু ভাষাৰ পৰিপোষক। কিন্তু মজা এয়ে যে, ই বাদছাহী ভাৱৰ দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত নহয়। সুপ্ৰাচীন হিন্দু সঙ্গীতৰ নাদ-তৰঙ্গত ই তৰপে তৰপে গাথাঁ আছে। ইয়াৰ আয়ুস অফুৰন্ত। এই সংগীত অকল মোগল যুগত আৰু হিন্দুস্থানতে আবদ্ধ নহয়। সংগীতৰ এই দিশটোকেই আমি ‘ৰাগ-সঙ্গীত’ বুলি কওঁ। এই ৰাগ সঙ্গীতৰ এটা অক্ষয় ৰূপ আছে; ই সময়ৰ সোঁতত উটি যোৱা বস্তু নহয়; হিন্দু সাধনাৰ সিৰে সিৰে চিৰ প্ৰবাহিত। ৰবীন্দ্ৰ কাব্যৰ গানবিলাকতো দেখা গৈছে যে, ইয়াৰ সুৰ-ৰাগ-সংগীত ৰত্নাকৰৰ পৰাই আহৰণ কৰি চহকী কৰা। অসমীয়া কাব্যত যি ছন্দই থাকক, সুৰৰ মাহাত্ম্যৰ কাৰণে ৰাগ-সংগীতৰ দুৱাৰডলিত আশ্ৰয় লবই লাগিব।” আধুনিক সংগীতৰ ব্যাখ্যা বিচাৰোতে তেওঁ কয়– “জগত বৈচিত্ৰ্যময়, পৰিৱৰ্তনশীল। জাগতিক কোনো বস্তুৱেই একে ৰকমে বেছিদিন চলিব নোৱাৰে। গতিকে আধুনিক যুগত সংগীতৰ প্ৰকাৰ-ভেদো বাঢ়ি আহিছে, ইয়াকো আমি জানো। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল, সংগীতৰ প্ৰতিটো বিভাগৰে ঘনীভূত চৰ্চা। অৱশ্যে আন এটা কাৰণ হৈছে ৰুচিৰ বিভিন্নতা। মানুহৰ প্ৰতিভা যেনেকৈ বহুমুখী, ৰুচিও তেনেকৈ বহুত প্ৰকাৰৰ। এই ৰুচিৰ তৃপ্তিৰ কাৰণেই আধুনিক সংগীতৰ উৎপত্তি। বৰ্তমান মানুহৰ জ্ঞান-বুদ্ধি আৰু প্ৰতিভা বিস্তাৰৰ লগে লগে প্ৰাচীনত্বৰ ভিতৰতে নতুনত্ব সুমুৱাই মাৰ্জিত ৰুচি মিলাই সৌন্দৰ্য ফুটাই তুলিছে। প্ৰাচীন অসমীয়া গীত-মাতৰ আদৰ আৰু বহল চৰ্চাৰ লগে লগে আমাৰ নানা গীতত ৰাগ-সংগীত ব্যৱহাৰ কৰি তাৰ ভিতৰতেই নতুন নতুন সুৰ সৃজন কৰিব লাগিব।”

দাসে জীৱনৰ পাঁচ-ছয় বছৰৰ পৰাই সংগীত সাধনা কৰিবলৈ লৈছিল। পিতৃ দীপচান্দ দাসৰপৰাই তেওঁ সংগীত সাধনাৰ প্ৰথম অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল। সংগীতজ্ঞ পিতৃৰ হাৰমনিয়ামতে তেওঁ প্ৰথম হাত বুলাইছিল, বঙালী গানৰ আখৰাৰে। কুমাৰপট্টী এল,পি, উত্তীৰ্ণ হৈ তেওঁ যেতিয়া গোলাঘাট বেজবৰুৱা চৰকাৰী হাইস্কুলত ভৰ্তি হয়, সেই স্কুলৰ এজন মণিপুৰী শিক্ষকৰ সান্নিধ্যই তেওঁক সংগীতৰ প্ৰতি যথেষ্ট মনোবল যোগায়। শিক্ষকজনে স্কুলৰ সকলো অনুষ্ঠানতে তেওঁক গান গোৱাৰ সুবিধা দিছিল। ১৯২৯ চনত তেওঁ সপ্তম শ্ৰেণীত পঢ়ি থাকোতে, সেই সময়ত গোলাঘাটত অনুষ্ঠিতহোৱা তিনিখন ডাঙৰ সভাত গান গোৱাৰ পিছত, তেওঁ আনুষ্ঠানিক স্বীকৃতি পালে। তেওঁৰ স্মৰণীয় সেই সভা তিনিখন আছিল যথাক্ৰমে— অসম সাহিত্য সভা, অসম ৰাজনৈতিক সভা আৰু অসম মহিলা সন্মিলন। বিশেষকৈ অসম সাহিত্য সভাৰ সন্মিলনত তেওঁ পৰিবেশন কৰা সংগীতৰ বাবে সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ পৰা পোৱা প্ৰশংসাই তেওঁৰ সংগীত জীৱনৰ অন্যতম আশিস বুলি আজিও তেওঁ জ্ঞান কৰে। আনফালে সেই সময়ৰ গোলাঘাটৰ প্ৰখ্যাত নাগৰিক, আইনবিদ ৰাধানাথ গোস্বামী, আইনবিদ ৰাজেন্দ্ৰনাথ বৰুৱা (বৰদলৈ মন্ত্ৰী সভাৰ ডেপুটী স্পীকাৰ) আৰু প্ৰখ্যাত শংকৰ বৰুৱা আদিয়েও তেওঁৰ সংগীতৰ শলাগ লোৱাত, তেওঁ উৎসাহিত হৈছিল। এনে সময়তে, অৰ্থাৎ ১৯২৫ চনত সংগীতাচাৰ্য লক্ষ্মীৰাম বৰুৱাৰ সুযোগ্য পুত্ৰ প্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ বৰুৱাই কলিকতালৈ গৈ অসমীয়া গানৰ ৰেকৰ্ড উলিয়ালে। এয়ে প্ৰথম অসমীয়া গানৰ ৰেকৰ্ড। ৰেকৰ্ডৰ গান দুটা আছিল- (১) কিয়নো পাহৰা অসমীয়া হেৰা চিৰকাল আছিলা স্বাধীন, (২) অসমা নিৰুপমা জননী। এই ৰেকৰ্ডে অসমত সংগীতৰ এক নতুন ইতিহাস সূচনা কৰিলে। আৰম্ভ হ'ল, অসমীয়া সংগীতৰ জয়যাত্ৰা। এই ৰেকৰ্ডে উৎসাহ যোগালে দাসৰ দৰে অসংখ্য শিল্পীক। ইমান দিনে তেওঁলোকে বঙালী গানহে গাইছিল। অসমীয়া গান দুটি পাই দাসে হুবহু শিকি পেলালে আৰু তাকে তেওঁ বিভিন্ন মঞ্চতো তুলি জাউৰি জাউৰি হাত তালি ললে। ১৯৩৫-'৩৬ চনত তেওঁ গুৱাহাটীৰ কটন কলেজলৈ পঢ়িবলৈ আহি বনকোঁৱৰ আনন্দিৰাম দাসক লগ পালে। আনন্দিৰামৰ সান্নিধ্যই তেওঁক আৰু এঢাপ আগুৱাই দিলে। বনকোঁৱৰৰ ৰচিত 'নাও তোৰ সোণালী বঠা তোৰ ৰূপালী', 'জাগে স্পন্দন মোৰে', 'সি যে কিনো স্মৃতি মাধুৰী', 'কোনে মোৰ হিয়াত বাঁহীটি বজায়' আদি কৰি কেবাটা গীতত সুৰাৰোপিত কৰি— ধীৰেন্দ্ৰনাথ দাস সংগীত জগতত সুপ্ৰতিষ্ঠিত হ'ল। দেৱবালা দাসৰ 'নাচে বনমালী বজাই মুৰুলী', যুগল কুমাৰ দাসৰ 'মোৰ মৰু হিয়াত' বদন চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ 'পখিলী অ'

পখিলী', মহেশ্চন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামীৰ 'বসন্তৰ কুলিটি পৰিছে বাগৰি' আদিও তেওঁৰ প্ৰখ্যাত গান। তেওঁ কয় যে, তেওঁ গোৱা সকলো সংগীতৰ সুৰ তেওঁৰ নিজৰ।

তেওঁ ১৯৩৯ চনৰপৰা ১৯৭০ চনৰ ১ জানুৱাৰীলৈকে শ্বিলঙত ৰেছম আৰু বয়ন বিভাগৰ চাকৰি কৰি, সেই বিভাগৰপৰাই উপ-সঞ্চালকৰূপে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। শ্বিলঙত থাকোতে তেওঁ তাৰ অনুষ্ঠানবোৰতে গীত পৰিৱেশন কৰি প্ৰশংসাভাজন হৈছিল। শ্বিলঙত থাকোতে ওস্তাদ ৰায়মোহন গোস্বামী আৰু মতি মিঞাৰ সংস্পৰ্শলৈ আহিছিল। কলিকতালৈ গৈয়ো শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ শিক্ষা লৈছিল।

দাসে সংগীতৰ প্ৰতি আন এক কৰ্তব্য পালন কৰিছে। সুৰ সম্পৰ্কীয় প্ৰণালীবদ্ধ গ্ৰন্থ 'সুৰশ্ৰী', কিছুমান সংগীতজ্ঞ-সুৰকাৰ-গীতিকাৰৰ জীৱন-গাঁথা 'হেৰায়ো হেৰোৱা নাই', 'সুৰৰ নদীয়েদি' ইতিমধ্যে প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছে।

সংগীত–প্ৰাণ দাস এগৰাকী ভাল চিত্ৰকৰ বুলিও খ্যাতি আছে। গুৱাহাটীৰ বিভিন্ন সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানে তেওঁক সম্বৰ্দ্ধনা জনোৱাৰ উপৰিও ১৯৮৫ চনত অসম চৰকাৰে তেওঁক শিল্পী পেঞ্চন আগবঢ়াইছে। তেওঁৰ জন্ম গোলাঘাটত ১৯১৪ চনত।

তেওঁ কয়– "আমি আমাৰ নিজৰ বৈশিষ্ট্য আৰু কলা বিদ্যাৰ ৰূপকেই লৈ সন্তুষ্ট থকা সমীচীন নহ'ব। কাৰণ নিজৰ জ্ঞান-বিদ্যা সমৃদ্ধ কৰিবলৈ হ'লে আন আন জাতিৰ কলাসমূহো চিনি পোৱা উচিত। নিজৰ সৌন্দৰ্য আৰু বিকাশ-বৈচিত্ৰ্য বুজিবলৈ বিদেশী সংগীতৰ আলোচনা আমাৰ প্ৰয়োজন।"

লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী

সুঅভিনেতা, নাট্যকাৰ, চলচ্চিত্ৰ পৰিচালক, ৰাজনীতিবিদ, কবি, জীৱনীকাৰ, সাংবাদিক আৰু বাগ্মী পুৰুষৰূপে বৰ্তমান অসমত জনপ্ৰিয়তাৰ শীৰ্ষত থকা বিশিষ্ট লোককান্ত শিল্পী গৰাকীয়েই হৈছে লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী। তেওঁৰ দৰে এনে বহুমুখী প্ৰতিভাৰ লোক বৰ্তমান আমাৰ সমাজত বিৰল। বৰ্তমান অসমৰ যিকোনো সভা-সমাবেশত চৌধুৰীয়েই নিঃসন্দেহে এগৰাকী জনপ্ৰিয় বক্তাৰ আসন পুৰাইছে বুলি কব পাৰি। তেওঁৰ বক্তৃতা শুনিবলৈ গাঁও-ভূঁইৰ মানুহ হিলদ'ল ভাঙি আহে। তেওঁ কোৱা মতে, হেজাৰ-বিজাৰ এনে সভা সমাবেশত যোগদান কৰি তেওঁ বক্তৃতা দি আহিছে। তেওঁৰ জনপ্ৰিয়তা সম্পৰ্কে নিজেই ৰগৰ কৰি কৈছে-"মোৰ সৰু ল'ৰাটোৱে কি কয় জানে? মোক বোলে সকলোৱে নিষ্কৰ্মা বুলি জানে। আন একো কাম নাই বুলি সকলোৱে সভা-সমিতিলৈ মাতে।"

চৌধুৰীৰ ভাষণ একপ্ৰকাৰ কলাখাৰ। বৰ্তমান আমাৰ সমাজত বিনষ্ট হোৱা একতা, সংহতি আৰু সাম্প্ৰদায়িক সম্প্ৰীতি ক্ৰমে বাঢ়ি যোৱা ৰাজনৈতিক ক্ষমতালোভ আদিৰ সম্পৰ্কত তেওঁ চোকা সমালোচনা কৰি আহিছে। সমাজত সংকীৰ্ণতা দূৰীকৰণৰ বাবে তেওঁ কৈছে- "জীৱনত মোৰ এটাই আকাংক্ষা আছে। বান্দৰকেইটিবে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাজত থকা উমানন্দখন কেতিয়াবা যদি ৰাজ্য হয়, তাৰ যেন ৰাজ্যপাল পদটো মোৰ বাবে সংৰক্ষিত হয়।" নিজৰ থলুৱা গীত-মাত চৰ্চা কৰিবলৈ উৎসাহ যোগাই উঠি অহা চামলৈ তেওঁ আহ্বান জনাই

কৈছে— "নিজৰ মাটিত খেতি কৰাজন খেতিয়ক। লোকৰ মাটিত খেতি কৰাজন আধিয়াৰ। মাটি থকা খেতিয়ক আৰু আধিখোৱা খেতিয়কৰ সন্মান একে নহয়। তেনেদৰে ক'ব পাৰি, নিজৰ সংস্কৃতি সাধনা কৰাসকল খেতিয়ক শিল্পী আৰু আনৰ সংস্কৃতি সাধনা কৰাসকল আধিযাৰ শিল্পী।"

চৌধুৰীয়ে কৈছে— "ৰাজনীতি, নাট্যাভিনয়, চিনেমা আৰু সাহিত্য চৰ্চা- এই চাৰিটা কৰ্মক্ষেত্ৰত মই আছোঁ। 'সুত্ৰধাৰ' এ কোৱাৰ দৰে 'বিচৰণ' কৰাই নহয়। এই সকলোতে মই আঠা লগা দি লাগি আছোঁ" তেওঁৰ এই ত্যাগৰ শলাগ স্বৰূপে, জীৱনশিল্পী চৌধুৰীক ১৯৯১ চনত অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰূপে আদৰিবলৈ পাই সঁচাকৈয়ে আমি গৌৰাৱান্বিত হৈছোঁ।

সৰুতেই তেওঁ নাটক অভিনয়ৰ ফালে আকৰ্ষিত হৈছিল। স্কুলৰ চতুৰ্থ শ্ৰেণীত পঢ়োতে পৰা নাটকত অভিনয় কৰিছিল। ১৯৩২ চনত 'একলব্য' নাটক ৰচনা কৰি তাত অভিনয় কৰিছিল। উত্তৰ গুৱাহাটীৰ প্ৰাগ্‌জ্যোতিষ কলা মন্দিৰত নিজৰে ৰচিত নাটক 'ৰক্ষকুমাৰ'ত ৰাৱণ আৰু কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত ডাঃ আনন্দেশ্বৰ বৰঠাকুৰৰ দ্বাৰা ৰচিত নাটক 'মাটিৰ মৰম'ত ডাক্তৰৰ ভূমিকাত তেওঁ যি অভিনয় কৰিছিল, সেই স্মৰণীয় অভিনয়ৰ কথা আজিও কলামোদীয়ে পাহৰিব পৰা নাই। তেওঁ অভিনয় জীৱনত কামৰূপ নাট্য সমিতিৰ জৰিয়তে নাট অভিনয়ৰ বাবে যথেষ্ট সুবিধা পাইছে। এই অনুষ্ঠানৰ তেওঁ সম্পাদক আৰু পিছত সভাপতিও হৈছে। এই অনুষ্ঠানটো তেওঁৰ বাবে বৰ আপোন।

১৯৩২ চনৰ পৰা ১৯৬০ চনলৈকে 'ঠিকনা'ৰ পৰা 'গাওঁবুঢ়া'লৈ বহুতো নাটকত তেওঁ অভিনয় কৰাৰ কথা আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। তেওঁ কয় যে, নাটকত তেওঁ যিকোনো চৰিত্ৰত অভিনয় কৰিব পাৰে। নাটকৰ সকলো চৰিত্ৰৰ প্ৰতি তেওঁৰ সমান আকৰ্ষণ। চলচ্চিত্ৰতো তেওঁৰ অভিনয় দক্ষতা উল্লেখযোগ্য। 'নিমিলা অংক'ৰ বাহিৰেও বদন বৰফুকন, লাচিত বৰফুকন আদি ছবিত অভিনয় কৰি সুঅভিনেতাৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে।

তেওঁ এতিয়াও অভিনয় জীৱনৰপৰা অৱসৰ লব বিচৰা নাই। মঞ্চ, ৰেডিঅ', দূৰদৰ্শন আৰু চলচ্চিত্ৰতো অভিনয় কৰি আছে। অলপতে জাহ্নু বৰুৱাৰ ছবি এখনত অভিনয় কৰি অহাৰ কথাও আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে।

তেওঁ ভাওনা, যাত্ৰা, মুকলি মঞ্চ আদিত অভিনয় কৰি বেছি আনন্দ পোৱাৰ কথা উল্লেখ কৰিলে। কাৰণ এনেবোৰ অভিনয়ত হেনো তেওঁলোকে মুখামুখি হৈ থাকি অভিনয় কৰাৰ সুবিধা পায়।

চৌধুৰীয়ে অসমীয়া সাহিত্যলৈও বিশিষ্ট বৰঙণি আগবঢ়াইছে। পোনতে তেওঁ কবিতা ৰচিছিল। পিছত সাহিত্যাচাৰ্য অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ উপদেশ মতে

নাটক ৰচিবলৈ ধৰে। তেওঁ ৰচনা কৰা নাটকৰ ভিতৰত সামাজিক নাটক 'নিমিলা অংকে' আৰু 'কঙ্কুমাৰ' বিশেষভাৱে সমাদৃত হৈছে। কঙ্কুমাৰ কৃত্তিবাসী ৰামায়ণৰ আধাৰত ৰচিত।

তেওঁ 'মানুহ বিচাৰি' শীৰ্ষক এখন জীৱনী গ্ৰন্থও প্ৰকাশ কৰি ইতিমধ্যে পাঠক সমাজৰপৰা ভূয়সী প্ৰশংসা লাভ কৰিছে। এই গ্ৰন্থৰ বাবে ভাৰতীয় ভাষা পৰিষদে তেওঁক পুৰস্কৃত কৰিছে। গ্ৰন্থখনত তেওঁ তেওঁৰ বহুদিনীয়া চিনাকি কিছুমান চৰিত্ৰক সৰস আৰু আকৰ্ষণীয় প্ৰকাশ ভংগীৰে উপস্থাপন কৰিছে। তেওঁৰ আন এখন এনে উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ হ'ল—'মইনামতী'। 'ভিন্নজন ভিন্নমন' শীৰ্ষক আন এখন গ্ৰন্থ প্ৰকাশ পাইছে।

ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰতো তেওঁৰ বৰঙণি স্মৰণীয়। ১৯৪২ ৰ আন্দোলনত তেওঁ সক্ৰিয় ভূমিকা লৈছিল। ছচিয়েলিষ্ট দলত যোগদান কৰি, তেওঁ তিনিবছৰ কাল আত্মগোপন কৰিছিল। এই সময়ছোৱাত তেওঁ জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণ, ৰামমনোহৰ লোহিয়া, অচ্যুত পট্টবৰ্দ্ধন, অৰুণা আশ্ৰফ আলি, আচাৰ্য নৰেন্দ্ৰদেৱৰ নিচিনা বৰেণ্য দেশনেতাৰ সান্নিধ্যলৈও আহিছিল। দেশ স্বাধীন হোৱাৰ পিছত কংগ্ৰেছত ছচিয়েলিষ্টসকল থাকিব নোৱাৰিব বুলি সিদ্ধান্ত হোৱাত, সেই লোকসকল ফালৰি কাটি যায়। তেতিয়া চৌধুৰীকে ধৰি এচামে অসমত ছচিয়েলিষ্ট দল গঠন কৰিলে। তেওঁ দলৰ মুখপাত্ৰ সাপ্তাহিক 'জনতা'ৰ (১৯৪৭-১৯৫২) সম্পাদনাৰ দায়িত্ব বহন কৰিছিল। চৌধুৰীয়ে ১৯৫২ চনত গুৱাহাটী সমষ্টিৰ পৰা লোকসভা আৰু ১৯৫৭ চনত কমলপুৰ বিধান সভা সমষ্টিৰপৰা নিৰ্বাচন খেলি পৰাজয় বৰণ কৰে। ১৯৬৪ চনত তেওঁ গুৱাহাটী পৌৰ সভাৰ সভাপতি নিৰ্বাচিত হয়। উল্লেখযোগ্য যে চৌধুৰীয়ে আছিল গুৱাহাটী পৌৰ সভাৰ প্ৰথম গৰাকী অকংগ্ৰেছী সভাপতি। ১৯৬৭ চনত কমলপুৰ বিধান সভা সমষ্টিৰপৰা তেওঁ বিধায়ক নিৰ্বাচিত হয়। ১৯৭৫ চনত তেওঁ গুৱাহাটী পৌৰ নিগমৰ মেয়ৰ নিৰ্বাচিত হৈছিল। ১৯৭৮ চনত জনতা দলৰ প্ৰাৰ্থীৰূপে জালুকবাৰী সমষ্টিৰপৰা অসম বিধান সভাৰ সদস্য নিৰ্বাচিত হয়। এই মন্ত্ৰীসভাত তেওঁ শিক্ষামন্ত্ৰীৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি এই দায়িত্বত ১৯৭৯ চনলৈ থাকে।

চৌধুৰীৰ জন্ম ১৯১৫ চনত, বুৰঞ্জী প্ৰসিদ্ধ উত্তৰ গুৱাহাটীৰ ৰংমহলত। তেওঁৰ পিতৃ ভূধৰ চৌধুৰী গুৱাহাটী কৰ্টৰ চিৰস্তাদাৰ আছিল। ভূধৰ চৌধুৰীৰ পুত্ৰ সন্তান ছজন। লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী পিতৃৰ পঞ্চম সন্তান। তেওঁৰ মাতৃ হৈছে স্বৰ্গীয়া ঊষা চৌধুৰী।

ৰংমহলৰ প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰপৰা পোনতে তেওঁ শিক্ষা লাভ কৰিছিল। পিছত গুৱাহাটীৰ লতাশিলৰ খুড়ায়েকৰ ঘৰত থাকি, কটন কলেজিয়েটৰপৰা ১৯৩৩ চনত মেট্ৰিক পৰীক্ষা পাছ কৰে। ১৯৩৭ চনত তেওঁ কটন কলেজৰ পৰা বি-এছ-চি পাছ কৰে। কংগ্ৰেছৰ চাৰি অনীয়া সদস্য আছিল বাবে তেওঁ কোনো চৰকাৰী চাকৰি নেপালে। শেষত তেওঁ উত্তৰ গুৱাহাটীৰ আউনিআটী কমলদেৱ হাইস্কুলতে শিক্ষকতা কৰিবলৈ লৈছিল (১৯৩৯-১৯৪২)।

চৌধুৰীৰ দৈনন্দিন ৰুটিন তলত উল্লেখ কৰা হ'ল। তেওঁ প্ৰতিদিনে সাত ঘণ্টাকৈ লিখা-পড়া কৰে। দিনৰ কাম পুৱা চাৰি বজাৰপৰা আৰম্ভ কৰে। পুৱা উঠি নিজে বাকি একাপ ৰঙা চাহ খায়। চাহ খাই উঠি লিখা-পড়াত ব্যস্ত হয় প্ৰায় চাৰে সাত বজালৈ। তাৰ পিছত গা-পা ধুই ঘৰুৱা বজাৰ কৰিবলৈ ওলাই যায়। বজাৰৰপৰা উভতি আহি পুনৰ একাপ চাহ খোৱাৰ আগেয়ে দুই-তিনিজন বাতৰি কাকতৰ সম্পাদকৰ লগত বাতৰিৰ বিষয়ে কথা পতাৰ উল্লেখ কৰিলে। দুপৰীয়া নাতি-নাতিনীহঁতক সাধু শুনায়। আবেলি তিনিৰপৰা পাঁচ বজালৈ লিখা-পড়া কৰে বা সভা-সমিতিত যোগদান কৰিবলৈ ওলায়। গধূলি বন্ধু-বান্ধৱৰ লগত কথা, পৰিয়ালৰ সেৱা আধা ঘণ্টা, লিখা-পড়া, ন বজাত দিনটোৰ ডায়েৰী লিখি দহ বজাত বিচনালৈ যায়।

খগেন্দ্ৰনাথ দাস

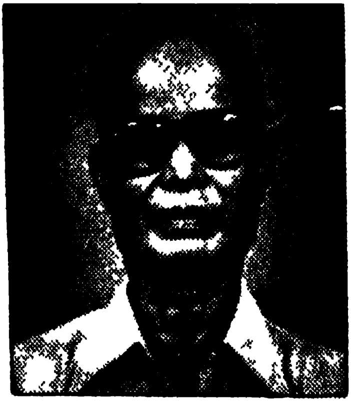

"ৰাগ-ৰাগিনী, গীত-গোৱা পদ্ধতি, প্ৰাচীন তালবোৰৰ প্ৰকৃত ৰূপ সম্পূৰ্ণভাৱে হেৰাই গ'ল। কাৰণ ৰজা, চৰকাৰ আৰু জনগণৰ পৰা পৃষ্ঠপোষকতা আৰু সমাদৰ নাপালে সেই বিদ্যা বা কলা কেতিয়াও তিষ্ঠি থাকিব নোৱাৰে, যিটো অৱস্থা আজি আমাৰ শংকৰী যুগৰ গীত-মাতৰ হৈছে।"– এইষাৰি কথা গভীৰ অসন্তোষেৰে সংগীত-সাধক, খগেন্দ্ৰনাথ দাসে আমাৰ আগত দাঙি ধৰি তেওঁৰ জ্বলন্ত জাতীয় চেতনাৰ পৰিচয় দিযাই নহয়, এই ক্ষেত্ৰত আমাৰো দায়িত্ব আৰু কৰ্তব্য বোধৰ কথাকে সোঁৱৰালে। তেওঁ কয় যে, বৰ্তমানে ধ্ৰুপদ সংগীত গোৱাৰো নীতিগত পদ্ধতি আমি হেৰুৱাই পেলাইছোঁ। কাৰণ ধ্ৰুপদ গোৱাৰ যি চাৰিটা পদ্ধতি যাক 'বাণী' বোলা হৈছিল, যেনে খণ্ডাৰ বাণী, গোবৰহাৰ, নৌহাৰ আৰু ডাগুৰ আদি বাণী বা পদ্ধতিবোৰৰ তাত্ত্বিক দিশ সম্পৰ্কে আমাৰ ধাৰণাই নোহোৱা হৈছে। ঠিক তেনেকৈয়ে আগৰ যুগত গীত গাওঁতেও চাৰিটা বাণীৰ প্ৰচলন আছিল যেনে– শুদ্ধা, ভিন্না, গৌড়া আৰু বেসৰা। এইবিলাকৰো প্ৰকৃত স্বৰূপ আমি হেৰুৱাই পেলালোঁ। ধ্ৰুপদ সংগীতৰ আগেয়ে যি প্ৰবন্ধ-সংগীতৰ প্ৰচলন আছিল তাৰ মধুৰ স্মৃতি মাত্ৰ পুথিৰ পাততে থাকিল। প্ৰবন্ধ-গীতৰ ৰাগবোৰ কেনেকুৱা আছিল, তালবোৰ কেনেকৈ বজাইছিল আৰু গীতবোৰ কেনেকুৱা পদ্ধতিত গোৱা হৈছিল তাৰ একো উৱাদিহ আমি নাপালোঁ, অথচ গীতবোৰত ৰাগ আৰু তালৰ উল্লেখ আছে। বিশেষকৈ অসমীয়া বৰগীতসমূহৰ শুদ্ধ 'স্বৰলিপি'ৰ সু-সংৰক্ষণৰ কোনো ব্যৱস্থা নেদেখি দাসে

আমাৰ আগত গভীৰ আক্ষেপ প্ৰকাশ কৰিলে। এই ক্ষেত্ৰত তেওঁ বলোৰাম বায়নৰ আঢ়ৈশ-তিনিশ বছৰীয়া সুৰ উদ্ধাৰ কৰি– তাৰ স্বৰলিপিৰ কাম আৰম্ভ কৰি বহু কষ্টে সেই কাম সম্পূৰ্ণ কৰাৰ কথা জনালে। শংকৰী যুগৰ গীত-মাত, নৃত্য, নাট, ভাওনা-বাদ্য সম্পৰ্কে দাসে গভীৰ অধ্যয়ন কৰিছে আৰু লগতে ইয়াৰ প্ৰসাৰ আৰু প্ৰচাৰৰ এজন নিষ্ঠাবান আৰু অক্লান্ত কৰ্মীৰূপে তেওঁ স্বীকৃত হৈছে।

বৰগীতৰ এটা সাংগীতিক পৰ্যালোচনাৰ কাৰণে তেওঁ ১৯৫০ চনত মাদ্ৰাজলৈ যায় আৰু তাৰ কৰ্ণাটকী সংগীতৰ লগত আমাৰ বৰগীতৰ কিবা সম্বন্ধ আছে নেকি গৱেষণা চলাই তাৰ 'মিউজিক অকাডেমি'ৰ জাৰ্ণেলত এই সম্পৰ্কে এটা সুলিখিত আৰু সুচিন্তিত প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ কৰাৰ বাবে জাতিয়ে তেওঁৰ শলাগ লব।

এই ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ পৰামৰ্শ কি বুলি আমি জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়–"যিহেতু অসম এখন পৰ্বত-পাহাৰ, ভৈয়াম, জনজাতি অধ্যুষিত অঞ্চল, সেয়ে (১) পাহাৰ-পৰ্বতীয়া সাংস্কৃতিক বিভাগ (২) জনজাতীয় সাংস্কৃতিক বিভাগ (৩) ভৈয়ামৰ বিভিন্ন লোক-সাংস্কৃতিক বিভাগ (৪) শংকৰী সাংস্কৃতিক বিভাগ খুলি ইযাৰ সংগ্ৰহ, সংৰক্ষণ, গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণৰ নিচিনা কাম কিছুমান হাতত লোৱা উচিত হ'ব বুলি মই ভাবো।" এই উদ্দেশ্যে তেওঁৰ নিজৰ ফালৰ পৰাও কেইবাটাও প্ৰচেষ্টা হাতত লোৱা আমাৰ চকুত পৰিছে। তেওঁ অসমীয়া ভাষাত উচ্চাঙ্গ সংগীত ৰচনা কৰি তাৰ সুৰ আৰু স্বৰলিপি প্ৰকাশৰ প্ৰচেষ্টাৰ উপৰিও শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ ভেটিত অসমীয়া ভাষাত উচ্চাঙ্গ সংগীত ৰচনা কৰি এক উল্লেখযোগ্য কাম কৰিছে বুলি আমি ভাবোঁ। এই ক্ষেত্ৰত তেওঁ গন্ধৰ্বজ্ঞান প্ৰবেশিকা আৰু সংগীত-শাস্ত্ৰ প্ৰবেশিকা আদিৰ নিচিনা অতি লাগতিয়াল গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰাৰ উপৰিও ১৯৪৫ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত গুৱাহাটীৰ কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত 'আৰ্য সংগীত বিদ্যালয়' আৰু সম্প্ৰতি 'বৰপেটা সংগীত কলা কেন্দ্ৰ'ৰ অধ্যক্ষ (১৯৭৪-৭৭) ৰূপে (বৰ্তমানো শিক্ষক) অসমত শুদ্ধ আৰু বৈজ্ঞানিক ধাৰা প্ৰবৰ্তনৰ বাবে তেওঁ চলোৱা ঐকান্তিক প্ৰচেষ্টাও শলাগিবলগীয়া। ইয়াৰ বাবে তেওঁ দহৰ মাজত 'ওস্তাদ' ৰূপে সম্মানীয় আৰু প্ৰাতঃস্মৰণীয় হৈ ৰ'ব। শশীকান্ত গোস্বামী (উকীল), বংশীবত পাণ্ডে, সাজু গোসাঁই, তিলক দাস, সুন্দৰ বৰদলৈ আৰু খগেন্দ্ৰনাথ দাস প্ৰমুখ্যে এচামে যে আমাৰ শাস্ত্ৰীয় সংগীতত গতিশীলতা দিছে তাকো স্বীকাৰ কৰিব লাগিব। তেওঁৰ এই সেৱাৰ স্বীকৃতি স্বৰূপে অসম চৰকাৰে ইতিমধ্যে তেওঁক শিল্পী পেঞ্চনৰ উপৰিও মান-পত্ৰৰে আদৰিছে।

দাস ডাঙৰীয়া মুখ্যতঃ শাস্ত্রীয় সংগীত সাধক। তেওঁৰ সংগীতৰ সুৰ আৰু লয়ে আমাৰ প্ৰাণত তন্ময়তা আনি এটা নিৰ্দিষ্ট পথেৰে গতি কৰাই তন্নীনতাভাৱ আনি দিব পাৰে আৰু ইয়াকে আমি তেওঁৰ সংগীত সাধনাৰ সাফল্যৰূপে দেখুৱাব পাৰোঁ। তেওঁৰ এই সাধনাৰ কোনোবাখিনিত কেৰোণ লাগিব বুলি ভাবি, তেওঁ চিৰকৌমাৰ্যব্ৰত পালন কৰিছে। বৰ্তমান তেওঁ সাতসত্তৰ বছৰত ভৰি থৈছে। আজিও তেওঁক অবিৰতভাৱে সংগীত অনুশীলন আৰু তাৰ চৰ্চাত লাগি থকা দেখি আহিলোঁ। তেওঁ ক'লে যে, তেওঁ প্ৰতিদিনে এঘন্টাৰ পৰা ছয় ঘন্টালৈ সংগীতৰ অনুশীলনত কটায়। তেওঁ ১৯৪৮ চনৰ পৰা ১৯৫৫ চনলৈ গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ স্বীকৃত শাস্ত্রীয় সংগীত শিল্পী আছিল। দাস মিঞা মোল্লাৰ পুৰীয়া ৰাগ আৰু ঝিনজটি ৰাগৰ একান্ত সাধক। তদুপৰি তেওঁ বৰগীত, আধুনিক গীত আৰু বঙালী গীতো পৰিৱেশন কৰিছে।

দাস অসমৰ প্ৰথম সংগীত-বিশাৰদ ৰূপে জনাজাত। ১৯৪৪ চনত তেওঁ এই উপাধি লক্ষ্ণৌৰ মাৰিচ মিউজিক কলেজৰ (ভাটখণ্ডে সংগীত বিদ্যালয়) পৰা লাভ কৰিছিল। এই চনতে সুন্দৰ বৰদলৈয়ে চেতাৰত বাদ্য-বিশাৰদ উপাধি লৈছিল।

দাস ডাঙৰীয়াৰ জন্ম ১৯১৬ চনৰ আঠ ছেপ্টেম্বৰত, বৰপেটাৰ বিলৰতাৰীহাটীত। তেওঁৰ পিতৃ হ'ল গোলোক চন্দ্ৰ দাস। তেওঁ পিতাকৰ পৰাই সংগীত চৰ্চাৰ প্ৰথম অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল আৰু পিতাকেই তেওঁক হাৰমনিয়ামৰ ৰিডত প্ৰথম হাত তুলি দিছিল। তাৰ পিছত দদায়েক ওস্তাদ মতিলাল দাসৰ লগত থাকি— তেওঁৰ সংগীত জীৱন গঠন কৰে। মতিলাল দাস (১৮৯০-১৯৬০) অসমীয়া সংগীত জগতৰ লগত এটি ওতপ্ৰোতভাৱে সাঙোৰ খাই থকা নাম। তেওঁ যোৰহাটত কৰ্মজীৱন কটাইছিল আৰু সেই কালৰ যোৰহাটক তেওঁ সংগীতমুখৰ কৰি ৰাখিছিল। বৰপেটাত সংগীতৰ বিখ্যাত আছিল ওস্তাদ স্বৰ্গেশ্বৰ বায়ন (১৮৯৭-১৯৭২)। ওস্তাদ স্বৰ্গেশ্বৰ বায়নৰ দৰেই দাসক সংগীতত ওস্তাদ কৰিবলৈ পিতাক গোলোক চন্দ্ৰ দাসৰ একপ্ৰকাৰ পণ আছিল। দাসে সৰুৰেপৰা তেওঁলোকৰ ঘৰখনত গ্ৰামোফোন ৰেকৰ্ড পাইছিল আৰু তাত কে. মল্লিক, আঙ্গোৰ বালা, নীহাৰ বালা, গহৰজান বাইজি, পিয়াৰ খাৰ ৰেকৰ্ড শুনিছিল। লক্ষ্ণৌত এ.চি. আৰ. ভাট, এম ভি কেলভিন্ট, পণ্ডিত ৰতন ঝংকাৰৰ দৰে সংগীতজ্ঞৰ সান্নিধ্যই তেওঁৰ সংগীত জীৱনলৈ দৃঢ়তা আৰু বিশ্বাস আনি দিছিল।

দাস ডাঙৰীয়া এগৰাকী শিক্ষাবিদৰূপেও জনাজাত।

প্ৰদীপ চলিহা

১৯৫৭ চনত যোৰহাটত বহা সংগীত সন্মিলনত এজন নৃত্যশিল্পীয়ে ওজাপালি নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। এই ওজাপালি নৃত্যৰে তেওঁ বেউলা-লখীন্দাৰৰ কাহিনীটো ৰূপায়িত কৰিছিল। কাহিনীটোক ৰূপদান কৰোঁতে তেওঁৰ মুখৰ বচন, নৃত্য ভংগীমাই লোকাৰণ্য সভাকক্ষক এনেভাৱে ভাবসাগৰ-ৰস সাগৰত বুৰাই পেলাইছিল যে সভাকক্ষ হৈ আছিল নিতাল-নিস্তব্ধ, এটা বেজী পৰিলেও যেন আৱাজ পায়। ওজাপালিজনে বেউলা-লখীন্দাৰৰ মৰ্মন্তুদ কাহিনীটো সভাকক্ষৰ এগৰাকী ভদ্ৰ মহিলাক যেন বিশেষভাৱে বুজাব পাৰিছিল। ওজাপালি আৰম্ভ হ'বৰে পৰা শেষ নোহোৱা পৰ্যন্ত কাব্য সুখত মহিলাগৰাকীয়ে বাৰে বাৰে চকুপানী মচা দৰ্শকমণ্ডলীয়ে লক্ষ্য কৰিছিল। সেই মহিলাগৰাকী আছিল আমাৰ কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈৰ ভাৰ্যা। ডিব্ৰুগড়ত অনুষ্ঠিত হোৱা সংগীত সন্মিলনতো এই নৃত্যশিল্পীজনে নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰা চাবলৈ মানুহ ভাগি আহিছিল। নৃত্য চাই বিমল কলা-সুখ লাভ কৰা এজন বিপ্লাবালাই তেওঁৰ এদিনৰ শ্ৰমখিনিকে নৃত্যশিল্পীজনৰ হাতত পুৰস্কাৰৰূপে অৰ্পণ কৰিছিল। তেনেদৰে আন এখন সংগীত সন্মিলনত চিত্ৰলেখাৰ কুমৰ হৰণ নৃত্যৰ কুমৰৰ তাণ্ডৱ নাচোন দেখি নৃত্য-পটীয়সী দময়ন্তী যোশীকে ধৰি আন কেইবাগৰাকী কলাকাৰে তেওঁৰ ভূয়সী শলাগ লৈছিল। অসমৰ মঞ্চই মঞ্চই পোৱা প্ৰশংসাৰ এনে জয়মালা, হৰ্ষধ্বনি, উপমা-অলংকাৰৰ লেখ নাই। আনকি ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়তো এনে প্ৰশংসা

আৰু বঁটা লাভ কৰিবলৈ তেওঁ সক্ষম হৈছে। নৃত্য-কলাৰ এই লোককান্ত শিল্পীগৰাকীয়েই নৃত্য-প্ৰদীপ প্ৰদীপ চলিহা। তেওঁৰ নৃত্য চাই কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈৰ ভাৰ্যাৰ নিচিনা হাজাৰ-বিজাৰ পুৰুষ-মহিলা, নৃত্য-পটীয়সী দময়ন্তী যোশীকে ধৰি সেই ৰিক্সাবালাজনলৈকে সকলো স্তৰৰ মানুহৰ পৰা তেওঁ দিব পৰা কলা-সুখৰ মাজত তেওঁৰ নিজৰ স্বীকৃতি বিচাৰি পোৱাই নহয়,, কলা সাধনাৰ ক্ষেত্ৰত এইবোৰেই আছিল তেওঁৰ চৰম অনুপ্ৰেৰণা।

চলিহা ডাঙৰীয়াৰ প্ৰতিটো নৃত্যই মানৱমুখী আৰু বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ। তেওঁৰ এই নৃত্যক তেওঁ মানৱ সেৱাৰে এটা দিশ বুলি সদায় গণ্য কৰি আহিছে আৰু ইয়াৰ মাজেৰে তেওঁ জীৱনৰ চৰম শান্তি বিচাৰিছে। তেওঁ কয়,— "নৃত্যটো মোৰ কাৰণে এটা ধৰ্ম বা ভগৱান প্ৰাপ্তিৰ পথ।" শাস্ত্ৰৰ বচন, ঈশ্বৰপ্ৰাপ্তি এটা ৰস মাত্ৰ। বেদত কৈছে— 'ৰসো বৈ সঃ।' সি এটা অনুভূতি। চলিহাই এই কথাটোকে তেওঁৰ সাধনাৰ কলাৰ মাজেদি অনুভৱ কৰিবলৈ সদায় চেষ্টা কৰিছে। বেউলা-লখীন্দৰ, চিত্ৰলেখাৰ কুমাৰ হৰণ, পাৰ্থ পৰাজয়, তিলোত্তমা সম্ভৱ, ভস্মাসুৰ বধ, কামৰূপ সৃষ্টি, কুৰুক্ষেত্ৰত কৃষ্ণাৰ্জুন, বৃহন্নালা, স্যমন্ত হৰণ, ৰাসৰ কৃষ্ণ আদি চলিহাই প্ৰদৰ্শন কৰা প্ৰতিটো নৃত্যৰ প্ৰতিটো ছন্দৰ পৰা আমি এই শিক্ষাকে আহৰণ কৰিব পাৰোঁ।

তেওঁৰ নৃত্যৰ তেজেই বেলেগ। এইটো সকলোৱে জনা কথা যে কেৱল বিভিন্ন অংগ বিক্ষেপণ কৰিলেই একোটা নৃত্য হ'ব নোৱাৰে। কিন্তু চলিহাৰ নৃত্যই নৃত্যৰ ৰূপ, সংবহাৰ, গতি, মুদ্ৰা আদি বিভিন্ন সঞ্চাৰী ভাৱ স্থায়ীৰূপে প্ৰকাশ কৰি আঠোটা ৰসেই আমাক দিব পাৰে। নৃত্য সম্পৰ্কীয় এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ আমাক কয়— "নৃত্যত বিভিন্ন প্ৰকাৰে হস্ত প্ৰয়োগেৰে নৃত্যৰ মূল কথাখিনিৰ ভাষাৰূপে প্ৰকাশ কৰি চকুৰ চাৱনি বা দৃষ্টিৰে তাত ভাৱ আৰোপ কৰি ৰস সৃষ্টি কৰাটোকে নৃত্য বোলে।" এই বিষয়ে প্ৰখ্যাত শ্লোক এটাৰ কথা উল্লেখ কৰি তেওঁ কয় যে, মুখেৰে গীত গোৱাৰ লগে লগে গীতৰ শব্দবোৰৰ হস্তমুদ্ৰাৰ প্ৰয়োগেৰে প্ৰকাশ কৰিব লাগে। চকুৰ দৃষ্টিৰে মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰি ৰস সৃষ্টি কৰি একোটা নৃত্য সজীৱ কৰি তোলা হয়।

ঘটনাবহুল চলিহাৰ শিল্পী জীৱন। তেওঁ নৃত্য আৰু চিত্ৰাংকন শিল্পীৰ জীৱনত বহু বাধা-বিঘিনি, দুখ-কষ্ট অতিবাহিত কৰিছে। নাচ-গান কৰা আৰু ছবি আঁকা ঘৰখনৰ পৰাই বাৰণ আছিল। কিন্তু তাৰ মাজতে তেওঁ বাৰ বছৰ বয়সৰ পৰাই লুকাই-চুৰকৈ ছবি আঁকিছিল, নাচ-গান কৰিছিল। আনৰ সহায়ত ছবি আঁকা সামগ্ৰী কিনিছিল, ঘৰৰ লোকে দেখে বুলি ধাননি পথাৰতে বহি হ'লেও ছবি আঁকাৰ চৰ্চা কৰিছিল। সেইকালত কাকতে-পত্ৰই উদয় শংকৰৰ বিষয়ে পঢ়ি আৰু

ছবিবোৰ চাই বিশেষভাৱে অনুপ্ৰাণিত হৈছিল। তেওঁৰ পিতাক চাকৰিয়াল লোক আছিল। চাকৰি সংক্ৰান্তত কোনো কামত পিতাক মাজুলীলৈ গলে, লগত তেওঁ গৈছিল। পিতাক কামত ব্যস্ত হৈ থকাৰ সুযোগ বুজি সেই হেলতে সত্ৰলৈ গৈ নাচ শিকিছিল। লুকাই-চুৰকৈ যোৰহাটলৈ গৈ মণিপুৰী নৃত্য শিকিছিল। যোৰহাট হাইস্কুলত পঢ়োতে তেওঁৰ শিক্ষাগুৰু মিত্ৰদেৱ মহন্ত আৰু ইন্দ্ৰেশ্বৰ বৰঠাকুৰকৰাও যথেষ্ট উৎসাহ লাভ কৰিছিল। ১৯৩৬ চনত তেওঁ কটন কলেজত পঢ়া সময়ছোৱাৰ পৰাহে প্ৰতিমা সজা, ছবি আঁকা আৰু নাচ-গানৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ প্ৰতিভা বিকশিত হ'বলৈ ধৰে। ১৯৩৭ চনত তেওঁ কলিকতাত পঢ়িবলৈ গৈ তাৰ বিভিন্ন নৃত্যানুষ্ঠানত শিক্ষা আৰম্ভ কৰে আৰু লগতে তাৰ নানা অনুষ্ঠানত চলিহাই অসমীয়া নৃত্য দেখুৱাই সুখ্যাতি অৰ্জনো কৰিছিল। সেই সময়ছোৱাতে তেওঁ নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰি ভাৰতৰ বিখ্যাত নৃত্যশিল্পী কৃষ্ণকুট্টি, মাধৱ মেনন, সাধনা বসুৰ নিচিনা শিল্পীৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। মাজে মাজে বন্ধৰ সময়ত তেওঁ শিলঙলৈ আহিছিল আৰু শিলঙত জীৱেশ্বৰ গোস্বামীকে ধৰি নৃত্যানুৰাগী কেইজনমানৰ সৈতে 'প্ৰাচীন কামৰূপী নৃত্য সংঘ' নামে এটি অনুষ্ঠানৰ জন্ম দিছিল। ইয়াৰ সভাপতি আছিল বুৰঞ্জীবিদ কনকলাল বৰুৱা আৰু পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল গোপীনাথ বৰদলৈয়ে। সংঘৰ সংগীত পৰিচালিকা ৰূপে আছিল বিজনীৰ ৰাণী সবিতা দেৱী। এই সংঘৰে চলিহা এগৰাকী প্ৰধান নৃত্যশিল্পী আছিল। এই সংঘই অসমৰ প্ৰায়বোৰ নগৰ-চহৰত নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰাৰ উপৰিও অসমৰ বাহিৰতো নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ গৈছিল। কিন্তু এই সংঘৰ শিল্পীসকল চৰকাৰী চাকৰিয়াল আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল স্কুল-কলেজত পঢ়া আছিল কাৰণে, নৃত্য পৰিচালনাৰ ধাৰাবাহিকতা ৰতাহি ৰাখিব নোৱাৰিলে আৰু ই এটা সময়ত বন্ধ হৈ যায়। ১৯৪৩ চনত তেওঁ শিক্ষা শেষ কৰে। এই সময়ছোৱাতে তেওঁ ব্যৱসায়-বাণিজ্যৰেও পেট প্ৰৱৰ্তোৱাৰ কথা ভাবিবলগীয়া হৈছিল। এনে সময়তে অৰ্থাৎ ১৯৪৭ চনত তেওঁৰ পিতাক ঢুকায়। তেওঁ তেতিয়া গোলাঘাটলৈ যায় আৰু পৰিয়ালৰ চিন্তাত বিভোৰ হৈ পৰে । এই সময়ছোৱাতে তেওঁ 'অজন্তা কলা মণ্ডল' নামেৰে বিদ্যালয় এখন আৰম্ভ কৰে। এই অনুষ্ঠানৰ দ্বাৰা অকল গোলাঘাটতে নহয়, অসম জুৰি তেওঁ নৃত্যকলা চৰ্চাৰ এক বিশেষ পৰিৱেশ গঢ়িবলৈ সক্ষম হয়। সময়ৰ সৈতে মিলাই সত্ৰীয়া নৃত্যৰ পোছাক-পাতিৰ কিছু পৰিৱৰ্তন আনি তাক জনমুখী কৰাত চলিহাই অগ্ৰণী ভূমিকা পালন কৰিছিল। ভাওনাত সুৰীয়া মাতেৰে গীত গোৱাই তাত ভাৰতীয় তাঁৰ-বাদ্যযন্ত্ৰ সংযোজন কৰি সংযতভাৱে খোল-তাল বজাই মঞ্চৰ ওপৰত তোলোতাজনেই চলিহা। তেনেদৰে ওজাপালি প্ৰদৰ্শন কৰোতাৰূপেও

চলিহাক সকলোৱে জানে। কিন্তু ১৯৬০ চনত কোনোবা দুৰ্বৃত্তই তেওঁৰ 'অজন্তা কলা মণ্ডল' বিদ্যালয়খন জুই জ্বলাই পুৰি তেওঁৰ নৃত্য-কলা সাধনাত বাধাৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ ওলাইছিল। এই বিদ্যালয়খনৰ লগতে তেওঁৰ বহুতো পুৰণি সম্পদ ধ্বংস হৈ যায় বুলি তেওঁ আমাৰ আগত আক্ষেপ কৰিলে। এই 'অজন্তা কলা মণ্ডল' তেওঁৰ জীৱনৰে এক উজ্জ্বল-কীৰ্তি ৰূপে সদায় পৰিচিত হৈ ৰ'ব। ১৯৬৩ চনত এই 'অজন্তা কলা মণ্ডলে' ভাৰত চৰকাৰৰ পৃষ্ঠপোষকতাত মাদ্ৰাজ, মহীশূৰ, কুৰ্ক আদি ঠাইত কেইবাটাও অনুষ্ঠান প্ৰদৰ্শন কৰি ভাৰতবাসীৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিব পাৰিছিল। এই অনুষ্ঠানবিলাকত গুৰু বন্দনা, সূত্ৰধাৰী, দেৱদাসী, ওজাপালি, মহাৰাস, বড়ো নাচ, নগা নাচ, বিহুনৃত্য পৰিবেশন কৰিছিল। চলিহাৰ নেতৃত্বত ইয়াক ৰূপায়িত কৰা শিল্পীসকলৰ ভিতৰত আছিল— ইন্দিৰা পি, পি, বৰা, নীলপদ্ম পাল, মঞ্জিৰা গগৈ, পূৰবী দুৱৰা, প্ৰতিমা গোস্বামী, ডঃ ৰঞ্জিত শইকীয়া, সুৰভি দুৱৰা আদি।

১৯৫১ চনত ব্ৰহ্মদেশত অনুষ্ঠিত বিশ্ব বৌদ্ধ সাংস্কৃতিক সভাত চলিহাই ভাৰতীয় প্ৰতিনিধিৰূপে যোগদান কৰিছিল। সেই ভ্ৰমণকালত তাত কিছুদিন থাকি ব্ৰহ্মদেশ, শ্যাম, কম্বোডিয়া, লাওছ আদি পূব এছীয় দেশবিলাকৰ নৃত্য আৰু ভাওনা সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰি সেই দেশৰ নৃত্য-নাটকৰ গঠন-শৈলীৰ লগত অংকীয়া নাটকৰ গঠন আৰু নৃত্য ভংগীমাৰ সাদৃশ্য কথাৰ থকা তেৱেঁই পোহৰলৈ আনিবলৈ সক্ষম হয়। এই সম্পৰ্কে অধ্যয়নপুষ্ট আৰু বিদ্যায়তনিক এলানি বক্তৃতা ৰেংগুন পালি বিশ্ববিদ্যালয়ত দাঙি ধৰোতে, তাৰ পণ্ডিতমণ্ডলীয়ে মুগ্ধ হৈ তেওঁক বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ফালৰপৰা এখন সোণ খটোৱা শৰাই আৰু সোণৰ বুদ্ধ মূৰ্তি উপহাৰ দিছিল। সেই যাত্ৰাতে তেওঁ বালি দ্বীপৰ নৃত্যৰ বিষয়েও অধ্যয়ন চলাইছিল।

১৯৫২ চনত তিতাবৰত অনুষ্ঠিত সৰ্বভাৰতীয় বুনিয়াদী শিক্ষা সন্মিলনীৰ সাংস্কৃতিক প্ৰদৰ্শনীৰ দায়িত্ব যুটীয়াভাৱে চলিহা আৰু চন্দ্ৰকান্ত ফুকনৰ হাতত ন্যস্ত হৈছিল।

১৯৫৪ চনত দিল্লীত অনুষ্ঠিত আন্তঃৰাজ্যিক নাট-প্ৰতিযোগিতাত অসমৰ দলেও যোগদান কৰিছিল। তাত ৰূপায়িত কৰা নাটকখন আছিল জ্যোতিপ্ৰসাদৰ 'শোণিত কুঁৱৰী'। নাটকখন যুটীয়াভাৱে চন্দ্ৰকান্ত ফুকন আৰু সাৰদা বৰদলৈয়ে পৰিচালনা কৰিছিল। তাৰ নৃত্য পৰিচালনাৰ দায়িত্ব আছিল চলিহাৰ আৰু সংগীত পৰিচালনা কৰিছিল বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই। নাটকখনে এই সৰ্বভাৰতীয় প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম পুৰস্কাৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

১৯৫৮ চনত প্ৰাগ্‌জ্যোতিষপুৰ কংগ্ৰেছ প্ৰদৰ্শনীত তেওঁ অসমৰ নৃত্যগীতৰ এটা মণ্ডপ সাজি সকলোকে চমকিত কৰিব পাৰিছিল।

১৯৬৪ চনত অসমত ললিত কলা অকাডেমি স্থাপিত হোৱাত চলিহা এই অনুষ্ঠানৰ মুখ্য সচিব নিযুক্ত হয়। এই সময়ছোৱাতে তেওঁ অসমৰ বিভিন্ন, গাওঁ-ভূঁই ঘূৰি-ফুৰি অসমীয়া চিত্ৰকলা, ভাস্কৰ্যকলা আদি কৰি খনিকৰী বিদ্যাৰ এক জৰিপ চলাইছিল। ১৯৭২ চনত তেওঁ চাকৰিৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। ১৯৮৫ চনৰপৰা তেওঁ চৰকাৰী সংগীত মহাবিদ্যালয়ত নৃত্যৰ প্ৰশিক্ষকৰূপে অধ্যাপনা কৰি আছে। সদৌ ভাৰত হিন্দী সন্মিলনৰ তিনিচুকীয়াত বহা সাংস্কৃতিক সভাৰ সভাপতি, অসম সংগীত সন্মিলন, বৰ্ড অৱ মিউজিক, আকাশবাণীৰ অডিচন বৰ্ডৰ বাহিৰেও চলিহা অসমৰ প্ৰায়বোৰ সংগীত সংস্থাতে সদস্যৰূপে জড়িত। অসমীয়া কলা-সংস্কৃতিপ্ৰাণ চলিহাই অসমীয়া কলা-সংস্কৃতিৰ যিবোৰ আপুৰুগীয়া বস্তু আৰু অসমৰ সংগীত নাট্যৰ যিবোৰ আহিলা সংগ্ৰহ আৰু সংৰক্ষণ কৰিছে, তাৰ বাবেও চলিহা আমাৰ কৃতজ্ঞতাৰ পাত্ৰ হৈছে।

এনেদৰে অসমীয়া নৃত্য-কলাক এক সুকীয়া ৰূপত গঢ়িবলৈ আৰু তাক আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মৰ্যাদাত তুলিবলৈ সমগ্ৰ জীৱন জুৰি চলিহাক যি লেলেটীয়া পৰিশ্ৰম কৰা আমি দেখিছোঁ, তেনেদৰে চলিহাক চিত্ৰশিল্পৰো এজন নিষ্ঠাবান সেৱকৰূপ আমি লগ পাইছোঁ। বিভিন্ন প্ৰাকৃতিক দৃশ্য, কেইবাগৰাকী মনীষাৰ উপৰিও নৃত্য-ভংগীমাৰ এলানি মন চুই যোৱা চিত্ৰৰ কাম তেওঁ কৰিছে। তেওঁ সাধাৰণতে ওৱাটাৰ কালাৰ আৰু পেন্সিলৰ কাম কৰিছে। ভাৰতীয় ৰীতিৰ চিত্ৰকলা প্ৰতিযোগিতাত তেওঁ দেশীয় ৰং অসমৰ খনিকৰে ব্যৱহাৰ কৰা হেঙুল হাইতাল, নীল, খৰিমাটি আদিৰে মুগা কপোৰত অসমীয়া সাজ-পাৰেৰে মহিষমৰ্দিনী দুৰ্গাৰ ছবি আঁকিছিল আৰু এই ছবিখনে (১৯৩৭) লক্ষ্ণৌত অনুষ্ঠিত সৰ্বভাৰতীয় প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম পুৰস্কাৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। তেওঁৰ চিত্ৰৰ বিশেষত্ব হৈছে যে, তেওঁ অঁকা প্ৰতিখন ছবিত চিত্ৰৰ প্ৰয়োজনীয় গুণ, যেনে ৰূপৰ বিভিন্ন ভেদ, প্ৰমাণ, ভাব, লাৱণ্য যোজন, সাদৃশ্য, বৰ্ণিকাভংগ আদি বিশিষ্ট গুণৰাজিৰ সমাবেশ কৰিব পাৰিছে। চিত্ৰ আৰু নৃত্য দুয়োবিধ কলাই তেওঁৰ প্ৰিয়। এই সম্পৰ্কে কৰা এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ আমাক জনায়— "চিত্ৰ আৰু নৃত্য প্ৰকাশৰ একোটা মাধ্যম। যেনেকৈ এগৰাকী সুন্দৰী কন্যা বিভিন্ন দুৰাৰেদি চাই তাৰ ৰূপ উপভোগ কৰিব পাৰি, সেইদৰে একোটি সুন্দৰ ভাবক চিত্ৰ আৰু নৃত্য প্ৰকাশৰ একোটা মাধ্যমেৰে প্ৰকাশ কৰিব পাৰি।" ভাৰতীয় চিত্ৰকলাৰ ৰূপ-ৰেখা, সংস্কৃতিৰ পথাৰে পথাৰে, অসমৰ লো-সোণ-

ৰূপ-তাম-পিতল আদি ধাতু সম্পৰ্কে, ভাৰতীয় সংগীত, বিভিন্ন ৰাগ, শংকৰী নৃত্য, দেৱদাসী নৃত্য, ওজাপালি আদি নানা বিষয়ৰ যিবোৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণেৰে ভৰা মনোজ্ঞ ভাবগধুৰ প্ৰবন্ধ তেওঁ কাগজে-পত্ৰই লিখিছে, সিবোৰ গ্ৰন্থাকাৰে প্ৰকাশ পালে অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ তেওঁৰ অনবদ্য বৰঙণিৰূপে চিহ্নিত হ'ব। পাৰ্বতিপ্ৰসাদ বৰুৱাৰ 'ৰূপহী' চলচ্চিত্ৰৰ অভিনয় তেওঁৰ আন এক কীৰ্তি। তাত তেওঁ 'পবন দুৱৰা'ৰ ভাওত অভিনয় কৰিছিল।

চলিহা স্বভাবতে বিনয়ী, জাতি আৰু সমাজৰ বাবে নিবেদিত এটি প্ৰাণ। ইয়াৰ বাবে জাতিয়ে তেওঁক সদায় সন্মান আৰু শ্ৰদ্ধা জনাব। তেওঁ ইতিমধ্যে শিল্পী পেঞ্চন লাভ কৰিছে আৰু অসম সাহিত্য সভাৰ নিচিনা অনুষ্ঠানৰ সাংস্কৃতিক সম্মিলনৰ সভাপতিৰ পদো অলংকৃত কৰিছে। তেওঁ কয়,"আমাৰ প্ৰাচীন নৃত্য-গীতৰ চৰ্চা আৰু অধ্যয়ন বিজ্ঞানসম্মতভাবেই হোৱা উচিত। নহ'লে আমাৰ এই ঐতিহ্যমণ্ডিত সম্পদৰাজি অকালতে নাশ পাব।"

১৯৮৬ চনত কামপুৰত অনুষ্ঠিত অসম সাহিত্য সভাৰ আলোচনা চক্ৰৰ সভাপতিৰূপে চলিহাই কৈছিল, "আমাৰ উদাসীনতাৰ সুযোগ লৈ ইতিমধ্যে বহু সংখ্যক শত্ৰু আমাৰ ভাষা-কৃষ্টি, সংগীত-সাহিত্যৰ বুলনি ঘৰ সোমাই লণ্ডভণ্ড কৰিলেই, মহাকালৰ মূৰ্তি ধৰি, সেই শত্ৰুক সমূলঞ্চে নিপাত কৰিবলৈ, সত্যদ্ৰষ্টা ঋষিৰ অগ্নিবাণীৰ প্ৰতি ডেকা শক্তিক সজাগ কৰি দিওঁ—

ভাষাত শত্ৰু
দেশত শত্ৰু,
কলা সাহিত্যত
সংগীত শিল্পত
সোমাল শত্ৰু তোৰ ভিতৰত
শত্ৰু আহিছে বেয়া বতৰত
মণিকূট গৈ পোৱাৰ আগতে
সমূলঞ্চে নিপাত কৰ ;
আপোনাৰ ঘৰ ৰাখিবলৈ' তই
কালৰ মূৰ্তি ধৰ; (জ্যোতিপ্ৰসাদ)।"

চলিহাৰ জন্ম ১৯১৯ চনত, যোৰহাট নগৰত। বৰ্তমান তেওঁ গুৱাহাটী নিবাসী।

সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱা

সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱা এগৰাকী সুঅভিনেতা, নাট্যকাৰ, নাট্য-সমালোচক আৰু নাট পৰিচালক। তেওঁ ১৯৮৬ চনত ভাৰত চৰকাৰৰ সংগীত নাটক অকাডেমীৰ পৰা ৰাষ্ট্ৰীয় বঁটাৰে সন্মানিত হয়। ১৯৭৮ চনত অল ইণ্ডিয়া ক্ৰিটিকছ এছচিয়েচনৰ পৰা শ্ৰেষ্ঠ অভিনেতাৰ সন্মানো পায়। তেওঁ চৰকাৰৰ সাহিত্যিক পেঞ্চন লাভ কৰাৰ উপৰিও অসম শিল্পী দিৱস সমিতিৰপৰা 'ৰৌপা বঁটা'ৰে আৰু 'নাট্য প্ৰভাকৰ' উপাধিৰে বিভূষিত হৈছে।

বৰুৱা এগৰাকী সাহিত্য-সাধকৰূপেও আমাৰ মাজত সুপৰিচিত। এতিয়ালৈ তেওঁ পঞ্চাছখনৰ ওপৰ নাটক আৰু নাট সম্পৰ্কীয় গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিছে। তেওঁৰ অন্যান্য বিষয়ৰে তেৰখন গ্ৰন্থ আছে। চাকে চকোৱা, শিখা, জ্যোতিৰেখা, নায়িকা নাট্যকাৰ, দেৱা ন জানন্তি, মৃণাল মাহী, নাটক আৰু অভিনয় প্ৰসংগ, নাট্যকাৰ ৰবীন্দ্ৰনাথ, নাট্য আৰু মঞ্চতত্ত্ব. মঞ্চ প্ৰতিভা, আধুনিক নাট্য চিন্তা, অসমীয়া নাটকত দেশপ্ৰেম, সংবাদ সেৱাৰ কথা আদি তেওঁৰ কেইখনমান উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ।

১৯৩৫ চনৰ পৰা তেওঁ নাট্য জগতৰ লগত জড়িত হয়। নাটকত সহ-অভিনয়ৰ যোগেৰে মঞ্চত নমাৰ তেওঁৰ এটা প্ৰতিজ্ঞা আছিল। তেওঁক মহিলাৰ ভাও দিবৰ বাবে ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰলৈ আহ্বান জনোৱা হৈছিল। কিন্তু [illegible] অভিনয়ৰ পৰা তেওঁ সদায় আঁতৰত থাকিবলৈ বিচাৰিছিল।

কেইবাজনো শিল্পীয়ে নাট্য মন্দিৰত আগভাগ লৈছিল। তেওঁলোকে সেই সময়ত সহ-অভিনয় যোগেৰে নাটক আৰম্ভ কৰিবলৈ সংঘ এটা গঠন কৰিছিল। জ্যোতিপ্ৰসাদে এই সংঘটোক 'সুন্দৰ সেৱী সংঘ' নামেৰে নামকৰণ কৰিছিল। প্ৰথমতে তেওঁলোকৰ ঘৰৰ ভনীয়েক আৰু বাইদেউয়েকহঁতক লৈয়ে নাটকৰ এই সহ-অভিনয় আৰম্ভ কৰিছিল। কিন্তু তেওঁলোকৰ এই যাত্ৰা ক্ৰমে সফল হৈছিল। প্ৰয়াত তয়বুল্লা চাহাবৰ দুগৰাকী জীয়েক আৱা আৰু মীৰাই তেওঁলোকৰ লগত সহযোগ কৰিবলৈ ওলাই আহিছিল। সাধাৰণতে পূজাত তেওঁলোকৰ ঘৰৰ চোতালতে বা নৈৰ পাৰত মঞ্চ সাজি এই অভিনয় প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। সেই সময়ত সহ-অভিনয় নতুন কথা বাবে সকলোৱেই অভিনয় চাবলৈ আহিছিল। পুৰুষ অভিনেতাৰ ভিতৰত আছিল বৰুৱাৰ উপৰিও বীৰেন ফুকন আৰু অমিয় প্ৰসাদ বৰুৱা আদি। বয়োজ্যেষ্ঠসকলৰ ভিতৰত আছিল– সুৰেন্দ্ৰনাথ দাস, ৰবীন্দ্ৰ লাল বৰুৱা, নিৰদা কান্ত ভূঞা, যোগেন্দ্ৰনাথ বৰদলৈ, গৌৰী কাকতি, গিৰীশ চৌধুৰী, ৰুকণা চৌধুৰী আদি।

সেই সময়ত তেওঁলোকে মঞ্চত অভিনয় কৰোঁতে, আজি-কালিৰ দৰে বিভিন্ন দৃশ্য অৱতাৰণা কৰাৰ সুবিধা নেপাইছিল। এটা বা দুটা দৃশ্যতে তেওঁলোকে নাটক সমাপ্ত কৰিব লগা হৈছিল। ১৯৩৮ চনত তেওঁলোকে 'কাৰেঙৰ লিগিৰী' নাটক মঞ্চস্থ কৰিছিল। তেওঁলোকৰ ঘৰৰ সন্মুখতে চোতালত মঞ্চ সাজি অভিনয় কৰিছিল। 'কাৰেঙৰ লিগিৰী' চাবলৈ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, তৰুণ ফুকন আৰু জ্ঞানদাভিৰাম বৰুৱা আদিও আহিছিল। জ্যোতিপ্ৰসাদে নাটক চাই প্ৰশংসা কৰিছিল। আৰু তৰুণৰাম ফুকনে এই প্ৰচেষ্টাক বলিষ্ঠ বুলি শলাগিছিল।

১৯৩৫ চনত তেওঁলোকে অভিনয় কৰা নাটকখন আছিল লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ 'একলব্য'। এই নাটকত তেওঁ দ্ৰোণাচাৰ্যৰ ভাও লৈছিল। ১৯৩৬ চনত তেওঁলোকে অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ 'কল্যাণী' নাটক মঞ্চস্থ কৰিছিল। এইদৰে একে লেখাৰিয়ে এখনৰ পিছত আনখনকৈ নাট অভিনয় কৰিছিল। নাট জগতত তেওঁ আজিও সক্ৰিয় হৈ আছে। তেওঁ ৰেডিঅ'ত চাকৰি কৰা সময়ত, ৰেডিঅ'ৰ প্ৰায়বোৰ নাটকতে ভাও লৈছিল। উল্লেখ্য যে, মঞ্চ আৰু ৰেডিঅ' নাটককে ধৰি প্ৰায় পাঁচশৰ ওপৰ নাটকত তেওঁ অভিনয় কৰিছে। কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত তেওঁলোকে 'কাৰেঙৰ লিগিৰী' অভিনয় কৰোতে, সেই নাটকত জ্যো।। [illegible] অৰ্কেষ্ট্ৰা মঞ্চৰ সন্মুখত যুগুতাই নাট আৰু সংগীত পৰিচালনা কৰিছিল।

নাটকত তেওঁ সদায় 'ছিৰিয়াছ' ধৰণৰ আৰু মনস্তত্ত্বৰ কথা থকা চৰিত্ৰত অভিনয় কৰি ভাল পায়। তেওঁ প্ৰবীণ ফুকনৰ নাটক 'মণিৰাম দেৱান' আৰু 'শতিকাৰ বান'ত অভিনয় কৰিছিল। শতিকাৰ বানৰ প্ৰদীপ বৰুৱাৰ চৰিত্ৰটি অভিনয় কৰি তেওঁ ভাল পাইছিল। তেনেদৰে ৰজা ইডিপাছৰ চৰিত্ৰটিও অভিনয় কৰি ভাল পাইছিল। সেই সময়ত তেওঁ সুন্দৰ কোঁৱৰ, মণিৰাম দেৱান, প্ৰদীপ বৰুৱা, চাহজাহান, ঔৰংজেব, ইডিপাছ লেনিন আদি চৰিত্ৰত অভিনয় কৰি— কলামোদীৰ হৃদয়ত নাট্য শিহৰণ জগাবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। তেওঁ নিজৰ অভিনয় জীৱনৰ কৃতকাৰ্যতা সম্পৰ্কে আভাস দি কয় "অভিনয় কৰোঁতে সদায় মই চৰিত্ৰটোৰ মাজলৈ সোমাই যাবলৈ আপ্ৰাণ চেষ্টা কৰিছিলোঁ। মই মণিৰাম দেৱানৰ অভিনয় কৰাৰ পিছত বাটত মানুহে মোক দেখিলে 'দেৱান আহিছে' বুলি কোৱা হৈছিলগৈ। ৰজা ইডিপাছ নাটকত অভিনয় কৰোঁতেও মই চৰিত্ৰটোৰ মাজত এনেদৰে সোমাই গৈছিলোঁ যে, চৰিত্ৰটোৰ মানসিক সংঘাতে মোক বহুদিনলৈ লগ এৰা নাছিল। আনকি মোৰ আজিৰ অসুস্থতাৰ কাৰণ সিও এটা বুলি ক'ব খোজোঁ। আনকি বুৰঞ্জীমূলক নাটক অভিনয় কৰোঁতেও মই একেধৰণে চৰিত্ৰটোৰ মাজত সোমাই পৰিছিলোঁ। এবাৰ ঔৰংজেবৰ অভিনয় কৰোঁতে ৰুদ্ৰ বৰুৱাই— সামাজিক নাটৰ দৰে কৰিব খুজিছে নেকি বুলি মোক কৈছিল। কাৰণ মই কোনো কৃত্ৰিমতা নাৰাখি স্বাভাৱিকভাৱে চৰিত্ৰটো অভিনয় কৰিছিলোঁ।"

নাট্য প্ৰভাকৰ সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱাৰ জন্ম ১৯১৯ চনত মিজো পাহাৰৰ আইজালত। ১৯৩৮ চনত বি-এ আৰু গুৱাহাটী আৰ্ল ল কলেজৰ পৰা আইনৰ ডিগ্ৰী লয়। ১৯৪৮ চনৰ গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ প্ৰোগ্ৰেম অফিচাৰ আৰু পিছত ১৯৭০ চনৰপৰা অসম চৰকাৰৰ সাংস্কৃতিক আৰু তথ্য আৰু জনসংযোগ বিভাগৰ সঞ্চালকৰূপে কাম কৰি ১৯৭৪ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। বৰ্তমানে তেওঁ ভাৰত চৰকাৰ মানৱ সম্পদ উন্নয়ন মন্ত্ৰালয়ৰ ছিনিয়ৰ ফেলো হিচাপে ইংৰাজীত "এছামিজ থিয়েটাৰ" শীৰ্ষক গ্ৰন্থ এখন প্ৰস্তুত কৰাৰ কামত লাগি আছে।

তৰুণ দুৱৰা

তৰুণ দুৱৰা। এই নামটি অসমীয়া জাতিৰ এটি বৰ আপোন আপোন লগা নাম। অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ তেওঁক নজনা মানুহ নাই, নুবুজা মানুহ নাই। তৰুণ দুৱৰা এজন অসাধাৰণ শিল্পী। গোটেই জীৱনটো তেওঁ সত্যম্ শিৱম্ সুন্দৰমৰ আৰাধনাতে কটালে। তেওঁ জীৱনটোকে সমাজৰ কাৰণে উচৰ্গা কৰিছে। আমাৰ এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰত এই কথা তেওঁ নিজেও স্বীকাৰ কৰিছে— "মানুহে জীৱনত সুখী হ'বলৈ হ'লে কেৱল নিজৰ সংসাৰখনৰ ভিতৰতে আবদ্ধ হৈ নাথাকি আনৰ সুখত সুখী আৰু আনৰ দুখত দুখী হৈ দহৰ উপকাৰ সাধন কৰিব পাৰিলেই জীৱন সাৰ্থক হোৱা বুলি কম।"

তেওঁৰ সাধনাৰ সাৰথা ক্ষেত্ৰই হৈছে স্বদেশ আৰু স্বদেশৰ জনগণ। তেওঁ আমাক কৈছে— "সৃষ্টিত থাকিব লাগিব মাটিৰ গোন্ধ আৰু মাটিৰ ওপৰত তাৰ বুনিয়াদ।" "প্ৰকৃতিৰ যিকোনো দৃশ্য কিম্বা মানুহ-জন্তু আদিৰ ছবি কল্পনাত শোধন হৈ যি এক সপোন সপোন লগা কাল্পনিক ছবিৰ উপস্থাপন কৰা হয়, সেয়ে হয় প্ৰকৃত সৃষ্টি বা কলা।"

এয়া হ'ল তেওঁৰ বাণী, জীৱনৰে মূল মন্ত্ৰ।

তেওঁৰ সাধনাৰ তেজো বেলেগ। তেওঁ আমাক কয়—"আপুনি যিটো চৰিত্ৰ ৰূপায়ণ কৰিবলৈ গৈছে, তাক বাস্তৱত সূক্ষ্মভাৱে অধ্যয়ন কৰি তাৰ অন্তৰৰ কোঁহে কোঁহে সোমাই গৈ নিজকে পাহৰি আপুনি হৈ পৰিব লাগিব

সেই ব্যক্তি।" দুৰবাৰ ছবিত, অভিনয়ত, প্ৰতীক-পট অংকনত, ভেশ্চনত, প্ৰতিমা গড়াত ক'লাৰ তেওঁ এনে সূক্ষ্ম অনুসন্ধানকে কৰিছে। অনুশীলন আৰু দীৰ্ঘদিনৰ সাধনাই তেওঁৰ সৃষ্টিত মহত্ত্ব প্ৰদান কৰিছে।

সৰুৰে পৰা তেওঁ শিল্প সাধনা কৰিছে। সেয়া ১৯৩২ চনৰ কথা। ডিব্ৰুগড় চৰকাৰী হাইস্কুলৰ এজন অষ্টম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰই কলিকতাত আয়োজিত সৰ্বভাৰতীয় কলা প্ৰতিযোগিতা আৰু প্ৰদৰ্শনীত 'হোৱাট ইজ ইট'? শীৰ্ষক পেন্সিল স্কেচত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰি সোণৰ পদক লাভ কৰিলে। সেই খবৰ অসমীয়াৰ কাৰণে অতিকে উৎসাহজনক আৰু প্ৰেৰণাদায়ক হৈ পৰিছিল। আনকি লক্ষীমপুৰ জিলাৰ ইংৰাজ বৰ চাহাবো সন্তুষ্ট হ'ল। ছাত্ৰজনৰ এনে সাফল্যৰ প্ৰতি আদৰণি জনাবলৈ স্বয়ং ইংৰাজ বৰ চাহাবে ডিব্ৰুগড় চৰকাৰী হাইস্কুল দুদিন ধৰি বন্ধ ঘোষণা কৰিছিল। জীৱন গঁজালিৰ দুপাততে এনে চৰম সাফল্যৰ মুকুট পিন্ধা ছাত্ৰজনেই আছিল তৰুণ দুৰবা। তেতিয়াৰে পৰা তেওঁ আজিলৈ তেওঁৰ শিল্পী জীৱনৰ পূৰ্ণ গৌৰৱ অটুট ৰাখিছে। তেওঁ আজি এজন ৰাষ্ট্ৰীয় মৰ্যাদাসম্পন্ন শিল্পীয়েই নহয়, আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয়ভাৱেও জনাজাত। ১৯৮৬ চনত অসম চৰকাৰে তেওঁক শিল্পী পেঞ্চন দিছে। তদুপৰি গুৱাহাটীৰ জ্যোতিৰূপা সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানকে ধৰি নানা অনুষ্ঠানে সম্বৰ্দ্ধনা জনাইছে। ১৯৫১ চনৰ পৰা তেওঁ অসম চৰকাৰৰ ঔদ্যোগিক কলা উপদেষ্টা, পিছত কলা উপদেষ্টা আৰু জ্যেষ্ঠ প্ৰদৰ্শনী বিষয়াৰূপে ১৯৮০ চনৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিছে। তদুপৰি তেওঁ এজন কেন্দ্ৰীয় ললিত কলা অকাডেমিৰ প্ৰাক্তন সদস্য আৰু দিল্লীৰ সংসদ ভৱনৰ অলংকাৰ সমিতিৰো সদস্য আছিল।

দুৰবা প্ৰধানতঃ চিত্ৰকৰ আৰু অভিনেতাৰূপেহে সমাজত বৰণীয়। তেওঁৰ ছবিয়ে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় কলা প্ৰদৰ্শনীত ৰমেন্দ্ৰ নাথ চক্ৰৱৰ্তীৰ দ্বাৰা প্ৰদৰ্শিত চিত্ৰসমূহৰ মাজত অগ্ৰাধিকাৰ পোৱাটো উল্লেখযোগ্য। সেই ছবিখন অসমৰ এখন 'বিহু নৃত্য' আছিল। তেওঁৰ আন এখন ছবি তাঁতশালখনো আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয়ভাৱে সন্মানিত হৈছে। তেওঁৰ তিনিখন ছবিয়ে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দ্বাৰা সন্মানিত হৈ, ৰাষ্ট্ৰপতি ভৱনৰ বেৰত শোভাবৰ্দ্ধন কৰিছে। অসম সংগ্ৰহালয়ত তেওঁৰ 'তাঁতশাল'খন সংৰক্ষিত হৈছে আৰু আৰ্ট গেলাৰীত 'খাহী জীৱন'ৰ আলেখ্য এখনি আটোমটোকাৰিকৈ ৰখাৰ ব্যৱস্থা হৈছে। এখন জনসভাত পণ্ডিত জৱাহৰলাল নেহৰুৱে ভাষণ দি থাকোতে দুৰবাই নেহৰুৰ প্ৰতিকৃতিটো হুবহু আঁকি উলিয়াই নেহৰুৰ প্ৰিয়পাত্ৰ হৈছিল আৰু নেহৰুৱে সেই প্ৰতিকৃতিত চহী দিছিল। সেই ছবি ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰায়বোৰ কাকতে, আনকি বিদেশৰ দুই-এখন কাকতেও প্ৰকাশ কৰিছিল। ১৯৪৭ চনত যোৰহাটৰ সংগীতজ্ঞ দৰ্পনাথ শৰ্মা

সংগীত বিদ্যালয় প্ৰাঙ্গণত দুৰ্বাৰ এখন একক চিত্ৰ প্ৰদৰ্শনী হৈছিল। বোধহয় এইখনেই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ চিত্ৰ-কলা জগতত প্ৰথম চিত্ৰ-প্ৰদৰ্শনী আছিল। প্ৰদৰ্শনীৰ উদ্বোধক জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণ আছিল। ইয়াৰ পিছত, গুৱাহাটীৰ উজান বজাৰৰ লতাশিল বিদ্যালয়তো চিত্ৰ প্ৰদৰ্শনী কৰে। দুয়োখন প্ৰদৰ্শনী এসপ্তাহ জুৰি চলিছিল। এই প্ৰদৰ্শনীৰ দুৱাৰ মুকলি কৰিছিল অসমৰ তেতিয়াৰ ৰাজ্যপাল জয়ৰাম দাস দৌলতৰামে। দেশী-বিদেশী কলাপ্ৰেমীৰ অনুৰোধক্ৰমে এই প্ৰদৰ্শনী তাত এমাহ পৰ্যন্ত ৰাখিব লগা হৈছিল।

বৰ্তমানলৈ তেওঁৰ তৈল চিত্ৰৰ সংখ্যা তিনিশৰ ওপৰ বুলি আমাক জানিবলৈ দিলে। স্কেচৰ সংখ্যাও হেজাৰৰ ওপৰ হ'ব বুলি লেখ দিলে। তেওঁ চিত্ৰত লোককলাত অধিক গুৰুত্ব দিছে। তেওঁ আমাক কয় যে, চাৰু কলাই হওক বা কাৰু-কলাই হওক বৰ্তমান জগতত আদৰণীয় হ'বলৈ হ'লে নিজ দেশৰ বৈশিষ্ট্য পৰিলক্ষিত হ'ব লাগিব। সেয়ে তেওঁ অসমীয়া শিপিনীৰ সাজ-পাৰৰ ওপৰত গৱেষণা কৰি, সাজ-পাৰসমূহৰ বিবিধ আপুৰুগীয়া ফুলৰ চানেকি 'ফুলৰ চানেকি' আৰু 'আৰ্টছ এণ্ড-ক্ৰাফটছ অব আছাম'ত ডিজাইন কৰিছে। এই চানেকি সঁচাকৈয়ে অপূৰ্ব। কক্কা, বড়ো পাহাৰ বিলাই, কেচ্ বছা ৰিহা, ঘুৰীয়া ম'ৰা, বড়ো দখ্না, মুগা মেখেলা, গছ আৰু চৰাই, বড়ো গোঁসাই কাপোৰ, তৰাফুল, মিৰি ৰিহা, মিৰি মেখেলা, ৰঙীন স্কাৰ্ফ আদি আৰু যে কত কিমান। তদুপৰি দুৰ্বাৰে উদ্ভিদ, কাঁহ-পিতলৰ বঁটা, মাছৰ চিহ্ন, অসমীয়া সত্ৰৰ প্ৰচলিত বায়নৰ নৃত্য ভংগীমা আৰু বুদ্ধদেৱৰ মূৰ্তিৰ আৰ্হিৰ কাপোৰত ছাপ মৰা ডিজাইনো তেওঁ অংকন কৰি যশস্যাৰ ভাগী হৈছে।

ভাৱৰ উদ্ৰেক কৰা তেওঁৰ অন্যান্য তৈল-চিত্ৰসমূহৰ ভিতৰত আমাক দেখুওৱা মাক আৰু মৰম, তাঁতশাল, সৃষ্টি, প্ৰতিকৃতি, খাছী বাঢ়ে, আবৰ কটকী, লুইতৰ বুকুত বেলিমাৰ, লুইতৰ ৰূপ আদিয়ে আমাৰ মনত সাঁচ বহুৱালে। মাক আৰু মৰমত তেওঁ দেখুৱাইছে, গাখীৰ খাই থকা পোৱালিটোক গৃহস্থই টানি নিলে মাকজনীৰ হ'ব পৰা অৱস্থা। তাঁতশালখনত এজনী শিপিনী বহি আছে। আন এগৰাকীয়ে সিমূৰে টোলোঠা ডাল টান কৰি দিছে। তলত চুচৰিব পৰা তেওঁৰে যেনিবা কেঁচুৱাটিয়ে মাটিত আঁঠুকাঢ়ি গৈছে। পাছফালে শালৰ কাষতে লাওৰ হেঁদালি এখন দেখা গৈছে। তাৰ সুৰুঙাইদি দূৰৈত পথাৰ আৰু নীলা আকাশ দেখা গৈছে। 'সৃষ্টি' ছবিত তিনি গৰাকী বোৱাৰীয়ে পথাৰত কঠীয়া ৰুইছে। ওপৰত ডাৱৰীয়া আকাশ। দূৰত গাঁও।

তেওঁৰ এই কলাসুলভ মন মাতৃ ৰাধাকান্তিৰ পৰাই আহৰণ কৰাৰ কথা আমাক জানিবলৈ দিলে। তেওঁৰ মাক পাকৈত শিপিনী আছিল। মাকে নানা

ৰঙৰ ডিজাইন কৰি কাপোৰত সূক্ষ্মভাৱে তোলা ফুলবোৰৰ চানেকিয়ে তেওঁক শৈশৱত বিমুগ্ধ কৰিছিল। স্কুলত ড্ৰয়িঙৰ শিক্ষক স্বৰ্গীয় সুৰেণ বৰদলৈৰ পৰা শিল্পী হোৱাৰ মানসিক প্ৰস্তুতি পাইছিল। সেই সময়ত অসমত ছবি অঁকাৰ পৰিবেশ বা চৰকাৰী বৃত্তি লাভৰ কোনো উপায় নাছিল যদিও, তেওঁ পশ্চিম বংগ চৰকাৰৰ কৃপাত বৃত্তি লৈ কলিকতা চৰকাৰী আৰু কাৰু কলা মহাবিদ্যালয়ত ছবছৰ ধৰি আৰ্টৰ অধ্যয়নত মনোনিবেশ কৰিছিল। সেই সময়ত তাৰ অধ্যক্ষৰূপে পাইছিল মুকুল দেক। আদৰ্শ শিক্ষকৰূপে পাইছিল—ৰমেন চক্ৰৱৰ্তী, বসন্ত গাংগুলী, মণি গুপ্ত, মনীন্দ্ৰ ভূষণ গুপ্ত, প্ৰহ্লাদ কৰ্মকাৰ আদিক।

এতিয়া তেওঁ অসমৰ ছবিৰ ক্ষেত্ৰত বৰ আশাবাদী।

তেওঁৰ স্মৰণীয় দেশী আৰু বিদেশী শিল্পীসকলৰ বিষয়ে জানিবলৈ বিচাৰোতে দেশীয় শিল্পী শৈলজ মুখাৰ্জী, এম এফ হুছেইন, অমৃতা শ্বেৰগিল, দেৱীপ্ৰসাদ ৰায়চৌধুৰী আৰু বিদেশী শিল্পী পল গঁগা, ভান গগৰ কথা উল্লেখ কৰিলে। ১৯৪৩-১৯৪৫ চনত দ্বিতীয় মহাসমৰৰ সময়ছোৱাত তেওঁ মাৰ্কিন সৈন্য বাহিনীৰ ভাৰত-চীন আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ শিবিৰত প্ৰশিক্ষকৰূপে নিযুক্ত হৈছিল। মহাসমৰ শেষ হোৱাত অৰ্থাৎ ১৯৪৫ চনৰ পৰা তেওঁ নিজাববীয়াকৈ এখন ষ্টুডিঅ' আৰু প্ৰশিক্ষণৰ বাবে আৰ্ট স্কুল স্থাপন কৰিছিল। এই সময়তে তেওঁ নাট্য শিল্পী-সাংবাদিক নবীন বৰদলৈ আৰু নৃপেন বৰুৱাৰ লগ লাগি ডিব্ৰুগড়ত আন এখন অনুষ্ঠান 'ডিব্ৰুগড় আৰ্ট প্লেয়াৰ্ছ ছ'চাইটী' নাট্যগোষ্ঠীৰ (১৯৩৮-৩৯) জন্ম দিয়ে। ১৯৪৯ চনত কলিকতাৰ ৰাজভৱনত আবুল কালাম আজাদে উদ্বোধন কৰা ডাঃ কাটজুৰ সভাপতিত্বত অনুষ্ঠিত ভাৰতৰ সৰ্বপ্ৰথম কলা সন্মিলনীত তেওঁ ভাৰতৰ পূৰ্বাঞ্চলৰপৰা প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল।

চিত্ৰকলাৰ লগত সমানে আগবঢ়াই নিয়া তেওঁৰ আনটো দিশ আছিল অভিনয়। মঞ্চনাট, অনাতাঁৰ নাট আৰু চলচ্চিত্ৰৰ তেওঁ এজন নিপুণ অভিনেতা। তেওঁ আঠখন চলচ্চিত্ৰত অভিনয় কৰিছে। তেওঁ বাংলা ছবিতো অভিনয় কৰিছে। ৰোহিনী কুমাৰ বৰুৱাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত 'মনোমতী' (১৯৪১), ফণী শৰ্মাৰ 'ধুমুহা' (১৯৫৭), ভূপেন হাজৰিকাৰ 'প্ৰতিধ্বনি' (১৯৬৪), ব্ৰজেন বৰুৱাৰ 'ডাঃ বেজবৰুৱা' (১৯৬৯), 'ললিতা' (১৯৭২), প্ৰবীণ বৰাৰ 'পৰিণাম', 'ভদৰী' আদিয়ে হৈছে তেওঁৰ অভিনীত ছবি। ছবিকেইখনৰ ভদৰীত শিৱৰাম, প্ৰতিধ্বনিত বাঁহীবাদক ডনবৰ আৰু ডাঃ বেজবৰুৱাত ডাঃ আহমেদ ওৰফে আনন্দ চলিহা এম বি বি এছ, তেওঁৰ স্মৰণযোগ্য অভিনয় আছিল। তেওঁ চলচ্চিত্ৰত (১৯৪১) প্ৰথম অভিনয় কৰিছিল 'মনোমতী'ত।

তেওঁ ৰাজেন তৰফ্‌দাৰৰ পৰিচালনাত কলিকতাৰ মঞ্চত অভিনয় কৰিছিল। কমল বোসৰ দ্বাৰা প্ৰযোজিত (১৯৪০-৪১) কলিকতাৰ অনাতাঁৰ নাটকত পোনপ্ৰথম অভিনয় কৰিছিল। অসমত অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ স্থাপন হোৱাত, শ্বিলং-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰ যোগে তেওঁ অলেখ নাটকত ভাও লৈছিল। শ্বিলং কেন্দ্ৰত ভাগ লোৱা তেওঁৰ প্ৰথম নাটক আছিল– ‘পুক আৰু আলেকজেণ্ডাৰ’। তেওঁ অভিনয় কৰা কেইখনমান অনাতাঁৰ নাট হ’ল– ডি-এল-ৰায়ৰ ‘প্ৰফুল্ল’, পদ্ম বৰকটকীৰ ‘মডেল’, কুলদা ভট্টাচাৰ্যৰ ‘অতৃপ্ত আত্মা’, অৰুণ শৰ্মাৰ ‘ত্ৰিশংকু’ প্ৰীতি ভট্টাচাৰ্য (বৰুৱা)ৰ ‘সোঁৱণশিৰী ভেটিৰ কোনে’, তিলক হাজৰিকাৰ ‘ধৃতৰাষ্ট্ৰ’, ফণী তালুকদাৰৰ ‘সেউজীয়া তেজ’, উত্তম বৰুৱাৰ ‘বৰ মানুহৰ দোলা’ আদি। ‘সেউজীয়া তেজ’ত ওঠৰ বছৰৰ পৰা আশী বছৰ বয়সলৈ একেটা চৰিত্ৰৰ ভাও, তেওঁ এককৰূপে অভিনয় কৰি দেখুৱাইছিল। তেওঁৰ বিপৰীতে আঁছিল বিভা গোস্বামী। বিষ্ণুৰাভা, জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, ফণী শৰ্মা, কমল নাৰায়ণ চৌধুৰী, চন্দ্ৰ গোস্বামী, ইভা আচাও, ৰোহিণী বৰুৱা আদিৰ লগত তেওঁ অভিনয় কৰিছে।

স্কুলীয়া জীৱনৰ পৰাই তেওঁ নাটকত অভিনয় কৰিবলৈ লৈছিল। সৰু কালতে তেওঁক অভিনয়ৰ শিক্ষা দিছিল– চাইফুদ্দিন আহমদ, দুলাল বৰঠাকুৰ, বিষ্ণু প্ৰসাদ গোস্বামী, ডাঃ শৰৎ গোস্বামী আৰু যোগেন গোস্বামীয়ে। তেওঁলোকৰ ঘৰৰ বাৰুৰিত প্ৰথম ‘মোকতমা’ নাটক মঞ্চস্থ কৰিছিল। সেই নিশাই তেওঁ ৰূপৰ পদক অৰ্জন কৰি বিৰাট সম্ভাৱনা দেখুৱাইছিল। বাৰানসীৰ বিখ্যাত নাট্যকাৰ শিৱ সিংহাসন মিশ্ৰৰ ‘উল্টা জামানা’ আৰু ‘শ্ৰৱণ কুমাৰ’ নাটকৰ নাম ভূমিকাত তেওঁৰ আঁৰ নলগা অভিনয় সকলোৰে বিদিত। দিল্লীত অনুষ্ঠিত ‘জুয়ে পোৰা সোণ’ৰ নৰ বাহাদুৰৰ ভাও সহজতে পাঠকৰ হৃদয়ৰ পৰা মচ নেখাৰ। তেওঁ নাটকত কেনে চৰিত্ৰ ৰূপায়ণ কৰি ভাল পায় বুলি সোধাত আমাক ক’লে, “ৰাজ্যৰ খেতিয়ক, বনুৱা নাইবা মহানগৰীৰ সম্ভ্ৰান্ত বংশীয় কোনো ভদ্ৰলোকৰ চৰিত্ৰ ৰূপায়িত কৰি বেছি ভাল পাওঁ।” সৰুতে মাকে ডিব্ৰুগড়ৰ ‘আমোলাপট্টি নাট্য মন্দিৰ’ত তেওঁক অভিনয় দেখুৱাইছিল। সেই বয়সত তেওঁক ‘কৰ্ণাৰ্জ্জুন’ নাটকৰ কৃষ্ণ আৰু ভীমৰ চৰিত্ৰই মোহিত কৰিছিল। বাণীৰৰ নীলমণি ফুকন, লক্ষ্মীকান্ত দত্ত, প্ৰভাত শৰ্মা আদিৰ নাটকসমূহে তেওঁক আকৰ্ষিত কৰিছিল। শাৰঙ্গধৰ ৰাজখোৱাৰ মহিলাৰ অভিনয় চাই তেওঁৰ হৃদয় আনন্দত থৌকি বাথৌ লাগিছিল।

তেওঁ প্ৰচ্ছদপটকো কাম কৰিছে। কিন্তু কম। যিখিনি কৰিছে, তাত সৃষ্টিশীলতা আছে। প্ৰতীক-পট নিৰ্মাণতো তেওঁৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য আছে।

ভাৰতীয় দন্ত চিকিৎসা কাউন্সিল, অসম মেডিকেল কলেজকে ধৰি বহুতো মহাবিদ্যালয়, কেইবাখনো বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰতীক-পট দুৱৰাই অংকন কৰি খ্যাতি লভিছে। ১৯৪৯ চনত ভাৰতীয় দন্ত চিকিৎসা কাউন্সিলৰ 'চিহ্ন ছবি' নিৰ্বাচনত দুৱৰাৰ প্ৰতীক-পটে সৰ্বভাৰতত প্ৰথম স্থান পায়। এই প্ৰতীক পিছলৈ বিভাগে নিজস্ব প্ৰতীকৰূপে ব্যৱহাৰ কৰাটো উল্লেখযোগ্য।

তেওঁ প্ৰদৰ্শনীৰ মণ্ডপ অলংকৰণৰো প্ৰথম শ্ৰেণীৰ শিল্পী। তেওঁ অলংকৰণ কৰা 'অসম-মণ্ডপে' (১৯৬৫, পঞ্জাব কংগ্ৰেছ) ভাৰতৰ ভিতৰতে প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰি যশস্যাৰ শীৰ্ষত আছে। তেওঁ এগৰাকী প্ৰতিমা-খনিকৰৰূপেও জনাজাত। ডিব্ৰুগড়ৰ সুৰেন বৰদলৈ আৰু মুক্তা বৰদলৈৰ লগত অসংখ্য দুৰ্গাপূজাৰ গোঁসানী, সৰস্বতী পূজাৰ গোঁসানী নিৰ্মাণ কৰিছে। কলিকতাত থাকোতে তেওঁ তাৰ প্ৰখ্যাত শিল্পী বলাই বাবুৰ ওচৰত মাটিৰ মূৰ্তি সজা বিদ্যা শিকিছিল। তেওঁ ভালেমান চিমেণ্টৰে মূৰ্তি সজাৰো কাম কৰিছে। তেওঁ চিমেণ্টেৰে সজা মহাত্মা গান্ধীৰ মূৰ্তি আৰু আদি মানৱৰ মাছ মৰা পদ্ধতিৰ চিমেণ্ট-মূৰ্তিৰ কামে, তেওঁক এগৰাকী পাকৈত ভাস্কৰ্য শিল্পীৰূপেও অমৰ কৰিছে। তেওঁৰে আনটো দক্ষতা হ'ল, তেওঁ এগৰাকী স্বীকৃত ভেশচন প্ৰতিযোগী। গণতন্ত্ৰ দিৱস উলপক্ষে দিল্লীত আয়োজিত ৰাষ্ট্ৰীয় ভেশচন প্ৰতিযোগিতাত তেওঁ কেইবাবাৰো প্ৰথম হৈছে। ১৯৭৪ চনত তেওঁ চীনা কাপোৰ বেপাৰী 'ওৱাং লুঙ'ৰ ভাওত ভাৰতৰ ভিতৰত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰিছিল। যুগল দাস আৰু আনন্দ মোহন ভাগৱতীৰ সৈতে তেওঁ 'লৰ্ড মনেশ্বৰ আৱাৰা' অনুষ্ঠান পৰিৱেশন কৰি— দৰ্শকক বেছ আমোদ দিছিল। এগৰাকী নৃত্য শিল্পীৰূপেও তেওঁ কলাগুৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাৰ পৰিচালনাত কলিকতাৰ মঞ্চত নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ছেণ্ট জেভিয়াৰ্ছ মঞ্চত বিশ্ব ৰেডক্ৰছ ছচাইটীৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত সংগীত সন্ধিয়াত তেওঁ প্ৰদৰ্শন কৰা 'কৰ্ণবধ নৃত্য' সকলোৰে মনত আছে।

তৰুণ দুৱৰাৰ জন্ম ডিব্ৰুগড়ৰ আমোলাপট্টিত, ১৯২১ চনত। পিতৃ স্বৰ্গীয় গোলাপ চন্দ্ৰ বৰুৱা (দুৱৰা)।

শিল্পী-শিৰোমণি তৰুণ দুৱৰা সম্পৰ্কত ডঃ সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাই লিখিছে—

"আজি গই কালি হ'ব কালিও পৰাহি হ'ব
মাৰ যাব অগণন নক্ষত্ৰ তপন,
কোনোবাই কেতিয়াবা ক'ৰবাত ক'ব পাৰে
তৰুণ দুৱৰা বুলি আছিলে এজন।

কেতিয়াবা ছবি আঁকে কেতিয়াবা গান গায়
কেতিয়াবা কাব্য লিখে, কেতিয়াবা নাট,
কেতিয়াবা ভাও লই ভাবৰ হেন্দোল তোলে
কৰুণাৰ ৰস ঢালি নিৰ্ম্মম হিয়াত
কেতিয়াবা নৃত্য কৰি তাণ্ডৱ-কম্পন আনে
পুনৰ জাগ্ৰত কৰে কালীয় দমন
চকুৰ আগত বাজে মিলনৰ মধু বাঁহী
হৰিণীৰ মৃত্যু বেথা, শত বৃন্দাবন
বহুৰূপী প্ৰতিভাৰ মাজতো লুকাই আছে
চিৰ সুন্দৰৰ এটি অভিনৱ সুৰ
সৃজনৰ নানা ছবি মানৱৰ বহু কীৰ্ত্তি
হাঁহি কান্দোনৰ দেখে মূৰতি মধুৰ।
অদম্য বাসনা যাৰ অগ্নিময় অনুভূতি
সংসাৰৰ সংঘাতত নহয় মলিন,
সোঁতত পৰিছে ফুল তটিনী বুকুত ভাহি
অন্তহীন সমূদ্ৰত হ'ব গ'ই লীন।
যত জীৱ জংগম সঁহাৰি উঠিব জাগি
কেতিয়াবা শতকোটি অন্তে বছৰৰ,
স্বৰ্গময় মহাশূন্য ভেদি মুখৰিত হ'ব
মৰণ বিজয়ী কণ্ঠ শিল্পী তৰুণৰ।।

পুৰুষোত্তম দাস

অসমীয়া সংগীতক প্ৰতিষ্ঠা কৰাত যিসকল ব্যক্তিয়ে অগ্ৰণী ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল, সেই অগ্ৰজসকলৰ ভিতৰত পুৰুষোত্তম দাস এজন। তেওঁ প্ৰায় ষাঠি বছৰ ধৰি অসমীয়া সংগীতৰ নিৰ্দেশকৰ ভূমিকা পৰম শ্ৰদ্ধা আৰু ঐকান্তিকতাৰে পালন কৰি জাতিৰ ওচৰত শ্ৰদ্ধাভাজন হৈছে। তেওঁ একেৰাহে গায়ক, গীতিকাৰ আৰু সুৰকাৰ।

১৯৪৩ চনৰ কথা। দাসে এক জাতীয় দায়িত্ব মূৰ পাতি লবলৈ আগবাঢ়ি আহিছিল। প্ৰখ্যাত শিল্পী কমল নাৰায়ণ চৌধুৰীৰে সৈতে তেওঁ কলিকতা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ পৰা প্ৰচাৰিত অসমীয়া অনুষ্ঠানটোৰ পৰিচালনা কৰিছিল। অনুষ্ঠানটো আছিল আধাঘণ্টীয়া। সেই আধাঘণ্টাতে গোটেই অসমৰ কথা চিন্তা কৰিব পৰাটো তেওঁলোকৰ কাৰণে কম সাফল্যৰ কথা নাছিল। তেওঁলোকে অসমীয়া শিল্পীৰ অনুসন্ধান কৰিছিল,– গীত, আলেখ্য, চুটি নাটিকা, কথিকা, অকণিৰ মেল আদিৰ নিচিনা অনুষ্ঠানৰ বহুঘৰা সাজিছিল। অসমীয়া গীত– মাতক 'কামৰূপীয়া লোকগীত' বুলি থাপিছিল। বৰ্তমান বৰগীত, ভাওনা, বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ গীত-পদ আদিৰ সংৰক্ষণ আৰু প্ৰচাৰৰ সাফল্য এই অনুষ্ঠানৰে আশাশুধীয়া যত্নৰ ফল বুলি স্বীকাৰ কৰিব লাগিব। ভূপেন হাজৰিকা, উবেদুল লতিফ বৰুৱা, সত্ৰীয়া শিল্পী মণিৰাম বৰবায়ন, ৰসেশ্বৰ শইকীয়া, বৰবায়ন, লোকগীত শিল্পী ৰামেশ্বৰ পাঠক আদিৰ নিচিনা বহুতো প্ৰখ্যাত শিল্পীৰ

দাস প্ৰেৰণা দাতাৰূপেও সমাদৃত আৰু গৌৰবান্বিত হৈছে। উল্লেখযোগ্য যে, তেওঁ কলিকতাত থকা কালতে জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই দিলীপ শৰ্মাৰ হতুৱাই তেওঁক মাতি নি জ্যোতিপ্ৰসাদৰ 'জয়মতী'ৰ সংগীত গ্ৰহণত কন্‌ডাক্ট কৰাবলৈ লগাইছিল। এই কামে তেওঁক যথেষ্ট বিশ্বাস আৰু মনোবল যোগাইছিল।

তেওঁ সংগীতৰ প্ৰতি কেতিয়া আৰু কাৰ পৰা অনুপ্ৰেৰণা পালে বুলি প্ৰশ্ন কৰোঁতে তেওঁৰ অতীত জীৱনলৈ আমাক পিছুৱাই নিছিল। শিশু কালত আইতাকৰ বুকুৰ মাজত শুই থাকোতে শুনা 'তেজেৰে কমলাপতি পৰভাত নিন্দ' আদি সংগীতে শিশু হৃদয়ত আনন্দৰ জোৱাৰ তুলিছিল আৰু তেতিয়াৰে পৰা সংগীতৰ প্ৰতি তেওঁ কাণ থিয় কৰিছিল। ঢেঁকীত ধান বানি গোৱা গীত, বিয়া সবাহত গোৱা গীত, মাছমৰীয়াসকলৰ গীত, নাৱৰীয়াসকলে সুৰ দি গোৱা গীতবোৰেও তেওঁৰ শিশু হৃদয়ত শিহৰণ তুলিছিল। তেওঁৰ পিতৃ কৃষ্ণকান্ত দাসে গোৱা গীতো শুনিছিল। তেওঁ প্ৰথমতে মাক ৰবদা বালা দাসৰ প্ৰেৰণাতে বৰপেটাৰ বিয়া ঘৰত অনুষ্ঠিত 'বৈঠকী'ত সংগীত গাইছিল। পাঠশালা স্কুলত পঢ়োতে, শিক্ষক অৰ্জুন চন্দ্ৰ দাসে 'মাত চেনেহৰ পাৰ সোণাই হেঁপাহ পলুৱাই মাত' আৰু 'আমি ভকতি আঁজলি যাচিছোঁ প্ৰভু!' গীত দুটা শিকাইছিল আৰু স্কুলৰ সভা-সমিতিত গান গোৱাৰ সুবিধা দিছিল। লোকৰ ঘৰৰ হাৰমনিয়াম খুজি আনি সুৰ দিছিল– 'আলো ভাই, চল আইস যাওঁ বৃন্দাবনে।'

তেওঁ আৰু এটা কাহিনী কৈছিল। তেওঁ তেতিয়া তৃতীয়মান শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ আছিল। কোনো এখন সংগীতৰ সভাত কলাগুৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাৰ সংগীত শুনাৰ সৌভাগ্য হৈছিল। সেইদিনাৰ ৰাভাৰ সংগীত তন্ত্ৰীত এনেদৰে শিপাই গৈছিল যে, ভৱিষ্যৎ সংগীত শিল্পী হোৱাৰ সেয়াও যেন আছিল এক প্ৰকাৰ প্ৰেৰণা। সেই নিৰ্মালি শিৰত লৈ তেওঁ সংগীত জগতলৈ ওলাই আহিছিল। তেওঁ সংগীতৰ এটা আনুষ্ঠানিক স্বীকৃতি লভিছিল ১৯৩৬-'৩৭ চনত। তেওঁ তেতিয়া অষ্টমমান শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ আছিল। গুৱাহাটী স্কুল টুৰ্ণামেন্ট উপলক্ষে স্কুলৰ দলৰ লগত আহি কেম্প ফায়াৰত গান গাইছিল। শ্ৰোতাসকলৰ আদেশ বা অনুৰোধক্ৰমে চাৰিটা গান গাই চালপীৰাখনৰ পৰা নামি আহোতে তেওঁলোকৰ দলৰ লৰাবোৰে তেওঁক প্ৰায় দাঙি লৈ গৈছিল আৰু বৰপেটীয়া মাতেৰে প্ৰশংসো কৰিছিল– "তোৰ গাহানক কাইও পাৰা নাই দে। বেচ হৈছে। তাহঁত হিন্দী বাঙালী গানহে গাইছে। তইহে একমাত্ৰ অসমীয়া গাহেন গাইছা।" অকল সেয়া নহয়। অনুষ্ঠান উপভোগ কৰা বনকোঁৱৰ আনন্দিৰাম দাসেও তেওঁৰ লগত পৰিচয় হৈ উৎসাহ যোগাইছিল– "বেচ, গানকেইটা বৰ সুন্দৰ হৈছে।" লগতে তেওঁ গান ৰচনা কৰা বুলি জানি কৈছিল– "গান লিখিবলৈ

নেৰিবা। লিখি থাকিবা। আমি অসমীয়া গানৰ প্ৰচলন কৰিব লাগিব।" বনকোঁৱৰৰ কথা দাসে ৰাখিছে। দাস সুগায়ক হ'ল আৰু ৰচনা কৰিলে বহুতো গান। পোৱা নাই পৰসাদ, শ্ৰীময়ী, ত্ৰিবেণী আৰু সুৰবাণী আদি কেইবাখনো গানৰ গ্ৰন্থ তেওঁ প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁৰ আৰু ছপাব পৰা অসংখ্য গান মজুত আছে।

১৯৩৮ চনত তেওঁ যেতিয়া তেওঁৰ গান ৰেকৰ্ড কৰিবলৈ কলিকতালৈ প্ৰথম গৈছিল, কলিকতাৰ মেগাফোন কোম্পানীক অতিকৈ আচহুৱা যেন পাইছিল। ইমানদিনে তেওঁ ৰৰপেটাত ঢোল-খোল-তাল হাৰমনিয়াম তবলাৰ লহৰ শুনিছিল। কিন্তু ষ্টুডিঅ'ত বেহেলা- পিয়ানো-গীতাৰ-চেতাৰৰ বাদ্যধ্বনিয়ে বোলে তেওঁক একপ্ৰকাৰ স্তম্ভিতেই কৰিছিল। আকৰ্ষিত হ'ল সংগীত পৰিচালক ভীষ্মদেৱ চেটাৰ্জীৰ মুখত চো-চা, গা-গা, মা-মা আদি স্বৰবোৰ শুনি। সি যি কি নহওক, দাসৰ দুটা গানৰ ৰেকৰ্ডিং হ'ল। এই ৰেকৰ্ডে তেওঁৰ সংগীত জীৱনলৈ বিশেষ খ্যাতি কঢ়িয়াই আনিলে। ইয়াৰ পিছত, হিজ মাষ্টাৰছ ভয়েচ (এইচ, এম, ভি) কোম্পানীৰ নিমন্ত্ৰণ আহিছিল। এনেদৰে সংগীতৰ এটাৰ পিছত আনটো বিজয় তিলক তেওঁ পিন্ধিছিল। দাসেই ভূপেন হাজৰিকাৰ গীতৰ প্ৰথম এইছ, এম, ভি, গ্ৰামোফোন ৰেকৰ্ডৰ তত্ত্বাৱধায়ক আৰু পৰিচালক আছিল। সেই গ্ৰামোফোন ৰেকৰ্ডত ভূপেন হাজৰিকাৰ লগত হাজৰিকাৰ ভগ্নী (কুইন হাজৰিকা) সুদক্ষিণা শৰ্মায়ো কণ্ঠদান কৰিছিল।

চলচ্চিত্ৰ জগততো দাসে সংগীত পৰিচালনা কৰিবলৈ লৈ নিজৰ দক্ষতা প্ৰমাণ কৰিছে। তেনে ছবিৰ ভিতৰত 'বদন বৰফুকন', 'পাৰঘাট', 'নিমিলা অংক' আদিয়ে প্ৰধান।

১৯৪৮ চনৰ পহিলা জুলাই তাৰিখটো অসমীয়াৰ কাৰণে এক স্মৰণীয় দিন বুলিয়ে ক'ব লাগিব। সেইদিনা অসমত অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ এটাৰ স্থাপন হয়। এই কেন্দ্ৰত গুৱাহাটীৰ উজান বজাৰৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰৰ বৰ্তমান হাইকোৰ্টৰ মুখ্য ন্যায়াধীশৰ বঙলাত মুকলি কৰিছিল। এই অনুষ্ঠানৰ উদ্বোধনী দিনটো অসমীয়াৰ কাৰণে গৌৰৱময় হৈও উৎসৱমুখৰ নাছিল। কাৰণ, ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় সংগীতত অসমৰ নামটো বাদ পৰাত অসমীয়াই প্ৰতিবাদ জনাইছিল আৰু কেন্দ্ৰৰ সন্মুখত এক ধৰ্মঘট পালন কৰা হৈছিল। এই ধৰ্মঘটৰ দিনটোতে, দাসে কলিকতাৰ পৰা আহি গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত যোগদান কৰিছিল। কেন্দ্ৰৰ আন এটা শাখা প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল শিলঙত। গুৱাহাটী কেন্দ্ৰত বিষয়াৰূপে ১৯৪৮ চনৰ এক জুনত যোগদান কৰা আন বিষয়াসকলৰ ভিতৰত আছে ভূপেন হাজৰিকা, ফণী তালুকদাৰ আৰু বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকন আদি।

গুৱাহাটী কেন্দ্ৰত যোগদান কৰিয়ে তেওঁ নতুন উদ্যমৰে কামত লাগে। এইবাৰ তেওঁ অসমখন বুকুৰ মাজত পালে। চাৰিওফালে ঘূৰি ফুৰাৰ সুবিধা পালে। বৰগীতৰ প্ৰকৃত 'ঘৰণা'ৰ অনুসন্ধান কৰিলে। উজনিলৈ ওলাল বিহুগীত-জাৰি-জিকিৰ বিচাৰি, নামনিলৈ ওলাল লোকগীত আৰু শিল্পী বিচাৰি। এই সময়ছোৱাৰ ভিতৰত তেওঁ কিমান যে কি নকৰিলে। মানুহক তেওঁ হাতত ধৰি গান ৰচিবলৈও শিকালে। এনেদৰেই তেওঁ প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াইছিল বৰ্তমানৰ সংগীতৰ সাৰুৱা পথাৰ। আজিৰ অসম, সংগীত জগতত বহু আগবঢ়া আজিৰ এই সাফল্যৰ কথা ওলালে, পোনচাটেই পুৰুষোত্তম দাসৰ কথাটোৱেই ওলায়। সংগীত ৰচনাৰ বাবে সমল কি বুলি তেওঁৰ পৰা ব্যাখ্যা বিচাৰোতে আমাক ক'লে— "ভাষাৰ ওপৰত দখল, শব্দৰ বুজন পৰিমাণৰ ভঁড়াল, ছন্দৰ জ্ঞান, ভাৱৰস, চিত্ৰানুগ শব্দৰ যথাযথ প্ৰয়োগ, বিভিন্ন অভিজ্ঞতা, সংবেদনশীল এখন অন্তৰ, অধ্যয়নপুষ্ট এটি মন আৰু ভগবান দত্ত কবিত্ব-শক্তি আদি।" তেওঁ আৰু কয়,— "মানুহ জন্মপুষ্ট এখনি অনুভূতিশীল অন্তৰৰ গৰাকী হৈ পৰে। সেই অনুভূতিত যেতিয়াই আঘাত লাগে তেতিয়াই মানুহৰ মনত বিভিন্ন ভাৱৰ উদ্ৰেক হয় আৰু সেই ভাৱেই সৃষ্টি কৰে কলা-সাহিত্যৰ অভ্ৰভেদী মন্দিৰ।"

কথাৰ মাজতে তেওঁৰ পৰিচয় অলপ জানিবলৈ বিচাৰোতে, বুৰঞ্জীবিদ-সাহিত্যিক বেণুধৰ শৰ্মাৰ ভংগীমাতে তেওঁ আমাক নিজৰ পৰিচয় দিলে এনেদৰে—

'মোৰ ঘৰ বৰপেটাতো নহয়,
গুৱাহাটীতো নহয়;
মোৰ ঘৰ মানুহৰ অন্তৰে অন্তৰে
লুইত আৰু বৰাকৰ প্ৰান্তৰে প্ৰান্তৰে।'

সাহিত্যৰ কথা পাতোতে, তেওঁৰ কবি-কণ্ঠৰ পৰিচয় ওলাল,—

'তোমাক নমস্কাৰ মাতৃ তোমাক নমস্কাৰ
সাহিত্যৰ মাজেৰে তুমি চিৰ জাতিস্মাৰ
পদ্যেৰে পাতিলে তোমাৰ পূজা ডাক পুৰুষে
গদ্যেৰে গঢ়িলে ভাষাৰ দ'ল ভট্টদেৱে,
কবিতা কুসুম লৈ হেম সৰস্বতী
তোমাৰ চৰণত যাচে হিয়াৰ ভকতি।'

দাসে তেওঁৰ সমগ্ৰ জীৱন সুৰৰ আৰাধনাতে কটালে। তেওঁ লিখিছে—

'সুৰৰ অৰণ্যত সোণৰ হৰিণাজনী
বিচাৰি নাপালোঁ মই

মাৰিচৰ মায়া বুলি জানিও নজনা হলোঁ
সৃষ্টিৰ মহাতৃষ্ণা ল'ই।'

বহাগ বিহুত পতাকা অভিবাদন উপলক্ষে যিটো সংগীত গোৱা হয়, সেই সংগীতৰ ৰচনা আৰু সুৰ দাসৰ। এই গীত ৰচনাৰো কাহিনী দাসে আমাক শুনালে। সেইটো আছিল ১৯৫১ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ কোনোবা এটি দিন। তেতিয়া উজান বজাৰৰ নৈৰ পাৰতে গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ কাৰ্যালয় বহিছিল। কেন্দ্ৰত কাম কৰি থকা অৱস্থাৰ পৰা ডাঃ ভুবনেশ্বৰ বৰুৱাই তেওঁক মতাই নিছিল 'থিয়েটাৰ হল'ত (বৰ্তমান ভাস্কৰ নাট্যমন্দিৰ) বহা এখন সভালৈ। সভাখনৰ সভাপতি আছিল সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা। সভাত ৰাধা গোবিন্দ বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা, ৰঘুনাথ চৌধাৰী, অম্বিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰী, অতুল হাজৰিকা, মিত্ৰদেৱ মহন্ত, বেণুধৰ শৰ্মা, প্ৰবীণ ফুকন আদিৰ দৰে বহুতো বৰেণ্য লোকো উপস্থিত আছিল। সভাপতিৰ আসনৰ পৰা ডঃ ভূঞাই দাসক কৈছিল, আমি বিহুটোক জাতীয় উৎসৱ ৰূপে পালন কৰিবলৈ বিচাৰিছো। তাৰ বাবে এটি গীত আৰু এখন পতাকা লাগে। তাৰ পিছত ৰাধাগোবিন্দ বৰুৱাই কৈছিল, “দাস আপুনি গীতটি ৰচনা কৰক আৰু পতাকাখনৰ আৰ্হি নিপ বৰুৱাই কৰক। কথা ইমানেই।” তেতিয়া পুৰুষোত্তম দাসে ৰচিছিল এই গীতটি–

শ্ৰীময়ী অসমীৰ শীতল বুকুত উঠে
উছৱৰ মধু আলোড়ন।
জাগে গম্ভীৰ গিৰিৰ প্ৰান্তৰ মনোহৰ
সুন্দৰ বন-উপবন।
ভেদাভেদ পৰিহৰি কত জাতি উপজাতি
মহাপীঠ কৰে নিৰমান,
উলাহ অধীৰ ছন্দে কোটি কণ্ঠে
গায় সবে মিলনৰ গান।
সৰগৰ ৰহঘৰা ৰূপে-ৰসে-ৰঙে ভৰা
উচ্ছল যত প্ৰাণ মন,
সৃষ্টিৰ সুৰ বাজে, প্ৰীতিৰ পতাকা উৰে
নতুনৰ লৈ আৱাহন।

ভাৰতৰ স্বাধীনতা লাভৰ দিনা কলিকতা ৰেডিঅ' যোগে পৰিবেশন কৰা সমবেত সংগীতটোও দাসে ৰচনা কৰিছিল–

‘উৰে নব ভাৰতৰ
গৌৰৱ পতাকা।’

অবিভক্ত কংগ্ৰেছৰ জালুকবাৰী অধিবেশনৰ আৰম্ভণি সংগীতটি দাসৰ—

'মোৰ আই ভাৰতৰ মাটিৰ বুকুত শুনা
মানুহৰ জয় গুণ গান
মানুহেই মহাপ্ৰাণ
মানুহেই ভগবান।'

পুৰুষোত্তম দাসে কেইবাখনো অনাতাঁৰ আলেখ্য ৰচনা কৰিছে আৰু এনে আলেখ্যৰ প্ৰথম ৰচোঁতাৰূপে তেওঁ খ্যাতি লভিছে। ১৯৭৬ চনত আকাশবাণীৰ সৰ্বভাৰতীয় সংগীতালেখ্য প্ৰতিযোগিতাত দাসৰ দ্বাৰা ৰচিত আৰু প্ৰযোজিত 'এটি মনৰ জীয়া ইতিহাস' সংগীতালেখ্যই সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ বঁটা পায়। এই প্ৰতিযোগিতা ভাৰতৰ তিৰাশীটা কেন্দ্ৰৰ মাজত আয়োজন কৰা হৈছিল।

সাহিত্যৰ দিশলৈও তেওঁ উল্লেখযোগ্য বৰঙণি আগবঢ়াইছে। ১৯৪২ চনত 'আবাহন'ত গল্প লিখিছিল। 'এৰাতিৰ ইতিহাস' তেওঁৰ প্ৰকাশিত গল্প পুথি। 'বহু মানুহ বহু কথা' শীৰ্ষক আন এখন গ্ৰন্থও প্ৰকাশৰ পথত। সংগীত নাটক অকাডেমীৰ সৌজন্যত তেওঁ বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ফুকনৰ লগত বৰগীতৰ ওপৰত গৱেষণা কৰি লিখে 'স্বৰ ৰেখাৰ বৰগীত'। ১৯৮৩ চনত চৰকাৰে তেওঁক সাহিত্যিক পেঞ্চনেৰে সন্মানিত কৰে।

কলিকতা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত দ্বিতীয়জন অসমীয়া বিষয়াৰূপ যোগদান কৰাৰ সৌভাগ্য অৰ্জন কৰা দাসৰ জন্ম হৈছিল ১৯২১ চনত, মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ তীৰ্থক্ষেত্ৰ বৰপেটা ধামত। নতুন সংগীত শিক্ষাৰ্থীসকলৰ প্ৰতি দাসৰ পৰা এষাৰ বাণী বিচৰাত তেওঁ কলে, "সংগীতজ্ঞ হ'বলৈ হলে গায়কৰ গানৰ ভেটি সদায় শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত হ'ব লাগিব। লগতে তেওঁৰ থলুৱা গীত-পদৰ ওপৰতো প্ৰচুৰ দখল থাকিব লাগিব।" পুৰুষোত্তম দাসৰ সংগীত জীৱনেও আমাক এই শিক্ষাই দিয়ে। এই সাধক শিল্পীগৰাকীৰ দেহাৱসান ঘটে ১৯৯৪ চনৰ ২০ জুনত।

গিৰীশ চৌধুৰী

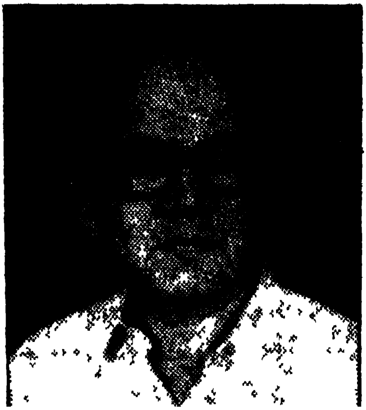

১৯৪৯ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহৰ কথা। উজান বজাৰৰ কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত অনুষ্ঠিত এখন নাটকত অভিনয় কৰি নিশা উভতি আহোঁতে দুজন ভাই-ককাই বৰ বিৰক্তিত প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হ'ল যে, তেওঁলোকে ল'ৰাক ছোৱালী সজাই এনেদৰে আৰু থিয়েটাৰ নকৰিব। নিশ্চয় ইয়াৰ এটা কিবা উপায় উলিয়াব। ল'ৰাক ছোৱালী সজাই বিকৃত শিল্পী-চৰ্চাৰ তেওঁলোক পক্ষপাতী নহয়।

সঁচাকৈয়ে এই জল্পনা-কল্পনাক তেওঁলোকে অশেষ কষ্ট আৰু সহিষ্ণুতাৰে এদিন বাস্তৱত ৰূপ দিলে। অসমৰ ৰাজহুৱা মঞ্চত সহ-অভিনয়ৰ প্ৰৱৰ্তন কৰালে। অসমীয়া মঞ্চ জগতৰ এনেদৰে গৌৰৱ ৰচনা কৰা, বিশিষ্ট নাট্য-ব্যক্তিৰূপে আমাৰ সকলোৰে আদৰৰ পাত্ৰ হোৱা এদিনৰ এই ককাই-ভাই দুগৰাকীয়ে হ'ল—নাট্য-সম্ৰাট গিৰীশ চৌধুৰী আৰু অনিল চৌধুৰী। অনিল চৌধুৰী এগৰাকী প্ৰখ্যাত নাট্যকাৰ আৰু নাট-পৰিচালকৰূপে জনাজাত। অভিনেত্ৰী ৰুক্মা চৌধুৰী (মুখাৰ্জী)ও এই পৰিয়ালৰে।

১৯৪৯ চনৰ ১৫ ছেপ্টেম্বৰত তেওঁলোকে বিদ্যমান শিল্পীক আহ্বান কৰি এখন সভা পাতিলে আৰু সেইদিনাই 'গুৱাহাটী শিল্পী সংঘ' নামে এটা অনুষ্ঠান গঢ়িলে। সেই সভাত যোগদান কৰা বিশিষ্ট শিল্পীসকলৰ ভিতৰত আছিল—পুলকানন্দ দাস, অবিনাশ দাস, মোবাজ্জিন আলী, কালিচৰণ দাস, মাখন দেৱান,

মেদিনী চৌধুৰী, সমুদ্ৰ পাঠক আদি। এই উপলক্ষে গঠন কৰা কমিটীৰ সভাপতি পুলকানন্দ দাস, গিৰীশ চৌধুৰী আৰু আফতাব হুছেইন যুটীয়া সম্পাদক, অনিল চৌধুৰী সংগঠক-প্ৰযোজক। অনুষ্ঠানৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হ'ল— 'যেন তেন প্ৰকাৰেণ' সহ-অভিনয় প্ৰবৰ্তন কৰা। ইয়াৰ পিছত, তেওঁলোকৰ অভিনেত্ৰী বিচৰাৰ লাঞ্ছনা আৰু বিপৰ্যয়ৰ শেষ নাছিল। সেইবোৰ বহু কথা, বহু কাহিনীয়েই শুনিলো গিৰীশ চৌধুৰীৰ মুখত। সকলো বিঘিনি অতিক্ৰম কৰি তেওঁলোকে পূৰ্ণাংগ সহ-অভিনয় দল গঠন কৰিলে। ১৯৪৯ চনৰ অক্টোবৰৰ বিশ-একৈশ তাৰিখে গুৱাহাটীৰ আৰ্য নাট্য মঞ্চত 'ছাহজাহান' নাটৰ দুনিশা সফল মঞ্চাভিনয় হ'ল। বিপুল দৰ্শকৰ আনন্দ আৰু বিজয়োল্লাসৰ মাজেৰে অনিল চৌধুৰী আৰু গিৰীশ চৌধুৰীৰ কল্পনাই প্ৰাণ পালে, অসমীয়া মঞ্চত 'পূৰ্ণাঙ্গ সহ-অভিনয়ৰ প্ৰথম খোজ পৰিল। সেই মঞ্চৰ অভিনেত্ৰী কেইগৰাকী আছিল— কালিচৰণ দাসৰ ডাঙৰ জীয়ৰী উৰ্বশী দাস (জাহানাৰা), সৰু জীয়ৰী কণ্ঠশিল্পী গুণদা দাস (কউৰ), সদানন্দ শৰ্মাৰ পত্নী কমলা শৰ্মা (মাদিৰা) , ৰেণু দাস (জহৰত উন্নিচাৰ), জয়া দাস (নৰ্তকী) আদি। অসমত সহঅভিনয়ৰ প্ৰথম বাট কাটোতা হ'ল অভিনেতা বজ্ৰনাথ শৰ্মা 'কহিনুৰ অপেৰা পাৰ্টিৰ যোগে ইয়াৰ গুৰি ধৰিছিল। বজ্ৰনাথ শৰ্মাৰ পিছত দ্বিতীয় প্ৰচেষ্টা চলাইছিল গুৱাহাটীৰ গুৰুপ্ৰসাদ বৰুৱাৰ পৰিয়ালে। 'সুন্দৰ সেৱী সংঘ' নামে তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ নাট্য প্ৰভাকৰ সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱাৰ তত্বাৱধানত সহ-অভিনয়ৰ প্ৰচলনৰ প্ৰচেষ্টা চলিছিল। সেয়া আছিল ১৯৩৫ চনৰ কথা।

মঞ্চত পূৰ্ণাঙ্গ সহ-অভিনয়ৰ এনে প্ৰচেষ্টাত তেতিয়া আমাৰ ৰক্ষণশীল সমাজখনে নানাভাৱে বাধাৰ সৃষ্টি কৰিছিল আৰু তাৰ কটু সমালোচনা কৰিছিল। তাৰ মাজতে কিছুমানে উদ্‌গনিও দিছিল। সাংবাদিক-সাহিত্যিক তিলক হাজৰিকা 'নতুন অসমীয়া'ত লিখিছিল– "১৯৪৯ চনত গুৱাহাটী শিল্পী সংঘই গিৰীশ চন্দ্ৰ চৌধুৰীৰ পৰিচালনাত আৰু অনিল চৌধুৰীৰ প্ৰযোজনাত পুৰুষ আৰু মহিলা শিল্পী সম্প্ৰদায় এটি ঐতিহাসিক 'ছাহাজাহন' নাটকৰ সহঅভিনয় গুৱাহাটীৰ ৰাজহুৱা মঞ্চত কৃতকাৰ্যতাৰে কৰি অসমৰ মঞ্চ-আন্দোলনৰ কুৰি বছৰীয়া স্থবিৰতা আৰু অভিসম্পাত মচি পেলাবলৈ সক্ষম হ'ল। কিয়নো সহঅভিনয়ৰ উদ্যমে অসমৰ মঞ্চ জগতত এটা ধাৰাবাহিকতাৰ সোঁত বোৱাই দিলে।"

'ছাহজাহান'ৰ পিছত তেওঁলোকে গুৱাহাটীৰ শিল্পী সংঘৰ ফালৰ পৰা (১৯৫০, জুলাই) অনিল চৌধুৰীৰ দ্বাৰা ৰচিত 'প্ৰতিবাদ' মঞ্চস্থ কৰে। এই নাটকত আগৰ মহিলা শিল্পীসকলৰ বাহিৰেও নতুনকৈ যোগ দিছিল— ৰকণা

চৌধুৰী (মুখাৰ্জী), আচিয়া খাতুন, গিৰিজা হাজৰিকা, যামিনী গগৈ, ৰেবা দত্ত, মীৰা দত্ত, শৈশল্যা দাস, লীনু পাত্ৰ , ৰেবা দাস আদি। এই নাটক কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত অভিনীত হৈছিল। এই অভিনয় চাই লোকপ্ৰিয় গোপীনাথ বৰদলৈ আৰু লোকবন্ধু ডাঃ ভুবনেশ্বৰ বৰুৱা প্ৰমুখ্যে এচাম গুণমুগ্ধই এই প্ৰচেষ্টাৰ শলাগ লৈছিল। লোকপ্ৰিয় বৰদলৈয়ে কৈছিল–"অসমৰ বাজহুৱা মঞ্চত সহঅভিনয় কৰাৰ বাবে মোৰ শুভেচ্ছা ৰ'ল। অসমৰ মঞ্চাভিনয়ৰ এক নতুন অধ্যায়ৰ সূচনা হ'ল।" মুখ্য ন্যায়াধীশ হলিৰাম ডেকাই লিখিছিল,– "মহিলা শিল্পীক মহিলাৰ চৰিত্ৰ ৰূপায়িত কৰিবলৈ দি তোমালোকে যি ধুমুহাৰ সৃষ্টি কৰিলা, সেই ধুমুহা জানিবা ভালৰ বাবেহে। সেই ধুমুহাৰ তোমালোকৰ পথ পৰিষ্কাৰ কৰি নিমজ কৰিব আৰু তোমালোকৰ মহতী প্ৰচেষ্টাৰ ফলতে সহ-অভিনয় আমাৰ মঞ্চত যাউতিযুগীয়া হ'ব।"

১৯৫৩ চনত তেওঁলোকে কলাগুৰু ৰাভা আৰু নটসূৰ্য ফণী শৰ্মাৰ অনুৰোধক্ৰমে তেজপুৰৰ মানসিক চিকিৎসালয় সাহায্যাৰ্থে অভিনয় প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ইয়াৰ পিছত তেওঁলোকে চিৰন্তন, মীনাবজাৰ, শিখা, সংগীত প্ৰতিযোগিতা, আমাৰ গাঁও, মান ভঞ্জন আদি ইখনৰ পিছত সিখনকৈ বহুতো নাটক পৰিবেশন কৰি– অসমীয়া মঞ্চত স্থায়ীভাৱে ৰাজহুৱা সহ-অভিনয়ৰ ভেটি সুদৃঢ় কৰিলে।

গিৰীশ চৌধুৰীৰ চলচ্চিত্ৰ আৰু অনাতাঁৰ নাটকৰ এগৰাকী আগশাৰীৰ অভিনেতা হ'লেও, মঞ্চ নাটকৰহে তেওঁ এগৰাকী আশাগুধীয়া আৰু অক্লান্ত সেৱক। তেওঁ এতিয়ালৈ ৫৫ খন মঞ্চ নাটকত অভিনয় কৰিছে। তেওঁৰ মঞ্চ নাটকৰ অতীত বিস্ময়কৰ। এই কথাৰ সামান্য আভাস আমি তেওঁৰ এগৰাকী সহকৰ্মী মোবাজ্জিন আলিৰ পৰাও ল'ব পাৰো। –"বহুত দিন আগৰ কথা। মনত পৰিলে এতিয়াও হাঁহি উঠে আৰু লগে লগে ভালো লাগে। কেতিয়াবা অকলে অকলে মিচিকিয়াই হাঁহি থাকোঁ। এদিন কলিকতাত ইন্দ্ৰপুৰী ষ্টুডিঅ'ত অনিল চৌধুৰীৰ দ্বাৰা পৰিচালিত 'মাটিৰ স্বৰ্গ'ৰ শুটিং কৰি আছোঁ। অৱসৰৰ সময়ত মোৰ বন্ধু আৰু ছবিৰ নায়ক গিৰীশ চৌধুৰীয়ে শুটিং শেষ কৰি মোৰ ওচৰত ঘপহ কৰি বহিল আৰু মই তেওঁক মিচিক-মাচাককৈ হাঁহিবলৈ ধৰিলো। তেওঁ ক'লে– 'কি কথাহে হাঁহিছা যে।' মই ক'লো– 'তুমি মই যে সেই তাহানিখন, দিনত বাঁহ কাটিয়াই আনি, ষ্টেজ সাজি আৰু বাতি আকোঁ তুমি বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ নবাব চিৰাজোদৌল্লা হৈছিলা, অনিল হৈছিল আলেয়া আৰু মই ফিৰিঙ্গি চাহাব চিন ফ্ৰেঁ হৈছিলো– তোমাক চাই চাই সেইবিলাক মনত পেলাই হাঁহিছো।"

গিৰীশ চৌধুৰীৰ অভিনীত কেইখনমান মঞ্চসফল নাটকৰ নাম শ্ৰোতাসকলে আজিও শ্ৰদ্ধাৰে সোঁৱৰে। তাৰ ভিতৰত সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱাৰ শিখা, জ্যোতিৰেখা; প্ৰবীণ ফুকনৰ কাল পৰিণয়, চকৰী, অতুল হাজৰিকাৰ শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ, নৰকাসুৰ; সাৰদা বৰদলৈৰ মগ্‌ৰীবৰ আজান, ফণী শৰ্মাৰ ভোগজৰা, কিয়; অনিল চৌধুৰীৰ মাণিক ৰাইটিং, প্ৰতিবাদ, চিৰন্তন আদিৰ উপৰিও তেওঁৰ নিজৰ নাটক মীনা বজাৰ, পলাশী, আলেকজেণ্ডাৰ-পুৰু, তিনি অধ্যায়, ত্ৰিৰংগ আদি বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। তেওঁ প্ৰথমছোৱাত নাৰীৰ অভিনয় কৰিছিল আৰু পিছৰফালে মুখ্য চৰিত্ৰসমূহ ৰূপায়িত কৰিছিল। তেওঁৰ দ্বাৰা অভিনীত 'শোণিত কুঁৱৰী' মঞ্চ নাটকে (১৯৫৩) সৰ্বভাৰতীয় ভিত্তিত আয়োজিত নাট প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম স্থান লাভ কৰিছিল। সেই নাটকৰ অন্যান্য অভিনেতাসকল আছিল— নটসূৰ্য ফণী শৰ্মা, কলাগুৰু বিষ্ণু ৰাভা, চন্দ্ৰ ফুকন, জ্ঞানদা কাকতি, বকুল দাস আদি।

চলচ্চিত্ৰ জগতৰো তেওঁ এজন নিপুণ আৰু দক্ষ অভিনেতা। তেওঁৰ দ্বাৰা অভিনীত ছবিসমূহৰ ভিতৰত সতী বেউলা, সৰাপাত, মাটিৰ স্বৰ্গ, নিয়তী, কাজিৰঙাৰ কাহিনী, অকণ, মেঘমুক্তি, মানসী, ৰঙা নদী, আই মোৰ জনমে জনমে আদি উল্লেখযোগ্য। দূৰদৰ্শনত অভিনীত নাটক 'সোণৰ খাৰু' আৰু 'আবুৰ'। দূৰদৰ্শনৰ ধাৰাবাহিক— 'ঘৰত কোন আছে', 'লহৰ,' 'সফুঁৰা' আদি। এতিয়ালৈকে ৰেডিঅ' নাটক প্ৰায় পাঁচশৰ ওপৰ (১৯৪৮-১৯৯২) অভিনয় কৰিছে।

তেওঁ ১৯৩৫ চনৰপৰা অভিনয় জীৱন আৰম্ভ কৰিছিল। সেইকালত স্কুলৰ অস্থায়ী মঞ্চ আৰু শুক্ৰেশ্বৰ ঘাটত নাটকৰ আখৰা কৰিছিল। হৰিসভা আৰু আৰ্য নাট্যমঞ্চত অভিনয় দেখিছিল— বংগৰ বিখ্যাত অভিনেতা ৰবি ৰায়, ভূপেন ৰায়, মমতা বেনাৰ্জীয়ে।

চৌধুৰী ডাঙৰীয়াৰ জন্ম ১৯২১ চনৰ ৫ মাৰ্চত, গুৱাহাটীৰ কুমাৰপাৰাত। তেওঁ কটন কলেজত ইণ্টাৰমিডিয়েটলৈ পঢ়ি চাকৰিত সোমায়। অসম চৰকাৰৰ পৰিবহন বিভাগৰ পৰা ১৯৮০ চনত তেওঁ অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। তেওঁ বিভাগৰ মুখপত্ৰখন সম্পাদনাৰ দায়িত্বও লৈছিল। তেওঁ ত্ৰিশ বছৰ ধৰি শ্ৰমিক আন্দোলনৰ লগত জড়িত থাকি, ৰাজ্যিক পৰিবহন কৰ্মচাৰী সংঘৰ ২১ বছৰ কাল উপসভাপতি আৰু ৯ বছৰ সভাপতি আছিল। বৰ্তমান অসম চলচ্চিত্ৰ কলা-কুশলী সংস্থাৰ সভাপতি। অসমীয়া ছবিৰ শোচনীয় বজাৰখনলৈ লক্ষ্য ৰাখি, তেওঁ চৰকাৰক আমোদ কৰ নিদিবলৈ সদায় মাতি আহিছে। তেওঁৰ এই জীৱন সাধনাৰ চিন স্বৰূপে গুৱাহাটী শিল্পী সংঘই তেওঁক ১৯৭৮ চনত

'নাট্য-সম্ৰাট' উপাধিৰে সন্মানিত কৰাটো সঁচাকৈ গৌৰৱৰ কথা হৈছে। তদুপৰি 'ক্ৰিটিকচ্ চাৰ্কেল অৱ ইণ্ডিয়া'ই তেওঁক সৰ্ব ভাৰতীয় স্তৰতো সন্মানিত কৰাটো আমাৰ গৌৰৱ। ১৯৮৫ চনৰপৰা অসম চৰকাৰে তেওঁক সাহিত্যিক পেঞ্চনেৰে আদৰিছে। কেইবাটাও সংগঠনৰ ফালৰ পৰা তেওঁক শিল্পীৰূপে সম্বৰ্দ্ধনা জনোৱা হৈছে।

ভাল অভিনেতা হ'বলৈ কেনে গুণৰ প্ৰয়োজন বুলি জানিবলৈ বিচাৰোঁতে তেওঁ আমাক কয়–“নাটক কৰিবলৈ হ'লে প্ৰথমে নিজৰ ভাষাটো শুদ্ধকৈ জানিব লাগে। কাৰণ উচ্চাৰণৰ ক্ৰটী থকা সংলাপ কেতিয়াও ভাল লাগিব নোৱাৰে। একাগ্ৰতা আৰু নিষ্ঠাৰে অনুশীলন আৰু কণ্ঠৰ শব্দ নিক্ষেপণত মনোযোগৰ প্ৰয়োজন। অভিনয় কৰি থাকোঁতে তৃতীয় ইন্দ্ৰিয়েৰে লক্ষ্য কৰিব লাগে তেওঁক দৰ্শকে কিদৰে গ্ৰহণ কৰিছে আৰু সেই ধৰণে অভিনয়ৰ তাৰতম্য ঘটাব লাগে।”

মঞ্চ নাটকৰ প্ৰতি তেওঁৰ সদায় বিশেষ আকৰ্ষণ বুলি আমাক জনালে। তেওঁ কয়–“মঞ্চত অভিনয় কৰি বেছি ভাল পাওঁ। ইয়াত দৰ্শকক ওচৰতে পাওঁ আৰু প্ৰাণ খুলি অভিনয় কৰিবলৈও যেন ইয়াত বেছি সুবিধা পাওঁ।” তেওঁ আমাৰ আগত নাটকৰ ব্যাখ্যাও দাঙি ধৰিলে– “জীৱনত যি ঘটিব পাৰে বা ঘটিছিল তাকে হুবহু ৰূপ দিব পৰাটোৱেই নাটক।”

নাটক সম্পৰ্কে তেওঁৰ অধ্যয়ন আৰু গভীৰতা অসীম। এই সম্পৰ্কে তেওঁ যথেষ্ট কথাই আমাক জনালে। নাটকৰ কাহিনী সম্পৰ্কে জানিবলৈ বিচৰাত উত্তৰত ক'লে– “কাহিনী ভিত্তিক নাটক মানুহে ভাল পায় বুলি মোৰ ধাৰণা। আজিৰ যুগত বহুতো প্ৰতিভাবান শিল্পীয়ে নতুন আংগিকৰ উন্নতি সাধন কৰিছে। সেইবোৰো নিশ্চয় প্ৰশংসাৰযোগ্য। কিন্তু তথাপি অন্তৰ চুই যোৱা এটি কাহিনী আমাৰ বাবে যেন বেছি লোভনীয়।” অবৈতনিক নাট্য-শিল্পীসকলৰ প্ৰতি তেওঁৰ গভীৰ শ্ৰদ্ধা। তেওঁ আমাক কয়– “অবৈতনিক নাট্য দলৰ শিল্পীসকল দৰাচলতেই প্ৰকৃত শিল্পী। এই কথাৰ পৰা এইটোকে প্ৰতিপন্ন কৰিব খোজা নাই যে আন সকল বা অবৈতনিক নহ'লেই শিল্পী নহয়। বৈতনিক শিল্পী সকলো শিল্পী—মহান শিল্পী আৰু এসময়ৰ অবৈতনিক শিল্পীৰ পৰাই সৃষ্টি হয় বৈতনিক শিল্পীৰ। এই অবৈতনিকৰপৰা বৈতনিকলৈ যোৱাৰ পথত যি কষ্ট, যি সহিষ্ণুতা, যি পৰিমাণৰ ত্যাগ স্বীকাৰ কৰি আগুৱাই যোৱা হয়, সেই ত্যাগ, সেই কষ্ট স্বীকাৰ এটি প্ৰকৃত শিল্পী মন নাথাকিলে কেতিয়াও কৰিব নোৱাৰে। সেই অপৰিসীম কষ্ট স্বীকাৰৰ মাজতেই থাকে শিল্প সৃষ্টিৰ অনাবিল আনন্দ।”

গিৰীশ চৌধুৰীৰ অভিনয় স্পৃহা বৰ্তমান বয়সতো অকণো কমা নাই। বৰ্তমান অভিনয় কৰিব লগা ছবিৰ যিটো হিচাপ দিলে, সি আমাৰ বাবে উৎসাজনক বুলিহে আদৰিম।

তাৰিণীচৰণ বৰুৱা

ভাস্কৰ্য শিল্পী, অভিনেতা আৰু লিখকৰূপে জনাজাত তাৰিণীচৰণ বৰুৱাৰ ভাস্কৰ্য প্ৰদৰ্শনী ১৯৮৯ চনত গুৱাহাটীৰ আৰ্ট গেলেৰীত এবাৰ দেখিছিলোঁ। তাৰ আগেয়ে ১৯৭৯ চনত দিল্লীৰ প্ৰগতি ময়দানত তেওঁৰ ভাস্কৰ্য শিল্পৰ প্ৰদৰ্শনী হোৱাৰ কথা শুনিছিলোঁ। তাত তেওঁ বিশ্বৰ তথা ভাৰতৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ কলামোদীৰ পৰা উচ্চ প্ৰশংসিত হোৱা আৰু তাত তেওঁৰ কেইপদমান ভাস্কৰ্য উচ্চ হাৰত বিক্ৰী হোৱাৰো খবৰ জানিব পাৰি আমি সঁচাকৈ জাতীয় শিল্পীজনক লৈ গৌৰববোধ কৰিছিলোঁ।

ইতিমধ্যে তেওঁৰ ভাস্কৰ্যই অসম সাহিত্য সভা, বংগীয় সাহিত্য সন্মিলন, ৰাজ্যিক কলা বীথিকা আদি অনুষ্ঠানত প্ৰদৰ্শিত হৈ ৰাইজৰ আস্থা লাভ কৰিছে। শেহতীয়াকৈ ১৯৯২ চনৰ ২৫মেৰ পৰা ৩০ মেলৈ গুৱাহাটী আৰ্ট গেলেৰীত তেওঁৰ শিল্প ভাস্কৰ্যৰ নতুন কৰ্মৰাজিৰ জাকজমকীয়া সমাৰোহ দেখিলোঁ।

বৰুৱা এজন সমাজ সচেতন লোক। তেওঁক আমি দৰিদ্ৰ আৰু শোষিত শ্ৰেণীৰ এগৰাকী প্ৰতিনিধিৰূপেও গ্ৰহণ কৰিব পাৰোঁ। তেওঁৰ সৃষ্টিত আছে এটা সমাজবাদী মন। সেইবাবে তেওঁৰ ভাস্কৰ্যৰ অন্বেষণ সুকীয়া আৰু তাৰ সোৱাদো সুকীয়া।

তেওঁ সাধাৰণতে চাহ গছৰ শুকান মূঢ়া আৰু তাৰ ডালৰ কাম কৰে। তেওঁৰ কামত জোৰা-টাপলি নোপোৱাটো এক ব্যতিক্ৰম।

তেওঁ এজন চাহ বাগিচাৰ কৰ্মচাৰী আছিল। তেওঁ বাগানত কাম কৰা সময়ছোৱাত, বাগানৰ পৰা উভালি আঁতৰ কৰা শুকান চাহ গছৰ মূঢ়াসমূহক কলালিপ্সু দৃষ্টিৰে অন্বেষণ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। বৰুৱাই সেই মূঢ়াবোৰ উভালি পেলোৱাৰ লগে লগে প্ৰতিটো মূঢ়াডাল হাতেৰে তুলি লৈ—তাত হাতুৰী, হেকচো, ব্লেড, বটালী আৰু কৰত ব্যৱহাৰ কৰি— শোষিত আৰু অৱহেলিত ডাল একো ডালেৰে শোষিত-জীৱনৰ যি এক মৰ্মন্তুদ কাহিনী কোৱাৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছে, সি বিস্ময়কৰেই নহয় আদৰণীয়ও। অনুশোচনা, অন্তৰ্দহন, চিহ্নিতকৰণ, শৃংখল, বিক্ষোভ, আতংক, আতুৰ, আৱৰ্জনা, জনঅৰণ্য, প্ৰতিবাদ, জাগৰণ, উদ্‌গীৰণ, সহাৱস্থান, বন্যা, তন্মোহৰদেৱ, উলুপী, উৰ্বশী, দেৱদাসী, ভেনাছ আদি প্ৰতিটো ভাস্কৰ্যকে কলাৰূপত গঢ়াত সেইবোৰ একো একোটা নিটোল প্ৰতিমা হৈ উঠিছে। 'অনুশোচনা' কৰ্মত তেওঁ এজন বুঢ়া বনুৱাৰ ছবি তুলিছে। বনুৱাজনৰ জীৱনৰ কাৰুণ্য এনেকৈ প্ৰতিফলিত হৈছে যে ছবিখন চালে অভিভূত হৈ পৰিব লগা হয়। 'অন্তৰ্দহন'ত তেওঁ এগৰাকী বনুৱাৰ তিৰোতা চিত্ৰিত কৰিছে। হাড়-ছাল ওলোৱা তিৰোতা। শুকাই যোৱা বুকুখনৰ পৰা এটুপি আহাৰ নিজৰ সন্তানক যোগান ধৰিবলৈ অক্ষম হৈ, মাতৃ গৰাকী এক বিৰাট অন্তৰ্দহনত ভুগিছে। 'সহাৱস্থান'ত আদিম মানৱৰ 'সহাৱস্থান' দেখুৱাইছে। প্ৰতীকটো যেন এটা গঁড়। পিঠিত বস্তা টানি থকা বুঢ়া শ্ৰমিকজনৰ চাৱনিয়ে তেওঁৰ জীৱনৰ চৰম বিফলতাকে প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁ তৈয়াৰ কৰা চাহ গছৰ মূঢ়াৰ 'টেবুল'ৰ চাহিদা অত্যধিক। তেওঁ এতিয়ালৈকে এনে টেবুল প্ৰায় এশখন বনাইছে বুলি আমাক জনালে। তেওঁ ভাল শালগছ আৰু সোণাৰু গছৰো কাম কৰে। তেওঁ এতিযালৈকে সকলো মিলি পাঁচশমান সৃষ্টি কৰ্ম কৰাৰ হিচাপ আমাক শুনালে।

অসমৰ বাহিৰে ভাৰতৰ বাকীবোৰ ৰাজ্যত তেওঁলোকৰ কলাকাৰসকলৰ গুণানুকীৰ্তন আৰু প্ৰচাৰ চলোৱা একোটা বিশেষ গোষ্ঠী আছে। এই ক্ষেত্ৰত অসমত তাৰিণীচৰণ বৰুৱাৰ মন এটা দেখিলোঁ আৰু এইটোৱেই তেওঁৰ চৰিত্ৰৰ বিশেষত্ব। অসমীয়া কলা-সংস্কৃতি, নৃত্য, সাহিত্য-ৰাজনীতি আদি প্ৰায়বোৰ দিশলৈ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা আৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাৰ অৱদান অনন্য। এই মহান ব্যক্তি দুগৰাকীৰ মূৰ্তি সজাই ৰাজহুৱা স্থানত প্ৰতিষ্ঠাৰ যি উদ্যম বৰুৱাই লৈছে, ই তেওঁৰ একক প্ৰচেষ্টা। জ্যোতি আৰু ৰাভাৰ বগা চিমেণ্ট আৰু তাত মাৰ্বল পাথৰৰ গুৰি মিহলি, এনে কুৰিটাৰ ওপৰ তেওঁলোকৰ প্ৰতিমূৰ্তি ৰাজহুৱা স্থানত প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। তেওঁ লোকপ্ৰিয় গোপীনাথ বৰদলৈৰো মূৰ্তি সজাৰ কাম হাতত লোৱা বুলি জনালে।

১৯৪৪ চনৰ পৰা তেওঁ বিভিন্ন সামাজিক কামতো জড়িত হৈ আহিছে। তেওঁৰ চেষ্টাতে তিনিচুকীয়া বিষ্ণুজ্যোতি সংগীত মহাবিদ্যালয়ে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰাৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। চাহ বাগিচাত স্থায়ী প্ৰেক্ষাগৃহ স্থাপন কৰি নাট মঞ্চস্থ কৰা আৰু বিভিন্ন বাগিচাৰ কৰ্মচাৰীক লৈ নাট্যদল গঠন কৰিও তেওঁ উল্লেখযোগ্য ভূমিকা পালন কৰিছে। তেওঁ গঠন কৰা নাট্যদল বিভিন্ন স্থানৰ নাট প্ৰতিযোগিতাত অংশ গ্ৰহণ কৰিছে। তেওঁ নিজে চাৰিখন পূৰ্ণাঙ্গ নাটক ৰচনা কৰিছে আৰু কেবাখনো একাংকিকা নাটক ৰচনা কৰি খ্যাতি লভিছে। ভাল অভিনেতাৰূপেও তেওঁ জনাজাত। তিনিচুকীয়াতে নহয়, অসমৰ বিভিন্ন ৰংগমঞ্চত তেওঁ অভিনয় প্ৰদৰ্শন কৰিছে। 'ৰতনলাল' চলচ্চিত্ৰত এটি বিশেষ চৰিত্ৰও তেওঁ ৰূপায়িত কৰিছে। বৰুৱাৰ 'উৰহ' উপন্যাসখনি তেওঁৰ সৃষ্টিশীল প্ৰতিভাৰ অন্য পৰিচয়।

প্ৰবীণ শ্ৰমিক নেতা বৰুৱাৰ জন্ম ১৯২১ চনত, জাঁজীত। পিতৃ কেশৱ চন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু মাতৃ অন্নদা দেৱী। বাগিচাৰ কৰ্মময় জীৱনৰ পৰা অৱসৰ লোৱাৰ পিছত, বৰ্তমান তেওঁ নিজৰ সাধনাত গভীৰভাৱে সোমাই পৰিছে।

বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ফুকন

ছাত্ৰজন সুখ্যাতিৰে প্ৰবেশিকা আৰু আই-এ পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ, সংগীত শিক্ষা ল'বলৈ লক্ষ্ণৌলৈ যোৱাত স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষকজনে ঘোৰ অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰিলে। তেওঁ আশা কৰিছিল, তেওঁৰ মৰমৰ ছাত্ৰজন এজন ভাল ডাক্তৰ বা ইঞ্জিনীয়াৰ হওক। কিন্তু সেই ছাত্ৰজনে যিদিনা লক্ষ্ণৌ মেৰিছ মিউজিক কলেজৰপৰা সদৌ ভাৰতত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰা বুলি শুনিলে, শিক্ষকজন গৌৰৱত উৎফুল্লিত আৰু আপ্লুত হৈ পৰিল। সেই খবৰ ওলোৱা সময়ত শিক্ষকজন অসুস্থ হৈ নৰীয়া পাটিত পৰি আছিল। সেই নৰীয়া পাটিৰ পৰাই উঠি, ছাত্ৰজনক সাৱট মাৰি ধৰি আশীৰ্বাদ বৰষিলে—"তই আমাৰ নাম ৰাখিবি।" যোৰহাট চৰকাৰী স্কুলৰ এই প্ৰধান শিক্ষকজন আছিল প্ৰয়াত জেহিৰুদ্দিন আহমেদ আৰু ছাত্ৰজন হ'ল– অসমত শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ ঋত্বিকৰূপে বৰণীয়, লব্ধপ্ৰতিষ্ঠ সংগীতবিদ বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ফুকন।

তেওঁৰ সংগীতে যে অসমী আইৰ মুখ উজলাব, ত্ৰিশ দশকতে তাৰ চিন ওলাইছিল আমাক আশান্বিত কৰিছিল। এই দশকতে যোৰহাটত বকুলবনৰ কবি আনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ তত্ত্বাৱধানত অনুষ্ঠিত হোৱা বাণী সন্মিলনত স্বৰ্গীয় কৰুণাধৰ বৰুৱাৰ 'আজি প্ৰকৃতিৰ ৰূপ নয়ন লোভন' বুলি তেওঁ এটি গীত গাইছিল। তেওঁৰ জীৱনৰ ৰাজহুৱা অনুষ্ঠানত গোৱা এইটোৱেই প্ৰথম গীত। এই প্ৰথম গীতটিয়েই তেওঁক উন্নতিৰ ঢাপত আগুৱাই দিলে। গীতটি শুনি

কীৰ্তিনাথ বৰদলৈয়ে হেনো ইমান অভিভূত হৈছিল যে, তেওঁ মঞ্চলৈ উঠি আহি তেওঁক কোলাত তুলি লৈ সকলো ৰাইজৰ আগত চিনাকি কৰি দিছিল ভৱিষ্যৎ অসমৰ সংগীত জগতৰ 'মাণিক' ৰূপে। ফুকনক সঁচাকৈয়ে আমি সংগীত জগতৰ মাণিকৰূপেই পালোঁ।

ফুকন এজন জীৱনজোৰা ৰাগ-সাধক আৰু সংগীত গৱেষক পণ্ডিত। এতিয়ালৈকে তেৱেঁই গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ, গুৱাহাটী দূৰদৰ্শন কেন্দ্ৰৰ স্বীকৃত শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ 'ক' শ্ৰেণীৰ একমাত্ৰ কণ্ঠশিল্পী। লক্ষ্ণৌ আৰু ডিব্ৰুগড় কেন্দ্ৰৰো নিয়মিত শিল্পী। 'কনক-কালী সংগীত মহাবিদ্যালয়'ৰ তেওঁ অধ্যক্ষ আছিল। অসম ৰাজ্যিক সংগীত মহাবিদ্যালয়ৰ পৰামৰ্শ তথা পাঠ্যক্ৰম যুগুতোৱা কমিটী, আকাশবাণীৰ পৰামৰ্শ কমিটী আৰু অডিচন কমিটীৰো তেওঁ সদস্য আছিল। তেওঁৰ এই সাধনাৰ স্বীকৃতিৰূপে জ্যোতিৰূপা সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানটোৱে তেওঁক 'সংগীত-জ্যোতি' উপাধিৰে সন্মান জনোৱাত, সকলো ৰাইজেই সন্তোষ প্ৰকাশ কৰিছে।

আমি জানো যে, সাধনাত কৃতকাৰ্যতা লভিবলৈ হ'লে— শিল্পীৰ নিজৰ নিষ্ঠা, অধ্যৱসায়, নিয়মিত অভ্যাস আৰু গুৰু-ভক্তিৰ একান্ত প্ৰয়োজন। ফুকনৰ জীৱন-সাধনাৰপৰাও আমি এই শিক্ষাকে লাভ কৰিছো।

তেওঁ স্কুলীয়া জীৱনৰ একেবাৰে চতুৰ্থ মানৰপৰা সংগীত সাধনাত ব্ৰতী হৈ জীৱনৰ আজি গধূলি বেলিকাও তেওঁৰ অমৃত বৰষা দেহ-মন পৰশা সুৰধ্বনিৰে আমাৰ জাতীয় প্ৰাণটোক উৎসাহ আৰু আশাৰ বাণীকে দিছে। তেওঁ যোৱা আঢ়ৈকুৰি বছৰে অসমীয়া সংগীতৰ লগত লাগি আছে, আনকি তেওঁক সোধোতে তেওঁ গোৱা গানৰ হিচাপ ৰাখিব নোৱাৰা অৱস্থাত উপনীত হোৱা বুলি তেওঁ আমাক জনালে। এই কথাই প্ৰমাণিত কৰিছে, তেওঁৰ আত্মাই সংগীতময় হৈ পৰিছে। তেওঁ সংগীতকে মহান মানৱ সেৱাৰ শাৰীত তুলিছে। তেওঁ সংগীতৰ ভাষাতো বিশ্বজনীনতা বিচাৰি পাইছে। তেওঁ আমাক কৈছে যে, সংগীতজ্ঞৰ দেশ-জাতি-বৰ্ণ-ভাষাৰ প্ৰাচীৰ নাই। তেওঁ সংগীতৰ এক নতুন ব্যাখ্যা আমাৰ আগত দাঙি ধৰি কয়, "শ্ৰোতাৰ মনত আনন্দ দানৰ উপৰিও সংগীতৰ এটা ব্যৱহাৰিক দিশো নথকা নহয়। মানুহৰ মানসিক, দৈহিক, সামাজিক, ধাৰ্মিক আদি বিভিন্ন বিষয়ৰ উৎকৰ্ষ সাধনৰ ক্ষেত্ৰত সংগীতৰ প্ৰয়োজনীয়তা আজিকালি সকলোৱে একবাক্যে স্বীকাৰ কৰিছে। সেয়ে কোনো লোকে কবলৈ বিচাৰে যে, সংগীত হ'ল মানৱৰ কৰ্মবহুল দৈনন্দিন জীৱনৰ বিভিন্ন দিশ আৰু ভাবধাৰাৰ সামঞ্জস্য সাধন কৰি প্ৰকাশ লাভ কৰা এটি সুকুমাৰ কলা।"

সাংস্কৃতিক প্ৰাণ ঘৰখনেও তেওঁৰ শিল্পীপ্ৰাণত শৈশৱৰপৰা অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছে। এইক্ষেত্ৰত তেওঁৰ ওপৰৰ বাইদেউৰেক দুগৰাকীৰ কথা উল্লেখ কৰিলে। দুয়োগৰাকী বাইদেউৰেক সুগায়িকা আছিল। বাইদেউৰেক দুয়োগৰাকীয়ে কলিকতাৰপৰা অহা হৰিদাস মুখোপাধ্যায় নামৰ এগৰাকী ওস্তাদৰপৰা গান শিকিছিল তিনিচুকীয়াত। তদুপৰি ফুকনৰ মাতৃ এগৰাকী ভাল নামতী আছিল। এই সকলো মিলি তেওঁলোকৰ ঘৰত সন্ধিয়া প্ৰায়ে গান-বজনাৰ আখৰা চলা দেখিছিল। বাইদেউৰেক দুগৰাকী আৰু মাকৰ আশিসকে সম্বল কৰি লৈ, তেওঁ নিজেও ১৯৩৩-৩৪ চনৰপৰা সংগীত জগতত প্ৰৱেশ কৰিলে। সেই সময়ত অসমত সংগীতৰ পৰিৱেশ নাছিল। বিশেষকৈ শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ। ভালদৰে তবলা বজাব পৰা বা ভালদৰে এখন তানপুৰা মিলাব পৰা লোকো নাছিল। কিন্তু তাৰ মাজতে দুই-এজন লোকে ৰাগ-সংগীতৰ চৰ্চা নকৰাও নহয়। বৰপেটাৰ মতিলাল দাস নামৰ এজন সংগীতজ্ঞই শাস্ত্ৰীয় সংগীত গাইছিল। তেওঁ গোৱা শাস্ত্ৰীয় সংগীতো আজি-কালিৰ দৰে নাছিল। তেওঁ গোৱা ৰাগক 'ছোটা খেয়াল' বুলিব পৰাহে গৈছিল।

১৯৩৯ চনত ফুকনে কলিকতা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত প্ৰথম অসমীয়া গীত পৰিৱেশন কৰে। তেওঁ প্ৰথম অসমীয়া গান গায় কৰুণাধৰ বৰুৱা আৰু গণেশ গগৈৰ। গণেশ গগৈৰ তেওঁ গোৱা তেওঁৰ জনপ্ৰিয় গীতটি আছিল—'অ' চেনেহী উজাই নে তোৰ ভেলা'। এয়া তেওঁৰ ষোল্ল-সোতৰ বছৰ বয়সৰ কথা।

ফুকনে ঘাইকৈ শাস্ত্ৰীয় সংগীতহে অনুশীলন কৰি আহিছে। আমাৰ দেশৰ পুৰণি সংগীত শাস্ত্ৰ সমূহ যেনে নাট্যশাস্ত্ৰ, মতঙ্গদেৱৰ বৃহদ্দেশী, শাৰ্ঙ্গদেৱৰ সংগীত ৰত্নাকৰ আদি গ্ৰন্থৰ আধাৰত প্ৰাপ্ত সংগীতৰ ধাৰাকে আমি শাস্ত্ৰীয় সংগীত বুলি বুজো। ইয়াৰ মুখ্য ধাৰা দুটা। এটা হিন্দুস্থানী আৰু আনটো কৰ্ণাটকী। এই সম্পৰ্কে ফুকনৰ মুখৰ পৰা জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়—"প্ৰাচীন কালৰ এই বৈদিক আৰু লৌকিক সংগীতেই পিছলৈ মাৰ্গ আৰু দেশী সংগীতৰূপে প্ৰসিদ্ধি লাভ কৰে। মাৰ্গ সংগীত মূলতঃ ৰাগ সংগীত। শাস্ত্ৰীয় অনুশাসন, ৰাগ সংগীতৰ গ্ৰাম, মূৰ্চ্ছনা, মেল, আৰোহণ, অৱৰোহণ, বাদী-সম্বাদী আদি নীতি নিয়মৰ ভেটিত ই প্ৰতিষ্ঠিত। আনহাতে দেশী সংগীত হ'ল অঞ্চলভেদে জনৰুচিক ভেটি আৰু গঢ়ি উঠা সংগীত। বিভিন্ন ঠাইৰ লোক সংগীত, ভক্তিমূলক গীত বা অন্যান্য প্ৰকাৰৰ সুগম সংগীতক দেশী সংগীতৰ পৰ্যায়ভুক্ত কৰিব পৰা যায়। ভাৰতীয় সংগীতৰ সৃষ্টি আৰু ক্ৰমবিকাশৰ ক্ষেত্ৰত মাৰ্গ আৰু দেশী সংগীতৰ প্ৰভাৱ অতিশয় গুৰুত্বপূৰ্ণ সেই বিষয়ে সন্দেহ নাই। কোৱা বাহুল্য, অসমীয়া সংগীতৰ ক্ৰমবিকাশৰ ক্ষেত্ৰতো এই দুটা ধাৰাৰ প্ৰভাৱ

বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য।" অসমত কেতিয়াৰ পৰা ৰাগ-সংগীতৰ প্ৰচলন হ'ল, এই বিষয়ে তেওঁৰপৰা জানিবলৈ বিচাৰোতে ক'লে—"ৰাগ-সংগীতৰ প্ৰচলন অসমত কেতিয়াৰপৰা হ'ল সেই কথা সঠিককৈ নিৰ্ণয় কৰা সম্ভৱ নহয়। আৰ্য সভ্যতাৰ পোহৰ ভাৰতৰ উত্তৰপূৱ অঞ্চলত বিয়পি পৰাৰ লগে লগে উচ্চাঙ্গ মাৰ্গ সংগীতৰ চৰ্চাও যে কম-বেছি পৰিমাণে এই অঞ্চলত হৈছিল সেই কথা নিঃসন্দেহে কব পাৰি। অৱশ্যে এই মাৰ্গ বা ৰাগ সংগীত ঘাইকৈ ধৰ্মীয় আচাৰ-অনুষ্ঠান আদিৰ লগতহে জড়িত আছিল। অষ্টম শতিকাৰপৰা দ্বাদশ শতিকাৰ ভিতৰত ৰচিত বৌদ্ধ চৰ্যাপদসমূহত ব্যৱহৃত ৰাগবিলাকৰ পৰা পুৰণি অসমৰ ৰাগ-সংগীতৰ এটি থুলমূল আভাস পাব পাৰি।" এনে এটি মহান আৰু ঐতিহ্যপূৰ্ণ সাংগীতিক পৰম্পৰাৰ ৰাজ্য অসমে ভাৰতৰ ৰাগ-সংগীতৰ বহল বুকুত যোগ্য স্থান নোপোৱাত ফুকনে আমাৰ আগত আক্ষেপ প্ৰকাশ কৰিলে। তেওঁ কয়—"আমাৰ মাজত যে উপযুক্ত প্ৰতিভাৰ অভাৱ সেইটো নহয়। উপযুক্ত শিক্ষা আৰু সুযোগ পালে অসমৰ শিল্পীয়ে যে সৰ্বভাৰতীয় সন্মানৰ অধিকাৰী হ'ব পাৰে সেইকথা প্ৰমাণ কৰিছে কণ্ঠশিল্পী পাৰবীন চুলতানা, বাদ্যযন্ত্ৰী শিল্পী শিশিৰকণা ধৰ চৌধুৰী, নৃত্য পটীয়সী শুভলক্ষ্মী বৰুৱা, পুষ্পা ভূঞা আদিয়ে।" বৰগীতত শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ সাদৃশ্যসমূহৰ বিষয়ে জানিব বিচাৰোতে কয় "ভাৰতীয় ৰাগ—সংগীতত ব্যৱহৃত কৰা ৰাগসমূহত নামৰ সৈতে বৰগীতৰ ব্যৱহৃত সৰহ সংখ্যক ৰাগৰে সাদৃশ্য থাকিলেও স্বৰ সংযোজন, প্ৰকাশ ভংগী আৰু পৰিৱেশন শৈলীৰ ফালৰপৰা বৰগীতৰ ৰাগসমূহৰ এটি সুকীয়া বৈশিষ্ট্য আছে, সেই কথা কোনেও নুই কৰিব নোৱাৰে। এই সুকীয়া বৈশিষ্ট্যবিনি উদ্ধাৰ কৰি, বিজ্ঞানসন্মতভাৱে অনুশীলন, চৰ্চা আৰু গৱেষণাৰ দ্বাৰা অসমীয়া ৰাগ-সংগীতক প্ৰচলিত ভাৰতীয় ৰাগ-সংগীতৰ এটি ধাৰা হিচাপে পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ দায়িত্ব বৰ্তমান সমাজৰ ওপৰত।" তেওঁ কয়—"এই কথা নিঃসন্দেহে কব পাৰি যে সুৰ আৰু ছন্দৰ বৈচিত্ৰ্যৰ দিশৰপৰা অসমীয়া আধুনিক গীতত সহজেই ভাৰতত শ্ৰেষ্ঠ আসনৰ দাবী কৰিব পাৰে।" অসমীয়া আধুনিক গীতত বৰ্তমান বিভিন্ন বাদ্যযন্ত্ৰ যেনে— গীটাৰ, বংগা, একৰডিয়ান আদি পশ্চিমীয়া এই বাদ্যযন্ত্ৰসমূহৰ প্ৰয়োজনৰ উপলক্ষে কৰা এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি তেওঁ কয়— "প্ৰয়োজন মতে আমাৰ সংগীতত পশ্চিমীয়া বাদ্যযন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰাত আপত্তিৰ কোনো কাৰণ নাথাকিলেও, আগ-পাছ নুগুণি জধে-মধে সকলো গীততে এনেধৰণৰ বাদ্যযন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰি 'আধুনিক' বা 'অত্যাধুনিক' বোলাবলৈ চলোৱা প্ৰচেষ্টাই আমাৰ সংগীতৰ মান কেতিয়াও উন্নত কৰিব নোৱাৰে। তদুপৰি আমাৰ সংগীতৰ ভিত্তি হ'ল 'নেচাৰেল স্কেল'। গতিকে 'টেম্পাৰ্ড

স্কেল'ত বন্ধা পশ্চিমীয়া বাদ্যযন্ত্ৰৰ বাধাহীন ব্যৱহাৰে আমাৰ আধুনিক গীতৰ উন্নতিৰ ক্ষেত্ৰত কিমানদূৰ সহায় কৰিব সেই কথাও ভাবি চাবলগীয়া।"

ফুকনে 'ৰাগ-সংগীত'ৰ ওপৰত এখন সুচিন্তিত আৰু বিশদ আলোচিত গ্ৰন্থও প্ৰণয়ন কৰিছে। ইয়াত ৰাগ-সংগীতৰ বিষয়ে জানিবলগীয়া আৰু প্ৰয়োজনীয় প্ৰায়খিনি কথাই সামৰা হৈছে। নাট্য-শাস্ত্ৰকে আৰম্ভ কৰি সংগীত পাৰিজাতলৈ ভাৰতীয় ৰাগ-সংগীতত প্ৰভাৱ পেলোৱা কেইবাখনো গ্ৰন্থ আৰু গ্ৰন্থকাৰৰ বিষয়েও আলোচনা আগবঢ়াইছে। ৰাগ সংগীতত ব্যৱহৃত আলাপ-বিস্তাৰ, তান বোলতান, ধ্ৰুপদ, খেয়াল, ঠুমৰী, টপ্পা আৰু ঘৰাণা আদি গায়ন শৈলীৰো বৰ্ণনা আছে। 'সাংগীতিকী'তো সংগীত সম্পৰ্কে কেইবাটাও প্ৰবন্ধ সংযোজন কৰা হৈছে। পঞ্চাছৰ দশকত সংগীত নাটক অকাডেমিৰ অধীনত 'স্বৰৰেখাত বৰগীত' গ্ৰন্থত কিছু বৰগীতৰ ৰাগৰ স্বৰলিপি কৰে। 'আহা গাঁও সা ৰে গামা' প্ৰকাশৰ পথত। 'মাটিৰ স্বৰ্গ' চলচ্চিত্ৰৰ সংগীতো ফুকনে পৰিচালনা কৰি প্ৰশংসিত হৈছে। তেওঁৰ আন এটা উল্লেখযোগ্য সেৱা হ'ল, ৰাগ-সংগীতৰ ভিত্তিত বাণীবদ্ধ কৰা 'শ্ৰীশ্ৰীচণ্ডীৰ' কেছেট। আন দুটা কেছেটো প্ৰকাশৰ পথত।

ফুকনৰ জন্ম ১৯২২ চনৰ ২৭ ছেপ্টেম্বৰত, ডিব্ৰুগড়ত। তেওঁৰ শিক্ষাজীৱন ডিব্ৰুগড়তে আৰম্ভ হয়। যোৰহাট চৰকাৰী হাইস্কুলৰপৰা প্ৰথম বিভাগত সংস্কৃতত লেটাৰসহ প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষাত তেওঁ উত্তীৰ্ণ হয়। কলিকতাৰ ছেণ্ট জেভিয়াৰ্চতো পঢ়ি, লক্ষ্ণৌ বিশ্ববিদ্যালয়ৰপৰা স্নাতক হৈ ওলায়। ১৯৪১-১৯৪৭ লৈ লক্ষ্ণৌৰ মেৰিজ কলেজ অৱ মিউজিকত অধ্যয়ন কৰে। সেই কলেজৰ সংগীতজ্ঞ গোবিন্দ নাৰায়ণ নাটু, কৃষ্ণ ৰতনঝংকাৰ আদি কেইবাগৰাকী ব্যক্তিৰ সান্নিধ্যই তেওঁক যথেষ্ট অনুপ্ৰাণিত কৰে। এদিন সেই কলেজৰ পৰাই তেওঁ ভাৰতৰ ভিতৰত প্ৰথম হৈ স্নাতক উপাধি লাভ কৰে। ইয়াৰ বাবে তেওঁ ভাটখাণ্ডে স্মৃতি স্বৰ্ণ পদক লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। ১৯৪৭-'৪৮ চনলৈ তেওঁ শাস্ত্ৰীয় সংগীত অধ্যয়নত মনোনিৱেশ কৰে। বংগৰ বিখ্যাত সংগীতজ্ঞ স্বৰ্গীয় চিন্ময় লাহিড়ীৰ অধীনত গায়ন পদ্ধতিৰ 'জ্ঞান-শৈলী'ও আহৰণ কৰে।

১৯৪৮ চনত গুৱাহাটীত আকাশবাণী কেন্দ্ৰ স্থাপন হোৱাত, উক্ত কেন্দ্ৰৰ সংগীত বিভাগৰ দায়িত্ব ফুকনে নিষ্ঠাৰে পালন কৰে। তেওঁ আকাশবাণীৰ নানা পদ-মৰ্যাদাত থাকি, পিছলৈ গুৱাহাটী আৰু ডিব্ৰুগড় কেন্দ্ৰৰ সঞ্চালকৰূপে ১৯৮০ চনৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। অসম সাহিত্য সভাই অভয়াপুৰী অধিৱেশনত তেওঁক সাংস্কৃতিক শাখাৰ উদ্বোধক হিচাপে সন্মানিত

কৰিছে। ফুকনৰ অধীনত শিক্ষা লৈ কেইবাগৰাকী শিল্পীয়ে আজি প্ৰখ্যাতিও লভিছে। তেওঁলোকৰ ভিতৰত কেইগৰাকীমান হ'ল– ডঃ বীৰেন দত্ত, দেৱেন শৰ্মা, দীপালী বৰঠাকুৰ, পাৰবীন চুলতানা, মন্দিৰা (শৰ্মা) লাহিড়ী, মিত্ৰা ফুকন, নন্দিতা শৰ্মা, গাৰ্গী সিদ্ধান্ত আদি। ১৯৯২ চনৰ ১৬ নৱেম্বৰত তেওঁৰ পৰলোকপ্ৰাপ্তি ঘটে।

পৰাগধৰ চলিহা

১৯৩৭ চনত শিৱসাগৰত জন্মাষ্টমী উপলক্ষে গণেশ গগৈ ৰচিত 'লাচিত বৰফুকন' নামৰ নাটক এখন মঞ্চস্থ কৰিবলৈ লোৱা হৈছিল। সেই নাটকত ছাত্ৰকো অভিনয় কৰিবলৈ সুবিধা দিয়া হৈছিল। নাটকখনত মুখ্য ভাও বিচাৰি নিৰাশ হোৱা এজনে ঈৰ্ষাপৰায়ণ হৈ তাৰ পোটক তুলিবলৈ অভিনয়ত অংশ লোৱা আন এজন ছাত্ৰৰ নাম স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষক ভৱত চলিহাৰ আগত কৈ দিলে। কথাটো শুনি ভৱত চলিহা জম্পি-কম্পি উঠিল। পঢ়া-শুনা কৰা স্কুলীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে অভিনয় কৰা তেতিয়াৰ দিনত মানা। পিছদিনা ছাত্ৰজন স্কুললৈ আহিলত ছাত্ৰজনক সেই দোষত প্ৰধান শিক্ষকে ডেৰ ডজন বেত দিলে। সেই সময়ত প্ৰচলিত ধাৰণা মতে, ভৱত চলিহাৰ এক ডজন বেত খালে ছাত্ৰ এজনৰ অৱস্থা কেনে হ'ব পাৰে, তাক সহজে অনুমান কৰিব পাৰি। অভিনয় কৰা অপৰাধত শিক্ষকৰ পৰা এনেদৰে বেত খালেও তেওঁৰ স্বভাৱজাত কলাসুলভ মনটো জঁই নপৰিল। বৰং নৃত্য, গীত, নাটৰ প্ৰতি তেওঁৰ মনটো দুগুণ তেজীয়ানহে হ'ল। দিনে দিনে কলাৰ নিত্য-নতুন ৰূপটোক তেওঁ অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু কলাৰ মাজত নিজক চিনিবলৈ দীৰ্ঘ সাধনাত অটল হ'ল। অৱশেষত তেওঁৰ সাধনাই আমাক এক জাতীয় সুৰ দিবলৈ সক্ষম হ'ল, যাৰ বাবে তেওঁক আমি সংস্কৃতিৰ কাণ্ডাৰীৰূপে আজি গ্ৰহণ কৰিছো। সেইজন বিশিষ্ট ব্যক্তিয়েই হ'ল সংস্কৃতিৰ-কাণ্ডাৰী পৰাগধৰ চলিহা।

পৰাগধৰৰ পৰাগৰ সুবাস অকল সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত নহয়, এই পৰাগ অসমীয়া সাহিত্য, শিক্ষা, ৰাজনীতি আদি পৰ্যন্ত বিয়পি আছে। আমি লক্ষ্য কৰিছো, তেওঁৰ এই সকলো কৰ্মৰাজিৰ মাজত এক অফুৰন্ত, তেজোদ্দীপ্ত জাতীয় কৰ্মানুপ্ৰেৰণা আছে আৰু বহু ক্ষেত্ৰত তেওঁ সিবিলাকৰ বাট কাটোতাৰূপেও এজন আদৰ্শবান সাংস্কৃতিক পুৰুষৰ শাৰীত উঠিব পাৰিছে। তেওঁৰ এই শলাগ ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালায়ো লৈছে। যিদিনা অৰ্থাৎ ১৯৪৮ চনত শিৱসাগৰ শিল্পী সংঘৰ অধিবেশনত চলিহাই ৩১ বিধ নিভাঁজ অসমীয়া বাদ্যযন্ত্ৰৰ সুৰ সমলয় ধ্বনিৰে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ৰৰপথাৰ ভৰাই তুলিছিল, তাকে শুনি জ্যোতিপ্ৰসাদৰ বুকু গৌৰৱত উথলি উঠি তেওঁ চলিহাক অভিনন্দন জনাইছিল ‘মই পোন্ধৰ নে ষোল্ল বিধহে এনে বাদ্যযন্ত্ৰৰ সুৰ সমলয় কৰিছিলোঁ, আপুনি তাৰ ডবল কৰি দেখুৱালে।[৭৭] সেই অধিবেশনতে চলিহাই পৰিবেশন কৰা ‘অ’ মোৰ আপোনাৰ দেশ’ শীৰ্ষক অসমীয়া সাংস্কৃতিক পৰম্পৰা সংগীতালেখ্যখন দেখিও জ্যোতিপ্ৰসাদ অতিকৈ অভিভূত আৰু আনন্দিত হোৱা উল্লেখযোগ্য।

১৯৪৭ চনত শিৱসাগৰ সেউজীয়া সমাজৰ জৰিয়তে পোনপ্ৰথম সদৌ অসম সুকুমাৰ শিল্প কলা প্ৰদৰ্শনী আৰু প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। এই অনুষ্ঠানৰ সভাপতি আছিল জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা। অনুষ্ঠানৰ নেতৃত্ব দিছিল চলিহাই। এই অনুষ্ঠানৰ পাতনিয়েই অসম সংগীত নাটক অকাডেমি আৰু সংগীত সম্মিলনৰো সূচনা বুলিব পাৰি। উল্লিখিত প্ৰদৰ্শনী প্ৰতিযোগিতাৰ সিদ্ধান্ত মৰ্মে ১৯৪৮ চনত পোনপ্ৰথম সদৌ অসম শিল্পী সংঘৰ অধিবেশন শিৱসাগৰত অনুষ্ঠিত হয়। সেই অনুষ্ঠানৰ সভাপতি আছিল ৰূপকোঁৱৰ আগৰৱালা আৰু সাধাৰণ সম্পাদক আছিল চলিহা। অনুষ্ঠান উপলক্ষে অভিনৱ স্থাপত্য কলাৰ চৰম নিদৰ্শন দেখুৱাবলৈ চলিহাই অলকা ভৰালী, শৈলজা ভৰালী, ধ্যানদা শৰ্মা, মিহিৰ বৰুৱাৰ সৈতে যিখন তোৰণ সজাইছিল, সেই তোৰণ চাই জ্যোতিপ্ৰসাদে তেওঁৰ সপোন দিঠকত পৰিণত কৰিব পাৰিলে বুলি চলিহাক সাৱট মাৰি ধৰি তেওঁৰ প্ৰতিভাক সন্মান জনাইছিল। তোৰণৰ বৈশিষ্ট্য আছিল—মাজৰ অংশটো ঈষৎ গোলাকৃতি আৰু দুয়োমূৰে দীঘলীয়া হৈ সাগৰৰ ঢৌৰ দৰে তলৰ শাৰী বাঢ়ি গৈ ওপৰৰ দুশাৰী টুটি আছে। তোৰণৰ গাটো ৰংঘৰ কাৰেংঘৰৰ বেৰৰ দৰে তিনি-চাৰি ফুটীয়া ডাঠ। সভাপতিৰ আসনখন ধ্ৰাপনাৰ আৰ্হিত সজোৱা হৈছিল।

পৰাগধৰ চলিহাৰ নাম ওলালে, অসমীয়া নৃত্য, গীত, ছাঁয়া-চিত্ৰ আদিৰ সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান ‘সেউজীয়া সমাজ’ আৰু ‘সেউজীয়া সমাজ সংগীত

বিদ্যালয়' এই নাম দুটা পোনচাটে আমাৰ মনত পৰা স্বাভাৱিক। দুয়োটা অনুষ্ঠানকে আমাৰ সাংস্কৃতিক জীৱনৰ সোণালী সৌধ বুলিব পাৰি। ত্ৰিশৰ দশকত প্ৰাচীন কামৰূপী নৃত্য সংঘই অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে নানা অনুষ্ঠান প্ৰদৰ্শন কৰি আমাৰ সাংস্কৃতিক প্ৰাণটো জীপাল আৰু সুদৃঢ় কৰিবলৈ যি ভূমিকা পালন কৰিছিল, ১৯৪৭ চনৰ পৰা ১৯৬২ চনলৈ আন্তৰিকতাৰে সেই ভূমিকা পালন কৰা দেখিছোঁ শিৱসাগৰ সেউজীয়া সমাজক। এই কালছোৱাত উক্ত অনুষ্ঠানে যিবোৰ থলুৱা সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান প্ৰদৰ্শন কৰিছিল, তাৰ প্ৰতিখনেই বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ আৰু তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। এই সমাজৰ মৌ-মেলবোৰৰ গীতি দৃশ্যসমূহ আৰু নিমাতী ভাওনাৰ নাটসমূহো সদায় স্মৰণযোগ্য হৈ ৰ'ব। চলিহাই ১৯৪৭ চনত নিমাতী ভাওনাৰ নাট ৰচিছিল। নিমাতী ভাওনাৰ তেওঁৰ দ্বিতীয় নাট 'চাৰি হেজাৰ বছৰৰ অসম'। এই নাটত আহোম কোঁচৰ দিন, কোম্পানী প্ৰভুত্ব, বিয়াল্লিছৰ গণ আন্দোলনকে ধৰি লোকপ্ৰিয় বৰদলৈৰ ৰাজত্বত অসমৰ জাতীয় বিচিত্ৰ কাহিনী নিমাতী ভাওনা যোগে প্ৰদৰ্শন কৃৰিছে। ইয়াত অংশ গ্ৰহণকাৰী ভাৱৰীয়াৰ সংখ্যা ডেৰশৰ ওপৰ। যোৰহাট, নগাঁও, গুৱাহাটী, শ্বিলং আদি ঠাইত এই অভিনয়ে ৰাইজৰ পৰা বিপুল সমাদৰ লাভ কৰে। ১৯৫৮ চনত ৰেডিঅ' সপ্তাহত গুৱাহাটী আকাশবাণীৰ উদ্যোগত এই নাটক মুকলি প্ৰদৰ্শনো অনুষ্ঠিত কৰে। পিছত আকাশবাণীয়ে ইয়াক ৰেকৰ্ডিং কৰি ১৯৫৯ চনত মাদ্ৰাজৰ ৰাষ্ট্ৰীয় কাৰ্যসূচীত প্ৰচাৰিত কৰে। বোম্বাই, দিল্লী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ উপৰিও এই নাট গুৱাহাটী দূৰদৰ্শনতো প্ৰদৰ্শিত হৈছে। ১৯৫০ চনত সেউজীয়া সমাজে 'চাৰি হেজাৰ বছৰৰ অসম'ৰ এনেভাৱ চাৰিওফালে সফল আৰু গৌৰৱময় প্ৰদৰ্শন কৰি, সেই সময়ৰ বৰ ভুঁইকঁপ আৰু বানপানী ক্ষতিৰ সাহায্যাৰ্থে ৰাজ্যপালৰ সাহায্য পুঁজিলৈও যি পৰিমাণৰ ধন সংগ্ৰহ কৰি দিছিল—মানৱ সেৱাৰ সি এক পাহৰিব নোৱাৰা দৃষ্টান্তৰূপে ৰ'ব। অ' মোৰ আপোনাৰ দেশ, নিয়তী পৃথিৱী আৰু মানুহ, ৰংপুৰৰ ৰূপলেখা, মহামানৱৰ মহাপ্ৰয়াণ, ভাৰত স্বাধীন হ'ল আদি তেওঁৰ অন্যান্য নিমাতী ভাওৰ নাট। ১৯৫৩-৫৪ চনত তিতাবৰত অনুষ্ঠিত নিখিল ভাৰত বুনিয়াদী শিক্ষা সন্মিলনৰ চলিহাই প্ৰায় চল্লিশবিধ অসমীয়া বাদ্যযন্ত্ৰৰে 'বায়নৰ শৰাই' সুৰ সমলয় কৰি, ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ পৰা অহা প্ৰতিনিধিসকলক অসমীয়া সংস্কৃতিৰ দিশটো সুন্দৰকৈ বুজাব পাৰিছিল। ১৯৪৮ চনত ভাৰত চৰকাৰে দিল্লীত আয়োজন কৰা 'All India Cultural Conference' ত লালকিল্লা ময়দানত ৰাষ্ট্ৰপতি ৰাজেন্দ্ৰ প্ৰসাদ, প্ৰধানমন্ত্ৰী জৱাহৰলাল নেহৰু, পেটেল, আজাদ আদিৰ উপস্থিতিত চলিহাই তেওঁৰ শিল্পী বন্ধু যোৰহাটৰ দৰ্পনাথ শৰ্মাৰ সৈতে বৈৰাগী আৰু বনগীত পৰিবেশন কৰি যি

গৌৰৱৰ ভাগী হৈছিল সেই গৌৰৱ আমাৰ অসমীয়াৰ বুলিব লাগিব। ১৯৫১-৫২ চনতে চলিহাই শিৱসাগৰত ফণী শৰ্মাৰ 'ভোগজৰা' নাটকত 'দেওধ্বনি নাচ' অভিনেত্ৰী ইভা আচাওৰ জৰিয়তে পোনপ্ৰথম মঞ্চত উপস্থাপন কৰিছিল। পিছত ভূপেন হাজৰিকায়ো 'ছিৰাজ' চলচ্চিত্ৰত এই নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰাইছিল। ১৯২৯-'৩০ চনতে চলিহাই এই দেওধ্বনি নৃত্য কামাখ্যা মন্দিৰৰ পৰা শিকিছিল। দিল্লীত অনুষ্ঠিত সৰ্বভাৰতীয় যুৱ মহোৎসৱলৈ চলিহাই গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ নাট্য পৰিচালকৰূপে গৈ, সেই অনুষ্ঠানতো 'দেওধ্বনি নাচ' তেজপুৰৰ ৰত্না ডেকাৰ দ্বাৰাই পৰিৱেশন কৰি এইবিধ নাচৰ প্ৰতি ৰাষ্ট্ৰীয় দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। ১৯৫২ চনত গণতন্ত্ৰ দিৱসত দিল্লীত বিক্ৰম সিং ৱেইন আদিক লৈ মিছিং বিহু প্ৰদৰ্শন কৰোঁতাজনো চলিহা। তেনেদৰে মঘাই ওজা, ৰুদ্ৰৰাম দত্ত, বগলী চুলটিয়া, যোগেশ দাস আদি গ্ৰাম্য শিল্পীসকলক পোহৰলৈ আনোঁতাজনো চলিহা। দীপালী বৰঠাকুৰ, তুলতুল ভৰালী, ভবেশ ঠাকুৰ, কণুমী ঠাকুৰৰ সংগীত জীৱনৰ কৃতিত্বৰ গুৰিতে চলিহাৰে নাম ল'ব লাগিব। অসম সংগীত সন্মিলন, অসম সংগীত নাটক অকাডেমি, অসম নাট্য সন্মিলন আদি আন ভালেমান সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ বাট কাটোঁতাজন চলিহা। ৰাকৰি, ইও এক সিও এক, মৌ মেল, নিমাতী ভাও, বায়নৰ শৰাই, সুৰ সমলয়, আঁৰৰ টুগুটুগুনি, ৰূপৰেখা, ৰংৰূপ, সংস্কৃতি সুভাগু, সংস্কৃতিৰ পকা মিঠৈ আদি শব্দবো স্ৰষ্টা চলিহাই বুলি জনা যায়। ONGCৰ অনা-অসমীয়া লোকৰ সৈতে অসমীয়া বঙালী, হিন্দীত কবিতা ৰচি তাৰ চৰ্চাৰ উদ্দেশ্যে 'অভিব্যক্তি' অনুষ্ঠান পাতিছিল চলিহাই। অসমত প্ৰথম (১৯৫৬) ঘূৰ্ণ মঞ্চৰ অংকুৰ সৃষ্টি কৰিছিল চলিহাই। ১৯৫৬ চনত অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাই এই মঞ্চ মুকলি কৰিছিল।

খৰালি ৰাটে পোখা মেলাৰ দৰে এতিয়া অসমৰ গাঁৱে গাঁৱে বিহু সন্মিলন, বহাগী আদৰণী, বহাগী বিদায় আদি উৎসৱৰ পয়োভৰ দেখা গৈছে। ইয়াৰ গুৰিতেও চলিহাৰ নামটো উল্লেখ কৰিব লাগিব। ১৯৪১ চনত শিৱসাগৰ নাট্য মন্দিৰত আনুষ্ঠানিক বিহু পাতি বিহুক মঞ্চত উপস্থাপন কৰোঁতাজন চলিহা। এই উপলক্ষে শিৱসাগৰৰ পুৰণা নাট্য মন্দিৰত বিহুগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীৰ সভাপতিত্বত প্ৰথম বিহু সন্মিলনৰ পাতনি মেলা হৈছিল। তেনেদৰে ১৯৫৪ চনত শিৱসাগৰ কালিপ্ৰসাদ স্মৃতি মন্দিৰত চলিহাই পোনপ্ৰথম অসমত 'বহাগী বিদায়' উৎসৱ পাতিছিল। সেই অনুষ্ঠানত মুখ্য অতিথিৰূপে দি আসাম ট্ৰিবিউনৰ স্বত্বাধিকাৰী ৰাধাগোবিন্দ বৰুৱাই যোগদান কৰিছিল। ১৯৪৩ চনতে কলিকতা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰযোগে প্ৰথম বিহুগীত পৰিৱেশন কৰিছিল চলিহাই। বিহু নৃত্যত জাপিৰ সংযোজন চলিহাৰে অৱদান। 'ৰঙাকে ৰঙিলী ঐ এ বিহুটি' নামৰ

জাপি নৃত্যটিৰ বাবে চলিহাৰ বিশেষ সমাদৰ দেখা যায়। তেওঁ শিকোৱা এই নাচৰ বাবে মাধুৰী বেজবৰুৱাই গুৱাহাটীত ৰাধাগোবিন্দ বৰুৱাৰ হাতৰ পৰা সোণৰ পদক লাভ কৰাৰ কৃতিত্ব আৰ্জে। চলিহাৰ জাপি নৃত্য দেখি জ্যোতিপ্ৰসাদে তেওঁক প্ৰশংসা কৰি গৈছে। এই জাপি নৃত্য দিল্লীতো প্ৰদৰ্শন কৰি তেওঁ বিশেষ প্ৰশংসাৰ পাত্ৰ হৈছিল। ব'হাগীৰ বিয়া সম্পৰ্কীয় আৰু ঋতু সমাহাৰসূচক চলিহাৰ গীতসমূহে অসমৰ চাৰিওফালে জনপ্ৰিয়তা লভিছে। তেওঁ ৰচনা কৰা শ্ৰুতিমধুৰ বিহুগীতৰ উল্লেখযোগ্য এটি হ'ল—'কেকমণি থুৰীয়া তুমি আমাৰ যুৰীয়া বহাগতে পাতি যাম বিয়া'। ১৯৭৯ চনত ৰংঘৰৰ বাকৰিত 'সাত ভনীৰ ৰঙালী বিহু' পাতি সেই অনুষ্ঠানত অসম, মেঘালয়, নগালেণ্ড, মণিপুৰ, মিজোৰাম, ত্ৰিপুৰা, অৰুণাচলৰ সাতোগৰাকী ভনীক একেলগে ৰংঘৰৰ বাকৰিত থিয় কৰাই চলিহা আন এক কৃতিত্বৰ ভাগী হৈছে। ১৯৮০ চনত আকাশবাণী দিল্লী কেন্দ্ৰ যোগে বিশেষ ৰাষ্ট্ৰীয় কাৰ্যসূচীত চলিহাৰ বিহু সম্পৰ্কীয় সংগীতালেখ্য এখন প্ৰচাৰিত হৈছিল। ১৯৭০ চনত তেওঁ ভাৰত চৰকাৰৰ সাংস্কৃতিক বিনিময় আঁচনিত ফ্ৰান্স আৰু ইংলেণ্ডলৈ যায়। ১৯৮১ চনত ভাৰতত অনুষ্ঠিত আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্য মেলাত শিৱসাগৰ নাট্য সমাজে যোগদান কৰাৰ সুবিধা পাইছিল। উক্ত দলটোৰ চলিহাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল আৰু এই দলে অসমৰ থলুৱা গীত-মাত নতুন দিল্লী, চণ্ডীগড়, জয়পুৰ আদিত প্ৰদৰ্শন কৰি সুনাম আৰ্জিছিল।

চলিহাই গায়কৰূপে প্ৰথম আনুষ্ঠানিক স্বীকৃতি পায় ১৯২৯ চনত। 'মই নাপিত নামধাৰী, টলৌ টলৌ ঘুৰি ফুৰো, জোলোঙাটি আঁৰি' শিতাকে ৰচা এই গীতটি প্ৰায় পাঁচ বছৰ বয়সত যোৰহাটত অনুষ্ঠিত মহিলা সন্মিলনত পৰিৱেশন কৰি, সাহিত্যৰথী বেজবৰুৱাৰ পত্নী প্ৰজ্ঞাসুন্দৰী দেৱীৰ পৰা এটি সোণৰ পদক উপহাৰ হিচাপে লাভ কৰি তেওঁ বিশেষভাৱে উৎসাহিত হয় আৰু তাৰ পিছৰ পৰা তেওঁ সংগীত সাধনাত গভীৰ মনোযোগ দিয়ে। ঠিক তেনে সময়তে তেওঁৰ পিতৃ পদ্মধৰ চলিহাই পৰাগধৰ চলিহা, চাৰু ৰবদলৈ, বুদ্ধিন শৰ্মা আদি কেইজনমান সৰু ল'ৰাৰে শিল্পী দল এটি গঠন কৰি অসমৰ গাঁৱে-ভূঞে সংগীত অভিনয় কৰি ফুৰিবলৈ ধৰে আৰু এই দলটোৱেই কৰ্মবীৰ বৰদলৈৰ প্ৰেৰণাত আৰু আনন্দ বৰদলৈ, পদ্মধৰ চলিহা, নাৰায়ণ বৰুৱাৰ সুনিপুণ পৰিচালনাত 'কৃষ্ণ লীলা' নৃত্য পৰিৱেশন কৰি গুৱাহাটী নগৰবাসীৰো বিশেষ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়। এনেদৰে ১৯৩৮ চনৰ পৰা ১৯৬০ চনলৈ শিৱসাগৰতে নহয়, সমগ্ৰ অসমত সংগীত আৰু নৃত্য-নাটিকাসমূহেৰে আমাৰ সাংস্কৃতিক জীৱনত যি ফুল-চন্দন ছটিয়ালে সি অতুলনীয় হৈ ৰ'ব। নিভাঁজ

দুৰ্গাবৰী সুৰত গোৱা – 'বল বল বল', 'জনমভূমি জনমভূমি', 'এহে জন্মভূমি' আদি গীতসমূহ অসমীয়া প্ৰাণৰ পৰা কোনোদিন মচ নাযাব। তেওঁৰ ৰূপালীমৰ গীতৰ সুৰ শুনি জ্যোতিপ্ৰসাদে চলিহাৰ সুৰত স্বৰলিপি প্ৰস্তুত কৰিবলৈ ওলাইছিল।

চলিহাই সৰুতে ঘৰত সংগীত চৰ্চাৰ একো সা-সঁজুলি নেপাই কুলনাথ শৰ্মা নামৰ এজন প'ষ্ট মাষ্টৰৰ ঘৰলৈ গৈ গান-বাজনাৰ চৰ্চা কৰিছিল। লক্ষ্মী দত্ত, ভবানী ফুকন, তাৰা সিং, বীৰেন্দ্ৰ নাথ ভট্ট আদিৰ পৰা তেওঁ উচ্চাঙ্গ সংগীতৰ আখৰা লৈছিল। তেওঁক বৰগীত শিকাইছিল লোকপ্ৰিয় বৰদলৈয়ে। 'জন্মাষ্টমী'ৰ নাম শিকিছিল কবি নলিনীবালা দেৱীৰপৰা । তেওঁ বহুতো শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ সুৰ আৰু গজলৰ শিক্ষা লাভ কৰিছিল হত্যাৰ অভিযোগত জেল জীৱন কটোৱা পাঠান কাবুলী এজনৰ পৰা। স্বাধীনতা সংগ্ৰামত চলিহাই জেলত থাকোতে এই গায়কজনক লগ পাইছিল। তেওঁ গান গোৱাৰ অনুপ্ৰেৰণাৰ গুৰিতে পিতৃ পদ্মধৰ চলিহা, জ্যোতিপ্ৰসাদ আৰু পাৰ্বতি প্ৰসাদৰ নাম আমাৰ আগত উল্লেখ কৰে।

চলিহাৰ সংগীতৰ প্ৰধান সুৰ হ'ল– স্বদেশ প্ৰেম, অতীত গৌৰৱ সোঁৱৰণ আৰু তীব্ৰ সচেতনাবোধ। অসমীয়া জীৱনৰ লগত সাঙোৰ খাই থকা বিহুগীত, বনগীত, আইনাম, বিয়ানাম আদি লোকগীতৰ আপুৰুগীয়া সুৰবোৰক তেওঁ সংগীতত সংযোজন কৰি এক অপূৰ্ব কলাৰ সৃষ্টিত সফলতা লভিছে। গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠা কালৰ পৰা অনাতাঁৰ যোগে তেওঁ পৰিৱেশন কৰি অহা বা কলিকতা আদিত পংকজ মল্লিক, হেমন্ত মুখাৰ্জী আদিৰ সৈতে সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানসমূহত গোৱা প্ৰতিটো গানেই এনে কলাসম্মত আৰু সাংগীতিক লয়ৰে বন্ধা।

এগৰাকী নৃত্য-শিল্পীৰূপেও চলিহাৰ অৱদান অসমীয়া সাংস্কৃতিক জীৱনত সুকীয়াৰূপে মূল্যাংকন কৰিব লাগিব। ১৯৪৫ চনত আয়োজিত এখন বিহু সন্মিলনত প্ৰথম তেওঁ নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। তেতিয়াৰে পৰা তেওঁ বিহু নৃত্যৰ উপৰিও বাঙ্গজী, ডালিমী, ৰুক্মিণী আদি চৰিত্ৰসমূহৰ গীতবোৰৰ নাচোন প্ৰদৰ্শন কৰি অসমীয়া ৰাইজৰ বিপুল সমাদৰ লাভ কৰি আহিছে। তেওঁৰ পিতৃ পদ্মধৰ চলিহাই ৰচা গীতসমূহো তেওঁ নৃত্যৰ মাজেৰে প্ৰদৰ্শন কৰিছে। আনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ 'সপোন কুঁৱৰী মেলি' নামৰ গীতটোৰ আৰু 'পিয়লী ফুকন' নাটৰ অৰ্জুনগুৰি মেলাৰ নৃত্য-সজ্জাই দৰ্শকক অতিকৈ অভিভূত কৰিছিল। চলিহাই নৃত্যত অসমীয়া থলুৱা নৃত্যক ৰূপায়িত কৰাত সদায় গুৰুত্ব দি আহিছে।

তেওঁ অভিনয় জীৱনৰ পাতনি মেলে ১৯২৯ চনৰ পৰা। সাধাৰণতে জয়মতী উৎসৱবোৰত ৰসৰাজ বেজবৰুৱা আৰু গোহাঞিবৰুৱাৰ নাটক দুখন প্ৰায়ে অভিনীত হৈছিল। সেই নাটকতে চলিহাই তেওঁৰ অভিনয় জীৱন আৰম্ভ কৰিছিল। শিৱসাগৰ নাট্য মন্দিৰত অভিনীত নাটসমূহৰ বৈৰাগী, বাটকৰা, সন্ন্যাসী আদিৰ উপকৰা ভাওসমূহত গীত গাই তেওঁ অভিনয় কৰিছিল। সেই কালতে তেওঁ তেওঁৰ পিতৃ পদ্মধৰ চলিহা, দদায়েক কেইগৰাকী পুণ্যধৰ, বিদ্যাধৰ, পুষ্পধৰ, বুদ্ধধৰ আদিক নিপুণ অভিনেতাৰূপে লগ পাইছিল। তেওঁলোকৰ সম্বন্ধীয় দদায়েক সহজা ভবালীয়ে মহিলা চৰিত্ৰ ৰূপায়ণ কৰা দেখিছিল। এই নাট্যপ্ৰাণ পৰিয়ালটোৱে তেওঁক এগৰাকী অভিনেতাৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হোৱাত যথেষ্ট সহায় কৰিছিল। চলিহাই অভিনয় কৰা প্ৰথম চৰিত্ৰটো আছিল 'গদাপাণি'। তেওঁৰ সফল অভিনয় হ'ল–'পিয়লি ফুকন' নাটকৰ 'নাৰায়ণ' চৰিত্ৰ, 'পহিলা তাৰিখ'ত ওস্তাদ, 'সোণ-ৰূপ-নেওচি'ত কুশলৰ ভূমিকা, শোণিত কুঁৱৰীত নাপিত। তেওঁ গহীন-পাতল, প্ৰেমিক-প্ৰেমিকা, খুহুতীয়া আদি আটাইবোৰ ভাওতে অভিনয় কৰিছে আৰু তেওঁৰ এই প্ৰতিটো ভাওৰ কলা নৈপুণ্য কলামোদী হিয়াৰ ধন।

'অপৰাজেয়', 'এছুনী মোৰ নাম', 'ছিৰাজ' আদি চলচ্চিত্ৰত চলিহাৰ অভিনয় প্ৰদৰ্শন তেওঁৰ অভিনয় জীৱনৰ দৃষ্টান্তৰূপেও দাঙি ধৰিব পাৰি। ১৯৪৪ চনত কলিকতা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰতো নাট-অভিনয়ত তেওঁ বিশেষ ভূমিকা লৈছিল। ডিব্ৰুগড় অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰযোগে প্ৰচাৰিত বহু নাটকৰো তেওঁ অভিনেতা। এনেদৰে একেৰাহে ৪৭ বছৰ কাল অনাতাঁৰ শিল্পীৰূপে তেওঁ অতিবাহিত কৰিছে। চলিহাৰ পূৰ্ণাঙ্গ নাটক 'সোণ-ৰূপ নেওচি'ক মিহিৰ কান্ত বৰুৱাই ১৯৫১ চনত আকাশবাণীৰ নাট মহোৎসৱত নাট্যৰূপ দি বিশেষ খ্যাতি লভিছিল। তেওঁৰ এই নাটক গুৱাহাটী, বৰপেটা, গোলাঘাট, ডিব্ৰুগড়, নাজিৰা, শলগুৰি, শিৱসাগৰ আদিতো কেইবাবাৰো সফলতাৰে অভিনীত হৈছে।

অসমীয়া সাহিত্য জগতলৈও চলিহাৰ বৰঙণি উল্লেখযোগ্য। প্ৰকাশিত তেওঁৰ প্ৰবন্ধ-সংকলন হৈছে— অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু সাহিত্য, আমাৰ সমাজত মূল্যবোধ, চিত্ৰ-বিচিত্ৰ, অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সুভাও আদি। নাটক— সোণ-ৰূপ নেওচি। নাট্যালেখ্য— চাৰি হেজাৰ বছৰৰ অসম। গীতৰ সংকলন— ৰনগোলাৰ মনগীত। গীতি আলেখ্য—– অ' মোৰ চিকুণী দেশ, নিয়তি, পৃথিৱী আৰু মানুহ, ৰৰ লুইতৰ বান, ৰূপহীৰ বিহুতলী, যুগে যুগে বিহু, ব'হাগীৰ বিয়া, ৰাজ কাৰেঙৰ সন্ধিয়া এটি, ৰূপকোঁৱৰ আহিল সৌৱা, ভাৰত স্বাধীন হ'ল, মহামানৱৰ মহাপ্ৰয়াণ, ৰংপুৰৰ ৰূপলেখা আদি। ইংৰাজী ৰচনা –Aspects of Assamese

Culture, Patriotic songs in Assamese, Collegiate Education in Assam. Indentical tenets of Mahapurushiya Vaisnaavism and Guru Nanak's Teaching Education India (Magazine, edited). The outlook of NEFA , সীমান্তৰ সম্ভেদ (সম্পাদিত) আদি। তেওঁ অসম সাহিত্য সভাৰ উপ-সভাপতি পদত পাঁচ বছৰ কাল অধিষ্ঠিত আছিল আৰু ১৯৫৬ চনত তেওঁ অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰধান সম্পাদক ৰূপেও নিৰ্বাচিত হৈছিল।

এগৰাকী ৰাজনীতিবিদ ৰূপেও চলিহা জনাজাত। ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামত তেওঁ সক্ৰিয় ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল। ১৯৪২ চনত তেওঁ 'বানৰ সেনা বাহিনী' গঠন কৰি বৃটিছৰ বিৰুদ্ধে সংগ্ৰাম কৰিছিল। তেওঁৰ এই ভূমিকাৰ বাবে চৰকাৰে তেওঁক ৭৫ দিনৰ কাৰণে জেলত আবদ্ধ কৰি ৰাখিছিল। ১৯৪১ চনত জাপানী আক্ৰমণত শান্তি-শৃঙ্খলা বিঘ্নিত হোৱাত শান্তি প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে গঠন কৰা শিৱসাগৰত শান্তি বাহিনীৰ চলিহা এগৰাকী নায়ক আছিল। তেওঁ 'অসম জাতীয় শ্ৰমিক বাহিনী' গঠন কৰি তাৰ দ্বাৰা শ্ৰম-বিমুখতা আৰু অলসতা দূৰ কৰাৰো প্ৰচেষ্টা চলাই আহিছে। ১৯৬০ চনত ভাষা আন্দোলনত সৃষ্টি হোৱা সাম্প্ৰদায়িক অশান্তিত সম্প্ৰতি ৰচনাৰ বাবে তেওঁ চলোৱা প্ৰচেষ্টাৰ কথাও এইখিনিতে উল্লেখযোগ্য। ১৯৬২ চনৰ চীনা আক্ৰমণৰ সময়তো শিৱসাগৰ চীনা আক্ৰমণ প্ৰতিৰোধ সমিতিৰ তেওঁ প্ৰধান সম্পাদক নিৰ্বাচিত হৈছিল। তেওঁ ১৯৭৭ চনলৈকে শিৱসাগৰৰ নগৰ কংগ্ৰেছ কমিটীৰ সভাপতি, সম্পাদক আদি দায়িত্বত থাকি, বৰ্তমান তেওঁ অসম গণ পৰিষদৰ সভাপতি। তেওঁ এই দলৰে লোকসভাৰ সদস্য নিৰ্বাচিত হৈছিল।

তেওঁ এগৰাকী নিপুণ ক্ৰীড়াবিদ ৰূপেও প্ৰখ্যাতি লাভ কৰিছে। ১৯৪১ চনত তেওঁ কলেজৰ টেনিছ চেম্পিয়নৰূপে সম্মানিত হয়। ১৯৪৯ চনৰ পৰা ১৯৫১ চনলৈ তেওঁ কেইবাবাৰো বেডমিণ্টন চেম্পিয়নশ্বিপো অৰ্জন কৰে।

এগৰাকী শিক্ষাবিদৰূপেও তেওঁ সকলোৰে সম্মানৰ পাত্ৰ হৈ আহিছে। ১৯৪৭ চনতে তেওঁ শিৱসাগৰ কলেজত অধ্যাপনা কৰিবলৈ লয়। পিছত এই কলেজৰ অধ্যক্ষৰূপে ১৯৮৫ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। তেওঁ দুবছৰৰ কাৰণে ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আসনৰ অধ্যাপক ৰূপেও কাম কৰিছিল। তদুপৰি তেওঁ ১৯৬৪-১৯৬৬ চনলৈ পশ্চিমবংগ বিত্তীয় নিগমৰ সঞ্চালক আছিল।

চলিহাৰ জন্ম ১৯২৩ চনৰ ১৩ ছেপ্টেম্বৰত, ডিব্ৰুগড়ত। তেওঁৰ পিতৃ -সাহিত্যিক-শিক্ষাবিদ পদ্মধৰ চলিহা আৰু মাতৃ সুপ্ৰভা চলিহা। পৰাগধৰ চলিহাৰ

পত্নী দীপালী চলিহা। দীপালী চলিহা শিৱসাগৰ কমাৰ্চ কলেজৰ অধ্যক্ষা। তেওঁলোক তিনিটা সন্তানৰ পিতৃ-মাতৃ।

চলিহাই নতুন চামৰ প্ৰতি আগবঢ়োৱা এটি বাণীত কয়, "কলাই হওক, বিজ্ঞানেই হওক, ব্যৱসায়েই হওক, নিয়োগ সেৱাই হওক— সকলো সাৰ্থকতাৰ মূলত হ'ল সাধনা।"

অভিনয় সম্পৰ্কে কয়— "অভিনয় আচলতে লোকমানসৰ বিষয়। অভিনয় দৃশ্য কাব্য। অভিনয় হয় দৰ্শকৰ বাবে, শ্ৰোতাৰ বাবে। অভিনয়ৰ তাত্ত্বিক জ্ঞান নাথাকিলে কেৱল স্বকীয় প্ৰতিভাৰে দৰ্শক— শ্ৰোতাৰ হৃদয় স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰি। এই সম্বন্ধ গাঢ় নহ'লে অভিনয় সাৰ্থক নহয়। ফণী শৰ্মাৰ কোনো ডিগ্ৰী নাই, অথচ নাট্যতত্ত্বজ্ঞ। জ্ঞানক আয়ত্ত কৰি প্ৰয়োগত খটুৱাব নোৱাৰাই বৰ্তমান সমাজ ব্যৱস্থাৰ প্ৰধান ত্ৰুটী।"

লোক সংগীত সম্পৰ্কে কয়— "লোকসংগীত, লোকনৃত্যৰ ৰূপ-লাৱণ্য নিভাঁজ হৈয়ে থাকিব লাগে।" চলিহাক বহুতে উগ্ৰ জাতীয় প্ৰেমিক বুলি ক'বলৈ বিচৰাৰ উত্তৰত কয়— "অসমৰ হকে মাতিলে ভাৰতৰ বিপক্ষে কোৱা নুবুজায়।"

জিতেন দেৱ

শুদ্ধস্বৰ সাতোটা, চাৰিটা কমল, এটা তীব্ৰ মধ্যম স্বৰ, শ্ৰুতি, তাল-মান সমন্বিতে সংগীত যাৰ অনায়াস আয়ত্তত সেই পৰম গুণী ব্যক্তিগৰাকীয়ে সুৰ সাধক জিতেন দেৱ। তেওঁৰ সাধনাত কামনাবিহীন প্ৰেম, সুললিত কণ্ঠ, তাল মানবোধ আৰু সংগীতৰ গভীৰ অনুভূতি। সংগীতৰ শ্ৰুতি আৰু অনুভূতি, তেওঁৰ ক্ষেত্ৰত যেন ভগৱান প্ৰদত্ত। তেওঁৰ দ্বাৰা সুৰাৰোপিত আৰু বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকনে গোৱা— 'কান্দে ৰাধা কান্দে ৰাধা', দীপালী বৰঠাকুৰে গোৱা— 'আগলি বাঁহৰে' 'ডালে ডালে গায় কুলি বুলবুলি', বীণা ভাগৱতীৰ কণ্ঠত— 'মোৰ চোতালৰ তুলসী তলত বন্তি জ্বলাব কোনে', মীনাক্ষী দেৱীৰ কণ্ঠত— 'সন্ধিয়াৰ আকাশত বগলী উৰে', তুলিকা সেনাপতিৰ কণ্ঠত— 'চিঠি পালো পঢ়ি চালো', ভূপেন হাজৰিকাৰ কণ্ঠত—'পৃথিৱী আমাক চেনেহ অকণ দিয়া', পুলক বেনাৰ্জীৰ কণ্ঠত—'এই পাৰতে আছে আমাৰ সুখৰ মোহনা', অৰ্চনা মহন্তৰ কণ্ঠত--'অ...অ..বাঁহী মনে মনে', কলিকতাৰ অনুপ ঘোষালৰ কণ্ঠত—'নাকান্দা নাকান্দা নন্দৰাণী', বীৰেন দত্তৰ কণ্ঠত— 'বেলি মাৰ যায় যশোমতী অ', মিতালী চৌধুৰীৰ কণ্ঠত—'অ' চম্পাকলি' — আদি প্ৰতিটো সংগীতেই তেওঁৰ এই গৌৰৱৰ কথাকে ঘোষণা কৰিছে। তেওঁৰ সুৰে ৰাষ্ট্ৰীয় মৰ্যাদা লাভ কৰিছে। গান্ধীজয়ন্তী শতবৰ্ষত গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰই আগবঢ়োৱা দেৱৰ দ্বাৰা সুৰাৰোপিত 'শ্যামানন্দ বৈশ্য ৰচিত সমবেত সংগীতালেখ্যখনিয়ে ভাৰতৰ সকলো

কেন্দ্ৰৰ ভিতৰতে শ্ৰেষ্ঠ পুৰস্কাৰ লাভ কৰিছিল। সংগীত জীৱনৰে তেওঁৰ আন এক কীৰ্তি হ'ল— 'মাটিৰ স্বৰ্গ' চলচ্চিত্ৰৰ সংগীত পৰিচালনা। অল ইণ্ডিয়া ৰেডিঅ'ৰ শ্বিলং-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰই ১৯৪৮ চনত উদ্বোধনী অনুষ্ঠান উপলক্ষে যিটো গীত পৰিৱেশন কৰিছিল, সেই গীতৰ পৰিচালনাও দেৱৰ। গুৱাহাটী এইচ, এম, ভি ষ্টুডিঅ' স্থাপিত হোৱাত গীতৰ ৰেকৰ্ডিঙৰ পাতনি দেৱৰ তত্ত্বাৱধানতেই আৰম্ভ হৈছিল। আকাশবাণীৰ 'আকাশী' আলোচনীৰ ৰূপালী জয়ন্তী উদ্‌যাপন উপলক্ষে পৰিৱেশিত সংগীতটিৰো সুৰ আৰু কথা দেৱৰে।

১৯৪৮ চনৰ পহিলা মে'ত তেওঁ অল ইণ্ডিয়া ৰেডিঅ'ৰ চাকৰিত যোগদান কৰি, পিছত গুৱাহাটীৰ চান্দমাৰীত ৰেডিঅ' কেন্দ্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠা হোৱাত তাতো বহু বছৰ কাম কৰি ১৯৮৪ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰাৰ সময়ছোৱালৈ তেওঁ সুৰ দিয়া গীতৰ লেখ অলেখ, তেওঁৰপৰা উদগনি লভা শিষ্য-শিষ্যাও শতাধিক। তেওঁ আকাশবাণীৰ সুৰৰ শৰাই প্ৰযোজনা কৰাৰ লগতে নানা গীত-আলেখ্য পৰিচালনা কৰিছে। 'ৰামকৃষ্ণ মিছন'ৰ ভালেমান প্ৰাৰ্থনাও তেওঁ ৰচনা কৰিছে। তেওঁ ৰচা কামাখ্যা বন্দনা এটাও আমাক শুনালে—

'শুভ কামনাময়ী কামাখ্যা গোঁসানী
জয় জয় কামৰূপা নীলাচল বাসিনী।
(তুমি) জনমৰ আদি পীঠ কৰ্মৰ প্ৰেৰণা,
জীৱন ধাৰিণী আই, স্নেহময়ী কৰুণা।
(তুমি) শিশুমন মোহিনী ধাত্ৰী স্বৰূপিনী
আদি মাতা বাণী প্ৰদায়িনী।
সৃষ্টিৰ হেতু তুমি স্ৰষ্টাৰ সাধনা
বিশ্বৰ বিস্ময় নৱ নৱ ভাৱনা
(তুমি) পূৰৱ ভৈৰৱী কুমাৰী কন্যা
কল্পনাৰ চিৰ বিকাশিনী।
তোমাৰ তেজৰ অণু-পৰমাণু জীৱ-জন
তোমাকে ধিয়াই ফুৰে জ্ঞানী-গুণী মহাজন।
তুমি আই যোগমায়া দি মোক পদছায়া
পাৰ কৰা ভৱ বৈতৰণী।'

জিতেন দেৱৰ জন্ম ১৯২৪ চনত, শ্বিলঙত। তেওঁৰ পিতৃ-মাতৃ যোগেন্দ্ৰ কুমাৰ দেৱ আৰু বিনোদিনী দেৱ। ন-দহ বছৰতে তেওঁৰ পিতৃ বিয়োগ ঘটে। ঘৰখনৰ দেৱেই ডাঙৰ ল'ৰা। সেয়ে ঘৰখন চলোৱাৰ দায়িত্বও তেওঁৰ ওপৰতে পৰে। দেৱৰ মাকৰ পিতাকৰ ঘৰ শ্বিলঙত। সেয়ে ককাদেউতাকৰ

ঘৰতে থাকি, শ্বিলঙত তেওঁ পঢ়া-শুনা কৰিছিল। সেই সময়ত গান-বাজনা কৰা ল'ৰা-ছোৱালীক সমাজৰ মানুহে ভাল চকুৰে চোৱা নাছিল। সেয়ে তেওঁ ঘৰৰ কোনেও গম নোপোৱাকৈ সংগীতৰ শিক্ষা লৈছিল। পৰিয়ালৰ মানুহ পুৱা সাৰ পোৱাৰ আগেয়েই তেওঁ গুৰুৰ ওচৰত সংগীত-শিক্ষা শেষ কৰি সদায় ঘৰ সোমাইছিল। সৰুতে স্কুলত আয়োজিত প্ৰায়বোৰ অনুষ্ঠানতে তেওঁ সংগীত পৰিবেশন কৰি স্কুলৰ শিক্ষকৰ পৰা সদায় মৰম-স্নেহ পাইছিল। এদিন কেইজনমান শিক্ষকে তেওঁ গান গোৱাত ভাল হ'ব বুলি ককাদেউতাকৰ আগত প্ৰশংসা কৰাত, ককাদেউতাকে ক'লে, "সি ভাল গান গালে নে, মোৰ শ্ৰাদ্ধ কৰিলে।" সেই সময়ত ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ ঢৌৱে শ্বিলঙকো চুইছিল। তেনে সময়তে নেতাজী সুভাষ চন্দ্ৰ বসু এবাৰ শ্বিলঙলৈ আহোতে তেওঁক আদৰিবলৈ লোকপ্ৰিয় গোপীনাথ বৰদলৈয়ে দেৱকে সমবেত সংগীত এটা পৰিবেশনৰ কাৰণে আগভাগ ল'বলৈ দিছিল। পৰিয়ালৰ ভৰণ-পোষণৰ চিন্তাত তেওঁ অধীৰ-অথিৰ হৈ ঘূৰি ফুৰোতে শ্বিলঙৰ ময়দান লাবান অঞ্চলৰ এটা ঘৰৰ সন্মুখত 'ছাং পাব্লিচিটী অফিচ' বুলি লিখা ছাইনবৰ্ড এখন দেখিলে। সেই কাৰ্যালয়তে তেওঁ বন্ধু শশী চাংকাকতিৰ সহায়ত চাকৰি এটা যোগাৰ কৰিবলৈ কোনোমতে সক্ষম হৈছিল। অনুষ্ঠানটোৰ অৰ্গেনাইজাৰ কীৰ্তিনাথ শৰ্মা বৰুৱাই দেৱে গান গাব, তবলা আৰু বাঁহী বজাব জানে বুলি জনাৰ পিছতেই, তেওঁক কামত নিযুক্তি দিছিল।

কিছুদিন পিছত এই অফিচটো প্ৰচাৰ বিভাগৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিলে। তেনে সময়তে জৱাহৰলাল নেহৰু এবাৰ শ্বিলঙলৈ আহিল। নেহৰুৰ সভাত গোপীনাথ বৰদলৈয়ে 'কদম কদম বঢ়ায়ে যা' শীৰ্ষক গীতটো গাবলৈ লগালে। ইতিমধ্যে চৰকাৰী কৰ্মচাৰীয়ে সেই সভাত অংশ ল'ব নোৱাৰিব বুলি এখন জাননী দিছিল। ইয়াৰ তেওঁ বলি হ'ল। পৰিণতিত তেওঁৰ চাকৰিটো গ'ল।

জিতেন দেৱ মানুহজন স্বভাৱতে মৰমীয়াল আৰু তেওঁ তেওঁৰ শিষ্য-শিষ্যাসকলৰ প্ৰতি সদায় চিন্তাশীল। তেওঁ কয় যে মোৰ ব্যক্তিত্ব মোৰ শিষ্য-শিষ্যাৰ মাজত বিচাৰিলেহে ভাল পাম।

পদুম বৰুৱা

১৯৭৬ চনত চলচ্চিত্ৰ এখন চাইছিলো। ছবিখনৰ কিছুমান কথা আজিও আমাৰ হৃদয়ত লাগি আছে। ছবিখন সম্পূৰ্ণ কলাসম্মত আছিল আৰু ই আছিল অগতানুগতিক এখন অসমীয়া ছবি। ছবিৰ আৰম্ভণিতে গংগা চিলনী এজনী উৰি গৈ হঠাৎ বৈ যোৱা দৃশ্যটোৰে ছবিৰ পৰিচালকে ছবিখনৰ সমস্ত ভাব, ছন্দ আৰু কাহিনীৰ ভিতৰুৱা খবৰ এটা প্ৰতীকৰ মাজেৰে দৰ্শকক বুজাব পৰাৰ কৌশল অতিকৈ স্মৰণীয় আৰু সফল আছিল। এই ব্যতিক্ৰমী ছবিখনেই হ'ল 'গংগা চিলনীৰ পাখি' আৰু তাৰ সুদক্ষ আৰু চলচ্চিত্ৰ কলাৰ সূক্ষ্ম পৰ্যবেক্ষণশীল গুণেৰে গৌৰৱময় পৰিচালক গৰাকীয়েই হ'ল চলচ্চিত্ৰ সাধক পদুম বৰুৱাৰ।

কবি মফিজুদ্দিন আহমদ হাজৰিকা এখন কবিতা পুথিৰে অমৰ হ'ল, এখন চলচ্চিত্ৰ পৰিচালনা কৰি সমগ্ৰ অসমত খলকনি তুলিছে পদুম বৰুৱাই। সত্তৰৰ দশকত কলা সুষমাৰে অনবদ্য এইখনেই আছিল প্ৰথম অসমীয়া ছবি। ইয়াক ভাৰতীয় কলাকাৰসকলেও গ্ৰহণ কৰিছে। এই ছবিখন বৰ্তমান সংৰক্ষিত হৈছে 'পুনেৰ ৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ সংগ্ৰহালয়'ত। কোনো পুৰস্কাৰ নোপোৱাকৈ ইয়াত সংৰক্ষিত হোৱা এইখনেই বোধহয় প্ৰথম অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ।

ছবিৰ প্ৰযোজনা ৰূপজ্যোতি ফিল্মছ প্ৰতিষ্ঠানৰ। ছবিৰ দৈৰ্ঘ ২২৮০ মিটাৰ (১১ টা ৰিল)। কাহিনী– লক্ষ্মীনন্দন বৰাৰ, সংগীত—পদুম বৰুৱাৰ, চিত্ৰনাট্য—পদুম বৰুৱা আৰু মঃ ছদুল্লাৰ। মুখ্য সহকাৰী পৰিচালক – মঃ ছদুল্লা

আৰু সম্পাদক– সমাৰেশ বসু। চিত্ৰগ্ৰহণ– ইন্দুকল্প হাজৰিকাৰ আৰু শিল্প নিৰ্দেশনা--চিত্ৰকমল হাজৰিকাৰ। ৰূপায়ণত–বীণা বাৰুৱতী, ভোলা কাকতী, বসন্ত শইকীয়া, বসন্ত দুৱৰা, বিপুল বৰুৱা, মোহিনী ৰাজকুমাৰী, বীণা দাস মান্না, আইদেউ সন্দিকৈ, আনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱা, দুলাল চন্দ্ৰ বৰুৱা, পুষ্প বৰা, লখিমী দত্ত, মুনু বৰুৱা, সেউজী বৰা আদি। থোৰতে কাহিনীটো : সোণাইপাৰৰ এখন গাঁও। সেই গাঁৱতে ভোগৰামৰ ঘৰ। তেওঁ বৃদ্ধ মাক, ঘৈণীয়েক, ল'ৰা-ছোৱালী আৰু গাভৰু ভনীয়েক বাসন্তীৰ সৈতে বাস কৰিছিল। ভোগৰামৰ বন্ধু ধনঞ্জয়। ধনঞ্জয় আৰু বাসন্তী গোপন প্ৰণয়ত আবদ্ধ হ'ল। ঠিক তেনে সময়তে ৰাজ্যৰ নিৰ্বাচন আহিল। ভোগৰামৰ ঘৰুৱা অৱস্থা স্বচ্ছল নাছিল। এই সুযোগ লৈ বিধান সভাৰ সদস্য পদৰ প্ৰাৰ্থী সুবোধ শইকীয়াই প্ৰলোভন দেখুৱাই ভোগৰামক তেওঁৰ ফলীয়া কৰিলে। সেই নিৰ্বাচনী প্ৰচাৰত ঘূৰোতে, অন্য এজন প্ৰাৰ্থীৰ সমৰ্থক এদলৰ লগত ভোগৰামৰ হতাহতি হ'ল। তাতে ভোগৰাম বেয়াকৈ জখম হ'ল। সেই প্ৰাৰ্থীজনৰ অন্যতম সমৰ্থক আছিল ধনঞ্জয়। গতিকে সেইদিনাৰ পৰা ভোগৰাম আৰু ধনঞ্জয়ৰো বন্ধুত্বৰ এনাজৰীডাল ছিগিল। বাসন্তী আৰু ধনঞ্জয়ৰ দেখা সাক্ষাৎ বন্ধ হ'ল। অনিচ্ছা সত্বেও বাসন্তীক মথুৰালৈহে দিলে। কিছুদিন পিছত, বাসন্তী আৰু ধনঞ্জয়ৰ পূৰ্ব প্ৰণয়ৰ কথা গম পাই উদ্ভ্ৰান্ত হ'ল। আনকি তেনে চিন্তাই তেওঁৰ জীৱন পাতো কৰিলে। এদিন লৰীৰ চকাৰ তলত পৰি তেওঁৰ মৃত্যু হ'ল। ইয়াৰ পিছত, বাসন্তীয়ে এটা মৃত সন্তান প্ৰসৱ কৰিলে। সেই সকলো চিন্তাই বাসন্তীক বলিয়া প্ৰায় কৰিলে। সকলো কথাৰ খবৰ পাই, এদিন ধনঞ্জয়ে আহি বাৰ্সন্তীক সান্ত্বনা দিলে। সেই গাঁৱে এহাল ডেকা-গাভৰু পলাই যোৱাৰ কথা প্ৰচাৰ হ'ল। বাসন্তীয়ে সেই ঘটনাৰ পৰা সাহস গোটালে আৰু ধনঞ্জয়ৰ লগত নতুন সংসাৰ পতাৰ সপোন দেখিলে। বাসন্তীয়ে নিজৰ কথা চিঠিৰ যোগে ধনঞ্জয়ক জনালেও। কিন্তু ধনঞ্জয়েহে তেওঁৰ কথাত সঁহাৰি জনাব নোৱাৰিলে।

অসমৰ গাঁৱৰ জীৱনৰ এই কাহিনী ভাগকে বৰুৱাই নিজৰ কল্পনা শক্তি, চিন্তা শক্তি, ৰুচিবোধ আৰু চিনেমা শিল্পৰ প্ৰয়োজনীয় শিল্পজ্ঞান প্ৰাচুৰ্যৰে ছবিৰ ভাষাৰে ৰূপান্তৰিত কৰি আমাৰ জাতীয় কলাৰ সৌধ সাজিছে। তেওঁৰ ছবি চাই আমাৰ ভাৰতীয় প্ৰখ্যাত কলা চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাতা সত্যজিৎ ৰায়, আদুৰ গোপাল কৃষ্ণন, অৰবিন্দন আদিলৈও মনত পৰে। খেতিয়কে হাল-কোৰ লৈ পথাৰলৈ যোৱা, পুৱাৰ নৈৰ বালিত বাঁহৰ জেং এডাল পৰি থকা, ৰোৱাবীয়ে পুৱাৰ চোতালত আৰু দিয়া, জীয়ৰীয়ে নৈৰ ঘাটত গা-কাপোৰ ধুই কলহ লৈ ঘৰলৈ

অহা, গোঁসাই ঘৰত ভোৰতাল বজাই গৃহস্থই ঈশ্বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰা, বৌৱেক-ননন্দেকে তাঁত-বাতি কঢ়া, তাঁতৰ পাটৰ পৰা বোৱাৰীয়ে মহৰা ফুৰাই বাইজনীৰ লগত ঘৰুৱা আলোচনা চলোৱা, গৰুৰ গাড়ীত দৰা-কইনা যোৱা, জীপ গাড়ী দেখি গাঁৱৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে হেঁচা মাৰি ধৰা, গধূলি গৰুৱে গোহালিলৈ খোজ পেলোৱা, কাউৰীৰ কা কা মাতেৰে (সংলাপ নোহোৱাকৈ) জনবিশ্বাস দাঙি ধৰা, চ'ৰাঘৰত আঁৰি থোৱা হৰিণাৰ ছবিখনেৰে ভোগৰামৰ ঘৰুৱা পৰিৱেশৰ কথা ক'ব বিচৰা, মথুৰাৰ মটৰ দুৰ্ঘটনাৰ পিছত কেইছেকেণ্ডমান নীৰৱতা, বাসন্তীৰ জীৱন-সপোনৰ চকা-মকা, ৰাতিৰ ধুমুহা, সোণাই নৈৰ পাৰত বহি মনলোভা আলোচনাত মজি থাকোতে ক'ৰবাৰ পৰা অহা নৈৰ মাজেৰে টুলুঙা নাও এখন ভুটুংকৈ বাই যোৱা, পুখুৰীত দলি চপৰা পৰি খলকনি উঠাৰ যোগেৰে ডেকা-গাভৰুৰ হাল পলোৱাৰ বাতৰিত বাসন্তীৰ হৃদয়ত জগা ভাবৰ হেন্দোলনি, বৃদ্ধাই পিচল খোৱা, বিয়াৰ দৃশ্য, নৱ বিবাহিত দম্পতীয়ে চহৰত গৈ ফটো তোলা, বাসন্তী আৰু মথুৰাৰ দাম্পত্য জীৱনৰ দৈনন্দিন কিছুমান খুটিনাটি আদি আৰু যে কত কিমান ছন্দ আৰু কলা। ছবিখনৰ সংগীতো ব্যতিক্ৰম আছিল। আৱহ সংগীতৰ যোগেৰে ছবিখনৰ তেওঁ বিষয়বস্তু উপস্থাপন কৰিবলৈ বিচাৰিছে। আশা, আনন্দ আৰু ব্যৰ্থতা এই তিনিটা সুৰ ছবিৰ সাংগীতিক সমল। ছবিখন সম্পূৰ্ণ কৰোতে, তেওঁ আঠ বছৰ ধৰি নেৰানেপেৰাকৈ পৰিশ্ৰম কৰিব লগা হৈছিল।

দিশপুৰ গণেশ মন্দিৰৰ কাষৰ জটীয়াত থকা তেওঁৰ বাসভৱনত লগ পাই, তেওঁৰ এই ছবিখনৰ সম্পৰ্কত আৰু ছবিৰ বিভিন্ন প্ৰয়োজনীয় কলা-কৌশলৰ বিষয়ে ঘৰুৱাভাৱে নানা কথাই আমি পাতিছিলো। ছবিখনৰ জন্ম বৃত্তান্ত জনাই তেওঁ কয়, "ছবি জগতখনৰ সংস্পৰ্শলৈ আহি মোৰ মাথোন এটাই চিন্তা হৈছিল, ভাল ছবি এখন ৰাইজক উপহাৰ দিয়া ইফালে নাই হাতত টকা-পইচা। কিন্তু চিনেমা কৰাৰো দৃঢ় সংকল্প। কেনেকুৱা চিনেমা কৰিম মোৰ পূৰ্ব ধাৰণাও একো নাছিল। কিন্তু মই এনে এখন ছবি কৰিবলৈ বিচাৰিছিলোঁ য'ত অসমৰ গাঁৱৰ বাস্তৱ চিত্ৰ দেখুৱাব পৰা যায়। ঠিক সেই সময়তে লক্ষ্মীনন্দন বৰাৰ 'গঙা চিলনীৰ পাখি' কাহিনীটো পাই মই অতিকৈ সন্তুষ্ট হ'লো। লগে লগে মই ছাদুল্লা নামৰ ল'ৰাজনৰ সৈতে চিত্ৰ-নাট্য ৰচনাত লাগি গলোঁ। ব্যৱহাৰিক অভিজ্ঞতা নথকাত প্ৰথম অৱস্থাত যথেষ্ট কষ্টই হৈছিল। ডেৰ বছৰৰ মূৰত ই যেনিবা সম্পূৰ্ণ হ'ল। ইয়াৰ পিছত পইচাৰ সমস্যা আহিল। সকলোৱে কয়, আপুনি আৰম্ভ কৰক চাম বাৰু। শেষত নিজৰ সকলো ধন মিলাই পাঁচ

হেজাৰ টকা যোগাৰ কৰিলোঁ। ইয়াকে সমল কৰি লৈ, ১৯৬৮ চনৰ মে' মাহত মই শুটিং আৰম্ভ কৰিলোঁ।

ইয়াৰ পিছত আহিল নতুন সমস্যা— হিৰ'ইন নাই। এজনী ছোৱালী কোনোমতে ঠিক কৰিলোঁ যদিও অভিভাৱকৰ আপত্তি আহিল। কৰা শুটিং বন্ধ হ'ল। ইয়াৰ পিছত পুনৰ ছোৱালী বিচাৰি ওলালোঁ। অৱশেষত বীণা বাৰুৱতীক বিচাৰি পালোঁ। দুটা পৰ্যায়ত ছবিৰ শুটিঙৰ কাম কিছু আগবাঢ়িল। এইবাৰ আকৌ টকা নাই। ১৯৭৫ চনত চৰকাৰৰ পৰা ঋণ এটা পালোঁ। সেই সময়ত মানুহে মোক বলিয়া বুলি ইতিকিঙো কৰা কাণত পৰিছিল। কোনোমতে যেনিবা চিনেমাৰ কাম শেষ কৰিলোঁ। এইবাৰ লাগিল ডিষ্ট্ৰিবিউচনৰ বাবে টকা। বন্ধকত থবলৈও ইতিমধ্যে মোৰ হাতত কোনো সম্পত্তি নাছিল। এই বিপদত সহায় কৰা দুজন মানুহ পালোঁ। তেওঁলোক হ'ল ডঃ বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য আৰু শ্ৰীযোগেশ দাস। তেওঁলোক মোৰ গেৰাণ্টাৰ হ'ল। ১৯৭৬ চনৰ ১২ মাৰ্চত মোৰ চিনেমাখন ৰিলিজ হ'ল, আঠ বছৰৰ মূৰত। ছবিখনক সকলোৱে আদৰিলেও। বাহিৰৰ কাকততো প্ৰশংসা হ'ল। পিছে হলতহে ছবিখন নচলিল। গুৱাহাটীত আঢ়ৈ সপ্তাহ আৰু বাকীবোৰত এসপ্তাহমান চলিল। ছবিখনৰ আধা টকাই নোলাল।"

এনেবোৰ কাৰণতে, তেওঁ দ্বিতীয়খন পূৰ্ণ দৈৰ্ঘ্য ছবিৰ কামত হাত দিব পৰাই নাই বুলি জনালে। সম্প্ৰতি তেওঁ কাহিনী ছবিৰ চিত্ৰ-নাট্য দুখন আৰু টেলি ফিল্ম এখনৰ প্ৰস্তুতি চলোৱা বুলি জনালে। ইতিমধ্যে 'ওজাপালি'ৰ ওপৰত এখন তথ্যচিত্ৰ (১৯৮৮) আৰু 'বতৰৰ গীত' (১৯৯০) নামৰ আনখন তথ্যচিত্ৰ উলিয়াইছে। 'ওজাপালি' বেহ গোৱা ওজা, শুকনান্নি আৰু নগাঁৱৰ ওজাপালি প্ৰদৰ্শিত হৈছে। 'বতৰৰ গীত'ত মিৰি, দেউৰী আৰু অন্যান্য নৃত্য গীত প্ৰদৰ্শিত হৈছে। তেওঁ এতিয়া 'অসমীয়া চলচ্চিত্ৰৰ ইতিহাস' আৰু 'বিশ্ব চলচ্চিত্ৰৰ ইতিহাস' প্ৰণয়নৰ বাবে গভীৰ চৰ্চাত ব্ৰতী হৈছে।

চিনেমাৰ প্ৰতি বৰুৱা প্ৰথম আকৰ্ষিত হয় 'জয়মতী' ছবি চোৱাৰ পিছতহে। তেওঁৰ তেতিয়া বয়স দহ বছৰ। কৃষ্ণ বৰুৱাই তেওঁক জয়মতী চাবলৈ নিছিল। সেই চিনেমাখনে তেওঁৰ মনত ভাবিব নোৱাৰা ধৰণে সাঁচ বহুৱাইছিল। বহুদিনলৈ নিশা টোপনিতো আনকি জয়মতীৰ দৃশ্যবোৰ তেওঁৰ চকুৰ আগত ভাহি থকা হৈছিল। চলচ্চিত্ৰ মাধ্যমটোৰ প্ৰবল শক্তিৰ কথা তেতিয়াৰ পৰাই তেওঁ উপলব্ধি কৰিছিল। তাৰ পিছৰ পৰাই তেওঁৰ গান-বাজনাৰ প্ৰতিও ধাউতি উপজিল। তেওঁ বাঁহী বজাই খুব ভাল পোৱা হ'ল। বেনাৰস কলেজত পঢ়োঁতে তেওঁ ডঃ ভূপেন হাজৰিকা, নগেন বেজবৰুৱা আদিৰ সৈতে অৰ্কেষ্ট্ৰা পাৰ্টি

এটাও খুলিছিল। বেনাৰসত তেতিয়া এই অৰ্কেষ্ট্ৰা পাৰ্টিটোৰ খুব জনপ্ৰিয়তা আছিল। বেনাৰসত বি-কম পাছ কৰি উঠি, তেওঁ যেতিয়া যোৰহাটলৈ আহে যোৰহাটত তেতিয়া সংগীত চৰ্চাৰ আন্দোলন আৰম্ভ হৈছিল। দৰ্পনাথ শৰ্মাই সংগীত বিদ্যালয় খুলিছিল। বৰুৱায়ো তেওঁৰ লগতে যোগ দিলে। জীৱনৰ এয়া তেওঁৰ অন্য অভিজ্ঞতা বুলি আমাক জনালে।

ঘৰুৱা আৰ্থিক দুৰৱস্থাৰ কাৰণে, তেওঁ চাকৰিত সোমাল। আৰম্ভণিতে অ'ত ত'ত চাকৰি কৰিছিল। ১৯৪৯ চনত তেওঁ শ্বিলং নগৰী পালে। তাতে তেওঁ চৰকাৰী চাকৰিত সোমাল। চাকৰি কৰিলেও তেওঁৰ মনটোৱে চিনেমাৰ পৃথিৱীতহে বিশেষভাৱে বিচৰণ কৰি থাকিল। ইতিমধ্যে তেওঁ কিছুমান ভাল ইংৰাজী ছবি চাই অভিজ্ঞতা সঞ্চয় কৰিলে। বেনাৰসত থাকোতেও অনেক ভাল ভাল বিদেশী ছবি চাইছিল। তাৰ মাজতে প্ৰমথেশ বৰুৱা, ভি. শান্তাৰামৰ ছবিও চাবলৈ গৈছিল। চিনেমা সম্বন্ধীয় কিতাপ-পত্ৰও পঢ়িলে। সেই সময়ত দামী কিতাপ কিনাৰ তেওঁৰ হাতত পইচা নাছিল। উপায় নেপাই, ইন্‌ষ্টলমেণ্টতে কিতাপ কিনিছিল।

সেই সময়ত ভাৰতবৰ্ষত ফিল্ম ছ'চাইটীৰ আন্দোলন আৰম্ভ হ'ল। শ্বিলঙত তেওঁলোক কেইজনমানে লগ লাগি এখন ফিল্ম ছ'চাইটী খোলাৰ কথা পাতিলে। সেইমতে, ১৯৬২ চনত তেওঁলোকে 'শ্বিলং ফিল্ম ছ'চাইটী খুলিলে। এই ফিল্ম ছ'চাইটিৰ আন্দোলনেই তেওঁক শিল্পজ্ঞান প্ৰণালীবদ্ধভাৱে আয়ত্ত কৰাৰ সুবিধা দিলে। দেশী-বিদেশী বহুতো চিনেমা চোৱাৰ তেওঁৰ সৌভাগ্য ঘটিল আৰু চিনেমা সম্পৰ্কীয় ছেমিনাৰ আদিত যোগ দি, চিনেমা শিল্পৰ লগত জড়িত অনেক সন্মানীয় ব্যক্তিকো লগ পালে।

এখন ভাল চলচ্চিত্ৰ বুলিলে আমি কি বুজো তাৰ ব্যাখ্যা বিচৰাত তেওঁ আমাক কয়, "যিকোনো কলা-বস্তুৰ বিচাৰ কৰা হয় ইয়াৰ মাধ্যগত বৈশিষ্ট্য-সমূহৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত। চিনেমা এটা কলা; গতিকে সবাতোকৈ আগেয়ে এখন ছবিৰ সাৰ্থকতা নিৰ্ভৰ কৰে ইয়াৰ চিনেমা সুলভ গুণসমূহৰ ওপৰত। চিনেমা সুলভ অৰ্থাৎ চিনেমা ধৰ্মী গুণ বুলিলে প্ৰধানকৈ তিনিটা গুণ বুজায় — দৃশ্যধৰ্মিতা, গতিশীলতা আৰু ব্যৱস্ত ধৰ্মিতা।" তেওঁ কয়, "এখন ছবিৰ কলাগত মূল্যাংকনৰ বাবে ইয়াক সকলো কলাৰ এটা অতি প্ৰয়োজনীয় আৰু উমৈহতীয়া গুণৰ দৃষ্টিকোণৰপৰা বিচাৰ কৰা উচিত। প্ৰত্যেক কলা-বস্তুৰ এটা অপৰিহাৰ্য গুণ হ'ল ইয়াৰ সামগ্ৰিকতা। তদুপৰি উপন্যাস, নাটক আদিৰ দৰে চলচ্চিত্ৰ এটা প্ৰতিনিধিত্বকাৰী কলা; সংগীতৰ দৰে ই বিমূৰ্ত কলা নহয়। সেই বাবেই কলাধৰ্মী ছবি সদায় কোনো এক সামাজিক বা মানবীয় বিষয়-বস্তুৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত।

বিষয়-বস্তু বা মূল বক্তব্যৰ লগত সম্পৰ্ক নথকা বা তাৰ পৰা দৰ্শকৰ মন আঁতৰাই নিব পৰা আন যিকোনো কথা বা ঘটনাৰ অৱতাৰণাই ছবিৰ সামগ্ৰিকতাৰ ওপৰত আঘাত হানে। সাৰ্থক ছবি সদায় একক ঘটনাৰ বিন্যাস, বিষয়-বস্তুৰ দৰে ছবিত আংগিকগত সামগ্ৰিকতাও বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ, কাৰণ আংগিক আৰু বিষয়বস্তুৰ সামঞ্জসাৰ অবিহনে সাৰ্থক কলা সৃষ্টি সম্ভৱপৰ নহয়।" অসমীয়া চলচ্চিত্ৰৰ আন্তৰ্জাতিক খ্যাতি অৰ্জনৰ সম্ভাব্য উপায় বিচৰাত তেওঁ কয়– "বিশ্বত কলা খ্যাতি অৰ্জন কৰিবলৈ হ'লে অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ একেলগে অসমীয়া আৰু চলচ্চিত্ৰ, অৰ্থাৎ চলচ্চিত্ৰধৰ্মী, দুয়োটাই হ'ব লাগিব। দুখৰ বিষয়, এতিয়ালৈকে নিৰ্মাণ হোৱা প্ৰায় সকলোবোৰ অসমীয়া ছবিতেই এই দুটা গুণৰ সমাবেশৰ অভাৱ বিশেষভাৱে পৰিলক্ষিত হৈছে। অসমীয়া চলচ্চিত্ৰই এই দুটা গুণ আয়ত্ত কৰিব নোৱাৰিলে ব্যৱসায়িক সাফল্য লাভ কৰিব পাৰিলেও কলাৰ ক্ষেত্ৰত কোনো ৰকমেই আগবঢ়াব নোৱাৰিব। অসমৰ কলানুৰাগী চিত্ৰ নিৰ্মাতা, সমালোচক আৰু দৰ্শকসকলৰ এই বিষয়ে গভীৰভাৱে চিন্তা কৰি চোৱাৰ সময় আহি পৰিছে।" চলচ্চিত্ৰৰ কাৰিকৰী দিশ সম্পৰ্কে জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়, "চলচ্চিত্ৰৰ কাৰিকৰী দিশ বুলিলে ইয়াৰ সফল যান্ত্ৰিক দিশৰ বাহ্যিক চিক্মিকনিকে নুবুজায়। অধিক পইচা খৰচ কৰি দামী যন্ত্ৰপাতি ব্যৱহাৰ কৰিলে ছবিৰ ফটোগ্ৰাফী আৰু শব্দ গ্ৰহণ মনোমোহা কৰিব পাৰি সঁচা, কিন্তু এনে কাৰ্যই ছবিখনৰ প্ৰকাশিকা শক্তিক কিমানদূৰ শক্তিশালী কৰিছে আৰু সেইবোৰ বিষয়বস্তুৰ লগত কেনেকৈ খাপ খাই পৰিছে সেইটোহে ডাঙৰ কথা। কেমেৰাৰ অৰ্থপূৰ্ণ অৱস্থাপন, গতি, লেন্সৰ সুকল্পিত ব্যৱহাৰ আৰু সৃষ্টি-ধৰ্মী আলোক সম্পাতেহে ছবি এখনৰ ফটোগ্ৰাফীৰ গুণাগুণ নিৰ্ণয় কৰে।" তেওঁ কয়, "কেমেৰাৰ গতি আৰু চিত্ৰ সম্পাদনা– এই দুটা চলচ্চিত্ৰৰ কাৰিকৰী গুণ বা সম্পদ। কাহিনী বৰ্ণনাৰ বাবে অপৰিহাৰ্য চলচ্চিত্ৰৰ ভাবনিষ্ঠ গতিৰ সৃষ্টি হয় এই দুই শৈলীৰ সহায়ত। কেমেৰাৰ একক বা বস্তুনিষ্ঠ গতিৰ লগত সংযোজিত যুগ্ম গতি আৰু সম্পাদনাই চলচ্চিত্ৰলৈ আনে সংগীতৰ তাল, লয় আৰু কবিতাৰ ছন্দ। চলচ্চিত্ৰ একেবাৰে স্থানাশ্ৰয়ী কলা। দৃশ্যমান নমনীয়তা ইয়াৰ নিজা বৈশিষ্ট্য।"

চলচ্চিত্ৰ আৰু নাট্যকলাৰ পাৰ্থক্য কোনখিনিত বুলি জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়,– "চলচ্চিত্ৰ আলোক-চিত্ৰৰ সম্প্ৰসাৰণ। সেইবাবেই প্ৰকৃত আলোক-চিত্ৰ কলাৰ দৰে শাৰীৰিক জগতক বাস্তৱিত ৰূপত প্ৰকাশ কৰাই ইয়াৰ এটা অতি প্ৰয়োজনীয় আৰু অনেকৰ মতে অপৰিহাৰ্য গুণ। মঞ্চাভিনয়ৰ তুলনাত চিনেমাৰ অভিনয় আৰু পৰিবেশ সেইবাবে বাস্তৱধৰ্মী আৰু গতিশীল।

মঞ্চনাটৰ ক্ষেত্ৰত বক্তব্যৰ মুখ্য মাধ্যম বচন বা সংলাপ, কিন্তু চিনেমাৰ ভাষা মূলতঃ দৃশ্য আৰু ধ্বনি। চিনেমাত সংলাপ বাস্তৱৰ অংশ ৰূপেহে ব্যৱহৃত হয়, মঞ্চ-নাটৰ দৰে দেখ-দেখকৈ কলাৰ ৰূপ হিচাপে নহয়। সংলাপৰ যোগেৰে চৰিত্ৰ তথা কাহিনীৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰা হলেও তাক দৃশ্যৰ নিজা প্ৰকাশিকা শক্তিৰ পৰিপূৰক ৰূপেহে উপস্থাপন কৰা হয়; আন কথাত চলচ্চিত্ৰত সংলাপ দৃশ্যৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ। মঞ্চাভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত অভিনেতা আৰু দৰ্শকৰ মাজত থকা বিস্তৃত ব্যৱধান আদিৰপৰা অন্তলৈকে প্ৰায় একেই থাকে কিন্তু চিনেমাত এই ব্যৱধান পৰিৱৰ্তনশীল। সেইবাবেই মঞ্চাভিনয়ত ব্যৱহৃত অস্বাভাৱিক সংলাপ আৰু অংগী-ভংগীযুক্ত অভিনয়ৰ সহায় নোলোৱাকৈ চিত্ৰ পৰিচালকে ‘ক্লজ শ্বট’ আৰু ‘ক্লজআপ’ৰ যোগেৰে চৰিত্ৰসমূহৰ মনৰ ভাৱ আৰু সূক্ষ্ম অনুভূতি স্বাভাৱিক ৰূপত প্ৰকাশ কৰিব পাৰে।”

বৰুৱাৰ জন্ম ১৯২৪ চনত, কলিকতাত। পিতৃ বত্নধৰ বৰুৱা আৰু মাতৃ হেমপ্ৰভা বৰুৱা। তেওঁলোকৰ পূৰ্বপুৰুষ যোৰহাটৰ। পিতাক কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ চাকৰিয়াল আছিল আৰু সেইবাবে দেশৰ নানা ঠাইত তেওঁলোকৰ পৰিয়ালটো ঘূৰি ফুৰিছিল। তেওঁ শিক্ষা জীৱন গুৱাহাটীৰ এম-চি-এম-ই স্কুলতে আৰম্ভ হৈছিল। ১৯৪১ চনত যোৰহাট চৰকাৰী হাইস্কুলৰ পৰা প্ৰৱেশিকা আৰু ১৯৪৫ চনত কাশী হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা বি-কম পাছ কৰিছিল। তেওঁ অসম চৰকাৰৰ অৰ্থনীতি আৰু পৰিসংখ্যা বিভাগৰ বিভিন্ন পদ মৰ্যাদাত থাকি, উক্ত বিভাগৰ যুটীয়া সঞ্চালকৰূপে ১৯৮৩ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিছে।

জীৱেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী

অভিনয়ৰ জৰিয়তে সমাজত ন্যায় প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ এজন মানুহে নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে ত্ৰিশৰ দশকৰ পৰা আজি পৰ্যন্ত একে উদ্যমেৰে অভিনয় জগতৰ লগত নিজক বিলীন কৰি ৰাখিছে। নাট্য সাধনা তেওঁৰ অন্তৰৰ বস্তুত পৰিণত হৈছে। এই নাট্যপ্ৰাণ, অভিনয় কলাপিপাসু বিশিষ্ট ব্যক্তি গৰাকীয়ে হৈছে যশস্বী অভিনেতা জীৱেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী। তেওঁ জীৱনৰ তিনি কুৰি বছৰলৈ অভিনয় বাদ দিয়া নাছিল। এই সাক্ষাৎকাৰৰ সময়ত তেওঁ শৈল বৰুৱাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত আৰু লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ দ্বাৰা ৰচিত নাটক 'ঠিকনা'ত আখৰা সমাপ্ত কৰি উঠাৰ বাতৰি দিছিল। তেওঁ উল্লাসেৰে আমাক কৈছিল, "মোৰ বয়স তিনিকুৰি ছয় বছৰ পাৰ হৈ যোৱাতো মই অভিনয় কৰি আছোঁ। মোৰ কাৰণে মঞ্চ আৰু অভিনয় মৃত্যুঞ্জয়।"

অসমীয়া নাট্য জগতৰ ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কে জানিবলৈ বিচাৰোঁতে তেওঁৰ মুখত গৌৰৱৰ এটি উজ্জ্বল জ্যোতি দেখিছিলোঁ। তেওঁ কৈছিল, 'অসমীয়া নাট্য মঞ্চ এতিয়া গৌৰৱময় হৈ পৰিছে। আমি এনে সময়ত অভিনয় কৰিছিলোঁ, অভিনয়ৰ আন সুবিধাৰ কথা বাদেই, নাৰী চৰিত্ৰ অভিনয় কৰা এজনী ছোৱালী পোৱা নাছিলোঁ। পিছত যেনিবা বীণা দাস মাম্মা ওলাই আহিছিল।" তেওঁৰ বাসভৱনত নিচেই ওচৰত পাই আমি প্ৰশ্ন কৰিছিলোঁ, "আপুনি নাট্য সেৱাক কিভাৱে লৈছিল?" তেওঁ উত্তৰ দিছিল, 'সমাজ সেৱা ৰূপে। সেই কালত মাননি

পোৱা দূৰৰ কথা, হাতৰ পৰাহে খৰচ কৰিছিলোঁ। কেৱল বীণা দাস মাত্ৰাক আঠ টকা নে কিবা এটা দিয়া হৈছিল।" জীৱেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তীয়ে এতিয়ালেকে বাৰখন চলচ্চিত্ৰ, দুশৰো ওপৰ মঞ্চ নাটক আৰু পাচশৰ ওপৰত অনাতাঁৰ নাটকত অভিনয় কৰি নিজৰ দক্ষতা দেখুৱাইছে। এই গুণে চক্ৰৱৰ্তী আমাৰ নাট-ইতিহাসত এগৰাকী প্ৰবাদ-পুৰুষৰূপে স্মৰণীয় হ'ব।

তেওঁৰ অভিনয় জীৱনৰ ব্যতিক্ৰম এই যে, তেওঁ যিকোনো চৰিত্ৰই অভিনয় কৰা আমি লগ পাইছোঁ। চাকৰৰ অভিনয়তো সঁচা অৰ্থত নিজক চাকৰ সজাব পাৰিছে, ৰজাৰ ভাওতো অবিকল শাসনকৰ্তাজন হৈছে।

অভিনেতাসকলৰ স্মৃতিশক্তি আৰু প্ৰত্যুৎপন্নমতিতাৰ অতি আৱশ্যক। দুয়োটা গুণ চক্ৰৱৰ্তীৰ ক্ষেত্ৰত বিদ্যামান। এবাৰ গুৱাহাটীৰ পুথিভঁৰালৰ মঞ্চত ফণী শৰ্মা আৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই 'এমুঠি চাউল' অভিনয় কৰাৰ আয়োজন কৰিছিল। কিন্তু নাটকখন অভিনয়ৰ কিছু সময়ৰ আগেয়ে নাটকখনৰ বাবে প্ৰস্তুত হোৱা অভিনেতা মাণিক দাস হঠাৎ অসুস্থ হ'ল। তেওঁলোকৰ উপায় হেৰাল। কিন্তু নাটকখনতো অভিনয় কৰিবই লাগিব। হঠাৎ সেই ভাও কাক দিব পৰা যায়? ফণী শৰ্মা আৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ ওচৰত দিহা বিচাৰিলে। চৌধুৰীয়ে তেওঁলোকক জীৱেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তীকে তাৰ বাবে উপযুক্ত হ'ব বুলি আঙুলিয়ালে। সেই মৰ্মে চক্ৰৱৰ্তীক ধৰাত, চক্ৰৱৰ্তীয়ে নাটকখন একে বহাই ড়নেশবাৰ পঢ়ি, মঞ্চত যি অভিনয় কৰিছিল– অভিনয়ৰ পিছত ফণী শৰ্মা আৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই তেওঁলোকৰ 'আশা পূৰণ কৰিলে' বুলি প্ৰশংসাত উচ্চমুখৰ হৈ সাবটি ধৰিছিল।

আন এবাৰ গোৱালপাৰাত 'মগৰীবৰ আজান' মঞ্চস্থ কৰিবলৈ প্ৰাগজ্যোতিষ কলা সংঘ নাট্য গোষ্ঠী প্ৰস্তুত হৈছিল। সেই নাটকৰ কৰিম চৰিত্ৰৰ ভাৱৰীয়া শিল্পী কমলনাৰায়ণ চৌধুৰী হঠাৎ অসুস্থ হ'ল। নাট্যগোষ্ঠীৰ বুধি হেৰাল। সেইদিনাই গুৱাহাটীৰ পৰা গোৱালপাৰা পাবলৈ লাগে, নিশা নাটক। নাট্য গোষ্ঠীয়ে লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ ওচৰত উপায় বিচাৰিলে। চৌধুৰীয়ে এইটো দলকো চক্ৰৱৰ্তীকে আঙুলিয়ালে। চক্ৰৱৰ্তীয়ে দীঘলীয়া বাছ যাত্ৰাতে নাটকখন ভালকৈ খৰচি মাৰি পঢ়ি ল'লে আৰু গৈয়ে নাটকত ওলাই নিজৰ স্মৃতিশক্তি আৰু প্ৰত্যুপন্নমতিতাৰে যি অভিনয় কৰি দেখুৱাইছিল, সেইদিনাৰ কলামোদীৰ হৃদয়ৰ নাট্য-শিহৰণ আমাৰ আগত সেইদিনাৰ অনুষ্ঠানত উপস্থিত থকা কেইবাজনেও একেমুখে স্বীকাৰ কৰিছে।

সহস্ৰাধিক দৰ্শকৰ প্ৰশংসা বোটলা তেওঁৰ দ্বাৰা অভিনীত (ক) মঞ্চ নাটক আৰু ভাওসমূহ যেনে– মগৰীবৰ আজানত কৰিম আৰু সাতোলা, লাচিত

বৰফুকনত ৰজা ৰামসিংহ, মণিৰাম দেৱানত পিয়লি বৰুৱা (খ) চলচ্চিত্ৰ আৰু তাৰ ভাওসমূহ– নিমিলা অংকেত কলেজীয়া ছাত্ৰ, লাচিত বৰফুকনত ৰামসিংহ, মৰমত মোমাই, গণেশত সন্ন্যাসী, উত্তৰ শূন্যত চাহ খেতিয়ক আদি। (গ) দূৰদৰ্শনৰ নাট আৰু তাত লোৱা ভাওসমূহ– ঠিকনাত পেহা, লালবন্দীত বুঢ়া গোঁহাই, প্ৰতীক্ষাত মধ্যবিত্ত নাগৰিক আদি।

চলচ্চিত্ৰ, মঞ্চনাট, অনাতাঁৰ নাট আদিৰ ভিতৰত কোনখন মঞ্চত অভিনয় কৰি বেছি তৃপ্তি লভিছে বুলি সোধা এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি তেওঁ আমাক কয়, ‘বৰ্তমান বৈজ্ঞানিক যুগত মানুহে ঘৰতে বহি দূৰদৰ্শন বা ৰেডিঅ’ আদি যোগে অভিনয় উপভোগ কৰাৰ সুবিধা হৈছে। তথাপি দৰ্শকে ভ্ৰাম্যমান মঞ্চৰ সোৱাদ এৰা নাই। এৰিবও নোৱাৰে। ইয়াৰ প্ৰতি দৰ্শকৰ ৰুচিবোধ সুকীয়া। তাৰ কাৰণ হ’ল– দৰ্শকে তেজ-মঙহৰ শৰীৰবোৰ সন্মুখতে প্ৰত্যক্ষ কৰাৰ সুবিধা পায়। আনহাতে আমিও এই মঞ্চত অভিনয় কৰি ভাল পোৱাৰ এটা প্ৰধান কাৰণ হ’ল, অভিনেতা-অভিনেত্ৰীক এই মঞ্চই নিজক জোখাৰ পোনপটীয়া সুবিধা দিয়ে।[৮]

চক্ৰৱৰ্তীৰ জন্ম ১৯২৫ চনত, গুৱাহাটীৰ উজান বজাৰত। পিতৃ হৈছে কামেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী আৰু মাতৃ হ’ল সৰ্বেশ্বৰী দেৱী। জীৱেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তীৰ ডাঙৰ দদায়েক যোগেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী এজন ভাস্কৰ্যশিল্পী আৰু নাট্যশিল্পী আছিল। তেওঁৰ আনজন দদায়েক সৰ্বেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তীও এজন প্ৰখ্যাত নাট্যকাৰ, পৰিচালক আৰু অভিনেতা আছিল। গতিকে তেওঁ সৰুতে ঘৰখনৰ পৰা এটা সাংস্কৃতিক পৰিৱেশ লাভ কৰা স্বাভাৱিক। কিন্তু তেওঁলোক আটায়ে মাতৃৰ পৰাহে বেছিকৈ উদ্‌গনি লাভ কৰাৰ কথা চক্ৰৱৰ্তীয়ে আমাক জনালে। থিয়েটাৰ হলত (ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰ) অনুষ্ঠিত হোৱা ভালেমান নাটক মাকে তেওঁলোকক লগত নি দেখুৱাইছিল। সেই কালত চোৱা নাটকসমূহত ভিতৰত বেছিভাগেই পৌৰাণিক আৰু ধৰ্মমূলক আখ্যানৰ নাটক্ আছিল। সাহিত্যাচাৰ্য অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ ‘শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ’ আৰু সপ্তম শ্ৰেণীত পঢ়োতে চোৱা লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ ‘একলব্য’ নাটকে তেওঁৰ জীৱনত বিশেষ ৰেখাপাত কৰাৰ কথা আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। এই নাটকসমূহৰ কিছুমান চৰিত্ৰই তেওঁক সেইকালত অতিকৈ আকৰ্ষিত কৰিছিল আৰু ভৱিষ্যতে এজন অভিনেতা হোৱাৰ অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। এই নাটকবোৰ চাই, তেওঁলোক কিছুমানে দল বান্ধি বাজৰুৱা পূজা মণ্ডপ বা অস্থায়ী মঞ্চ সাজি নাটকৰ আখৰাত লাগিছিল। ঘৰৰ পৰা নিয়া সাজপাৰৰে বা ইটো-সিটো সাধাৰণ যোগাৰেৰে প্ৰথমতে ‘একলব্য’ নাটকখনকে তেওঁলোকে আৰম্ভ কৰিছিল। তেওঁলোকৰ তেতিয়া অভিনয় কাৰ কত কি হৈছিল, তাৰ হিচাপ

কৰাৰ সময় নাছিল। কিন্তু তেওঁলোকে এই অভিনয়ৰ পৰা খুব আনন্দ পাইছিল।

প্ৰবেশিকা পৰীক্ষা পাছ কৰাৰ পিছত, তেওঁলোকে প্ৰভাত শৰ্মাৰ দ্বাৰা ৰচিত 'ৰাজ নৰ্তকী' নাটক পোনপ্ৰথমবাৰৰ বাবে কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত অভিনয় কৰাৰ সুবিধা লাভ কৰিছিল। এই অভিনয়ৰ পিছতে, তেওঁ সেই সময়ৰ কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰৰ সম্পাদক স্বৰ্গীয় শশীকান্ত গোস্বামী আৰু প্ৰবীণ ফুকনৰ দৃষ্টিলৈ আহে। তেওঁলোকে চক্ৰৱৰ্তীৰ ভৱিষ্যৎ আছে যেন ভাবি, কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰৰ প্ৰায়বোৰ অভিনীত নাটকতে তেওঁক সৰু সৰু ভাওবোৰ অভিনয় কৰিবলৈ দিছিল। কিন্তু ১৯৪৫ চনত দ্বিতীয় মহাসমৰৰ পৰিৱেশে আন সকলো পৰিৱেশ নষ্ট কৰি পেলালে। চৰকাৰে কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰটো নগৰ সুৰক্ষাৰ নামত দখল কৰিলে। লগে লগে নাট্য পৰিৱেশো স্থবিৰ হ'ল। ১৯৪৫ চনৰ শেষৰ ফালেহে চৰকাৰে ঘৰটো সমিতিক গতালে। চৰকাৰৰ এই সিদ্ধান্তৰ প্ৰতি নাট্যামোদীয়ে শলাগ ল'লে আৰু সেই আনন্দত সকলোৱে মিলি এখন নাটক কৰিলে। সেই নাটকখন আছিল লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ 'বিষ্ণু শৰ্মাৰ বিচাৰ'। বছৰ বাগৰি ১৯৪৬ চন পোৱাত তাকে আন নামে নামকৰণ কৰিলে 'ছিয়াল্লিছৰ বিষ্ণু শৰ্মাৰ বিচাৰ'। নাটকখন এই নামেৰেহে অভিনীত হ'ল। সেই নাটকৰ যমদূতৰ ভাও দুটাৰ এটাত প্ৰথিতযশা শিল্পী কমলনাৰায়ণ চৌধুৰী আৰু আনটোত চক্ৰৱৰ্তীয়ে অভিনয় কৰিছিল। সেইদিনাৰ নাটক উপভোগ কৰা দৰ্শকৰ আনন্দ আৰু হৰ্ষধ্বনিত গোটেই নাটঘৰ গম্‌গমাই আছিল।

ইয়াৰ পিছত তেওঁলোক কেইজনমানে 'বৈজয়ন্তী' নামেৰে (১৯৬৪-১৯৬৮) এই নাট্যগোষ্ঠী গঢ়ি তোলে। সেই নাট্য গোষ্ঠীৰ কৰ্মকৰ্তাসকলৰ ভিতৰত শৈল বৰুৱা, ৰজেন দাস, দেবেশ শৰ্মা, যুগল দাস, লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী আৰু চক্ৰৱৰ্তী উল্লেখযোগ্য। এই নাট্য গোষ্ঠীয়ে একেৰাহে পাঁচ বছৰ কাল নাট মহোৎসৱৰ আয়োজন কৰি, নাট্য জগতত উল্লেখযোগ্য সাফল্য দেখুৱাইছে। ১৯৬৮ চনত এই নাট্য গোষ্ঠী ৰাজ্যিক নাট মহোৎসৱৰ প্ৰতিযোগিতাত যোগদান কৰি দিল্লীত অনুষ্ঠিত ৰাষ্ট্ৰীয় নাট প্ৰতিযোগিতালৈ নিৰ্বাচিত হয়। তেওঁলোকে প্ৰফুল্ল বৰাৰ দ্বাৰা ৰচিত নাটক 'সাকোঁ' মঞ্চস্থ কৰিছিল।

তেওঁৰ নাট্য জীৱনৰ গুৰু কোন বুলি জানিবলৈ বিচাৰোঁতে লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ নামটো উল্লেখ কৰিলে। তদুপৰি সৰ্বেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী, কমলানাৰায়ণ চৌধুৰী, সুৰেণ দাস, যুগল দাস, প্ৰবীণ ফুকন আদিৰ পৰাও অভিনয়ৰ নানা কলা-কৌশল আয়ত্ত কৰাৰ কথা জানিবলৈ দিলে। চক্ৰৱৰ্তীৰ মতে, ভাল

অভিনেতা হ'বলৈ হ'লে প্ৰতিদিনে কমেও কিছুসময় আখৰা কৰা প্ৰয়োজন। তেওঁ নিজেও সদায় আধাঘণ্টাকৈ আখৰা কৰিছিল।

তেওঁৰ এই নাট্য জীৱনৰ স্বীকৃতি স্বৰূপে ১৯৯০ চনত চৰকাৰে শিল্পী বঁটা দিছে। ৰাধাগোবিন্দ বৰুৱাৰ জন্ম বাৰ্ষিকী অনুষ্ঠানত মানপত্ৰৰে আদৰিছে। ১৯৯২ চনৰ ১৭ জানুৱাৰী শিল্পী দিৱসত 'জ্যোতি দিৱস উদ্‌যাপন সমিতি'ৰ তৰফৰপৰা তেওঁক সম্বৰ্দ্ধনা জ্ঞাপন কৰা হৈছে। ১৯৯৪ চনৰ ১৫ মে' তাৰিখে চক্ৰৱৰ্তীৰ জীৱন-নাটৰ সামৰণি পৰে।

ডঃ ভূপেন হাজৰিকা

১৯৩০ চনৰ ৩০ অক্টোবৰ। সেইদিনা গুৱাহাটীৰ কটন কলেজিয়েট হাইস্কুলত ছাত্ৰ সমাজৰ দ্বাৰা এখন সভাৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। সেই সভাত সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা সভাপতিৰূপে উপস্থিত আছিল। সেই সভাতে এটি পাঁচ বছৰীয়া শিশুৱে মুগাৰ ধুতি-পাঞ্জাবী পিন্ধি এখন মেজৰ ওপৰত উঠি নিৰ্ভয়—নিঃসংকোচে গান এটি পৰিবেশন কৰিছিল। গানটো শুনি উপস্থিত দৰ্শক মণ্ডলীয়ে হাততালি বজাই তেওঁৰ উজ্জ্বল ভৱিষ্যতৰ সঁহাৰি দিছিল। শিশুটিৰ গানত বাৰুকৈ অভিভূত হৈ পৰিছিল সভাপতি লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা। গান গোৱা শেষ হ'লত, শিশুটিক নিজৰ ওচৰলৈ মাতি আনি গা-মূৰ পিহি গালত চুমা খাই আশীৰ্বাদ দিছিল—'এদিন এওঁ ডাঙৰ শিল্পী হ'ব।' লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই তাহানিতে এনেদৰে গণি-পিটি থৈ যোৱা সেই শিশুটিয়ে ডঃ ভূপেন হাজৰিকা।

আজি এই নামটোকে কলাৰ প্ৰতীকৰূপে ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা হৈছে। তেওঁ গন্ধৰ্ব বিদ্যাৰ ওজা। ভূপেন হাজৰিকাৰ কণ্ঠ বুলিলে মানৱ হৃদয় কোমল হয়। তেওঁৰ কণ্ঠ বিষাদৰ শান্তি, শোকৰ সান্ত্বনা। তেওঁৰ এই বাণী আজি স্বদেশতে নহয়, বিশ্বই জানে। তেওঁ এজন শান্তিৰ অগ্ৰদূত। সকলোৱে 'ভূপেনদা', এক অমিয় ধ্বনি। এই ধ্বনিৰ ধমনিত সঞ্জীৱনী আছে—যিয়ে সহস্ৰজনক প্ৰেৰণা যোগাব পাৰে, উৎসাহ, প্ৰফুল্লতা আনি দিব পাৰে। তেওঁৰ ভাবাৰে তেওঁৰ গান বহু আত্মাহীনতাৰ বিপৰীতে এক গভীৰ আহ্বান গান, কল্পনা বিলাসৰ বিপৰীতে

এক সত্য প্ৰশান্তিৰ ধ্যান, তেওঁৰ কলা-শৈলীত এক মধুৰ বৈশিষ্ট্যৰ মান যি গানত জনৈক সংগ্ৰামী সৈনিকৰ মহাপ্ৰাণ, সম-সাময়িক সংঘাত জীৱনৰ জ্যোতি প্ৰপাত সেই গানতে ধন্য সমবেত শিল্পী অগণ্য, ধ্বংসমুখী দৃষ্টিভংগী কিম্বা মনোমালিন্য সেয়া তেওঁৰ গানৰ লক্ষ্য নহয়, লক্ষ্য শান্তি অনন্য, তেওঁৰ সুৰ বিন্যাসত মূৰ্ত হৈছে অতীত বৰ্তমান চিৰ উজ্জ্বল ভৱিষ্যতেও যেন তাতেই কৰে নিতে স্নান, তেওঁৰ গান বহু বাধাৰ বিপৰীতে এক তীব্ৰ গতিৰেই গান। সৌন্দৰ্যৰ চিৰন্তন সত্যৰ এই নিৰলস গৱেষণাৰ বাবে সমাজে ডঃ হাজৰিকাক কলাৰত্ন বা কলা গুণ সিন্ধুৰেও বিভূষিত কৰিব বিচাৰিছে। কলা সংগীত আৰু গণ সংগীত দুয়োটা ৰূপতেই তেওঁ স্ব-প্ৰতিভাবান। এই গুণে তেওঁ আমাৰ আৰু আমি তেওঁৰ। এজন অন্ধৰ পৰা গাঁৱৰ এগৰাকী আবাল বৃদ্ধালৈ সকলো ভূপেন হাজৰিকাৰ নামত উন্মাউল। বয়সৰ ভৰত মূৰ দাঙিব নোৱাৰা বৃদ্ধ বা বৃদ্ধাই ভূপেন হাজৰিকাক চাওঁ বুলি তিনি-চাৰি ঘণ্টালৈ পৰ দি থকা সাধাৰণ কথা। ভূপেন হাজৰিকাৰ বাবে ইয়াতকৈ ডাঙৰ সামাজিক স্বীকৃতি আন একোৱে হ'ব নোৱাৰে বুলিয়ে আমাৰ বিশ্বাস। ইয়ে প্ৰতীয়মান হয়, ভূপেন হাজৰিকাৰ জীৱনে গণ শিল্পীৰো ব্যাখ্যা। সংগীতৰ সুৰে তেওঁৰ জীৱনৰ সুৰ, জীৱনৰ বৃত্তপথ। এই সুৰত মানৱ জীৱনৰ হাঁহি-কান্দোন, আশা-আকাংক্ষা, আবেগ-অনুভূতি, উত্থান-পতন, অতীত-বৰ্তমান—আটাইকেইটা সুৰে সমানে তুলিবলৈ তেওঁ চেষ্টা কৰিছে। যাৰ নাম 'ভূপেন্দ্ৰ সংগীত' দিয়া হৈছে। এই সুৰৰ তেওঁৰ নিজা বৈশিষ্ট্য আছে আৰু এই সুৰ এক সুকীয়া ধাৰালৈ গঢ় লৈছে। তেওঁৰ সুৰৰ আঁৰৰ প্ৰতিটো টানত আছে—মানৱতাবাদ, এখন সমাজবাদী সমাজ। তেওঁ এনে এখন মুক্ত আৰু স্বচ্ছ সমাজ বিচাৰে য'ত ধনী-দুখীয়াৰ প্ৰভেদ নেথাকে, সাধাৰণ বনুৱা-হজুৱাৰ পৰা সকলোৱে সমানে মানৱ অধিকাৰ আৰু মানৱ সুবিচাৰ ভোগ কৰিব পাৰে। এই সকলোৰে ওপৰত তেওঁ মানৱ প্ৰেমকে প্ৰথম স্থান দিছে। এই মানৱ প্ৰেম বা বিশ্ব প্ৰেম সুৰৰ মাজেৰে হৃদয়ত হৃদয় থৈ, প্ৰাণত প্ৰাণ থৈ সুৰৰ তালৰ আঁহ ফালি ফালি আমাৰ কৰ্ণেন্দ্ৰিয়ত সুখৰ অনন্ত প্ৰবাহ ঢালিছে—মানুহ প্ৰেমেৰে জীয়াই থাকে, কৰ্মৰ মাজেৰে জীয়াই থাকে।

তেওঁ গাইছে—'মুমূৰ্ষু মানৱক জীৱনৰ বিদ্যুৎ
কিঞ্চিতো যদি দিব পাৰোঁ।
আকাশ ধুমুহা আৰু বজ্ৰক তাৰ বাবে
শতবাৰ প্ৰণিপাত কৰোঁ।।'
—'মানুহে মানুহৰ বাবে
যদিহে অকণো নেভাবে

অকণো সহানুভূতিৰে
ভাবিব কোনেনো কোৱা? সমনীয়া?'
'আকাশী গংগা বিচৰা নাই
নাই বিচৰা স্বৰ্ণ অলংকাৰ
নিঠুৰ জীৱন সংগ্ৰামত
বিচাৰো মৰমত মাত এষাৰ'
—'স্নেহেই আমাৰ শত শ্ৰাৱণৰ
ধাৰাসাৰ বৃষ্টিৰ প্লাৱন আনে।'
—'গংগাৰ চাপৰিৰ তলিতে দেখিবা
লুইতৰ পলসো আছে
তোমাৰে মোৰে আইয়ে কান্দিলে
একেই চকুপানী মচে।'
—'মানুহ যদিহে নহয় মানুহ
দানৱ কাহানিও নহয় মানুহ
যদি দানৱ কাহানিবা হয়েই মানুহ
লাজ পাব কোনেনো কোৱা?'

ডঃ হাজৰিকা অসমীয়া সংগীতৰ বাহক, সুৰৰ বৰ দ'ল সাজোতা, সত্যম্-শিৱম-সুন্দৰমৰ চিৰ আৰাধক। এনে সুৰ নাই, যিটো সুৰ ভূপেন হাজৰিকাৰ কণ্ঠত নাই। অসমত এনে এটা চুক নাই, য'ত ভূপেন হাজৰিকাৰ কণ্ঠই ঢুকি পাবলৈ বাকী। অসমত এনে এজন মানুহ নাই যি ভূপেন হাজৰিকাৰ কণ্ঠ নিচিনে বা নুবুজে। পাহৰণিৰ গৰ্ভত হেৰাই যাবলৈ ওলোৱা আমাৰ জাতীয় এতিহ্যময় সুৰ আৰু গীত মাতবোৰ আধুনিকতাৰ তালত বান্ধি বোকোচাত তুলি আলফুলকৈ বিশ্বক দেখুৱাই ফুৰোঁতাজন ডঃ ভূপেন হাজৰিকা। তেওঁ লোক-সংগীতৰ সংগ্ৰহৰ এজন আগশাৰীৰ সংগ্ৰাহক। লোক-সংগীত বিচাৰি ফুৰা তেওঁৰ এটা হবি। সেয়ে 'এ জয় ৰঘুৰ নন্দন' স্বদেশতে নহয়, নিউইয়ৰ্ক, লণ্ডন, পেৰিছ, মস্কো, লিউপোলদভিল, যি ঠাইলৈ গৈছে তাতে এই সুৰ জুৰিছে।

লোকগীত বিচাৰি আডিয়াট্ৰিক সাগৰৰ মাছমৰীয়াসকলৰ নাৱতে তেওঁ আনকি তেৰ দিন পৰ্যন্ত কটাইছে। পূৰ্ব ভাৰতীয় লোক-সংগীতৰ সুৰ সংগ্ৰহ আৰু প্ৰচাৰৰ দিহাৰ বাবে ১৯৭৭ চনত 'পূৰ্ব ভাৰত লোক-সংস্কৃতি গৱেষণা কেন্দ্ৰ' প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে আৰু এই অনুষ্ঠানৰ ডঃ হাজৰিকা সভাপতি। লোক-সংগীতৰ ব্যাখ্যা দি তেওঁ কয়, "ঈশ্বৰ, দানৱ, জাৰ, জহ, খেতি, তাঁতৰ শাল, সমাজ, মৰম, কান্দোন, সাহস একেলগে সাজোৱা প্ৰকাশৰ মাধ্যম—লোক-সংগীত,

যাক মই মাটিৰ সংগীত বুলিছোঁ। মাটিত ভৰি ৰাখি মাটিৰ কথা নেপাহৰি, মাটিৰ সুৰক সন্মান কৰি সঁচা মানুহে নিৰ্মল আনন্দ পায়।" এই লোক-সংগীতসমূহ লোক-সংস্কৃতিৰ অংগ।

ডঃ ভূপেন হাজৰিকাক অসমীয়া মানুহে কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰে। ভাৰতীয় সংগীত আৰু অসমীয়া সংগীতৰ সমন্বয় সেতুখনো ডঃ হাজৰিকায়ে সজাই দিছে। অসমত চিন্ডৰেল্স ফিল্ম ছ'চাইটি, চিনে ক্লাব, বানপীড়িত-কণ্ঠশিল্পী-কলাক্ষেত্ৰ-বিপদগ্ৰস্তৰ সাহায্যাৰ্থে গীতৰ সমদল বাহিৰ কৰাৰ পৰিকল্পনা, অসমীয়া কথাছবিৰ প্ৰথম মহোৎসৱৰ আয়োজন কৰাৰ অনুপ্ৰেৰণা, বম্বে-কলিকতাৰ পৰা আগশাৰীৰ কণ্ঠশিল্পী আনি অসমত প্ৰথম সাংস্কৃতিক সমাৰোহ পতা, হিজ মাষ্টাৰ ভয়েজৰ দ্বাৰা অসমীয়া শিল্পীক ৰেকৰ্ডিঙৰ সুবিধা হাততে পোৱাকৈ দিয়া, অসমৰ ষ্টুডিঅ'টো বা ৰবীন্দ্ৰ ভবনৰ অসম্পূৰ্ণ কামখিনি সম্পূৰ্ণ কৰাত প্ৰাণঢালি দিঁয়া, মিনি আলোচনী (বিন্দু) তথা আৰ্ট জাৰ্নেল (গতি) প্ৰকাশ কৰা, সোণৰ ৰেকৰ্ড পোৱা— এই বিলাকবো গুৰি বিচাৰিলে ডঃ হাজৰিকাকে আমি শ্ৰদ্ধাৰে সুঁৱৰিব লাগিব। ডঃ হাজৰিকাই আমালৈ কঢ়িয়াই অনা গৌৰৱৰ কথা কৈ শেষ কৰিব নোৱাৰি।

১৯৫৮ চনৰ ডঃ হাজৰিকাই পৰিচালনা কৰা 'মাহুত বন্ধুৰে' চলচ্চিত্ৰখন তেতিয়াৰ ভাৰতৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী জৱাহৰলাল নেহৰুৱে মাত্ৰ দহ মিনিট চাম বুলি আহি প্ৰায় দুঘণ্টা সময় উপভোগ কৰাটো ডঃ হাজৰিকাৰ চলচ্চিত্ৰ জীৱনৰ বিশেষ সাফল্য বুলিব লাগিব। এই চলচ্চিত্ৰখনে শ্ৰেষ্ঠ আঞ্চলিক ছবিৰ ৰাষ্ট্ৰীয় পুৰস্কাৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। ১৯৬১ চনত ডঃ হাজৰিকাই নিৰ্মাণ কৰা 'শকুন্তলা' ছবিখনেও ৰাষ্ট্ৰপতিৰ পদকেৰে সন্মানিত হৈছে। ১৯৬৪ চনত নিৰ্মাণ কৰা 'প্ৰতিধ্বনি' ছবি ডঃ হাজৰিকাৰ চলচ্চিত্ৰ জীৱনৰ চৰম কৃতিত্ব বুলিব লাগিব। এইখন ছবিয়েও ৰাষ্ট্ৰপতি পদকেৰে সন্মানিত হয়। উল্লেখ্য যে, ডঃ হাজৰিকাৰ 'প্ৰতিধ্বনি' ছবি ফ্ৰান্সৰ আন্তৰ্জাতিক চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱলৈ আমন্ত্ৰিত হৈছিল। ছবিখন 'কা শৰাতি' বুলি খাছী ভাষালৈ 'ডাব' কৰা হৈছে। ১৯৬৬ চনত ডঃহাজৰিকাই নিৰ্মাণ কৰা 'লটিঘটি' প্ৰথম অসমীয়া ব্যংগ চিনেমা। এইখন ছবিৰ বাবেও তেওঁ ৰাষ্ট্ৰপতি পদক লাভ কৰিছে। ১৯৭৬ চনত আব্দুল মজিদ পৰিচালিত 'চামেলি মেম চাব'ত সংগীত পৰিচালনা কৰে ডঃ হাজৰিকাই। এই বোলছবিৰ সংগীতে বছৰৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ সংগীত পৰিচালনাৰ সন্মান ডঃ হাজৰিকালৈ কঢ়িয়াই আনে। এই সংগীতৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে তেওঁক 'ৰজত কমল বঁটা' আৰু নগদ দহ হাজাৰ টকাৰে সন্মানিত কৰে। ডঃ হাজৰিকালৈ ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত এইটো এটা ডাঙৰ সন্মান বুলিব লাগিব। ১৯৭৮ চনত দুটা অসমীয়া

গানৰ বিশেষ ৰেকৰ্ড বাহিৰ কৰাৰ উপৰিও তেওঁ 'আমি এক যাযাবৰ' বুলি আঠোটা বঙালী গীতৰ এল.পি. ৰেকৰ্ড উলিয়াই এইচ্. এম.ভি.ৰ পৰা এখন এম্বেচাডৰ গাড়ী আৰু লগতে এখন সোণৰ ৰেকৰ্ড (Dis) লাভ কৰিব পৰাটো উল্লেখযোগ্য। উল্লেখযোগ্য যে, সংগীতত সোণৰ ৰেকৰ্ড লাভ কৰা ডঃ হাজৰিকা সেই সময়ত কলিকতাত সপ্তমগৰাকী শিল্পী আছিল। ১৯৭৭ চনত পশ্চিম বংগৰ 'বাংলা চলচ্চিত্ৰ পুৰস্কাৰ সমিতি'য়ে 'দম্পতী' নামৰ বঙালী চলচ্চিত্ৰত ডঃ হাজৰিকাই সংগীত পৰিচালনাৰে দেখুওৱা দক্ষতাৰ শলাগৰূপে তেওঁক বছৰৰ শ্ৰেষ্ঠ সংগীত পৰিচালকৰূপে আদৰিছিল। এই ছবিত আশা ভোঁছলে, অসিত কুমাৰ, আৰতী মুখাৰ্জী, মান্না দে আদিৰ নিচিনা বৰেণ্য গায়কসকলক ডঃ হাজৰিকাই গান গোৱাইছিল। 'সীমানা পেৰিয়ে'ত সংগীত পৰিচালনা কৰি ১৯৭৮ চনত 'বাংলাদেশ ফিল্ম ইণ্ডাষ্ট্ৰিজ'ৰ ফালৰ পৰা ডঃ হাজৰিকা বছৰৰ শ্ৰেষ্ঠ সংগীত পৰিচালকৰূপে সন্মানিত হৈছিল। উক্ত ছবিত ডঃ হাজৰিকাই গোৱা 'মেঘ থম্ থম্ কৰে কিছু নেই' গীতটি বৰ সমাদৃত হৈছে। ১৯৮১ চনৰ ২৩ মাৰ্চত কলিকতাত থকা মস্কো নিউজ ক্লাবে ডঃ হাজৰিকাক সম্বৰ্দ্ধনা জনাবলৈ বিশেষ অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰিছিল। ১৯৮১ চনৰ ২৩ মে'ত পশ্চিম বংগ চৰকাৰে অসমৰ সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান এটিৰ আয়োজন কৰিছিল। অসমৰ এই অনুষ্ঠানে পশ্চিম বংগৰ জনসাধাৰণক বিশেষ আমোদ দিব পৰাকৈ অনুষ্ঠান পৰিচালনা কৰিছিল ডঃ হাজৰিকাই। ডঃ হাজৰিকাই সংগীত পৰিচালনা কৰা 'একপল' ছবিৰ ছয়খন ৰেকৰ্ড নিলামত বিক্ৰী কৰি পোৱা ·চল্লিছ হাজাৰ টকা আৰু প্ৰীমিয়াৰ শোৰ সমুদায় টকা অসমীয়া ৰাইজৰ কাৰণে মুখ্যমন্ত্ৰী পুঁজিলৈ ডঃ হাজৰিকাই দান দিছিল। ডঃ হাজৰিকা সংগীত পৰিচালিত 'আৰোপ'ৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা বৰগীত এটিৰ হৈ, ডঃ হাজৰিকাই আঠ হাজাৰ এক টকা, শংকৰী কলা প্ৰচাৰৰ বাবে মুখ্যমন্ত্ৰীক দান কৰিছিল। ১৯৭৭ চনত অসম সাহিত্য সভাই তেওঁক অভয়াপুৰী অধিৱেশনত সম্বৰ্দ্ধনা জনোৱাৰ লগতে, ১৯৬৩ চনত নাজিৰাত বহা অসম সাহিত্য সভাৰ সাংস্কৃতিক সন্মিলনৰ তেওঁ আছিল সভাপতি। ১৯৮০ চনৰ আঠ জানুৱাৰীত কলিকতাৰ ৰবীন্দ্ৰ ভৱনত 'দি গ্ৰামোফোন কোম্পানী অৱ্ ইণ্ডিয়া'ৰ হৈ এইচ্. এম. ভিৰ তৰফৰ পৰা দুজন শিল্পীক সম্বৰ্দ্ধনা জনাইছিল আৰু তাৰ ভিতৰত ডঃ হাজৰিকাও এজন আছিল। ১৯৮৪ চনৰ ২৮ মে'ৰ পৰা ৩০ মে'লৈকে 'বাংলাদেশ শিল্প কলা একাডেমি'য়ে বাংলাদেশত আয়োজন কৰা সংগীত সন্মিলনৰ ভাৰতৰ তিনিগৰাকী শিল্পীয়ে যোগদান কৰিছিল। তেওঁলোক হ'ল—ডঃ হাজৰিকা, পাৰবীন চুলতানা আৰু সুচিত্ৰা মিত্ৰ। এই সন্মিলনত বিশ্বৰ কুৰিখন দেশে অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল।

বাংলাদেশৰ বিভিন্ন অনুষ্ঠানে তেওঁক সম্বৰ্দ্ধনা জনাইছিল আৰু বিভিন্ন সংগীতানুষ্ঠানত তেওঁ সংগীত পৰিবেশনো কৰিছিল। তেওঁক সম্বৰ্দ্ধনা জনোৱা বাংলাদেশৰ বিশেষ অনুষ্ঠানৰ কেইখনমান আছিল—বাংলাদেশ সাহিত্য অকাডেমি, ঢাকা ক্লাব, বাংলাদেশ নেচনেল প্ৰেছ ক্লাব, বাংলাদেশ মহিলা সমিতি, ঋষিজ শিল্পী গোষ্ঠী, বাংলাদেশ শিল্পকলা অকাডেমি, ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয় ছাত্ৰ সন্থা, ইত্তেফাক কাকত গোষ্ঠী আদি। লগতে ঢাকা টেলিভিশ্যন কেন্দ্ৰই তেওঁক আমন্ত্ৰণ কৰি নি তেওঁলোকৰ 'এক্ষুনি' অনুষ্ঠানত অংশ গ্ৰহণ কৰাৰ সুবিধা দিছিল। বাংলাদেশৰ এইবোৰ অনুষ্ঠানে তেওঁক উপহাৰ হিচাপে আগবঢ়োৱা বঁটাৰ পৰিমাণ প্ৰায় ৯০ কিলোগ্ৰাম হৈছিল। বলৰাজ চাহানীৰ প্ৰিয় জুহু আৰ্ট থিয়েটাৰৰ কৰ্মীসকলে চাহানীৰ কুটীৰত অনুষ্ঠিত এখন সভাত ডঃ হাজৰিকাক সম্বৰ্দ্ধনা জনাইছিল আৰু সেই সভাত খাজা আহমেদ আব্বাচ আৰু প্ৰেম ধাৱান উপস্থিত থাকি ডঃ হাজৰিকাক আদৰিছিল। ১৯৭৬ চনৰ ২৬ জানুৱাৰীত অৰুণাচল চৰকাৰে তেওঁক 'মেৰা ধৰম মেৰি মা' নামৰ হিন্দী ছবি নিৰ্মাণ কৰাৰ বাবে সম্বৰ্দ্ধনা জনাই সোণৰ পদক উপহাৰ দিছিল।

অল ইণ্ডিয়া ক্ৰিটিকচ্ এচোছিয়েশ্যনৰ তৰফৰ পৰাও কলা গুণসিন্ধু ডঃ হাজৰিকাক লোক-সংগীতৰ শিল্পীৰূপে মানপত্ৰৰে বিভূষিত কৰিছে। ১৯৫৪ চনত ডঃ হাজৰিকাই নতুন দিল্লীত অনুষ্ঠিত আন্তঃবিশ্ববিদ্যালয় যুৱ মহোৎসৱত অসমৰ পৰা যোৱা সাংস্কৃতিক দলটোৰ পৰিচালকৰূপে গৈছিল। অসমৰ পৰা যোৱা এই দলটোৱে প্ৰবীণ ফুকনৰ 'মণিৰাম দেৱান' নাটখনি মঞ্চস্থ কৰি শ্ৰেষ্ঠ দলৰ বঁটা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ১৯৫৩ চনত গণ নাট্য সংঘৰ গুৱাহাটীত অনুষ্ঠিত অধিবেশনখনো স্মৰণীয়। এই অধিবেশনত বলৰাজ চাহানী, সুচিত্ৰা মিত্ৰ, সলিল চৌধুৰী, হেমন্ত মুখোপাধ্যায়, অমৰ শেখ, দেবব্ৰত আদি বিখ্যাত শিল্পীসকলে যোগদান কৰিছিল। এই অধিবেশন কৃতকাৰ্য কৰাত ডঃ হাজৰিকাৰ ভূমিকা উল্লেখনীয়। এই অধিবেশনত ডঃ হাজৰিকাই 'সাগৰ সংগমত কতনা সাঁতুৰিলোঁ' সংগীতটি পৰিবেশন কৰি—বাহিৰৰপৰা অহা শিল্পীসকলৰপৰা উচ্চ প্ৰশংসা লাভ কৰিছিল।

জালুকবাৰীত অৱস্থিত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় উদ্বোধন কৰাৰ দিনা মুকলি অনুষ্ঠানত ডঃ হাজৰিকাই গোৱা 'জিলিকাৰ লুইতৰ পাৰ—আন্ধাৰৰ ভেটা ভাঙি-প্ৰাগ্জ্যোতিষত বয়—জেউতি নিজৰাৰে পাৰ।' এই সংগীতৰ ধ্বনিয়ে আজিও লুইতপৰীয়াক প্ৰেৰণা যোগাই আছে। তেওঁৰ এই সেৱাৰ বাবে ভাৰত চৰকাৰে 'পদ্মশ্ৰী' উপাধিৰে তেওঁক সন্মান জনাইছে, লগতে অসম চৰকাৰেও তেওঁক অসমৰ শীৰ্ষ সন্মান 'শংকৰদেৱ বঁটা'ৰে বিভূষিত কৰিছে।

তেওঁ বিভিন্ন অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানৰ জন্মদাতা, গুৰি ধৰোঁতা আৰু বিষয়-পদবীৰ লগত জড়িত। ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰ বিদেশলৈ পঠোৱাৰ বাবে বাছনি কৰা সৰ্বভাৰতীয় কমিটীৰ চেয়াৰমেনৰূপেও তেওঁক মনোনীত কৰা হৈছিল। সেই কমিটীৰ অন্যান্য সদস্যসকল আছিল—গুলজাৰ, পূৰ্ণেন্দু পত্ৰী, ৰামানন্দ সাগৰ। তদুপৰি ডঃ হাজৰিকাক কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ তথ্য আৰু অনাতাঁৰ দপ্তৰে তিনি বছৰৰ কাৰণে 'প্ৰডিউচৰ এমেৰিটাচ'ৰূপে স্বীকৃতি দিয়ে। এই স্বীকৃতিৰ ফলত ডঃ হাজৰিকাই ভাৰতৰ যিকোনো অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ আৰু দূৰদৰ্শন কেন্দ্ৰৰ পৰা বিশেষ অনুষ্ঠান পৰিৱেশন কৰাৰ সুবিধা পাইছিল। কেইবাটাও অসমীয়া গল্পৰ আধাৰত চুটি চিত্ৰ নিৰ্মাণৰ বাবেও দূৰদৰ্শনে ডঃ হাজৰিকাক অনুমতি দিছিল। ১৯৭৭ চনৰ এক জানুৱাৰীত কলিকতাত প্ৰতিষ্ঠা কৰা 'পূব ভাৰত লোক-সংস্কৃতি গৱেষণা কেন্দ্ৰ'ৰ ডঃ হাজৰিকা সভাপতি আছিল। বিহাৰৰ পৰা মণিপুৰলৈ লোকগীত সংগ্ৰহ আৰু তাৰ প্ৰচাৰ কৰাই এই অনুষ্ঠানৰ উদ্দেশ্য আছিল। অসমৰ কাজিৰঙাৰ কুঠৰীত এই উদ্দেশ্যে তেওঁ এটি গৃহ নিৰ্মাণ কৰাৰ কথাও উল্লেখযোগ্য। ডঃ হাজৰিকা আমেৰিকাত থকা ভাৰতীয় ছাত্ৰ সহাটোৰ সৈতেও নিবিড়ভাৱে জড়িত। এই অনুষ্ঠানৰ তেওঁ অবৈতনিক প্ৰধান সচিবো নিযুক্ত হৈছিল আৰু অনুষ্ঠানৰ মুখপত্ৰ 'New India ৰ সম্পাদনাৰ দায়িত্বও গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া হৈছিল। ১৯৬৯ চনত তেওঁ 'সাগৰ সংগম' অনুষ্ঠানৰ দ্বাৰা ফ্ৰান্সৰ লগত ভাৰতৰ বন্ধুত্ব গঢ়ি তাৰ দ্বাৰা ফ্ৰান্সৰ পৰা ভাৰতৰ চিত্ৰ নিৰ্মাতালৈ প্ৰামাণ্য যন্ত্ৰ-পাতি তথা সহযোগিতা লাভ কৰাৰ সুযোগ দিছিল। ডঃ হাজৰিকাৰ পৰামৰ্শমতেই শ্ৰীঅচ্যুত লহকৰে ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰ নটৰাজৰ জন্ম দি অভিনয় জগতত এক নতুন আলোক বিয়পায়। ১৯৫৩ চনত অসম গণ নাট্য সংঘৰ সৌজন্যত গুৱাহাটীৰ নবীন চন্দ্ৰ হলত প্ৰথম জ্যোতি দিৱস পাতি, জ্যোতি প্ৰসাদকে নহয় শিল্পীক এক বিশেষ আসনত বহুৱাইছিল ডঃ হাজৰিকাই। ৪, ৫, ৬, আৰু ৭ ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৯৩ চনত অনুষ্ঠিত অসম সাহিত্য সভাৰ ৫৯তম শিৱসাগৰ (ৰংপুৰ ক্ষেত্ৰ) অধিৱেশনৰ ডঃ হাজৰিকা আছিল সম্মানীয় সভাপতি। সেইদিনা সভাপতিৰ আসনৰ পৰা জাতিৰ উদ্দেশ্যে দিয়া বাণীত তেওঁ কয়, "সুলিখিত ৰচনা মাত্ৰেই সাহিত্য নহয়, যেনেকৈ সুলিখক মাত্ৰেই সাহিত্যিক নহয়। সুলিখকৰ আত্মদৰ্শন নঘটিলেও হয়, কিন্তু সাহিত্যিকৰ বাবে ই অপৰিহাৰ্য। সাহিত্যিকে স্ব-কালৰ সত্যক অন্বেষণ কৰি চিৰকালৰ সত্যক স্পৰ্শ কৰে। সেই কাৰণেই আৱশ্যক হয় ঘটনাৰ নিখুঁত নিৰ্বাচন আৰু ঘটনাৰ গভীৰত থকা সত্যৰ যথাৰ্থ উন্মোচন। যথাৰ্থ সাহিত্যিকে পণ্য ফেৰি কৰি নুফুৰে। তেওঁ সৰ্ব অৰ্থত দায়বদ্ধ সত্য আৰু সামাজিক দায়ৰ প্ৰতি। সু-সাহিত্যিকে 'লিখা লিখা যেনো

আহ্বা' বুলি সত্যৰ ফালে পিঠি দি নেখেলে তেওঁলোকে, যি চকুৰ আগত দেখে তাকে ৰঙে-চঙে-ঢঙে সজাই নিলিখে।

আজিৰ সময়—ভীষণ অ-সবল সময়। এই সময়ত সাহিত্য অকল সময় কটাবৰ কাৰণেই নে? নহয়। অকল ক্লান্তি কমাবৰ বাবেই নে? নহয়। অথচ অসমত অধিক ভাগ 'সাহিত্য' এই পথসমূহেৰে ছেদেলি-ভেদেলি হৈ ধাবমান হৈছে যেন লাগে। বিচ্ছিন্ন, অসম্পূৰ্ণ, অসুস্থ মানসিকতাৰে বিভ্ৰান্ত, মানৱাত্মাক সুস্থতা যাচিব লাগে সাহিত্যই। ই হ'ব লাগে উত্তৰণৰ পাথেয়। সাহিত্যিকে দাসত্ব নেমানে। তেওঁ এক বনস্পতিসদৃশ ঋতুত বিবৰ্তিত হৈও, নিজত্বত অটল।"

তেওঁ অসমীয়া জাতিক এক সতৰ্কসূচক বাণী শুনাই কয়, "লুইতে সদায় অহংকাৰ কৰিয়ে থাকিবনে? লুইত বাম হৈ যাব, যদি আমি দেখো— নৈ, নিজৰা, উপনৈবিলাকৰ গতিৰ পথত জাবৰ জমিছে। সেইবোৰ নৈ, নিজৰাত স্বকীয় বিকাশৰ সোঁত আনিব খোজা প্ৰচেষ্টাত হাতে-কামে সহায় কৰাটো লুইতৰ কৰ্তব্য। নৈ, উপনৈ, নিজৰাৰ বিকাশৰ সোঁত মন্থৰ হৈ গ'লে, গতিহীন হৈ গ'লে লুইতো হৈ পৰিব অগভীৰ, নিজৰাৰ মন যাব ভাগি—এনাজৰী হ'ব আউল-জাউল।" ডঃ হাজৰিকাই অসমত এখন সৰ্বাধুনিক অভিধান আৰু এখন সহজ ব্যাকৰণৰ অভাৱ অনুভৱ কৰিছে। তেওঁ অনুভৱ কৰা অভিধানখনত থলুৱা বিভিন্ন শব্দৰাজিৰ উপৰিও নতুনকৈ আমাৰ ভাষাত প্ৰৱেশ কৰা ৰাজনীতি, বিজ্ঞান, প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ শব্দ আৰু তাৰ মূল উৎস গঠন সম্পৰ্কেও থাকিব লাগিব বুলি কয়। তেওঁ কয় যে, থলুৱা শব্দৰ মুকলি ব্যৱহাৰে বিভিন্ন জনজাতীয় গোষ্ঠী আৰু আন জনগোষ্ঠীক এই বিশাল ভাষাক নিজৰ ভাষা বুলি, উমৈহতীয়া ভাষা বুলি, link Language বুলি, সংযোগী ভাষা বুলি ভাবিবলৈ উৎসাহিত কৰিব বুলি আমাৰ বিশ্বাস—ইয়াৰ প্ৰতি তেহে সকলোৰে আপোন ভাব জাগি উঠিব। ডঃ হাজৰিকাই আমাৰ সাহিত্যিকসকলৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰি কয়—"বিভিন্ন ৰাজনৈতিক সমস্যা, সামাজিক সংঘাত আদিৰ ছবি, অন্যান্য সমস্যা, প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ বা সমস্যা, আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নমুখী প্ৰকল্পসমূহৰ বিশ্লেষণ থকা মানৱীয় কাহিনীক জীৱন্ত ৰূপ দিয়াৰ সময় আহি পৰিছে।"

অসমত সোনকালে ভাষা-সাহিত্যৰ প্ৰকল্প এটা নিৰ্মাণ হোৱা, অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য জানিব খোজাসকলৰ নিমিত্তে বৰ্ণনাত্মক গ্ৰন্থপঞ্জী এখন প্ৰস্তুত কৰা, বিজ্ঞানভিত্তিক গৱেষণামূলক অসমৰ বাবে বহণীয়া সংস্কৃতিৰ সম্পূৰ্ণাংগ একক গ্ৰন্থ এখন প্ৰকাশ কৰা, অসমীয়া সাহিত্যক জগত সভালৈ নিবলৈ অনুবাদ কোষ এটা গঠন কৰা, সাহিত্য প্ৰকল্পতে এটি বিনোদন কেন্দ্ৰ আৰম্ভ কৰা, সৰ্বসাধাৰণৰ মাজত অধ্যয়নৰ অভ্যাস ব্যাপক কৰিবলৈ পুথিভঁৰাল আন্দোলনটোক ন ৰূপ দি

প্ৰতি বছৰে পুথিভঁৰাল সপ্তাহৰ আয়োজন কৰা, অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ গ্ৰন্থৰ বেচৰকাৰী প্ৰকাশকক প্ৰতি বছৰে নগদ ধনেৰে পুৰস্কৃত কৰি পুথি প্ৰকাশনৰ ক্ষেত্ৰত উৎসাহিত কৰা, অসমত মুদ্ৰণ-প্ৰযুক্তি বিষয়ক এটি উচ্চ শিক্ষাৰ প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন কৰা, চলচ্চিত্ৰ বিত্ত নিগমৰ আৰ্হিত গ্ৰন্থ প্ৰকাশন বিত্ত নিগম আদি প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ বাবেও ডঃ হাজৰিকাই দাবী জনায়। ডঃ হাজৰিকাই ভাৰতৰ বোলছবি নিৰ্মাতাসকলে ধ্ৰুপদী ধাৰাৰ সাহিত্য সৃষ্টিক বোলছবিলৈ আৰু T.V. Serial-অলৈ ৰূপান্তৰিত কৰিবলৈও আহ্বান জনায়।

আধুনিক গীত আৰু গীতিকাৰ সম্পৰ্কত তেওঁ কয়—"ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰে জনৈক কবিলৈ লিখিছিল—

"ওৰাতো সব পথেৰ মানুষ
তুমি পথেৰ ধাৰেৰ।"
(সিহঁততো সকলো বাটৰুৱা
তুমি বাটৰ দাঁতিৰ।)

আজিৰ সঁচা আধুনিক গীতিকাৰেও ঠিক তেনেকৈ জীৱনৰ বাটৰ দাঁতিত থিয় হৈ চিৰ প্ৰবহমান সামূহিক বা ব্যক্তিগত মানৱ গতিক নিৰীক্ষণ কৰি গীতেৰে প্ৰকাশ কৰে। পিছে আজিৰ গীতিকাৰে বাটৰ দাঁতিত অকল থিয় নহৈ মাজে মাজে জীৱনৰ বাটৰুৱাৰ সৈতে লৰৰি লৰৰি ধাৱমান কথিকা বা Runing Commentary ও কৰিব লাগিব। সঁচা আধুনিক গীত সৃষ্টিয়ে মানৱতাক বিশ্বাস কৰে। জনজীৱনৰ প্ৰতীকেৰে মানৱাত্মাক স্পৰ্শ কৰিব খোজে।"

ডঃ হাজৰিকাই সাহিত্যিক ৱাল্ট হুইটমেনৰ 'সংগীত হৈছে জনসাধাৰণৰ কলা' আৰু 'আমাৰ সুৰীয়া আত্মা আছে কাৰণেই আনৰ সুৰীয়া আত্মাক বুজিব পাৰো' এই কথা দুফাঁকিৰ প্ৰতি সদায় শ্ৰদ্ধা জনাই আহিছে আৰু এই কথা দুষাৰিৰ মাজতে তেওঁকো আমি বিচাৰি চাব পাৰোঁ।

ডঃ হাজৰিকা আজি সমগ্ৰ বিশ্বৰে আস্থাভাজন হৈছে। কলিকতাত যেনেদৰে তেওঁ 'আমাদেৰ ভূপেনদা', ঠিক জাপানীসকলে তেওঁক লৈ গৌৰৱ কৰি কয় 'জাপানৰ ভূপেনচান।' ঢাকাবাসীয়ে তেওঁকে ক'বলৈ লৈছে—'তোমাকে যে দেখলাম মনে হয় পৃথিবীকে দেখলাম,। লণ্ডনৰ শ্বেতাংগীসকলে কয়—"Sonny, God bless you."

১৯৪৯ চনৰ পৰা ১৯৫২ চনলৈ ডঃ হাজৰিকা আমেৰিকাত থকা কালত, আমেৰিকাত বিশেষ এখন আন্তৰ্জাতিক সন্মিলন অনুষ্ঠিত হৈছিল। সেই অনুষ্ঠানত ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক দলেও অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল। ভাৰতীয় সাংস্কৃতিক দলটোৰ পৰিচালনাৰ দায়িত্ব সেই সময়ৰ লণ্ডনৰ ভাৰতীয় হাই কমিছনাৰ

বিজয়লক্ষ্মী পণ্ডিতে ডঃ হাজৰিকাৰ হাতত অৰ্পণ কৰিছিল। বিশেষ গৌৰৱৰ কথা যে, সেই অনুষ্ঠানত ভাৰতীয় দলটোৱে সোণৰ পদক লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ১৯৪৯ চনতে নিউইয়ৰ্ক টেলিভিশ্যনৰ কাৰ্যসূচীতো ভাগ লোৱাৰ গৌৰৱবোধ কৰিব পাৰিছিল ডঃ হাজৰিকাই। ১৯৫৫ চনৰ জুন মাহত বাছিয়াত অনুষ্ঠিত বিশ্ব শান্তি সম্মিলনখনতো ভাৰতীয় সাংস্কৃতিক সন্থাৰ এগৰাকী সদস্যৰূপে ডঃ হাজৰিকা নিৰ্বাচিত হৈছিল। সেই দলত যোৱা অন্যান্য প্ৰতিনিধিবৰ্গৰ ভিতৰৰ কেইবাগৰাকীমান হ'ল—ৰাজ আনন্দ, ৰাজেন্দ্ৰ সিং বেদী, শচীন সেনগুপ্ত, বিবেকানন্দ মুখোপাধ্যায়, প্ৰহ্লাদ আত্ৰে, কিষাণ খান্না, এম. এফ. হুছেইন আদি। দলটোৰ নেতাৰূপে গৈছিল বৈজ্ঞানিক ডঃ মেঘনাথ সাহা। ১৯৭২ চনৰ ১৪ ফেব্ৰুৱাৰীত ডঃ হাজৰিকা বাৰ্লিনত অনুষ্ঠিত বিশ্ব সংগীত সম্মিলনত ভাৰতীয় প্ৰতিনিধিৰূপে অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল। সেই সম্মিলনত যোগদান কৰা দেশৰ সংখ্যা আছিল কুৰিখন। সেই সংগীত সম্মিলন উপভোগ কৰিবলৈ বাৰ্লিনৰ বিৰাট কংগ্ৰেছ ভৱন দৰ্শকেৰে উদুলি মুদুলি হৈ পৰিছিল। সংগীত সম্মিলন মুকলি কৰিছিল ডঃ হাজৰিকাৰ গানেৰে। প্ৰত্যেককে ত্ৰিশ মিনিটকৈ গান পৰিবেশনৰ বাবে সময় ধৰি দিছিল। ডঃ হাজৰিকাই 'দোলা দোলা' গানটোৱে সংগীত জুৰি 'গংগা আমাৰ মা পদ্মাও আমাৰ মা', 'বিহুৰেনো বিৰিণা', 'জয় জয় নৱজাত বাংলাদেশ', লগতে পল ৰ'বচনৰ 'We are on the same boat brothers' আদি কৰি কেইবাটাও সংগীত মনোলোভা আৰু ৰেহালগাকৈ গাই গৈছিল। নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ তেওঁ ত্ৰিশ মিনিট পাৰ কৰি দিছিল। কলাসুখত দৰ্শক নিতাল। সকলোৰে সময়ৰ কথা পাহৰি কেৱল ডঃ হাজৰিকাৰ মুখলৈ চাই আছিল একেথৰে। চাৰিওফালৰ পৰা জোৰাৰ উঠিছিল ডঃ হাজৰিকাই যেন গান বন্ধ নকৰে। ১৯৭৩ চনৰ জুলাইত পুনৰ্বাৰ বাৰ্লিনত গান গোৱাৰ আমন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰিবলগীয়া হৈছিল ডঃ হাজৰিকাই। এই সম্মিলনত সংগীত পৰিবেশন কৰি ডঃ হাজৰিকাই সোণৰ পদক লাভ কৰিছিল। ১৯৭৮ চনৰ ১০ ছেপ্টেম্বৰত ডঃ হাজৰিকা লণ্ডনত সংগীত পৰিবেশন কৰিবলৈ আমন্ত্ৰিত হৈছিল। লণ্ডনৰ এক জনসমুদ্ৰৰ আগত বৰ্ণ-বৈষম্যৰ বিৰুদ্ধে গান গাই ডঃ হাজৰিকাই সাহসিকতাৰ পৰিচয় দিছিল। অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে, বৰ্ণ-বৈষম্যৰ বিৰুদ্ধে এনে সাহসী প্ৰতিবাদী কণ্ঠৰ বাবে লণ্ডনৰ সেই মঞ্চতে বি.বি.চি.এ ডঃ হাজৰিকাক ওলগ জনাবলৈ আগবাঢ়ি অহাটো উল্লেখযোগ্য। ১৯৮১ চনৰ এক অক্টোবৰত জাপানলৈ গৈ তাত প্ৰায় এমাহ কাল থাকি জাপানৰ টোকিঅ' আদিৰ উপৰিও ইয়কহামা, ফুকাগাৱা, অবিহিৰো, অমৰি, হাকাডাটা, টাৱাহাচি, নাগাৱা, হিৰোচিমাৰ হিৰেজি, কোৰাচিক্স, ইৰাগোচি আদি ঠাইত ডঃ হাজৰিকাই সংগীত পৰিবেশন কৰিবলগীয়া

হৈছিল। নিজৰ দেশ কলিকতা, বোম্বাই, দিল্লী আদিৰ উপৰিও বিদেশত যেনে আমেৰিকা, কানাডা, লণ্ডন, ৰাছিয়া, চৌদি আৰব, ইজিপ্ত, বাংলাদেশ, জাৰ্মানী আদিৰ পৰা ডঃ হাজৰিকাই এতিয়ালৈ কিমান পৰিমাণৰ সোণ, ৰূপ, প্লেটিনাম উপহাৰ হিচাপে লাভ কৰিলে, তাৰ হিচাপ লৈ অন্ত কৰিব নোৱাৰা অৱস্থা এটা হৈছে।

তেওঁ অসমীয়া ভাষাত গোৱা প্ৰায়বোৰ গীত হিন্দী আৰু বঙালী ভাষালৈ ভাষান্তৰিত হৈ ৰেকৰ্ড হৈ ওলাইছে। অন্যান্য ভাৰতীয় ভাষালৈও তেওঁৰ গীত অনূদিত হৈ, বহুল প্ৰচাৰ লাভ কৰিছে। সেই গীতসমূহ ভাৰতৰ কেইবাগৰাকী প্ৰখ্যাত গায়ক-গায়িকাৰ কণ্ঠতো তুলিছে। সেই গায়কসকলৰ ভিতৰত মহম্মদ ৰফী, আশা ভোছলে, অসিত কুমাৰ, আৰতি মুখাৰ্জী, মান্না দে আদিৰ নাম উল্লেখ কৰিব পাৰি। তেওঁ কুমাৰ কিশোৰ, লতা মঙ্গেশকাৰক গুৱাহাটীলৈ সংগীত পৰিবেশন কৰিবলৈ অনাৰ ক্ষেত্ৰতো আগভাগ লৈছিল। আমেৰিকাত থাকোতে ডঃ হাজৰিকাই পল ৰ'বছন, হাৱাৰ্ড ফাষ্ট, চেপলিন লচন, কজভেল্ট, পালবাৰ্ক আদি প্ৰখ্যাত শিল্পীসকলৰ সান্নিধ্য লভিছিল। ভাৰতীয় শিল্পী বলৰাজ চাহানী, খাজা আহমেদ আব্বাচ, প্ৰেম ধাৱান, হেমন্ত মুখোপাধ্যায়, সুচিত্ৰা মিত্ৰ, দেবব্ৰত, অমৰ শেখ আদিয়ে সদায় আদৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত জ্যোতিপ্ৰসাদ, বিষ্ণু ৰাভা, ফণী শৰ্মা, হেমাংগ বিশ্বাস আদিৰ কথাও তেওঁ উল্লেখ কৰি আহিছে।

স্বভাৱজাত কণ্ঠশিল্পী ডঃ হাজৰিকাৰ প্ৰতিভা বহুমুখী। তেওঁ একাধাৰে গায়ক, গীতিকাৰ, সুৰকাৰ, শিক্ষাবিদ, ৰাজনীতিবিদ, সাংবাদিক, সাহিত্যিক, কলা সমালোচক, বোলছবি প্ৰযোজক-পৰিচালক, কাহিনীকাৰ, চিত্ৰ-নাট্যকাৰ আৰু গণ নাট্য সংঘৰ এজন নীৰৱ কৰ্মী। এই প্ৰতিভাক প্ৰথম আৱিষ্কাৰ কৰিছিল ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা আৰু কলাগুৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই। ডঃ হাজৰিকাৰ পৰিয়ালটো তেতিয়া তেজপুৰত। সেই সময়ত, তেজপুৰত জ্যোতি, বিষ্ণু, ফণী শৰ্মা আৰু সাহিত্যিক দণ্ডিনাথ কলিতাই জ্যোতি বিলাইছিল। সেই সময়ছোৱা তেজপুৰ অসম সাংস্কৃতিক পথাৰৰ ৰহঘৰ। বাণষ্টেজক সকলোৱে শ্ৰদ্ধা কৰে। তেনে সময়তে ডঃ হাজৰিকাই তেজপুৰৰ গৱৰ্ণমেণ্ট হাইস্কুলৰ ৬ষ্ঠ শ্ৰেণীত পঢ়োতে মাহীয়েক আৰু মাকে শিকাই দিয়া বৰগীত এটা এখন ৰাজহুৱা সভাত গাইছিল। সেইকালত তেওঁ গান গোৱাৰ প্ৰেৰণা পিতৃ নীলকান্ত হাজৰিকা আৰু মাতৃ শান্তিপ্ৰিয়া হাজৰিকাৰ পৰাই লাভ কৰিছিল। তেজপুৰৰ ৰাজহুৱা সভাত গোৱা এই বৰগীতটোৱে তেওঁৰ জীৱনৰে পট সলাই দিলে। ল'ৰাটোৱে ভাল গান গাব পৰা কথাটো তেজপুৰৰ চাৰিওফালে আলোচনা হ'বলৈ ধৰিলে।

খাটি জুহুৰীৰ দৰে খাটি সোণ বিচাৰি ফুৰা দুজন মানুহে লগে লগে সেই প্ৰতিভাৰ অন্বেষণ চলালে। তেওঁলোকে এদিন নীলকান্ত হাজৰিকাৰ ঘৰত উপস্থিত হ'ল। সেই বিশিষ্ট ব্যক্তি দুগৰাকী আছিল জ্যোতিপ্ৰসাদ আৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ। আগেয়ে সেই মানুহ দুজনৰ শিশু হাজৰিকাই নাম শুনিছিল, দেখা নাছিল। সেইদিনাহে তেওঁ তেওঁলোকক দেখিছিল আৰু তেওঁলোকে তেওঁক গা-মূৰ পিহি মৰম কৰাত তেওঁলোকৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাত মূৰ দো খাইছিল। পিছত তেওঁলোকে অহাৰ উদ্দেশ্য মাকৰ মুখৰ পৰা শুনিছিল যে, ইন্দ্ৰ মালতী, কাৰেঙৰ লিগিৰী আৰু শোণিত কুঁৱৰীৰ বাবে গ্ৰামোফোনত ৰেকৰ্ড কৰিবলৈ তেওঁক কলিকতালৈ নিব খুজিছে। ডঃ হাজৰিকাৰ এনেদৰেই সংগীত জীৱনৰ আৰম্ভণি আৰু জ্যোতি-বিষ্ণুৰ সৈতে প্ৰথম সান্নিধ্য।

জীৱনৰ দহ বছৰতে অৰ্থাৎ ৬ষ্ঠ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ হাজৰিকাই ৰচিছিল আৰু গাইছিল—'কুসুম্বৰ পুত্ৰ শংকৰ গুৰুৱে।' সেই দিনটোৰ পৰা পৰ্বতৰ টিঙৰ পৰা ফেন মণি নোপোৱাভাৱে নিৰন্তৰ সাধনাৰে, গন্ধৰ্ব ধ্যানৰে তেওঁ সৃষ্টি কৰিছে বাৰে ৰঙী সুৰৰ উপচি পৰা সংগীতৰ পথাৰ। তাকে নগাওঁ কিশলয় সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীয়ে ১৯৮১ চনৰ ২০ জুনত অনুষ্ঠিত এখন সভাত 'ভূপেন্দ্ৰ সংগীত' বোলাৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াইছে। ১৯৮১ চনৰ ২৭ জুনত নগাঁৱৰ কেইবাটিও সাংস্কৃতিক গোষ্ঠী আৰু সাংস্কৃতিকপ্ৰেমী মিলিত হৈ 'নগাঁৱ জিলা ভূপেন্দ্ৰ-সংগীত সমিতি' গঠন কৰিছিল। এই সমিতিৰে উদ্যোগত ১৯৮২ চনৰ ১২ আগষ্টত প্ৰথমবাৰৰ বাবে অসমত 'সদৌ অসম ভিত্তিত ভূপেন্দ্ৰ-সংগীত' প্ৰতিযোগিতা অনুষ্ঠিত হৈ গৈছে। তেওঁৰ সংগীত সাহস, উদ্দীপনা আৰু জাতীয়তাবোধৰ—

—'আমি অসমীয়া নহওঁ দুখীয়া
বুলি সান্ত্বনা লভিলে নহ'ব
আজিৰ অসমীয়াই নিজক নিচিনিলে
অসম ৰসাতলে যাব।'
—'পুত্ৰ হৈ মই কিমতে তৰোঁ?
আই তোৰে হৈ মই মৰোঁ?'
—'বিপ্লৱৰ কালতো মাহ-হালধিৰে
জাতিটোক দেহমন ধুৱাবাচোন'
—'নতুন অসম গঢ়িম'
—'অসম আমাৰ ৰূপহী, গুণৰো নাই শেষ'
—'জিলিকাব লুইতৰে পাৰ'

তেওঁৰ সংগীত অতীত প্ৰীতিৰ—
—'আকাশী যানেৰে'
—'চিয়াঙৰে গালং।'
—'কহিমাৰে আধুনিকা ডালিমী।'
—'মিচিং ডেকাটি।'
—'মংগলদৈ তোমাৰে নাম।'
—'টিহু হ'ল তোমাৰে নাম।'
—'ডিফু হ'ল তোমাৰে নাম।'
তেওঁৰ সংগীত শ্ৰদ্ধাৰ সোঁৱৰণি—
—'তেকশ চৌৰঙ্গৰ মাথৰে মাহতে'
—'মহা মানৱৰ ত্যাগ অগনিয়ে'
—'জেঠৰে তেৰৰে দুপৰীয়া'
—'নাই নাই নাই হেনো'
তেওঁৰ সংগীত সম্প্ৰীতি-ঐক্যৰ—
—'ঘৰত নৰহে মন সমনীয়া'
—'আজি মালিক ৰহে, নৰ ৰহে এ আক ৰহে নিৰ্মলপ্ৰভা
হিন্দু-মুছলমান ৰহে, ৰহে বড়ো ৰাভা।
সুভাষ মুখোপাধ্যায় আজি হে আমাৰ মাজত আছে।
বংগ অসমৰে সেতু কবিতাৰে ৰচে।'
—'গংগা মোৰ মা পদ্মাও মোৰ মা'
—'ৰাম ৰহিমে ঘাম মচি এটা জাতি গড়িছে'
—'মহাত্মাই হাঁসি বোলে, ৰাম অ' ৰহিম,'

তেওঁৰ সংগীত বহাগৰ উম—
—'বহাগ মাথোঁ এটি ঋতু নহয়
নহয় ব'হাগ এটি মাহ
অসমীয়া জাতিৰ ই আয়ুস ৰেখা
গণ জীৱনৰ ই সাহ।'
—'বিহুটি ঐ বছৰি আহিবা
অসমী আইকে জগাবাচোন
বিপদৰ কালতো মাহ হালধিৰে
জাতিটোৰ দেহমন ধুৱাবাচোন।'

তেওঁৰ সংগীত ৰণ কৱচ—
—'ৰণ ক্লান্ত নহও?
সেই মুহূৰ্তলৈ
যি মুহূৰ্ততে
মোৰ সীমান্ততে
শেষ শত্রু দৈত্যটিৰ
নহয় মৰণ।'
—'কত জোৱানৰ মৃত্যু হ'ল'
—'বুকু হুম হুম কৰে'
তেওঁৰ সংগীত বিদ্রোহৰ ফিৰিঙতি—
—'আহ আহ ওলাই আহ'
—'মুক্তিকামী লক্ষজনৰ'
—'বাইজ আজি ভাৰবীয়া'
—'জুই লৈ নেখেলিবি'
—'লুইত পৰীয়া ডেকা বন্ধু
তোমাৰ তুলনা নাই
জীয়াই থকাৰ যুঁজত নামিছা
মৃত্যু শপত খাই।'
—'ছহিদ প্রণামো তোমাক
লুইতৰ পাৰৰে তুমি' ডেকা ল'ৰা
তুমিয়েতো বুকু পাতি দিলা
ভাৰতীৰ নুমলী জীক বচাবলৈ
তুমিয়েতো মৃত্যু কৰিলা।'
তেওঁৰ সংগীত অমাতৰ মাত—
—'ৰং কিনিবা কোনে।'
—'আমি ভাইটি-ভণ্টি।'
—'ভূপেন মামাৰ
গীতে মাতে অ আ, ক খ'
—'চেনেহৰ অকণি বীৰ'
তেওঁৰ সংগীত কবিৰ হিয়াৰ গান—
—'কাণপাতি শুনো মই বুজিব নোৱাৰোঁ
চকুমেলি চাওঁ মই মনিব নোৱাৰোঁ

চকু মুদি ভাবো মই ধৰিব নোৱাৰো
হেজাৰ পাহাৰ মই বগাব নেজানোঁ
নিশাৰ চিঞৰটিৰ প্ৰতিধ্বনি শুনো
প্ৰতিধ্বনি শুনো।'
—'ফুলটো নহয় এইয়া মৰমেৰে জুই'
—'এটুকুৰা আলসুৱা মেঘ ভাঁহি যায়।'
—'জুগনুৰ দেহা কুন্দত কটা
মাদল কাঠৰ ৰং
তাকে দেখি ৰাধাই হাঁহে
কত যে তাইৰ ঢং।'
—'কঁপি উঠে কিয় তাজমহল'
—'আগলি বাঁহৰে যদি লাহৰী গগনা
শুনিব খুজিছা যদি ৰজাই শুনাম মইনা।'
—'জিক মিক দেৱালীৰ বন্তি জ্বলে
এন্ধাৰত কান্দে কোনে অকলে অকলে।'
—'গুপুতে গুপুতে কিমান খেলিম।'
—'সাগৰ সংগমত'
—'শীতৰ সেমেকা ৰাতি'
—'মেঘে গিৰ গিৰ কৰে'

তেওঁৰ আনটো তেজোদ্দীপ্ত আৰু কলা নৈপুণ্যৰ প্ৰকাশ হ'ল, তেওঁৰ পৰিচালনা কৰা ছবিসমূহ, চলচ্চিত্ৰৰ সংগীত আৰু পৰিচালনা। চলচ্চিত্ৰৰ সংগীত পৰিচালনাৰ বাবে তেওঁ ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ সন্মানৰ বাহিৰেও বিদেশতো সন্মানিত হৈছে। তেওঁৰ পৰিচালনা কৰা ছবিসমূহ—এৰা বাটৰ সুৰ (১৯৫৬), মাহুত বন্ধুৰে (১৯৫৮), শকুন্তলা (১৯৬১), প্ৰতিধ্বনি (১৯৬৪), লটিঘটি (১৯৬৬), ভাগ্য (১৯৬৮), চিকমিক বিজুলী (১১৬৯), মেৰা ধৰম মেৰি মা (১৯৭৫), ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আৰু জয়মতী (১৯৭৬), মন প্ৰজাপতি (১৯৭৯), ছিৰাজ (১৯৮৯), মিৰি জীয়ৰী (১১১০)। তেওঁ সংগীত পৰিচালনা কৰা অসমীয়া ছবিসমূহ—পিয়লী ফুকন, ধুমুহা, কেঁচাসোণ, সতী বেউলা, এৰাবাটৰ সুৰ, পুৱতি নিশাৰ সপোন, শকুন্তলা, মণিৰাম দেৱান, প্ৰতিধ্বনি, লটিঘটি, চিকমিক বিজুলী, খোজ, চামেলি মেম চাব, কাঁচঘৰ, পলাশৰ ৰং, বনহংস, বনজুই, মন প্ৰজাপতি, অৰুণ, অপৰূপা, অংগীকাৰ, যুগে যুগে সংগ্ৰাম, মা,

সংকল্প, চিৰাজ, প্ৰিয়জন, অশান্ত প্ৰহৰ, পানী, গজমুক্তা আদি। হিন্দী ছবিসমূহ- আৰোপ, মেৰা ধৰম মেৰী মা, টুয়েন্টি ভেভেন ডাউন, চামেলি মেম চাব, অপেক্ষা, একপল, ৰুদালি আদি। ভোজপুৰী ছবি—ছট মাইয়া কী মহিমা। বাংলা ছবিসমূহ—কড়ি ও কমল, জীৱন তৃষ্ণা, জোনাকীৰ আলো, মাহুত বন্ধুৰে, দুই বেচেৰা, এখানে পিঞ্জৰ, সীমানা পেড়িয়ে, চামেলি মেম চাব, নাগ পাশ, দম্পতী, গজমুক্তা আদি। দূৰদৰ্শনৰ কাহিনী আৰু চিৰিয়েল—স্বীকাৰোক্তি, লোহিত কিনাৰে, মিৰি জীয়ৰী, ক্ৰু মেলডি এণ্ড বিডম। তথ্যচিত্ৰ—ফৰ হুম দা চান চাইন, এমুঠি চাউলৰ কাহিনী আদি।

অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ ইতিহাসৰ গৌৰৱ, ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ 'জয়মতী' ১৯৩৫ চনৰ ১০ মাৰ্চত কলিকতাত শুভ উদ্বোধন কৰিছিল ৰসৰাজ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই। উল্লেখ্য যে, এই চলচ্চিত্ৰৰ লগত ডঃ হাজৰিকা প্ৰত্যক্ষভাৱে জড়িত নাছিল যদিও এই চলচ্চিত্ৰ ১৯৪৮ চনত পুনঃ নিৰ্মাণ কৰোতে শব্দগত কাৰিকৰী আৰু সংগীতৰ উৎকৰ্ষ সাধনত প্লেবেক কৰিছিল ডঃ হাজৰিকাই। জ্যোতিপ্ৰসাদৰ 'ইন্দ্ৰমালতী'তো (১৯৩৯) তেওঁ শিশু ভাও লৈছিল আৰু প্লেবেক কৰিছিল। বদন বৰফুকনৰ (১৯৪৬) অভিনয় আৰু প্লেবেক শিল্পী, বিপ্লৱীৰ (১৯৪৭) গীতিকাৰ সুৰকাৰ-প্লেবেক শিল্পী, চিৰাজৰ (১৯৪৮) অভিনয়-গীতিকাৰ-সুৰকাৰ-সহকাৰী সংগীত পৰিচালক-প্লেবেক শিল্পী, চাকনৈয়াৰ (১৯৫৩) অভিনয়-গীতিকাৰ-সুৰকাৰ-প্লেবেক শিল্পীৰূপেও ডঃ হাজৰিকাৰ কৃতিত্ব স্মৰণীয়।

সংগীত পৰিবেশন কৰোতে কেনে গুণৰ আৱশ্যক তাৰ ব্যাখ্যা বিচাৰোতে তেওঁ কয়, 'সংগীত এটা পৰিবেশন কৰোতে সুৰটোলৈ গুৰুত্ব দিব লাগে। সুৰটো কি ৰোমান্টিক নে বৈপ্লৱিক, সুখৰ নে দুখৰ, আনন্দৰ নে নিৰানন্দৰ তাক বুজিব লাগে।' তেওঁৰ হেনো গীত ৰচিবলৈ বহিলে সুৰ এটাও সমান্তৰালকৈ আহি যায়। তেওঁ কয় যে, তেওঁ গীত পৰিবেশন কৰিবলৈ লওঁতে, তেওঁ গীতৰ কথাৰ লগত এক হৈ যায়। ডঃ হাজৰিকাৰ গানৰ এটা অভিনৱ আৰু সোৱাদ লগা কৌশল হ'ল যে, তেওঁ গানৰ মাজে মাজে কথা ক'বলৈও আৰম্ভ কৰে। এই গতিশীল ৰীতিটো তেওঁ পল ৰ'বছনৰ পৰা আহৰণ কৰা বুলি কৈছে।

সংগীতত তেওঁৰ এই প্ৰখ্যাতিৰ গুৰিতে তেওঁ জ্যোতিপ্ৰসাদৰ নামটি উল্লেখ কৰিছে। ভাৰতীয় শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ ব্যাকৰণ জ্ঞান বংশীলাল পাণ্ডেৰ পৰা আহৰণ কৰিছিল বুলি কয়। ১৯৩৬ চনত তেওঁ বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাৰ গীত 'উলাহৰে নাচি-বাগি হলি বিয়াকুল' গাইছিল। ১৯৩৯ চনত তেওঁ প্ৰথমবাৰৰ বাবে কলিকতা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত তেওঁৰ পিতৃ নীলকান্ত হাজৰিকাৰ ৰচিত

সংগীত—'অ' মইনা কেতিয়া আহিলি তই' পৰিৱেশন কৰিছিল। চৈধ্য বছৰ বয়সতে জ্যোতিপ্ৰসাদে 'ইন্দ্ৰমালতী', 'জয়মতী', আৰু 'শোণিত কুঁৱৰী'ত গান গোৱাইছিল।

'ইন্দ্ৰমালতী'ত 'বিশ্ব বিজয়ী ন জোৱান' গাই ডঃ হাজৰিকাই জনমানসত বিশেষভাৱে প্ৰৱেশ কৰিছিল। এই সময়তে ৰচিছিল প্ৰখ্যাত গান—'অগ্নি যুগৰ ফিৰিঙতি মই।' তেওঁৰ প্ৰথম গ্ৰামোফোনৰ ৰেকৰ্ড দুখনৰ এখনৰ গীত দুটা হৈছে—'কাষতে কলচী লৈ' আৰু 'উলাহতে নাচি বাগি'। আনখন ৰেকৰ্ডৰ গীত দুটা—'কোন কলীয়াই' আৰু 'আজলী হিয়াৰ মাজে।' ১৯৪৮ চনৰ পৰা তেওঁ আজি পৰ্যন্ত অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰতো গান গাই আছে।

সাহিত্য আৰু সাংবাদিকতাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ এতিয়ালৈ প্ৰবন্ধ সংকলন সুন্দৰৰ ন দিগন্ত, সুন্দৰৰ সক বৰ আলিয়েদি, সময়ৰ পখী ঘোঁৰাত উঠি আৰু গীতি-সংকলনৰ ভিতৰত জিলিকাব লুইতৰে পাৰ, সংগ্ৰাম লগ্নে আজি, আগলি বাঁহৰ লাহৰি গগনা, বহ্নিমান ব্ৰহ্মপুত্ৰ আদি প্ৰকাশ কৰিছে। কাকত-আলোচনীৰ ভিতৰত নিউ ইণ্ডিয়া, গতি, বিন্দু, আমাৰ প্ৰতিনিধি আৰু প্ৰতিধ্বনি সম্পাদনা কৰিছে।

ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰলৈ আহি তেওঁ নাওবৈচা সমষ্টিৰ এবাৰ বিধায়ক আৰু ১৯৭১ চনত লোকসভাৰ মধ্যকালীন নিৰ্বাচনৰ প্ৰাৰ্থী হৈ পৰাজিত হয়।

১৯৯৩ চনত ডঃ হাজৰিকাক ১৯৯২ চনৰ বাবে ভাৰতৰ চলচ্চিত্ৰ জগতৰ সৰ্বোচ্চ সন্মান 'দাদা চাহেব ফালকে বঁটা'ৰ নিচিনা বিৰল সন্মানেৰেও সন্মানিত কৰাত অসমবাসী গৌৰবান্বিত হৈ পৰিছে। ক'বলৈ গ'লে, এই বঁটা তেওঁৰ সমস্ত জীৱনৰ কলা সাধনাৰ এক ডাঙৰ স্বীকৃতি বুলিব পাৰি। এই বঁটা ভাৰতৰ 'ফৰ দা আউট ষ্টেণ্ডিং কন্ট্ৰিবিউচন টু দা কজ অব ইণ্ডিয়ান চিনেমা'ৰ বাবে প্ৰতি বছৰে আগবঢ়োৱা হয়। ১৯৬৯ চনত এই বঁটা প্ৰথম লাভ কৰে দেৱীকা ৰাণীয়ে। তাৰ পিছত বি-এন সৰকাৰ, পৃথ্বিৰাজ কাপুৰ, পংকজ মল্লিক, সুলোচনা (ৰুবী মেয়াৰ্চ), বি-এন ৰেড্ডি, ধীৰেন গাংগুলী, কানন দেৱী, নিতিন বোস, ৰাইচাঁদ বড়াল, সোহৰাব মোদী, পি জয়ৰাজ, নৌশাদ আলি, এল. ভি প্ৰসাদ, দুৰ্গা খোটে, সত্যজিৎ ৰায়, ভি শান্তৰাম, বি নাগি ৰেড্ডী, ৰাজকাপুৰ, অশোক কুমাৰ, লতা মংগেশকাৰ, এ. নাগেশ্বৰ ৰাও, ভালজী পেন্ধাৰকৰ আদিয়ে লাভ কৰে। ধুন্দিৰাজ গোবিন্দ ফালকে অৰ্থাৎ দাদা চাহেব ফালকে, যাৰ চিনাকি ভাৰতীয় কাহিনী চিত্ৰৰ প্ৰথম নিৰ্মাতাৰূপে। তেৱেঁ ১৯১৩ চনৰ ৩ মে' তাৰিখে বহু ত্যাগ স্বীকাৰ কৰি ভাৰতত প্ৰথমখন কাহিনী চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰি উলিয়াইছিল। ১৯৬৯ চনৰ পৰা সৰ্বভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰৰ ৰাষ্ট্ৰীয় বঁটা প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ লগতে এই

চনৰ পৰাই এইজন দাদা চাহেব ফালকেৰ নামত 'দাদা চাহেব ফালকে বঁটা'ও প্ৰদানৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰা হয়। ১৯৯৩ চনৰ ৫ মে' তাৰিখে নতুন দিল্লীত অনুষ্ঠিত এক গাম্ভীৰ্যপূৰ্ণ অনুষ্ঠানত ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতি ডঃ শংকৰদয়াল শৰ্মাৰ হাতৰ পৰা ডঃ হাজৰিকাই এই বঁটা গ্ৰহণ কৰে। এই বঁটা লাভ কৰাৰ পিছত, তেওঁৰ মনৰ প্ৰতিক্ৰিয়া সম্পৰ্কে জানিবলৈ লগ কৰোঁতে ডঃ হাজৰিকাই আমাক কয়, "এই সন্মানে মোক সমাজৰ প্ৰতি নিজৰ দায়বদ্ধতা বঢ়োৱা বুলি ভাবিছোঁ। মই সদায় চেষ্টা কৰিম যাতে আমাৰ সংস্কৃতিয়ে বিশ্বত আগ স্থান লাভ কৰি, আমাৰ জাতীয় তথা দেশীয় গৌৰৱ বিশ্ববাসীৰ মাজত ঘোষিব পৰাকৈ সামৰ্থ্যতা লাভ কৰিব পাৰে।"

ডঃ হাজৰিকাৰ জন্ম ১৯২৬ চনত, শদিয়াৰ এখন আদি গাঁৱত। পিতৃ নীলকান্ত হাজৰিকা আৰু মাতৃ শান্তিপ্ৰিয়া হাজৰিকা। তেওঁলোকৰ দহোটা সন্তান। ডঃ হাজৰিকা পিতৃ-মাতৃৰ প্ৰথম সন্তান। বাকী কেইগৰাকী হৈছে —অমৰ হাজৰিকা, প্ৰবীণ হাজৰিকা, সুদক্ষিণা শৰ্মা, নৃপেন হাজৰিকা, বলেন হাজৰিকা, কবিতা বৰুৱা, স্তুতি পেটেল, জয়ন্ত হাজৰিকা, সমৰ হাজৰিকা। নীলকান্ত হাজৰিকাৰ আচল ঘৰ আছিল নাজিৰাৰ আমোলাপট্টিত। শান্তিপ্ৰিয়া হাজৰিকা গুৱাহাটী ভৰলুমুখৰ জীয়ৰী। চাকৰিৰ দায়িত্বত নীলকান্ত হাজৰিকাই শদিয়া, ধুবুৰী, তেজপুৰ, গুৱাহাটী আদি বিভিন্ন ঠাইত ঘূৰি ফুৰিব লগা হৈছিল। ডঃ হাজৰিকাই তেওঁৰ সংগীতপ্ৰাণ মনটো শৈশৱতে ঘৰখনৰ পৰাই লাভ কৰিছিল। পিতৃ-মাতৃৰ উপৰিও মোমায়েক আৰু মাহীয়েক আদিয়ে সংগীতৰ অনুশীলন কৰিছিল আৰু সেই প্ৰভাৱ শৈশৱতে তেওঁৰ ওপৰতো পৰিছিল। তেওঁৰ পিতাক শিক্ষক, ধুবুৰীৰ বিদ্যালয়সমূহৰ উপ-পৰিদৰ্শকৰ পিছত তেজপুৰলৈ মাটিৰ হাকিম হৈ আহে, বাণ ৰজাৰ এই শোণিতপুৰেই ডঃ হাজৰিকাক শিল্পী জীৱনৰ বৰ ভেটি গঢ়ি দিয়ে। তেজপুৰত থকা সেই সময়ছোৱাতে তেওঁ সান্নিধ্য লাভ কৰিছিল অসমীয়া সংস্কৃতি জগতৰ প্ৰবাদপুৰুষ ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাক, কলাগুৰু বিষ্ণু ৰাভাক, নটসূৰ্য ফণী শৰ্মাক।

ডঃ হাজৰিকাই শৈশৱৰ শিক্ষা লাভ কৰিছিল গুৱাহাটীৰ ভৰলুমুখৰ প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ পৰা। তেজপুৰ গৱৰ্ণমেণ্ট হাইস্কুলৰ পৰা ১৯৪০ চনত প্ৰৱেশিকা, ১৯৪২ চনত কটন কলেজৰ পৰা ইণ্টাৰমিডিয়েট, ১৯৪৪ চনত বেনাৰচ হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা স্নাতক আৰু ১৯৪৫ চনত ৰাজনীতি বিজ্ঞানত স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰে। 'Rois of Mass Communication in India's Adult Education' বিষয়ত অধ্যয়ন কৰি আমেৰিকাৰ কলম্বিয়া বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা 'ডক্টৰেট' উপাধি লাভ কৰে। তেওঁ শ্ৰীপ্ৰিয়ম্বদা পেটেলৰ

(প্ৰিয়ম হাজৰিকা) লগত বিবাহপাশত আবদ্ধ হয়। এতিয়া তেওঁ থাকে কেনাডাত। তেওঁলোকৰ পুত্ৰ এজন। তেওঁ থাকে নিউয়ৰ্কত। ডঃ হাজৰিকাই কিছুদিন বি-বৰুৱা কলেজ আৰু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়তো অধ্যাপনা কৰিছিল। ১৯৪৮ চনত গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠা হোৱাত, উক্ত অনুষ্ঠানৰ সৈতে তেওঁ জড়িত হৈছিল। ডঃ হাজৰিকাৰ সেৱা আজি বহুমুখী।

ডঃ হাজৰিকাই বৰ্তমানৰ দুৰ্যোগপূৰ্ণ আৰু এনাজৰীত ঘুণ লগা অসমখনক এক সমন্বয় বাহিনীৰ দ্বাৰা নতুনকৈ গঢ়াৰ বৃহৎ পৰিকল্পনাৰ কথা উল্লেখ কৰা আমি লক্ষ্য কৰিছোঁ। তেওঁ প্ৰস্তুত কৰা সেই পৰিকল্পনাটোৰ সম্পৰ্কত কয়—"মই আজি এহেজাৰ যুৱক-যুৱতী, সাহিত্য-কৰ্মী, সংস্কৃতি-কৰ্মী বিচাৰিছোঁ—এটি বাহিনীৰ বাবে। এই এহেজাৰ স্বেচ্ছাসেৱক, সেৱিকা, সকলো জাতি-ভাষা-গোষ্ঠীৰ আৰু জনগোষ্ঠীয় সাহিত্য সভাৰ সৈতে জড়িত লোক হ'ব লাগিব। যেনে বড়ো সাহিত্য সভা, মিচিং সাহিত্য সভা, কাৰ্বি সাহিত্য সভা, নেপালী সাহিত্য সভা, মণিপুৰী সাহিত্য সভা, ৰাভাৰ সাহিত্য সভা প্ৰমুখ্যে আন আন ভাষা-গোষ্ঠীৰ পৰা আহিব লাগিব এই বাহিনীৰ কৰ্মীবৃন্দ। আজিৰ পৰা এটা বছৰ, অসমৰ মানচিত্ৰখন চাই সমন্বয়ৰ কৰ্মশালা য'তেই লাগে বুলি চিহ্নিত হয় তাতেই কৰ্মশালাৰ ছাউনী পাতি ভাষা সমন্বয় মঞ্চই কাম ত্বৰান্বিত কৰিব পাৰিব—সাহিত্য সৃষ্টিৰ মাজেৰে। আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নৰ প্ৰকল্প যেনে—কৃষি পাম, কুটীৰ শিল্প, ক্ষুদ্ৰ জলসিঞ্চন প্ৰকল্প আদিৰ ওচৰতে যদি পোৱা হয়, সেই সেই স্থানৰ নিকট স্থানত সাহিত্য কৰ্মশালা পাতি কবিতা কৰ্মশালা, লোক-সাহিত্য কৰ্মশালাৰ পৰিকল্পনা ল'ব পাৰিব। কৌটিকলীয়া এনাজৰী, য'তেই ছিগি যাব খুজিছে তাতে পুনৰ্নিৰ্মাণ কৰিবলৈ তালৈকে আন্তৰিকতাৰে দৌৰি যাব এই বাহিনী। প্ৰতি স্বেচ্ছাসেৱক-সেৱিকাৰ মন হ'ব লাগিব উদাৰ—সমন্বয়ৰ জৰী সবল কৰাৰ অৰ্থে সকলো প্ৰকাৰৰ দলগত ৰাজনৈতিক আৰু সাম্প্ৰদায়িক চিন্তা আৰু স্বাৰ্থৰ উৰ্ধত থাকি কাম কৰিবলৈ সাজু থাকিব লাগিব এই বাহিনী —জীৱনৰ স্ৰোত বন্ধ কৰি দিয়া ৰাজনৈতিক বিস্ফোৰণ বা ৰাজনৈতিক 'বন্ধ' অথবা কাৰ্ফুৰ কবলৰ পৰা ভয়াবহ স্থানতো আমাৰ এই বাহিনীয়ে শিশুক দুগ্ধ বিতৰণকাৰী বা ৰে'ডক্ৰছৰ দৰে মুমূৰ্ষুজনক নিশ্বাস ওভতাই দিয়াৰ দৰে নিস্বাৰ্থ সেৱা কৰাৰ দৃষ্টিভংগী থাকিব লাগিব—এনে এক পৰিস্থিতিত—

সুখ নাই দুখ নাই
একো যেন নাই।
হাঁহি নাই
চকুৰো অশ্ৰু শুকায়।।

নৈ আছে পানী নাই
সৰু বৰ ঢৌ নাই
জীয়াই থকাৰ নাই
অকণো জোৱাৰ
ঘড়ীৰ কাটা নাই
সময়ৰ গতি নাই
সময়ে বগৰাব নোৱাৰে হেঙাৰ,
সময়ত দেখো আজি
ভাগি ছিগি যায়।।
এই ভয়াবহ ক্ষণে
নিহত প্ৰতিজনে
গলি যোৱা আইনাত
মুখবোৰ চায়
কাৰ নীতি কেনি যায়
পৰিণতি একো নাই
মৃত্যুৱে দিনে-ৰাতি
পাশা খেলি যায়,
সুন্দৰতা আজি অসমতে পলায়।।

এই বাহিনীৰ নামকৰণ কৰিছো—সমন্বয় বাহিনী—এই সমন্বয় বাহিনীৰ দৃষ্টিভংগী হ'ব—মানৱতাবাদ আৰু শান্তি

অস্ত্ৰ হ'ব জি ইউ এন্ GUN নহয়—

নিঃসন্দেহে অসমীয়া সংগীত জগতৰ প্ৰবাদপুৰুষ, অসমীয়া কলাৰ আৰ্হি-পুৰুষ ডঃ হাজৰিকাৰ এই সামাজিক প্ৰাণটো নিষ্কলুষ, স্বচ্ছ, স্বাৰ্থশূন্য। এনে সেৱাকে ডঃ হাজৰিকাই নিজে নামকৰণ কৰিছে 'সঁচা উদাৰতা'ৰূপে।

'যিমানে বিলাই দিবা
সিমানে মহান হবা
তাৰে নাম সঁচা উদাৰতা।'

আজি এই মুকুতা মালাধাৰিকে ওলোটাই ডঃ হাজৰিকাকে আমি পিন্ধাই দিবলৈ ওলাইছো। তাৰে নাম থলো, উদাৰতাৰ অন্য নাম ডঃ ভূপেন হাজৰিকাৰূপে।

হেমেন হাজৰিকা

১৯৪৭ চনৰ কথা।

এজন গায়কে কলিকতাৰ গ্ৰামোফোন কোম্পানী চেনোলাত কেইটিমান গীত বাণীবদ্ধ কৰি ঘৰলৈ উভতি আহোতে ঘৰৰ মানুহে তেওঁ কি গীত বাণীবদ্ধ কৰিলে জানিবলৈ বিচৰাত 'চেনাই' শব্দটো ধৰি বাণীবদ্ধ কৰা এটা গীতৰ কথা ক'বলৈহে পালে, লগে লগে ডেকা গায়কজনক পিতাকে এটা 'বাঘ ঢকা' লগালে। তেওঁলোকৰ গায়ন-বায়ন পৰিয়ালটোত ল'ৰাই 'চেনাই' শব্দটোৰ দৰে কিবা এটা যেন পাতল আৰু শালীনতাহীন শব্দ মুখত উচ্চাৰণ কৰাত তেওঁ সহ্য কৰিব পৰা নাছিল। শব্দটিৰ বাবে ল'ৰাটিক তেনেকৈ মৰাত মাকৰ বেজাৰৰ সীমা নাছিল। মাকে শব্দটিৰ ব্যাখ্যা দাঙি ধৰি কৈছিল যে, 'চেনাই' মানে 'চেনেহ'হে। এই ঘটনাৰ সাতদিনৰ মূৰৰ কথা। উজান বজাৰৰ 'চিটী ষ্টুডিঅ'ত ৰেডিঅ' শুনিবলৈ গুৱাহাটীৰ চাৰিওফালৰপৰা লোকেৰে ভৰি পৰিছিল। তালৈ প্ৰায়ে আহিছিল লোকপ্ৰিয় বৰদলৈ, সিদ্ধিনাথ শৰ্মা, হেম বৰুৱা আদি। সেই সময়ত গুৱাহাটীত পাঁচটা ৰেডিঅ'হে হিচাপ পোৱা যায়। সেই দিনাৰ ৰেডিঅ'ৰ মুখত 'চেনাই' শব্দৰ প্ৰয়োগত অসন্তুষ্ট হোৱা অভিভাৱকজন (তেওঁ অৱশ্যে এই ৰেডিঅ'ৰ নিয়মিত শ্ৰোতা) আৰু এই শব্দ প্ৰয়োগৰ বাবে 'বাঘ ঢকা' খোৱা যুৱকজনো উপস্থিত আছিল। যুৱকজনে ষ্টুডিঅ'ৰ 'ডাৰ্ক ৰুম'ত ৰেডিঅ' শুনিবলৈ বহিছিল। এনেতে কলিকতাৰ পৰা পৰিবেশিত পঞ্চান্নিশ

মিনিটৰ অসমীয়া অনুষ্ঠানটি আৰম্ভ হ'ল। অনুষ্ঠানটিত বাজি উঠিল কলিকতাত বাণীবদ্ধ কৰি আহি পিতাকৰ বাঘ ঢকা খোৱা যুৱকজনৰ সংগীতকেইটি। গান কেইটি শুনি মানুহখিনিয়ে বৰ গৌৰৱবোধ কৰিলে আৰু যুৱকজনক শলাগিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু সেই সময়ত যুৱকজনৰ পিতৃ তল মূৰকৈ আছিল আৰু যুৱকজন আছিল ডাৰ্ক ৰুমত চকুলো টুকি।

এনেদৰে সংগীত জীৱনৰ পাতনি মেলা গায়কজনেই হ'ল হেমেন হাজৰিকা। আজি এইজন হেমেন হাজৰিকা অবিহনে অসমীয়া সংগীতৰ ইতিহাস ৰচিত হ'ব নোৱাৰে।

'এই পৃথিৱীৰ নাট ঘৰত
মই হেনো ভাৱৰীয়া'

এই সংগীতটিয়ে হাজৰিকাৰ জীৱনত অকল বিজয় গৌৰৱেই ঘোষণা কৰা নাই, এই সংগীত অসমীয়া গীত মাইলৰ খুটিৰূপেও স্মৰণীয় হৈ ৰ'ব। তেওঁৰ শত-সহস্ৰ সুৰ, কণ্ঠ আৰু গীতে অসমীয়া সংগীতক বাৰেৰঙী কৰিছে, বলিষ্ঠ কৰিছে অসমীয়া সংগীতৰ মণি কোঠা। তেওঁ এতিয়ালৈকে দুহেজাৰৰ অধিক গীত ৰচনা কৰিছে, প্ৰায় পাঁচ হাজাৰ গীত পৰিৱেশন কৰিছে আৰু আঢ়ৈ কুৰিখনৰো ওপৰ গীতি আলেখ্য প্ৰণয়ন কৰিছে। 'দোকমোকালি' আৰু 'ডাকোৱাল'– তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত দুখন পূৰ্ণাংগ নাটক। ঊষা পৰিণয় আৰু গীতি-ৰামায়ণ– তেওঁৰ মঞ্চসফল গীতি নৃত্য-নাট।

'আমি হ'ম হ'মেই সফল'

বিশ্ব বিশ্ৰুত গায়ক পল' ৰবছনৰ "We shall over come one day"ৰ অনুবাদমূলক এই গীতৰ বাবে ভাৰতৰ চৈধ্যটা ভাষাৰ ভিতৰত হাজৰিকাই প্ৰথম স্থান লাভ কৰি খ্যাতি লভিছে।

গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ সঞ্চালক উবেদুৰ লটিফ বৰুৱাৰ অনুৰোধ ক্ৰমে হাজৰিকাই জৱাহৰলাল নেহৰুৰ মৃত্যু তিথিত যি সংগীত ৰচনা কৰি অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত পৰিৱেশন কৰিছিল, সেই সুৰ আৰু গীত চিৰন্তন।

'এই লোহিত কাবেৰি সিন্ধু গংগা
বৈ যায় যায় বৈ
তাৰ লহৰে লহৰে চহৰে নগৰে
কৈ যায় যায় কৈ।'

মহামানৱ মহাত্মা গান্ধীৰ মৃত্যু তিথিত গোৱা সংগীতটিও আজিও আমাৰ কাণত বাজে–

'শতিকাৰ এটি মিঠা কবিতা
মহা বিশ্বৰ মহা গান।'

বনগীত আৰু আধুনিক গীতত হেমেন হাজৰিকাৰ যি খ্যাতি, তেনেদৰে বিহুগীততো হাজৰিকাৰ তুলনা পাবলৈ নাই। তেওঁ আমাৰ ৰাগতিসাহোন বিহু গীতক ভাৰততে নহয় বিশ্বত তুলিছে। মাৰ্ঘেৰিটাৰ পৰা পঞ্চাশ কিলোমিটাৰ পৰ্যন্ত ভিতৰুৱা গাঁও ফাকিয়াল জনজাতি আৰু অন্যান্য জনজাতিৰ মাজত সোমাই তেওঁ সেইসকল লোকৰ মুখৰ পৰা বুটলি আনি বিশ্বত বিলোৱা বিহুগীতৰ মুকুতা পাহবোৰ কাৰ অপৰিচিত? তাৰ সুৰ জানো আমি পাহৰিম—

'তোক দেখি মোৰ গা
জিন জিন জান জান
সিৰ সিৰ সাৰ সাৰ
পিৰ পিৰ পাৰ পাৰ কৰে।'

* * *

'পীৰিতি পীৰিতি পীৰিতি
পীৰিতি মিঠা পকা দৈ।'

* * *

'চকলা টেঙাটি অকলে নেখাবি
মোকো এচকলা দে
ৰঙা গড়াৰ তললৈ
অকলে নেযাবি
মোকো ঐ লগতে নে।'

* * *

'এজাৰ ফুলা দেখি
বেজাৰ কিয় কৰ
কিয় মনে মাৰি থাক
মোৰ চেনাই ঐ
আছেনে মোলৈ
তোলৈ যিটো মোৰ চিত।'

* * *

'চঞ্জিনা ফুলৰ পাহে পাহে
কোননো আহে লাহে লাহে

ওৰণি-বাৰণি একোৱে নাই
এইজনী মোৰ বহাগী বাই।'

তেওঁ বিভিন্ন পৰিস্থিতিত আৰু পৰিবেশত গীত ৰচিছে আৰু গাইছে। সেইবিলাক একো একোটা বহল আৰু বিস্তৃত কাহিনীয়েই হ'ব। দৰিদ্ৰতাও তেওঁৰ সংগীত জীৱনৰ হেঙাৰ হৈছিল। কিন্তু তাৰ মাজতে তেওঁৰ সংগীত প্ৰাণটো জিলিকি থাকিল। কোনো এক বিহুৰ বতৰৰ নিজৰ সন্তানক বিহুৰ বাবে এপদ বস্ত্ৰ উপহাৰ দিব নোৱাৰাৰ বেদনাত লিখিছিল—

'অ' চিকুণ বিহুটি
সাজি কাচি আজি নাবিহি
মোৰ ভাল লগা নাই
দেহা সুত পৰা নাই
মনটিও চোন নিলে উৰুৱাই কোনোবাই।'

তেওঁ গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত ১৯৪৮ চনৰ পৰা ১৯৮৪ চনলৈ বিভিন্ন পদ-মৰ্যাদাত কাম কৰিছিল। এই সময়ছোৱাৰ ভিতৰত তেওঁ পুৰুষোত্তম দাস, সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱা, ফণী তালুকদাৰ, নাৰায়ণ বেজবৰুৱা, চৈয়দ আব্দুল মালিক, বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকন আদিৰ নিচিনা অনেক গুণী-জ্ঞানীৰ লগত কাম কৰাৰ সুবিধা পাইছিল। তেওঁ অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত ঘোষকৰূপে সোমাই ষাঠিৰ দশকত 'মিউজিক কম্পোজাৰ' ৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিছিল। গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ 'গীতি মালিকা' অনুষ্ঠান হাজৰিকাৰে সৃষ্টি। অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ লগত জড়িত থকা কালছোৱাত তেওঁ অবিভক্ত অসমৰ পৰ্বতে-কন্দৰে, গাৱেঁ-ভূঞেঁ ঘূৰি বহুতো থলুৱা আৰু জনজাতীয় লোকৰ মুখৰ পৰা সংগীতৰ আপুৰুগীয়া সুৰবোৰ সংগ্ৰহ কৰি তাক সংৰক্ষিত কৰিছে। সুৰ বিচাৰিছিল নেফা, মণিপুৰ, নগালেণ্ড, খাছীজয়ন্তীয়াত, সুৰ বিচাৰিছিল বৰপেটাৰ উল্টা পুৰাণৰ, দুৰ্গাবৰী গীতৰ, ৰাম আতাৰ, জিকিৰ-জাৰিৰ, গোৱালপাৰাৰ ভৈতালীৰ, ৰাভা ভাইসকলৰ মাটিয়া চোত মাটিয়াত। এই গীতবোৰ জনপ্ৰিয়ও হৈছিল। তেনে এটা সংগ্ৰহ কৰা মনপা সুৰৰ গীত সুগায়িকা দীপালী বৰঠাকুৰৰ কণ্ঠত তোলা হৈছিল—

'কাচোন মতি নদী খনি
নাচি নাচি নাচি বয়।'— বুলি

লোক-গীত সংগ্ৰহৰ প্ৰেৰণা তেওঁ অৱনী কুমাৰ দাসৰ পৰাও লাভ কৰিছিল।

আমি এই যশস্বী গায়ক গৰাকীক তেওঁৰ গুৱাহাটীৰ হেঙ্গিভিলাৰ ঘৰত লগ কৰোঁতে, সংগীত সম্পৰ্কে তেওঁ আমাক নানা কথাই কৈছিল। গীত

সম্পৰ্কীয় এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ কৈছিল যে, তেওঁ অনুপ্ৰাসবিহীন গান ৰচনা কৰিবিলৈ ভাল নেপায়। তেওঁৰ মতে তেনে গীতৰ সুৰ ভাগে, মন ভাগে, ছন্দত যতি পৰে। আধুনিক গীতৰ ব্যাখ্যা বিচৰাত তেওঁ কয়– ‘সুৰে স্থিতি ল’ব পৰাকৈ সহজ-সৰল মিঠা ভাষাৰে, ভাবিলে ছবি ছবি লগা কবিতা ছন্দেৰে, মধুময় গতিৰে, উচ্চাৰিত অৰ্থপূৰ্ণ শব্দক আৰু অৰ্থময় কৰি সুৰৰ এনাজৰীৰে গীতৰ মালাধাৰিক কোনো সাধকৰ কণ্ঠত শোভিলেহে, ভাষা জননীক সেৱিলেহে আধুনিক গীতে আশীৰ্বাদ পাব’” সুগায়ক-গায়িকা হ’বলৈ কেনে গুণৰ প্ৰয়োজন বুলি জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়– “মূল ভেটিটো মজবুত দৃঢ় নহ’লে যেনেকৈ ওখ সুন্দৰ অট্টালিকা এটাৰ সৃষ্টি নহয়– তেনেকৈয়েই সংগীতৰ ভেটিটোও সুদৃঢ় নহলে সংগীতৰ উৎকৰ্ষ সাধন হ’ব নোৱাৰে। ইয়াৰ বাবে লাগে অধ্যয়ন, অনুশীলন, একগ্ৰতা আৰু আন্তৰিক নিষ্ঠা। আৰোহণ– অৱৰোহণৰ বাবে স্বৰৰ ওপৰত শ্ৰুতিৰ ওপৰত গায়ক-গায়িকাৰ দক্ষতা নিৰ্ভৰশীল যাৰ বাবে লাগে শ্বাস-প্ৰশ্বাসত শক্তিৰ সাধন বৰ্তন আৰু পৰিবৰ্তন।” বৰ্তমান তেওঁ আমাৰ অসমীয়া সংগীতত কিছুমান বিসংগতি দেখাৰ কথা আক্ষেপ কৰি কয়– “কুৰুৱা ‘বা’ বৈ আহি নব্বৈ দশকত বৈ আছে। পশ্চিমীয়া যন্ত্ৰ সংগীতেৰে পুষ্ট হৈ উটৰ পিঠিত উঠি তুষ্ট হৈছে কণ্ঠিত শিল্পীবৃন্দ। পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছে হিন্দী বোলছবি, দূৰদৰ্শন, আকাশবাণী, কেছেট আৰু নিশাটোতে কুবেৰ হোৱা নৃপ-নৃপতি, অশালীন যৌৱনৰ বান-বাৰিষাৰ উত্তাল তৰংগ ৰাশিয়ে। হেঁচা মাৰি ধৰা যান্ত্ৰিক যন্ত্ৰই চেপা মাৰি ধৰিছে কোনো কোনো সু-গায়ক-গায়িকাৰ কণ্ঠ। কি গাইছে, কৈছে বা ক’ব খুজিছে একো নুশুনি নুবুজি। গাভৰুৰ নখৰ বং সলনি হোৱাৰ দৰেই ছন্দই উজুটি খাইছে নিশাৰ ভৰ দুপৰীয়া। ৪+৪ বিত ৩+৩ মাইনৰ C চাৰল্স F ছেভেনৰ প্ৰকোপত অজ্ঞতাত দাদৰা বাহাৰ্বা ত্ৰিতালে তাল ফাল খাইছে নতুন কৌশলৰ তাণ্ডৱত। অস্থায়ী অন্তৰা সঞ্চাৰী আভোগে, সম্ভোগ বিচাৰি হাবাথুৰি খাইছে। বতৰৰ ফুলৰ দৰেই পলক কৰে আহিয়ে মৰহে, নাহৰ আৰু বকুলৰ দৰে নহয়। আভুৱা ভৰা হৈছে পৃষ্ঠপোষকক, আধুনিক গীতক, সুৰক, গীতিকাৰক আৰু কোটিকলীয়া সাংস্কৃতিক।” তেওঁ কয়– ‘সত্তৰৰ দশক মানৰপৰা অসমীয়া আধুনিক গীতে লয়-লাস এৰি ওভত গোৰে নাচিছে, হাঁহিছে নে কান্দিছে? আপোনাক পাহৰি অনুকৰণীয় বিজতৰীয়া তাণ্ডনিৰে উথপ্ থপ্ লাগিছে। কি কৰিলে কাকিনী তামোল পাৰিব পাৰি তাৰেই প্ৰতিযোগিতাত খেনো কোঙা আৰু খেনো বেঙা হৈছে। নাচিব নেজানি চোতালখন আওগৰীয়া বুলি সান্ত্বনা লৈছে। সময়ৰ কুৰুৱা বতাহে শ্ৰীময়ীৰ ওৰণি, আচলৰ কাচলি উৰুৱাব নোৱাৰিলেও অহৰহ আখৰা কৰিছে খোপনি ল’বলৈ। কিন্তু নাজানে পলসুৱা পথাৰত খোপনি ল’বলৈ। কলগুৰ

পিছল ওখ গৰা উঠিবলৈ নামিবলৈ হ'লে হাড়ে-হিমজুৱে অসমীয়া হ'ব লাগিব। বনগীত, বিহুগীত, ভাটিয়ালী, বৰগীত, টোকাৰী-চপয়ক বুকুৰ পাজৰত লৈ চাকি চাকি যা তাকি তাকি চা। পিটিকাখনৰ বৰ জুতি উঠিব। শ্ৰীময়ী যুগৰ অন্ত পৰা নাই আৰু নপৰেও।"

বৰ্তমান আধুনিক গীতক সজীৱ কৰাৰ এক ইংগিত দি তেওঁ কয়, "আধুনিক গীত বৰ সাময়িকী। ইয়াক সজীৱ কৰিবলৈ হ'লে গীতৰ বাছনি কৰিব অন্তৰ দৰ্শন, অধ্যয়ন আৰু উপস্থাপনত শিল্পীৰ গধুৰ দায়িত্বৰ কথা দোহৰাৰ এয়াই সময়। নহ'লে অসমীয়া আধুনিক গীত জীয়াই থাকিব, আমনি লগালে।"

গায়ক, গীতিকাৰ, সুৰকাৰ হেমেন হাজৰিকাৰ জন্ম ১৯২৬ চনত, উত্তৰ গুৱাহাটীৰ ৰজাদুৱাৰ অঞ্চলত। পিতৃ আছিল ৰামেশ্বৰ হাজৰিকা আৰু মাতৃ আছিল' বিদ্যাৱতী হাজৰিকা। বিদ্যাৱতী হাজৰিকা এগৰাকী শিক্ষয়িত্ৰী আৰু সুকণ্ঠী গায়িকাৰূপে সেই সময়ত প্ৰসিদ্ধ আছিল। হাজৰিকাই সংগীতপ্ৰাণ মনটো মাকৰ পৰাই বিশেষকৈ লাভ কৰিছিল।

হেমেন হাজৰিকাই শেষ বয়সলৈকে সংগীত সাধনা তথা সংগীত শিক্ষকতা কৰিছিল। তেওঁ অকল এজন ব্যক্তি নহয়, তেওঁ যেন নিজেই এটি সংগীতানুষ্ঠানহে। তেওঁ নতুনকৈ ৰচা এটি বিহুসুৰীয়া গীত আমাক শুনাইছিল। গীতটি আছিল—

সোণৰ জখলাৰে
স্বৰ্গদেউ নামিলে
সোণ সৰগৰ পৰা
চেলেং চাপকণ
মথুৰা পাগ্‌ৰিৰে
চিক্ মিক্ চিক্ মিক্ ভোটাতৰা
চাই থাক চাই থাক নিলগৰপৰা।
ডা-ডাঙৰীয়াই আঠু লৈ শোভিছে
চোৰঁৰৰ ঝিক্ মিক্ বা'
জাকবাং গুৱাৰে মহ মহীয়া গোন্ধ
উতাল কৰিছে গা
ৰংমন ৰঙিলীৰ তং নাইকিয়া
মৰিছে দুৰৰি ডৰা।

ইনো কিনো বিহু
ডেকা-বুঢ়া গাভৰু
পিৰথিৱী গুম গুম কৰে
শেন যুঁজ ম'হ যুঁজ
হাতীৰ সেদাউৰিত
বুকুৰে কাঁচটি লৰে নে সৰে?
ৰংমন ৰঙিলী খোপনি নেৰিবি
ৰংপুৰ ৰঙেৰে ভোগজৰা
এইখন বাকৰিত মাকৰি ঘিলাটি
টাকুৰি ঘূৰাদি ঘূৰে,
মঘাই মালিতা
আওবাই গাই যা
বুকুৰে পাজৰিৰপৰা।

১৯৯২ চনৰ ২৪ মে'ৰ দিনা সুৰ-সাধক হেমেন হাজৰিকাক আমি চিৰ দিনলৈ হেৰুৱাব লগাত পৰোঁ।

মুকুল বৰুৱা

আই তোক কিহেৰে পূজিমে
আই তোৰ চৰণে দুখানি
আই কিহেৰে পূজিমে তোক
আই অ' জীৱন দি পূজিমে তোক।
আই তোৰ মৰমী কোলাতে
আই অ' জনমে লভিলোঁ
আই তোৰ কিহেৰে শুজিমে ধাৰ
আই অ' জীৱন দি শুজিমে ধাৰ।
আই অ' আই শ্যামলী কোলাৰে পাহাৰ-ভৈয়াম
খেলিছোঁ কতনা খেলা
আই তোৰ মৰমবোৰ নিগৰি
আই অ' নৈ হৈ বাগৰে,
আই অ' শান্তিৰ সাগৰেলে' বুলি
আই অ' মহা মিলনলৈ বুলি।

এই গীতটি বাজিলেই আমাৰ মনটি কি ভাল লাগি যায়। শৰীৰৰ ৰন্ধ্ৰে ৰন্ধ্ৰে জাতীয় প্ৰেমৰ বিৰাট খলকনি জাগে। তেতিয়া কিয় জানো, মনটি দৌৰ

মাৰে এজন শিল্পীৰ কাষলৈ। সেই শিল্পীগৰাকীয়েই হ'ল মুকুল বৰুৱা। সুৰ শিল্পী বৰুৱা এই গীতৰ ৰচক আৰু সুৰকাৰ।

মুকুল বৰুৱা অসমৰ আগশাৰীৰ প্ৰধান আৰু সফল সুৰকাৰ কেইজনৰ অন্যতম। এতিয়ালৈকে তেওঁ পাঁচ হেজাৰৰ ওপৰ গীতত সুৰ সংযোজন কৰি সুৰকোঁৱৰ হৈছে। তেওঁ আমাক ক'লে-"অনাতাঁৰ-দূৰদৰ্শন কেন্দ্ৰৰ এজন সুৰকাৰৰূপে স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত গীতিকাৰৰ নানান ভাৱৰ বিভিন্ন ৰসৰ গীতেৰে যুজাৰ খোজা ভাৱৰাজিক সুৰেৰে জীৱন্ত প্ৰাণৱন্ত কৰি তোলাই আছিল মোৰ ধৰ্ম।"

মুকুল বৰুৱাৰ সুৰেই আজি তেওঁৰ জীৱনৰ বাণী। ১৯৬২ চনৰ কথা। তেতিয়া ভাৰত-চীন যুদ্ধৰ পটভূমিত অনাতাঁৰ মন্ত্ৰণালয়ে সৰ্বভাৰতীয় ভিত্তিত সংগীত প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজন কৰিছিল। এই প্ৰতিযোগিতাত অসমৰ গীতে প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰিছিল। – গীতটি আছিল–

'যন্ত্ৰ দে ৰোৱনী ধান দে দাৱনী
অস্ত্ৰ দে কমাৰে কাই।'

এই গীতৰ সুৰ আছিল মুকুল বৰুৱাৰ, গীতৰ ৰচক সাহিত্যাচাৰ্য অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা আৰু গীতত কণ্ঠদান কৰিছিল সংগীত-ঋত্বিক বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকন, বীণা ভাগৱতী প্ৰমুখ্যে শিল্পীসকলে। ১৯৬৮ চনত তেজপুৰত জ্ঞাননাথ বৰাৰ সভাপতিত্বত বহা অসম সাহিত্য সভাৰ পঞ্চত্ৰিংশ অধিবেশনত পৰিবেশিত 'ছন্দ ধ্বনি' বৰুৱাৰ। চিৰ চেনেহী ভাষা জননীৰ বেদীত সাংস্কৃতিক সন্ধিয়া পোন্ধৰ মিনিট জুৰি ঘনবাদ্যৰ সুৰ সমলয়েৰে বিৰাট জনতাৰ কৰতালি আৰু হৰ্ষ-ধ্বনি, বৰুৱাৰ সংগীত জীৱনৰ পৰম সাফল্য বুলিব পাৰি। তাতোকৈ ডাঙৰ কথা, সেই সুৰত উতলা হৈ মঞ্চলৈ উঠি আহি কলাগুৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই কৈছিল–"আজি জ্যোতি (ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ) আৰু মোৰ বহু দিনৰ সপোন, আমাৰ আটাইৰে আশীৰ্বাদপুষ্ট মৰমৰ শিল্পী শ্ৰীমান মুকুলে আমাৰ দুয়োৰে সপোন সফল কৰিলে।" পিছৰ বছৰত তেজপুৰ সাহিত্য সভাই বৰুৱা, সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ গৱেষক-শিক্ষাবিদ গিৰিকান্ত মহন্ত আৰু আন এজন বায়ন গন্ধৰাম বায়নক সম্বৰ্দ্ধনা জনাইছিল।

ডবা, কংগু, বংগু, জাজ, ড্ৰামছেট লৈ 'বিদিম অব লাইফ' ছন্দধ্বনিৰে উৰ্দ্ধমুখী সমাজৰ গতি ছন্দক ছন্দৰ মাজেৰে চোৱাৰ জীৱনেই মুকুল বৰুৱা। মুকুল বৰুৱাই তেওঁৰ সমগ্ৰ জীৱন জুৰি নলিনীবালা দেৱী, পাৰ্বতী প্ৰসাদ বৰুৱা, অম্বিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰী, কেশৱ মহন্ত, নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈ, পুৰুষোত্তম দাস, নৱকান্ত বৰুৱা, লীলা গগৈ, দ্বিজেন্দ্ৰমোহন শৰ্মা আদি অসংখ্য গীতিকাৰৰ গীতত সুৰৰ ছন্দৰ অনুসন্ধান কৰি কটাইছে। নলিনীবালা দেৱীৰ আধ্যাত্মিক,

দেশ-প্ৰেমমূলক অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ যোগে প্ৰচাৰিত সকলোবোৰ গীত আৰু সংগীত-দীপিকা. লক্ষহীৰা দাসৰ 'সুৰ সেতু'ৰ সকলোবোৰ গীতৰ উপৰিও তেওঁৰ অন্যান্য আন ভালেমান গীতৰ সুৰৰ মেৰঘৰ বৰুৱাই সজা। লীলা গগৈৰ দ্বাৰা ৰচিত :

"পৰ্বেতৰ চাঙতে বাজিলে তুৰ্খকণ্ড
ভৈয়ামত বাজিলে ঢোল
আই মোৰ অসমী পৰ্বতে-ভৈয়ামে
বান্ধে চেনেহৰ ডোল।"

এই গীতটিৰো সুৰ বৰুৱাৰ। এই গীতটিৰ ধ্বনি অসমৰ চৌদিশে শুনো। ১৯৯২ চনৰ অসম সাহিত্য সভাৰ আৱিমত্ত ক্ষেত্ৰতো পুনৰবাৰ শুনিলোঁ। লীলা গগৈৰ দ্বাৰা ৰচিত আৰু বৰুৱাৰ দ্বাৰা সুৰাৰোপিত — 'মই মৰুৰ মাজৰ অঘৰী পথিক তুমি মৃগ তৃষ্ণা মোৰ' পঞ্চাশৰ দশকত এই গীতটি গায়ক সুবীৰ মুখাৰ্জীৰ কণ্ঠত জনপ্ৰিয় হৈছিল।

আমাৰ কথাৰ মাজতে নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈৰ নামটো আমি উল্লেখ কৰাৰ লগে লগে বৰুৱাই কয়, "গীতিকাৰ ৰূপে সুৰকাৰৰ সুৰবোৰৰ নানা ৰঙীন মনৰ চিত্ৰবোৰক সুৰকাৰে সুৰৰ ভাষা দি থাকোতেই তাৰ লগে লগে গীতৰ ভাষাৰে লিখি গৈ গীত এটিক প্ৰাণৱন্ত কৰি তোলাৰ যি শক্তি, সেই সৰগীয় শক্তিৰেই তেওঁৰ ভাষা আৰু মোৰ সুৰৰ বহু গীত শ্ৰদ্ধেয় ভূপেনদাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বহু গুণী শিল্পীৰ কণ্ঠত অসমৰ আকাশ-বতাহ আজিও ধ্বনিত হৈ আছে।" এই সম্পৰ্কে এটি গীতৰ তেওঁ আমাৰ আগত উদাহৰণো দাঙি ধৰিলে— "প্ৰথম দিনা বিয়লি পৰত এটি সুন্দৰ ক্ষণত মোৰ আধৰুৱা সুৰৰ শিল্পী মনৰ চিত্ৰখনি দাঙি ধৰিলোগৈ— 'আমাৰ শুৱনি এখনি গাওঁ।' চৌদিশে নীলা পাহাৰৰ শাৰী। পথাৰত সোণালী ধান। পথাৰৰ সোঁমাজৰ আলিয়েদি ৰঙেনে ধুনীয়া ৰঙা কুনুকা আঁৰা এহাল বলধেৰে গাড়ীত মেটমৰা ডাঙৰি লৈ যেন উদাত্ত কণ্ঠেৰে অস্ফুৰন্ত মনোমোহা প্ৰাকৃতিক দৃশ্যাৱলীৰ মাজেৰে গাইছে আৰু পথাৰৰ কাষৰ ধূলি-ধূসৰিত কেঁচা আলিৰ দাঁতিত আঁহত জোপাৰ তলত ধেমালি কৰি খেলি থকা নাতিহঁতে হাতত গুৰগুৰি লৈ সৰগীয় আনন্দেৰে পথাৰলৈ চাই থকা ককাকক বেৰি যেন খেলিছে। কি খেলিছে?

'চিকিৰ মিকিৰ বাঁহৰ শলা
মোমাইৰ পদূলিত বাজিলো ঘোঁৰা'

— লগে লগে সুৰ আৰু গৰুগাড়ীৰ চতুৰ্মাত্ৰিক ছন্দেৰে নিৰ্মলাৰ (মাকণী) লেখাত প্ৰস্ফুটিত হ'ল সেই সময়ৰ প্ৰাণে প্ৰাণে বাজি উঠা গীত—

"ইকিকটি মিকিকটি বাঁহৰ শলা
সোণগুটি গাঁৱলৈ যাবা নেকি বলা।"

গীতটোত কণ্ঠদান কৰিছিল আমাৰ দৰদী শিল্পী দেৱেন শৰ্মাই।

মুকুল বৰুৱাৰ প্ৰাণজিনা সুৰেৰে বন্ধা– এইবোৰ কালজয়ী গীত– সৌ সীমাৰ সিপাৰে তৃপ্তি আমাৰ মাজত তুষাৰে নৈ (ভূপেন হাজৰিকা), হাতো নেমেলিবি ফুলো নিছিঙিবি ক'ৰে নাৰবীয়া তই– পাট কাপোৰৰ লগতে মাহী আয়ে খুন্দিলে তেজীমলাহে মই (দীপালী বৰঠাকুৰ), মোক এটি সুৰ কৰি তোলা তোমাৰ প্ৰেমেৰে প্ৰেমেৰে– মোক এপাহ হাঁহি কৰি দিয়া তোমাৰ নিবিড় মায়াৰে (মিহিৰ বৰদলৈ), কি নাম দি মাতিম তোমাক– শ্যামলী শান্তি ছায়া সুৰঞ্জনা মোৰ অনুপমা তুমি বনলতা মধু মায়া (পুলক বেনাৰ্জী), ছৈ দিয়া গৰুৰ গাড়ীত কাৰ বিয়া যায়– ফাগুন মাহৰ নিজম ৰাতি উঠে চমক খাই (ৰুদ্ৰ বৰুৱা, বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকন, বীণা ভাগৱতী আদি), সিপাৰৰ তুমি কল্পনা মোৰ ইতিহাস ৰচি বোৱা –ইপাৰতে মই জীৱন যুঁজৰ ক্লান্ত বাটৰুৱা (শেৱালী দেৱী), বাঁহৰ কাঠি তুলাই বাড়নীটোৰ সাজিলো হাতৰে সাৰথি কৰি (খগেন মহন্ত আৰু অৰ্চনা মহন্ত), লুইতৰ বুকুতে লহৰি কঁপিলে (ভাৰতী বৰুৱা), দুপাৰে দুজোপা কৃষ্ণ চূড়া (ফুনু গোস্বামী) এইবোৰ কালজয়ী গীত আৰু সেইবোৰৰ প্ৰাণজিনা সুৰ কেনেকৈনো বাৰু আমি পাহৰিম? 'অল ইণ্ডিয়া পুলিচ মীট'ত পোন্ধৰ গৰাকী শিল্পীৰ কণ্ঠত দিয়া সুৰ 'শান্তিৰে সেনানী– চিপাহী মোৰ নাম', আন এটা সমবেত সংগীত– 'টোপা টোপে কপালৰ ঘাম যদি নসৰে লখিমীয়ে নিজেই আহি ভঁৰাল ভৰাবনো কাৰ', ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় কংগ্ৰেছৰ জালুকবাৰী অধিবেশনত মুকলি সভাত ত্ৰিছগৰাকী শিল্পীৰ কণ্ঠত দিয়া অম্বিকাগিৰীৰ গীত দুটা যথাক্ৰমে 'স্বাগত হে স্বাগত মহাভাৰত স্বাগত', 'ওঁম্ তৎসৎ ভাৰত মহৎ এক হৈ যা এক হৈ যা', ১৯৬৫ চনত প্ৰাক্তন প্ৰধানমন্ত্ৰী লালবাহাদুৰ শাস্ত্ৰীক আদৰিবলৈ কেশৱ মহন্তৰ দ্বাৰা ৰচিত 'জয় জোৱান জয় কিষাণ' আদি সমবেত সংগীতৰ মধুৰ সুৰধ্বনিয়ে আজিও আমাৰ মন-প্ৰাণ উদ্বুদ্ধ কৰে, আজিও আমাৰ হৃদয়ত বিমল শান্তি যোগায়। অল ইণ্ডিয়া এডিটৰছ কনফাৰেন্স, অল ইণ্ডিয়া অৰিয়েণ্টেল কনফাৰেন্স, অল ইণ্ডিয়া ছায়েন্স কনফাৰেন্স আদিৰ বিশিষ্ট অতিথিবৃন্দক আদৰা আৰু যে কিমান গীতত সুৰ-সংযোজনা কৰিছে মুকুল বৰুৱাই তাৰ হিচাপ ৰখাই টান।

মুকুল বৰুৱাৰ নিজৰ ৰচনাৰো এশৰ ওপৰ গীত আছে। তেওঁ ক'লে, "মই গীত ৰচনা কৰিছিলোঁ মোৰ সুৰৰ জগতখনিৰ মন দাপোণত উজলি উঠা

নানাৰঙী চিত্ৰমালাক ভাষাৰে প্ৰতিফলিত কৰাৰ মানসেৰে।" সৰ্বভাৰতীয় শিল্পী শ্যামল মিত্ৰই গোৱা 'অ' মেঘ! শুকুলা মেঘৰে জাল', অক্ষয় মহান্তিৰ 'ভাৰতৰ নুমলী জী হেনো এইখন অসমী' আৰু লাইচৰাম মেমাই গোৱা 'কিনো অপৰূপা তুমি আই অসমী' গীত বৰুৱাৰ ৰচনাৰ।

তদুপৰি বৰুৱাই পৰিচালনা কৰা চলচ্চিত্ৰৰ বাৰেৰঙী সংগীত ৰচনাবোৰ আছেই। 'সৰাপাত', 'চাকনৈয়া' , ভবেন শইকীয়াৰ 'কোলাহল' আৰু সম্প্ৰতি যোৰহাট চিনে এণ্টাৰপ্ৰাইজৰ মুক্তিৰ অপেক্ষাত থকা 'সোণ পখিলী'ৰ বৰুৱা সংগীত পৰিচালক।

মুকুল বৰুৱাৰ জন্ম ১৯২৬ চনৰ ১৯ নবেম্বৰত অসমৰ এটা আঢ্যৱন্ত পৰিয়ালত। তেওঁৰ ককাদেউতাক আছিল কৰ্মবীৰ নবীন চন্দ্ৰ বৰদলৈ আৰু আইতাক আছিল কবি নলিনীবালা দেৱী। তেওঁৰ পিতৃ স্বৰ্গীয় নন্দলাল বৰুৱা এজন প্ৰখ্যাত ক্ৰীড়াবিদ– নাট্যকাৰ ৰূপে জনাজাত। মাতৃ স্বৰ্গীয়া উষাৰাণী বৰুৱানীও এগৰাকী সুকণ্ঠী গায়িকা আৰু সমাজ সেৱিকা আছিল। তেওঁ অসুখীয়া মাতৃৰ সান্নিধ্যৰ পৰা বঞ্চিত হৈ আইতাক নলিনীবালা দেৱীৰ আধ্যাত্মিক কবি কোমল অন্তৰৰ উমেৰে সপোন ৰঙা জীৱনৰ বাটত বাট বুলিবলৈ শিকিছিল। পুঁৱতী নিশাৰে পৰা ৰাতি নিদ্ৰা যোৱালৈকে ককাদেউতাক আৰু আইতাকৰ মধুৰ কণ্ঠত নানান গোঁসাইৰ নাম (অসমীয়া আৰু বঙালী), বৰগীত, ৰবীন্দ্ৰ সংগীতৰ সুৰৰ মাজেদিয়ে শৈশৱৰ দিনবোৰ অতিবাহিত কৰিছিল।

'মোহন দেহ দৰিশন
গোপাল প্ৰাণ পেখোহ মুখ কমলহে',
'চন্দনৰ চৰ্চিত নীল কলেবৰ
পীত বসন বনমালা'
'সোণৰে পুতলি যাদু অ' জগন্নাথ হে
কেনে আইলা অভাগীৰ ঘৰে'

শৈশৱত শুনা এই গীতসমূহৰ সুৰে আজিও তেওঁৰ প্ৰাণ উতলা কৰে। তেওঁৰ শিক্ষাৰ প্ৰথম পাঠ্যক্ৰম আৰম্ভ হৈছিল চেনিকুঠী প্ৰাইমাৰী স্কুলত। তাৰ পিছত এম্-ট্-িএম-ই মজলীয়া স্কুলত ভৰ্তি হৈছিল। তাৰ প্ৰধান শিক্ষকৰূপে স্বৰ্গীয় হৰমোহন দাসক পাইছিল। মজলীয়া ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ পৰা এম-ই পাছ

কৰি, গোৱালপাৰা গৱৰ্ণমেণ্ট হাইস্কুলত সপ্তম শ্ৰেণীত ভৰ্তি হৈছিল। পিতাকৰ চাকৰিৰ বদলিৰ কাৰণে তালৈ যাব লগা হৈছিল। গোৱালপাৰালৈ গৈ তেওঁ তাৰ স্থানীয় ভালেকেইগৰাকী গুণী শিল্পীৰ সান্নিধ্য লভিলে। তেওঁলোক আছিল— হিমাংশু দাস, সোণেশ্বৰ ৰাভা, গণেশ নাথ, অমৰেন্দ্ৰ মল্লিক, সুৰেণ নাথ (গায়িকা ৰাণী পালৰ স্বামী) আৰু প্ৰধান শিক্ষক স্বৰ্গীয় ইন্দ্ৰেশ্বৰ বৰঠাকুৰ আদি। তাত দুবছৰ কটাই, এইবাৰ গুৱাহাটীৰ কটন কলেজিয়েট হাইস্কুলৰ নৱমমান শ্ৰেণীত ভৰ্তি হৈছিল। গুৱাহাটীৰ পৰা নগাঁৱৰ পিতৃগৃহলৈ তেওঁ প্ৰায়ে গৈছিল। তেওঁলোকৰ নগাঁৱৰ ঘৰখন আছিল সাংস্কৃতিক প্ৰাণকেন্দ্ৰ। সেইখন ঘৰ প্ৰায়ে সংগীতজ্ঞ স্বৰ্গীয় সুশীল ঠাকুৰ, স্বৰ্গীয় দুৰ্গা ভূঞা, স্বৰ্গীয় ইক্ৰামুল মজিদ, স্বৰ্গীয় তৰিকুদ্দিন আহমেদৰ সংগীতৰ 'জলসা'ৰে উচ্চাংগ সংগীতৰ লগতে ভজন, কাৱালী, আধুনিক গীত, বনগীত আদিৰ সুৰ মূৰ্ছনাৰে আৰু সংগীত আলোচনাৰে ভৰি আছিল। সংগীত জীৱনৰ ইয়ে তেওঁৰ অন্যতম অনুপ্ৰেৰণা স্বৰূপ। শৈশৱত ককাদেউতাকৰ ঘৰখনৰ পৰাও তেওঁ শিল্পী প্ৰাণ এটি লাভ কৰিছিল। ককাদেউতাকৰ ঘৰখনিৰ পৰা পোৱা ৰাগ প্ৰধান জ্ঞান, ৰবীন্দ্ৰ সংগীত আৰু তাহানিৰ চিনেমা জগতৰ ৰাগ ভিত্তিক আৰু থলুৱা সুৰৰ (গ্ৰামোফোন ৰেকৰ্ড যোগে স্বৰ্গীয় কৃষ্ণ চন্দ্ৰ দে, আংগুৰবালা, শচীনদেৱ বৰ্মন, ওস্তাদ ফৈয়াজ খান আদিৰ) অৱদান সদায় তেওঁৰ বাবে প্ৰেৰণাৰ উৎস হৈ ৰব। কলিকতাত মোমায়েক উপেন চাংকাকতিৰ ঘৰত থাকি, কলিকতা বিদ্যাসাগৰ কলেজত উচ্চ শিক্ষা লবলৈ গৈ– সংগীত জীৱনৰ এক বহল পৰিবেশ লাভ কৰিছিল। তাতে কমলনাৰায়ণ চৌধুৰী, পুৰুষোত্তম দাস, বাগ্চী ভাতৃদ্বয়ৰ উপৰিও তেওঁৰ বন্ধু দিলীপ শৰ্মাক লগ পাইছিল। তেওঁলোকৰ উৎসাহ লাভ কৰি, ১৯৪৬ চনৰ পৰা কলিকতা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত অসমীয়া গীত পৰিবেশন কৰিছিল। তদুপৰি তেওঁ কমলানাৰায়ণ চৌধুৰী আৰু পুৰুষোত্তম দাসৰ যত্নতে এইচ্, এম, ভি কোম্পানীতো ৰেকৰ্ড কৰাৰ সুবিধা লভিছিল।

১৯৪৮ চনৰ ১৫ জুনত তেওঁ গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত ষ্টাফ আৰ্টিষ্ট হিচাপে সোমাই, সংগীত বিভাগৰ উপৰিও দৰকাৰ অনুসাৰে প্ৰগ্ৰেমবো লগত জড়িত হৈ পৰিছিল। সেই সময়ত তেওঁ কেইবাখনো নাটকো প্ৰযোজনা কৰিছিল।

আজি তেওঁ জীৱনৰ বিয়লি বেলাত ভৰি থলেও, সুৰ সাধনাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ ক্লান্তি নেদেখিলোঁ। তেওঁৰ লগত ইমানবোৰ আলোচনা কৰি তেওঁৰ দক্ষিণ শৰণীয়াৰ গৌতম নগৰৰ বাসভৱনৰ পৰা উঠি অহা সময়ত তেওঁৰ

ৰচনাৰ আৰু শ্যামল মিত্ৰৰ কণ্ঠৰ এফাঁকি গীতেৰে আমাক যি বিদায় সম্ভাষণ জনালে সেই সুৰৰ সোৱাদ কেনেকৈনো পাহৰিম।

'জীৱনৰ বিয়লি বেলাত
হিয়া ভগা কিয় গীত গাওঁ
মৰমে ওপচা এই পৃথিৱীতে
(মেঘ) আন জানো কিয় বাৰু বিষাদে ভৰা
কিয় জানো বিষাদে ভৰা?'

দিলীপ শৰ্মা

এজন মানুহে সংগীতৰ মাজেৰে আমাক এখন সুন্দৰ জগতৰ সন্ধান দিবলৈ নিৰলস সংগ্ৰাম চলাই আহিছে। তেওঁৰ এই সংগ্ৰামত নাই কোনো ব্যক্তিগত মোহ বা স্বাৰ্থ। তেওঁ বিচাৰে এখন সুন্দৰ, সংস্কৃতিময়, সুখ আৰু শান্তিৰে ভৰা পৃথিবী। হিৰোচিমা-নাগাচাকিৰ বোমা বৰ্ষণৰ পুনৰাবৃত্তিৰ পৰিবৰ্তে য'ত কোনো নাথাকিব, শোষণৰ কদৰ্য ৰূপ নাথাকিব, নাথাকিব মানুহৰ মাজত হিংসা-দ্বেষ, অস্ত্ৰৰ ঝন্ ঝন্ শব্দ। সুন্দৰৰ এই চিৰ পূজাৰী গৰাকীয়েই আমাৰ অতি আদৰৰ, অতি আপোন জ্যোতি-চেতনাৰ গণশিল্পী দিলীপ শৰ্মা।

দিলীপ শৰ্মাই নানান প্ৰতিকূল অবস্থাৰ মাজতো নিজৰ সাধনাৰ পৰা অলপো ফালৰি কটা নাই। এগৰাকী সংগীতজ্ঞৰূপেই নহয়, সাংবাদিক, শিক্ষাবিদ আৰু আই, পি,টি, এ (ভাৰতীয় গণনাট্য সংঘ)ৰ এজন নিষ্ঠাবান কৰ্মীৰূপেও তেওঁ সমাজত জনাজাত। তেওঁৰ জীবন অধ্যয়ন কৰিলে আমি পাওঁ যে, মানুহৰ সেবাই তেওঁৰ জীবনৰ একমাত্ৰ ধৰ্ম। মানুহৰ সুখ-দুখ, আশা-আকাংক্ষাৰ লগত মিলি সততে কাম কৰি অহা শিল্পীসকলে যদি গণশিল্পীৰ আখ্যা পোৱা উচিত, সেই ব্যাখ্যাৰে নিঃসন্দেহে দিলীপ শৰ্মা এগৰাকী গণশিল্পী। তেওঁৰপৰা সংগীতৰ ব্যাখ্যা বিচাৰোতে, তেওঁ কয়, "মানুহৰ সুখ বা দুখৰ অভিব্যক্তি যিটো সুৰ আৰু কথাৰে ছন্দৰ মাধ্যমত গুৰলাকৈ প্ৰকাশ হয়, তাকে সংগীত বুলিব পাৰি। ইয়াৰ লগত বাদ্যযন্ত্ৰ আৰু নৃত্যকো সামৰি লব পাৰি।"

সাধাৰণতে আমি তিনি শ্ৰেণীৰ কণ্ঠশিল্পীক লগ পাব পাৰোঁ। সুকণ্ঠৰ অধিকাৰী, সৃজনশীল আৰু সংগীত-পণ্ডিত। ইয়াৰ সুকণ্ঠৰ অধিকাৰীসকলে গুৰলা

আৰু ৰেহা লগাকৈ গীত পৰিবেশন কৰি শ্ৰোতাৰ মনোৰঞ্জন কৰিব পাৰে। সৃজনশীলসকলে গীত, বাদ্য, নৃত্যত নতুন সুৰ বা নতুন কিবা এটা সমাজক দিবলৈ বিচাৰে। সমাজত এইশ্ৰেণী শিল্পীৰে স্থায়ীত্ব ৰেছি। কিছুমান শিল্পী সুকণ্ঠ বা সৃজনীশীল দিশটোৰ অধিকাৰী নহৈও সংগীতত ব্যাকৰণসম্মত ব্যুৎপত্তি লাভ কৰি আন শিল্পীসকলক বিজ্ঞান সম্মতভাৱে সংগীত চৰ্চা বা অনুশীলনীৰ সুগম পথৰ সন্ধান দিয়ে– তেওঁলোকক সংগীত পণ্ডিত কব পাৰি। এই তিনি শ্ৰেণীৰ গায়কৰ ভিতৰত দিলীপ শৰ্মাক সৃজনীশীল গায়কৰ শাৰীত ধৰিব পাৰি। তেওঁ এতিয়ালৈকে তিনিশৰ ওপৰ আধুনিক গীত, কুৰিটাৰ ওপৰ ৰাগ সংগীতত কণ্ঠদান কৰিছে যদিও প্ৰধানতঃ আমি তেওঁক ৰবীন্দ্ৰ সংগীত আৰু জ্যোতি সংগীতৰ বিশেষ পৰিবেশকৰূপে চিহ্নিত কৰিব পাৰো।

জ্যোতি সংগীত আৰু ৰবীন্দ্ৰ সংগীতত ভাব আৰু ভাষাৰ সুন্দৰ আৰু গভীৰ সংমিশ্ৰণ আছে। যিটো বৰগীতত পোৱা যায়। ৰবীন্দ্ৰ সংগীতৰ দৰে জ্যোতি সংগীতৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য আছে আৰু এই সুৰ চিৰন্তন। এই গীতৰ মাজত অসমৰ থলুৱা গীত-মাতৰ সুৰ আছে আৰু আছে গভীৰতা। সেইবাবে শৰ্মাই এই দুয়োবিধ সংগীতক হৃদয়বেদীত থাপিছে আৰু তাৰ একান্ত অনুশীলন তথা গভীৰ চৰ্চাত ব্ৰতী হৈছে। 'জানো জানো জানো, বিফল নেযায় মোৰ গানো', 'মোৰ ৰাগ কৰবীৰে পতা লবি পূজা', 'লুইতৰ পানী যাবি ঐ বৈ', 'মোৰ ভাৰতৰে মোৰে সপোনৰে চিৰ সুন্দৰ সংস্কৃতি' আদি প্ৰতিটো জ্যোতি সংগীতে শৰ্মাৰ কণ্ঠত প্ৰভূত জনপ্ৰিয়তা লভিবলৈ সক্ষম হৈছে।

১৯৫৩ চনত জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ মৃত্যু তিথি গুৱাহাটী আৰু বৰপেটাত উদ্‌যাপিত হৈছিল। হেমাংগ বিশ্বাসৰ নেতৃত্বত ১৯৫৩ চনত গুৱাহাটীৰ নবীন বৰদলৈ হলত আৰু বৰপেটাত একেলগে উদ্‌যাপিত হৈছিল। বৰপেটাৰ অনুষ্ঠানত সংগীত পৰিবেশন কৰিছিল দিলীপ শৰ্মাই আৰু গুৱাহাটীত ডঃ ভূপেন হাজৰিকাই সংগীত পৰিবেশন কৰিছিল। সাংস্কৃতিক সঞ্চালকালয়ৰ অধীনস্থ তেজপুৰৰ জ্যোতি ভাৰতীৰ তত্বাৱধানত জ্যোতি সংগীতৰ স্বৰলিপি প্ৰস্তুতকৰণৰ বাবে দিলীপ শৰ্মা, বীৰেন্দ্ৰনাথ দত্ত, নিৰ্মল চক্ৰৱৰ্তী, অন্নপূৰ্ণা বৰুৱা, মীনা আগৰৱালাক লৈ এখনি পাঁচজনীয়া জ্যোতি সংগীতৰ স্বৰলিপি বিশেষজ্ঞ সমিতি গঠিত হৈছে। সমিতিৰ গুৱাহাটী আৰু তেজপুৰত বহা কেইবাখনো বৈঠকত আলোচনা কৰি যথাসময়ত জ্যোতিপ্ৰসাদৰ ওঠৰটা গীতৰ স্বৰলিপি প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াইছে। গ্ৰন্থখনক 'সুৰ জেউতি' নামে নামকৰণ কৰা হৈছে। ইয়াৰ দ্বিতীয় খণ্ডটো প্ৰকাশৰ প্ৰস্তুতি চলিছে। 'নতুন সাহিত্য পৰিষদ'ৰ যোগেৰে জ্যোতিৰ গীত আৰু নৃত্যৰ কেইবাটাও অনুষ্ঠান বঙালী শিল্পীসকলৰ

দ্বাৰা কৰাইছে। 'লভিতা' নাটকৰ তেওঁ 'শ্ৰুতি-নাট্য' প্ৰদৰ্শন কৰাইছে। জ্যোতিৰ মানসপুত্ৰ শৰ্মা ৰবীন্দ্ৰ-সংগীতৰো একান্ত সাধক। এদিন ভবানন্দ দত্তৰ লগত পাণ্ডুৰ সভা এখনলৈ যাওঁতে, দত্তই তেওঁক ৰবীন্দ্ৰ সংগীত এটি পৰিৱেশন কৰিবলৈ কৈছিল। তাতে তেওঁ প্ৰথম ৰবীন্দ্ৰ সংগীত পৰিৱেশন কৰে। সেইদিনা উপস্থিত ৰাইজৰ পৰা প্ৰথমবাৰতে তেওঁ যি সঁহাৰি আৰু উৎসাহ পালে, সেয়া ৰবীন্দ্ৰ সংগীতৰ বাবে তেওঁৰ অনুপ্ৰেৰণা হ'ল। ৰবীন্দ্ৰ সংগীতৰ তেওঁৰ কোনো গুৰু নাই। একমাত্ৰ অনুশীলন আৰু অধ্যৱসায়ৰ গুণত তেওঁ আজি ৰবীন্দ্ৰ সংগীতৰো অন্যতম ওজা হ'ল। শান্তিদেৱ ঘোষ, কণিকা বন্দোপাধ্যায়, সাগৰ সেন, দেৱব্ৰত বিশ্বাস, চিন্ময় চট্টোপাধ্যায়, সুমিতা সেন, অৰ্ঘ সেন, ঋতু গুহ ঠাকুৰতা, দ্বিজেন মুখাৰ্জী, সন্তোষ সেনগুপ্ত আদি ৰবীন্দ্ৰ-সংগীতৰ প্ৰখ্যাত কণ্ঠ শিল্পীসকলৰ লগতো তেওঁ দিল্লী, কলিকতা, শিলচৰ, বঙাইগাওঁ, গুৱাহাটী, ডিব্ৰুগড়, ডিবগৈ আদিলৈ তেওঁলোকৰ লগত ৰবীন্দ্ৰ-সংগীত পৰিৱেশন কৰিবলৈ আমন্ত্ৰিত হৈছে। এতিয়ালৈ তেওঁ বত্ৰিশটাৰ ওপৰ ৰবীন্দ্ৰ-সংগীতৰ অসমীয়া অনুবাদ বাণীবদ্ধ, কৰিছে। ১৯৬৯ চনত এইচ্, এম, ভিত তেওঁ 'মই তোমাক যিমান শুনাইছিলো গান' আৰু তাৰ ওলোটা পিঠিত ভূপেন হাজৰিকাৰ 'দিনবোৰ মোৰ সোণৰ সজাত নৰ'লে' বাণীবদ্ধ হৈছে।

তেওঁ ভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘৰো (আই,পি,টি,এ), এজন অক্লান্ত কৰ্মী। তেওঁ গণ নাট্য সংঘৰ লগত পঞ্চাছৰ দশকত 'নিমাতী কইনা' নাটখনিত অংশ গ্ৰহণ কৰি নাট মঞ্চস্থ কৰাত সহযোগ কৰিছিল। অসম গণ নাট্য সংঘতো তেওঁ এক বিশিষ্ট ভূমিকা পালন কৰিছে। অসমৰ বিভিন্ন ভিতৰুৱা আৰু দুৰ্গম হাবি-বননিৰ ভৰা গাওঁবোৰলৈ বোকাপানী গচকি কৃষক সমাজৰ মাজলৈ গৈছে আৰু তেওঁলোকৰ মাজত অনুষ্ঠান পৰিৱেশন কৰি আহিছে। বিশেষকৈ নলবাৰী, বৰপেটা, গুৱাহাটীৰ বেলতলা, মৰিয়নীকে ধৰি উজনি অসমৰ নানা ঠাইলৈ গৈ কেনে বিপৰ্যয়ৰ মাজেৰে অনুষ্ঠান পৰিৱেশন কৰিছিল— সেই কাহিনী শুনি বিচূৰ্তি খালো। ১৯৫৩ চনত সৰ্বভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘৰ বোম্বাইত হোৱা অধিৱেশনলৈ অসমৰ দল এটাৰে তেওঁ যোগদান কৰিছিল। সেই অধিৱেশনত শৰ্মাৰ নেতৃত্বত 'অ' মোৰ মলুৱা' গীতটি পৰিৱেশন কৰি শলাগৰ পাত্ৰ হৈছিল। সেই গীতত হেমাঙ্গ বিশ্বাসে দোতাৰা বজাইছিল। ৰমেন বৰুৱাই 'লুইতৰ আকাশৰ তৰাৰ তৰাবলী' জ্যোতি-সংগীত পৰিৱেশন কৰিছিল।

শৰ্মাৰ মুখৰ পৰা তেওঁৰ শিল্পী জীৱনৰ ভালেমান কথাই শুনিলোঁ। ভালেমান সমাজ জীৱনৰ চিত্ৰ তেওঁৰ জীৱনৰ লগত সাঙোৰ খাই থকা বুলি আমাৰ উপলব্ধি হ'ল।

তেওঁ জীৱনৰ পাঁচ-ছয় বছৰ বয়সৰ পৰা সংগীত চৰ্চাত ব্ৰতী হৈছিল। তেওঁ কলিকতাৰ ইণ্ডিয়ান এচোছিয়েনচন হলত .এ, এচ, এল, ক্লাবৰ দ্বাৰা অনুষ্ঠিত এখন সভাত এটি হিন্দী 'ভজন' সংগীতেৰে সংগীত জীৱনৰ পাতনি মেলে। এই ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ পিতৃ, প্ৰখ্যাত সাহিত্যিক-সাংবাদিক ডাঃ দীননাথ শৰ্মাৰ পৰা তেওঁ যথেষ্ট অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল। কলিকতাস্থ ৰূপসীৰ জমিদাৰৰ ঘৰুৱা সংগীতানুষ্ঠানতো তেওঁ শৈশৱত ভাগ লৈছিল। কলিকতাৰ ভবানীপুৰ অঞ্চলত থাকি তেওঁ হাইস্কুলত পঢ়া দিনত স্কুলৰ সৰস্বতী পূজা উপলক্ষে কৰা নাটকৰ মাজৰ জিৰণি সময়ত তেওঁ কাজী নজৰুল ইছলামৰ এটি গীত গাইছিল। তদুপৰি তেওঁ এই স্কুলত পঢ়ি থকা কালছোৱাতে উচ্চাংগ সংগীতৰ সাধনা আৰম্ভ কৰিছিল। সেই সময়ত প্ৰবাসী অসমীয়াসকলৰ কোনো অনুষ্ঠানৰ আয়োজন হ'লেই তেওঁ তাত গান গোৱাৰ সুবিধা পাইছিল। অসমৰ সংগীতজ্ঞসকল কলিকতালৈ গ'লে, তেওঁলোকৰ ঘৰত মিলিত হৈছিল– আৰু সেই লোকসকলৰ সান্নিধ্যই তেওঁৰ সংগীত চৰ্চাৰ অনুপ্ৰেৰণা স্বৰূপ হৈছিল। ১৯৪২ চনত কলিকতাৰ আকাশবাণীৰ অসমীয়া অনুষ্ঠানত তেওঁ গান গোৱাৰো সুযোগ পাইছিল। ১৯৪২ চনত জ্যোতিপ্ৰসাদে কলিকতাত আত্মগোপন কৰি থাকোতে শৰ্মাই তেওঁক ওচৰৰ পৰা লগ পোৱাৰ সুবিধা হৈছিল। সেই সময়ছোৱাতে তেওঁ জ্যোতিপ্ৰসাদৰপৰা 'ফুলে ফুলে মৌপিয়া উৰে' নামৰ এটি 'দুৰ্গা' ৰাগৰ সংগীত শিকে। সেইসময়ত তেওঁ বিষ্ণু ৰাভাকো কলিকতাত লগ পায়। ৰাভাই শৰ্মাৰ ভনীয়েক আৰতি আৰু মিনতিক গীত আৰু নাচৰ শিক্ষা দিয়া দেখিছিল। ১৯৪৫-'৪৬ চনত ৰাভা কলিকতাৰ শিয়ালদহৰ ওচৰৰ ৰাজস্থান হোটেলত নৃত্যবিদ গজেন বৰুৱাৰ লগত থাকোতে, শৰ্মাই ৰাভাৰপৰা 'ৰাৰিষাৰে ৰাতি জোনালী' আৰু 'বলিয়া কুলিয়ে গায় মন্দিৰতে' কেদাৰ আৰু মূলতানী ৰাগৰ এই গান দুটা শিকিছিল। 'এ জয় ৰঘুৰ নন্দন' এই গীতটিত ৰাভা, নিৰুপমা দেৱী, তেওঁৰ দুগৰাকী ভনীয়েক আৰতি আৰু মিনতিৰ সৈতে শৰ্মাই কণ্ঠদান কৰিছিল। তেওঁ শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ 'পাল্লা ৰেকৰ্ড'ৰ গীত আৰু কথাংশতো অংশ গ্ৰহণ কৰিছে। মহেশ চন্দ্ৰ দেৱগোস্বামীৰ 'সপোন সুৰভি দেশতে তুমি আৰু মই দুজনে' আৰু পুৰুষোত্তম দাসৰ 'ক'ৰে হেৰ' তই বাটৰুৱা সন্ধিয়া বুলিলি বাট' এইছ এম ভিত বাণীবদ্ধ কৰা তেওঁৰ জীৱনৰ প্ৰথম ৰেকৰ্ড। এই গীতৰ পৰিচালনা কমল নাৰায়ণ চৌধুৰীৰ। ১৯৪৯ চনত প্ৰথম অসমীয়া ছবি 'জয়মতী'ৰ শব্দাংশ উন্নতিকৰণৰ বাবে জ্যোতিপ্ৰসাদে কলিকতালৈ গৈ নতুনকৈ ৰেকৰ্ড কৰাৰ পৰিকল্পনা কাৰ্যকৰী কৰিছিল। সেই সময়ত সংগীতাংশৰ কাৰণে সহকাৰী পৰিচালকৰূপে শৰ্মাক নিযুক্তি দিছিল।

শৰ্মাই এই দায়িত্ব পৰম শ্ৰদ্ধা আৰু নিষ্ঠাৰে পালন কৰিছিল। ই তেওঁৰ জীৱনৰে এক স্মৰণীয় অনুপ্ৰেৰণা স্বৰূপ ঘটনা আছিল বুলি তেওঁ আমাক জনালে। তেওঁ দুগৰাকী ভনীয়েক আৰতি আৰু মিনতি, কলিকতাৰ অনাতাঁৰ শিল্পী নিৰ্মল মজুমদাৰ, মনু সেন আৰু যাদৱ চলিহাৰ পৰিয়ালৰ লোকক লৈ তেওঁ গীতকেইটি বাণীবদ্ধ কৰাৰ কাম সম্পূৰ্ণ কৰিছিল। 'মোৰে ভাৰতৰে মোৰে সপোনেৰে' আৰু 'লুইতৰে পানী যাবি ঐ বৈ' এই গীত দুটাত শৰ্মায়ো কণ্ঠদান কৰিছে। ১৯৪৭ চনত অসিত সেনৰ দ্বাৰা পৰিচালিত 'বিপ্লৱী'ত 'জয় মাহাত্মা' গীতটিত তেওঁ কণ্ঠদান কৰে। ছবিৰ সংগীত পৰিচালনা শিৱ ভট্টাচাৰ্যৰ। এই ছবিৰ সৰু চৰিত্ৰ এটিও তেওঁ ৰূপায়ণ কৰিছিল। 'পাৰঘাট' ছবিতো তেওঁ পুৰুষোত্তম দাসৰ দ্বাৰা ৰচিত 'সমুখত দেখি কলীয়া এন্ধাৰ, ভয় নাই তোৰ ভয় নাই' গীতটিৰ কণ্ঠদান কৰিছিল। 'নিমিলা অংক'ৰ 'যাৰ জীৱনৰ জেউতি হেৰাল তাৰ কথা নেভাবিবা' গীতৰ নেপথ্যৰ কণ্ঠ শৰ্মাৰ। ১৯৫৪ চনত ভূপেন হাজৰিকাৰ ভনীয়েক সুগায়িকা সুদক্ষিণা শৰ্মাৰ (কুইন) লগত তেওঁৰ বিবাহ সম্পন্ন হয় আৰু ১৯৫৫ চনত তেওঁৰ লগত যুগ্মভাৱে 'ময়ো বনে যাওঁ স্বামীহে' এইছ এম ভিত বাণীবদ্ধ হোৱাত, এই সংগীতটিয়ে ৰাইজৰ বিপুল সমাদৰ পায়। 'তামোলৰে বাৰীখন ঐ' আৰু ষাঠিৰ দশকৰ শেষৰ ফালে নৱকান্ত বৰুৱাৰ 'কমলা কুঁৱৰী মোৰে প্ৰাণেশ্বৰী, পানী বা কিমানে হ'ল' এই দুয়োটা গীতেও জনমানস আলোড়িত কৰি যায়। পুৰুষোত্তম দাসৰ– 'তোমাৰ বিৰাট বিশ্ব দেখি' আৰু 'ৰাতি পুৱাই লৰে কুৰুৱাই পাৰে বাৰ', কেশৱ মহন্তৰ 'বৈ যা বৈ যা বৈ যা অ', অনিল বৰুৱাৰ 'আকাশ মহাকাশ' (এই গীত মানুহ জোনত পদাৰ্পণ কৰাৰ আগেয়ে গোৱা), নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈৰ 'তোমাৰ চকুৰ পতাত কিয় ভয়ৰ কাজল আঁকা', কীৰ্তিকমল ভূঞাৰ 'মানুহে মানুহক চিনি নেপালে' আদি তেওঁ গোৱা প্ৰতিটো গীতেই সময়ৰ বালিত খোজ হৈ ৰ'ব। তেওঁ গোৱা বহুতো গীতত সুৰ দিছে পুৰুষোত্তম দাস, কমল নাৰায়ণ চৌধুৰী, মুকুল বৰুৱা, বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকন, জিতেন দেৱ আদিয়ে।

১৯৫৩ চনত তেওঁ ভাৰতীয় সাংস্কৃতিক দল এটাৰ লগত চীন দেশ ভ্ৰমণ কৰে। এই ভাৰতীয় দলটিয়ে চীনৰ প্ৰায় সকলো ডাঙৰ চহৰত অনুষ্ঠান প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। দলটিৰ নেতা হিচাপে গৈছিল বংগদেশৰ বিখ্যাত নাট্যকাৰ শচীন সেনগুপ্ত আৰু উপনেতা হিচাপে আছিল দক্ষিণ ভাৰতৰ বিখ্যাত কবি ভেল্লাথল। দলটোত হীৰাবাঈ বৰোদকাৰ, ওস্তাদ বিলায়েত হুছেইন খান, দময়ন্তী যোশী আদিও আছিল। অনুষ্ঠানবোৰত শৰ্মাই অসমীয়া গীত পৰিৱেশন কৰিছিল। কামাখ্যা ঠাকুৰৰ দ্বাৰা ৰচিত বিহুসুৰীয়া গীত 'অতিকৈ চেনেহৰ আমাৰ

এই জগতখন' আৰু ভূপেন হাজৰিকাৰ দ্বাৰা ৰচিত 'ঝক্ ঝক ৰেল চলে' গীত দুটা পৰিবেশন কৰিছিল। 'ঝক্ ঝক্ ৰেল চলে' গীতটি পৰিবেশন কৰোতে নীলা জিন্‌ছৰ পেণ্ট আৰু বগা গেঞ্জী অলপ লেতেৰা কৰি ৰেল শ্ৰমিকে কাম কৰাৰ দৰে হাত-ভৰি সঞ্চালন কৰি (Action Song) গাইছিল। অসমীয়া সংগীতত এনে আংগিক প্ৰয়োগ কৰিবলৈ বিচৰা বোধহয় শৰ্মাই প্ৰথম অসমীয়া।

১৯৫৫ চনত পোলেণ্ডত অনুষ্ঠিত পঞ্চম বিশ্ব যুৱ মহোৎসৱতো তেওঁ ভাৰতীয় সাংস্কৃতিক দলটিৰ লগত অসমৰ হৈ প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল। দলটিৰ নেতাৰূপে গৈছিল অভিনেতা বলৰাজ চাহানী। তদুপৰি বংগেদশৰ লোকসংগীত গায়ক নিৰ্মলেন্দু চৌধুৰী আৰু চেতাৰবাদক নিখিল বেনাৰ্জীও দলটিত গৈছিল। ভাৰতীয় দলটিৰ লগত শৰ্মাই তাত অসমীয়া গীত পৰিৱেশন কৰিছিল। তদুপৰি শৰ্মাই পোলেণ্ডৰ টি. ভি. তো অসমীয়া গীত গোৱাৰ সুযোগ পাইছিল। তাৰ পিছত, ভাৰতীয় দলটি ৰাছিয়াৰ এটি যুৱ সংগঠনলৈ আমন্ত্ৰিত হৈ ৰাছিয়ালৈ গৈছিল । মস্কোৰ আকাশবাণীত তেওঁ ভূপেন হাজৰিকাৰ দ্বাৰা ৰচিত 'এটি কলি দুটি পাত, ৰতনপুৰ বাগিচাত' গীতটি গাইছিল।

১৯৯০ চনত জ্যোতি প্ৰসাদৰ দহটি গীতৰ কেছেট এটি সাংস্কৃতিক সঞ্চালকয়ে তেওঁৰ পৰিচালনাত বাণীবদ্ধ কৰিছিল যদিও সেই গীতে আজিও মুক্তি নোপোৱাটো পৰিতাপৰ কথা। ১৯৯২ চনত তেওঁ "গীত গাওঁ একেলগে" নামৰ অসমীয়া কেছেট এটিত কণ্ঠদান কৰিছে আৰু তাৰ তিনিটা গীতৰ সুৰ তেওঁৰ। জ্যোতিপ্ৰসাদ, বিষ্ণু ৰাভা, ৰবীন্দ্ৰনাথৰ সোঁৱৰণি অনুষ্ঠানবোৰত তেওঁ গীত পৰিবশন কৰি আছে। তেনেদৰে দূৰদৰ্শন আৰু আকাশবাণীৰ অনুষ্ঠানবো তেওঁ এজন নিয়মিত গায়ক।

শৰ্মা লক্ষ্ণৌ ভাটখাণ্ডে বিদ্যালয় আৰু এলাহাবাদৰ 'প্ৰয়াগ সংগীত সমিতি'ৰ বিশাৰদ উপাধিধাৰী। বৰ্তমান তেওঁ মালিগাৱঁৰ নাৰায়ণ সংগীত মহাবিদ্যালয়ৰ উপাধ্যক্ষ, পল্টন বজাৰৰ 'গীতাঞ্জলি'ৰ অধ্যক্ষ আৰু কাহিলীপাৰা 'জয় জয়ন্তী' সংগীত বিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ। তেওঁ ১৯৫৮ চনৰ পৰা ১৯৮৮চনলৈ শিক্ষকতা কৰি অৱস গ্ৰহণ কৰিছে। ১৯৫০ চনত গুৱাহাটীলৈ অহাৰ পিছত, তেওঁ আবাহন প্ৰেছ আৰু আলোচনীখন চলোৱাত পিতাকক সহায় কৰিছিল। বৰ্তমান তেওঁ 'আবাহন'ৰ সম্পাদক। উত্তৰ পূব ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক উন্নয়ন কেন্দ্ৰ 'পূৱেৰুণ'ৰ সাধাৰণ সম্পাদক ৰূপে তেওঁ নতুন পৰিকল্পনা কিছুমানো হাতত লোৱা দেখিছোঁ। অসমীয়া সংগীতত চলি থকা বিকৃতিবোৰ বা সংগীতৰ বাধা বিঘিনিবোৰ আঁতৰ কৰি অসমীয়া সংগীতৰ পূৰ্ণতা প্ৰাপ্তিৰ বাবে তেওঁ লোৱা ভূমিকাৰ কথাও এই ক্ষেত্ৰত সদায় স্মৰণীয় হৈ ৰব।

দিলীপ শৰ্মাৰ জন্ম ১৯২৬ চনত, পাঠশালাৰ বামুণকুছিত।

নলিন দুৱৰা

১৯৪৫-’৪৬ চনৰ কথা। এজন অসমীয়া ছাত্ৰই কলিকতাৰ কলেজত বিজ্ঞান বিষয়ত অধ্যয়ন কৰিবলৈ বুলি গৈ তেওঁ মনস্থ কৰিলে যে কোনো অসমীয়াই মন নকৰা কোনো এটা সুকীয়া বিষয়হে তেওঁ অধ্যয়ন কৰিব। কিন্তু কি বিষয় পঢ়িব? এনেদৰে ভাবি-চিন্তি থাকোতে আৰু দুই-এজন বন্ধুৰ আগত কথাটো উলিওৱাত, এদিন সুকুমাৰ বৰুৱা নামৰ এজন বন্ধুৰ মুখে বোম্বাই ‘ছেন্ট জেভিয়াৰ্ছ টেকনিকেল ইন্সটিটিউট’ত চিনেমা ফটোগ্ৰাফীৰ এটা দুবছৰীয়া পাঠ্যক্ৰম থকাৰ কথা শুনিলে। বিষয়টো তেওঁৰ মনত লাগিল। তেওঁ ঘৰলৈ আহি এই সম্পৰ্কে দেউতাকৰ লগত আলোচনাও কৰিলে। কিন্তু সেই সময়ত অসমত চিনেমাৰ কোনো প্ৰভাৱ নাই। সেয়ে দেউতাকে বিষয়টো ভালদৰে নুবুজা বুলি ক’লে। তথাপি দেউতাকে ল’ৰাক এটাই পৰামৰ্শ দিলে, “যি কাম কৰ নিষ্ঠাৰে কৰিবি। লগতে নিজৰ স্বভাৱটি ভালে ৰাখিবি।”

অসমৰ জনজীৱনে চিনি নোপোৱা বা বিশেষ সম্বন্ধ নথকা এনে এটা আচহুৱা যেন লগা বিষয়কে পঢ়িবলৈ পছন্দ কৰি লোৱা সেই দূৰদৰ্শী আৰু জ্ঞানলিপ্সু ছাত্ৰজনেই হ’ল নলিন দুৱৰা। তেওঁ আজি আমাৰ মাজত বাটকটীয়া, ওজা কেমেৰামেনৰূপে জনাজাত। দুৱৰাৰ ভাব আৰু চিন্তাক আজিৰ অসমীয়াই আদৰি লৈছে। চিনেমা ফটোগ্ৰাফী এটা সুন্দৰ ব্যৱসায়ীক কলা হ’ল। সেই গুণে দুৱৰাই অসমীয়া চিনেমা ফটোগ্ৰাফীৰ বাটকটীয়াৰূপে সদায় মান পাব। দুৱৰাই

আমাক কয়, "মোৰ যদি কিবা উন্নতি হৈছে বুলি ৰাইজে কয়, তাৰ গুৰিতে পিতৃদেৱতাৰ আশিস বাণী কেইআষাৰৰ কথাকে মই পোনতে উল্লেখ কৰিব লাগিব। সেই আশিস বাণী দুষাৰকে মই সমগ্ৰ জীৱনত হৃদয়বেদীত থাপনা কৰি ৰাখিছোঁ।"

তেওঁ এতিয়ালৈ চল্লিশখনৰ ওপৰ চলচ্চিত্ৰ ফটোগ্ৰাফী কৰিছে। নতুন কামো তেওঁৰ হাতত আছে। এই দিশত তেওঁ অত্যন্ত ব্যস্ত মানুহ।

চলচ্চিত্ৰৰ ফটোগ্ৰাফী বৰ কৌশলগত বিদ্যা। সদায় দেখি থকা দৃশ্যটোকে কেমেৰাই হৃদয় আজুৰি আনিব পৰাকৈ-তুলিব পাৰে। এই কথাকে কয় দুৱৰাৰ কেমেৰাই। এনে এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰত দুৱৰাই আমাক কয়, "কেমেৰাৰ স্থান নিৰ্বাচন কৰাটো মুখ্য কথা। ছবি তুলিবলৈ হ'লে কেমেৰাৰ স্থান ক'ত হ'ব সেইটো নিৰ্ভৰ কৰে দৃশ্যটোৰ ওপৰত। দৃশ্য চাইহে ফটো লোৱা হয়। তেওঁ লক্ষ্য ৰাখিব লাগিব, আগৰ দৃশ্যটো কি আছিল আৰু পিছলৈ কি আহিব। ইয়াক চিত্ৰনাট্য চাই ঠিক কৰি ল'ব লাগে।"

দুৱৰাৰ কেমেৰাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সকলো অৰ্হতা আছে। যেনে-- কৃত্ৰিম পোহৰ বা প্ৰাকৃতিক পোহৰক ধৰিব পৰা যোগ্যতা, ফিল্মত লাইটৰ প্ৰভাৱ পৰিলে ফিল্মত কি এফেক্ট হয় আৰু ইয়াক জানিবলৈ ফিল্মটো কেনেকৈ প্ৰস্তুত কৰিছে তাক জনা, কম্পজিচনৰ পাৰদৰ্শিতা , কেমেৰা সঞ্চালন কৰোঁতে কম্পজিচনটো সদায় মনত ৰখা, পোহৰৰ ৰঙৰ বিষয়ে বিচিত্ৰ অভিজ্ঞতা থকা- ইত্যাদি বিষয়ত তেওঁ এজন দক্ষ ব্যক্তি।

তেওঁৰ জীৱনটো ধৈৰ্য, নিষ্ঠা, ত্যাগ, সাহস আৰু আদৰ্শৰ প্ৰতীক। তেওঁ বোম্বাইত দুবছৰীয়া চলচ্চিত্ৰ-ফটোগ্ৰাফী পাঠ্যক্ৰমত উত্তীৰ্ণ হৈ আহি, বহুদিন ঘৰত বহিব লগা হ'ল। এদিন ৰাম গোস্বামীৰ চিঠি এখন লৈ তেওঁ কলিকতা মহানগৰী পালেগৈ। তেওঁৰ চাকৰি এটাৰ বাবে গোস্বামীয়ে প্ৰখ্যাত চলচ্চিত্ৰ প্ৰযোজক-পৰিচালক কল্যাণ গুপ্তলৈ লিখিছিল। চিঠিখন পঢ়ি, 'ইন্দ্ৰলোক ষ্টুডিঅ'ত কল্যাণ গুপ্তই তেওঁৰ ইউনিটত কাম এটা দিলে। প্ৰথমতে তেওঁ কেমেৰামেন নৃপেন দাসৰ সহকাৰীৰূপে কাম কৰিবলৈ ল'লে। কল্যাণ গুপ্তই তেতিয়া এখন উড়ীয়া আৰু এখন হিন্দী ছবিৰ কাম হাতত লৈছিল। সেই ছবিৰ বাবে কেমেৰাৰ দায়িত্ব তেওঁৰ সহকাৰী বিজয়ক (গোপী) দিছিল। সেই ছবিতে দুৱৰাই বিজয়ৰ লগত কাম কৰিবলৈ লৈছিল। এই ছবিৰ এডিটিং হৈ থকা সময়ত কল্যাণ গুপ্তই দুৱৰাক সদায় উপস্থিত থাকিবলৈ কৈছিল। এনেদৰে কিছুদিন 'ইন্দ্ৰলোক'ত কাম কৰাৰ পিছত, এইবাৰ তেওঁ 'ইন্দ্ৰপুৰী'ৰ সহকাৰী ৰূপে নিযুক্তি হৈছিল। ইন্দ্ৰপুৰীৰ কেমেৰামেন সুবোধ বেনাৰ্জীৰ লগত প্ৰায়

দুবছৰ ধৰি কাম কৰে। সেই দুবছৰৰ ভিতৰত তাত তেওঁ ত্ৰিশখনমান ছবিৰ সহকাৰীৰূপে কাম কৰে। 'আনন্দ মঠ' সুবোধ বেনাৰ্জীৰ লগত কৰা তেওঁৰ প্ৰথম ছবি। সেই সময়ছোৱাতে সুৰেশ গোস্বামীয়ে তেওঁৰ 'ৰুণুমী' ছবিৰ এডিটিঙৰ বাবে 'ইন্দ্ৰলোক'লৈ যাওঁতে, সেই ছবিৰ কিছুমান দৃশ্য মনোমত নোহোৱাত সেই কাম দুৰবাৰ হতুৱাই তাত নতুনকৈ কৰিব লগা হয়। দুৰবাৰো অসমীযা ছবিত কেমেৰাৰ কাম এয়ে আছিল প্ৰথম।

কিন্তু হঠাৎ এদিন 'ইন্দ্ৰলোক' বন্ধ হৈ যায় আৰু দুৰবাৰ কাম নোহোৱা হয়। হতাশ মনেৰে তেওঁ গোলাঘাটলৈ উভতি আহে। সেই সময়ত অসমত চলচ্চিত্ৰৰ পৰিবেশো ৰচনা হোৱা নাছিল। সকলো ভাবি হাতত থকা এৰিফ্লেক্স কেমেৰা আৰু ছাউণ্ড ৰেকৰ্ডাৰটোকো তেওঁ বিক্ৰী কৰি হাত শুদা কৰি বহিল। এইবাৰ জীৱিকাৰ বাবে তেওঁ গোলাঘাটত পেট্ৰোল পাম্প এটাকে আৰম্ভ কৰিলে।

তাত ব্যৱসায় কৰি বহি থাকোতে হঠাৎ এদিন লোককান্ত শিল্পী লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ পৰা 'নিমিলা অংক' ছবিৰ কেমেৰামেন হিচাপে তেওঁ আহ্বান পালে । এই চিঠিখনে তেওঁক আগৰ জীৱনলৈ ঘূৰাই আনিলে। 'পেট্ৰোল পাম্প'ৰ ব্যৱসায় এৰি, তেওঁ 'নিমিলা অংক'ৰ কেমেৰাত ব্যস্ত হ'ল। এই সময়ছোৱাত তেওঁ দুজন বিশেষ ব্যক্তিৰ সান্নিধ্যৰ কথা আমাৰ আগত সাদৰেৰে উল্লেখ কৰিলে। বিখ্যাত কেমেৰামেন নীতিন বোস আৰু আনজন অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ জগতৰ প্ৰবাদপুৰুষ নিপ বৰুৱা। কলিকতাৰ 'মুভিটোন ষ্টুডিঅ'ত 'নিমিলা অংক'ৰ অন্তৰ্দৃশ্য গ্ৰহণৰ সময়ত, এজন মানুহে নীৰৱে কেমেৰাৰ ফালে চাইছিল। সেই অচিনাকি মানুহজনে দুৰবাৰ কাষলৈ আহি কেমেৰা কেনেকৈ প্লেচ কৰিব লাগে, আৰ্টিষ্ট আৰু বেক গ্ৰাউণ্ডৰ লগত ছেটটো সজালে ছবিৰ গভীৰতা কেনেকৈ আহে ইত্যাদি – তেওঁক সুন্দৰকৈ দেখুৱাই দিলে। দুৰবা তেওঁৰ লগত চিনাকি হ'ল– সেই মানুহজনেই নীতিন বোস। 'নিমিলা অংক'ৰ বহিৰ্দৃশ্যৰ কাম কৰি থাকোতে, এদিন নিপ বৰুৱাৰ লগত তেওঁৰ চিনাকি। সেই চিনাকিতে নিপ বৰুৱাই তেওঁৰ আগত 'স্মৃতিৰ পৰশ' চলচ্চিত্ৰ উলিওৱাৰ পৰিকল্পনা দাঙি ধৰিলে আৰু সেই ছবিৰ কেমেৰাৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰিলে দুৰবাক। এনেদৰে নিপ বৰুৱাৰ লগত তেওঁৰ সম্বন্ধ ঘটিল আৰু কেমেৰাৰ গৌৰৱময় জীৱনৰ আৰম্ভ হ'ল। নিপ বৰুৱাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত– মাক আৰু মৰম, আমাৰ ঘৰ, বৰুৱাৰ সংসাৰ, সোণতৰা, সোণমা, আজলী নবৌ, ককাদেউতা নাতি আৰু হাতী, শকুন্তলা আৰু শংকৰ জোচেফ আলি, দাদু, নাতি আৰু হাতী (বঙালী), এন্টনী মোৰ নাম, আই মোৰ জনমে জনমে, আদি কৰি বহুতো ছবিৰ দুৰবা

কেমেৰামেন। তদুপৰি নিপ বৰুৱাৰ দ্বাৰাই পৰিচালিত প্ৰায় এশৰ ওপৰত তথ্যচিত্ৰৰো দুবৰায়ে কেমেৰামেন। নিপ বৰুৱাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত আৰু দুবৰাৰ কেমেৰাৰ 'গোল্ডেন এপাৰেল' নামৰ ৰঙীন তথ্যচিত্ৰখনে ইতিমধ্যে বিশ্বৰ কেইবাখনো দেশৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। ফণী শৰ্মাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত 'ধুমুহা' আৰু 'কেঁচাসোণ'ৰো দুবৰাই কেমেৰামেন।

তেওঁ এজন দক্ষ চলচ্চিত্ৰ পৰিচালক আৰু প্ৰযোজক ৰূপেও নিজৰ পৰিচয় দিছে। তেওঁৰে পৰিচালনা আৰু প্ৰযোজনাত ওলোৱা 'মমতা' চলচ্চিত্ৰই ১৯৭৩ চনত সেই বছৰৰ শ্ৰেষ্ঠ অসমীয়া ছবিৰূপে ভাৰত চৰকাৰ ৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ পুৰস্কাৰ পায়। ১৯৭৫ চনত তেওঁ 'ৰতনলাল' নামৰ আন এখন ছবি পৰিচালনা কৰে। বৰ্তমান 'স্মৃতি গন্ধা' নামৰ আন এখন ছবিৰ কাম তেওঁ হাতত লৈছে। জয়ন্ত বৰুৱাৰ 'ঋতু আহে ঋতু যায়' নামৰ এখন টি.ভি. ছিৰিয়েলৰ ফটোগ্ৰাফী আৰু পৰিচালনা দুবৰাৰে। তেওঁৰ এই বিদ্যা তেওঁৰ ল'ৰা সুমন দুবৰাক শিকাই-বুজাই লৈছে আৰু সুমন দুবৰাই বৰ্তমান বিজু ফুকনৰ ছবিত সহকাৰী কেমেৰামেন ৰূপে কাম কৰিবলৈ লৈছে।

দুবৰাৰ জন্ম ১৯২৬ চনত, গোলাঘাটত। তেওঁৰ পিতৃ সৰ্বানন্দ দুবৰা আৰু মাতৃ মনোৰমা দুবৰা। ১৯৪৪ চনত তেওঁ গোলাঘাট চৰকাৰী বেজবৰুৱা হাইস্কুলৰ পৰা প্ৰৱেশিকা পাছ কৰে। ১৯৪৫ চনত কলিকতাৰ কলেজত বিজ্ঞান বিষয়ত ভৰ্তি হৈ, পিছত বোম্বাইলৈ চিনেমা ফটোগ্ৰাফী পঢ়িবলৈ যায়। বোম্বাইত তেওঁ মিঃ খান, ডেভিদ আৰু কুলকৰ্ণীৰ তলত চিনেমা ফটোগ্ৰাফীৰ থিয়ৰী আৰু প্ৰেকটিকেলৰ শিক্ষা আহৰণ কৰিছিল। তাত তেওঁ পঢ়ি থাকোতে দ্বিতীয় বছৰত ডিব্ৰুগড়ৰ অপূৰ্ব কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, লক্ষীমপুৰৰ প্ৰবীৰ বৰুৱা আদিক লগ পাইছিল।

অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ জগতৰ এগৰাকী সজ্জন, সংস্কৃতিবান আৰু স্নেহপ্ৰৱণ জ্যেষ্ঠ শিল্পী হিচাপে দুবৰা সকলোৰে মাজত সৰ্বৰহী আৰু শ্ৰদ্ধেয়।

শৈল বৰুৱা

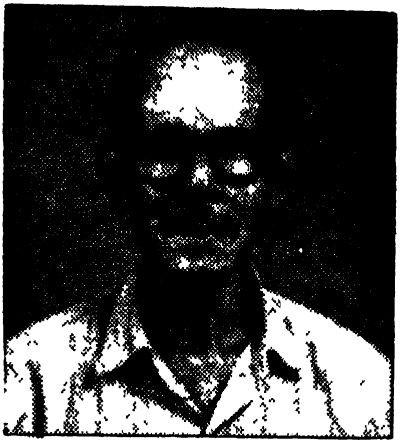

অভিনেতা আৰু নাট পৰিচালকৰূপে অসমত জনপ্ৰিয়তা আৰু দক্ষতাৰ শীৰ্ষত থকা জীৱন-শিল্পী শৈল বৰুৱাৰ সান্নিধ্য বিচাৰি গুৱাহাটীৰ উজান বজাৰৰ বাসভৱনত গৈ ওলাইছিলোঁ। শান্ত আৰু বিনয়ী স্বভাৱৰ এই লোকজনে আমাক প্ৰথম সাক্ষাততে মোহিত কৰিছিল। সেইদিনা তেওঁক ঘৰত লগ পাওঁতে বৰ্তমান তেওঁৰ অভিনয় জীৱনত লগ পোৱা গাঁৱৰ হোজা অভিনেতাজনৰ স্বৰূপটোকে দেখিলোঁ। পিন্ধা কাপোৰযোৰো সাধাৰণ আৰু মুখৰ দাড়ি-গোফবোৰো খুৰুৱা নাই। খুব জুতি লগাকৈ তামোল এখন পাগুলিয়াই থকা দেখিছিলোঁ। বৰুৱাই কৈছিল— “মানুহৰ আগত ওলাব নোৱাৰা পৰিৱেশত আছোঁ। প্ৰবীণ হাজৰিকাৰ পৰিচালনাত ‘এই চহৰতে’ শীৰ্ষক দূৰদৰ্শনৰ এখন ধাৰাবাহিকৰ বাবে এজন বয়সীয়া ৰিক্সা চালকৰ ভাও দিব লাগে। তাৰ বাবেই ক্যাপোৰ যোৰ মলিয়ন কৰিছোঁ আৰু ডাড়িখিনিও খুৰাব পৰা নাই।” এজন অপৰিচিতক তেনে বেশত তেওঁ সাক্ষাৎ কৰি বেয়া পোৱা স্বাভাৱিক, কিন্তু তেওঁ কেনেকৈ অভিনয় কলাক মনে-প্ৰাণে, খাৱনে-শোৱনে হৃদয়-বেদীত থাপিব খুজিছে তাৰহে প্ৰমাণ দেখিলোঁ।

অভিনয় কলাৰ মাজেৰে সমাজত ঘটি থকা অনিয়ম, দুৰ্নীতি, শোষণ-উৎপীড়ন আৰু সামাজিক ব্যাধিক উদঙাই দেখুওৱা আৰু তাৰ প্ৰতিবাদ কৰাৰ সুবিধা বেছি আৰু এই সুবিধা পোনপটীয়াও। সেয়ে অভিনয় কলাক মহৎ

সমাজ সেৱাৰ শাৰীতো থ'ব পাৰি। সেইকাৰণেই বোধহয় পণ্ডিতপ্ৰবৰ কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈয়ে কৈছে যে, এটা ৰংগমঞ্চই এটা জাতিৰ পৰিচয় দিব পাৰে। এই কথাকে পুনৰ শুনিলোঁ বয়োজ্যেষ্ঠ অভিনেতা শৈল বৰুৱাৰ মুখত। বৰুৱাই কয়, "মই ব্যৱসায়িক দিশৰ পৰা বা ব্যক্তিগত সুখ-নাম-যশস্যাৰ বাবে অভিনয়ত নমা নাই। মই অভিনয়ক পবিত্ৰ সমাজ সেৱা ৰূপেহে আৰাধনা কৰি আহিছোঁ। সমাজ উপকৃত হ'লে মই উপকৃত হ'ম।" তেওঁ এই সমাজমুখী মনটো নটসূৰ্য ফণী শৰ্মাৰ পৰাই লাভ কৰিছে। এই সম্পৰ্কত তেওঁ আমাক এটা কাহিনীও শুনালে।

১৯৬৩ চনৰ আগষ্ট মাহৰ কথা। সেইদিনা বৰুৱাই এজন ৰোগীৰ লগত মেডিকেল কলেজ হাস্পতালত গোটেই নিশা উজাগৰে কটাই, পুৱা ঘৰ পাই বিছনাত দীঘল দিলে। এনেতে তেওঁৰ ঘৰত নটসূৰ্য ফণী শৰ্মা উপস্থিত। হাতত এখন নাটক। নাটকখন বৰুৱাৰ ফালে আগবঢ়াই দি ক'লে—'এই নাটকখন লোৱা। নাটকখনৰ কন্দৰ্পৰ ভাওটো তুমি কৰিব লাগিব। ইফালে সময়ো নাই। দিনটো মুখস্থ কৰা, গধূলি মালিগাঁৱত উপস্থিত হ'বা। যিজনক এই ভাওটো দিয়া হৈছিল, অনিবাৰ্য কাৰণবশতঃ তেওঁ ভাওটো কৰিব নোৱাৰিব বুলি জনাইছে।" সেই মুহূৰ্ততে বৰুৱাই নিজৰ অসুবিধাৰ কথা দৰ্শাইছিল যদিও নটসূৰ্যই নেমানিলে। বৰুৱাৰ টোপনি পূৰোৱা নহ'ল। নাটকখন লুটিয়াই বগৰাই পঢ়ি মালিগাঁৱত গৈ ওলাল। অভিনয়ৰ বাবে সাজ-পাৰ কৰিলে। এনেতে অভিনেতা ধ্বজেন দাসে তেওঁৰ নিজৰ হাতৰ ঘড়ীটো খুলি বৰুৱাৰ হাতত দিলে আৰু ঘড়ীটো পিন্ধি ল'বলৈ ক'লে। 'চিৰাজ' নাটক। নটসূৰ্য ফণী শৰ্মাই চিৰাজ আৰু কলাগুৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই আঘোণাৰ ভাও দিব। দৰ্শকৰ উপস্থিতিত প্ৰেক্ষাগৃহ গমগমাই উঠিল। দৃশ্য আৰম্ভ হ'ল। কন্দৰ্প কলিকতাৰ পৰা আহি ঘৰ সোমাল। মাকে তেওঁক গা ধুবলৈ ক'লে। কাপোৰ-কানি আৰু হাতৰ ঘড়ীটো খুলি কন্দৰ্প গা ধুবলৈ গ'ল। কিন্তু ইয়াৰ পিছত অন্য এখন নাটক হ'ল। অৰ্থাৎ কাৰোবাৰ হাত লাগি নতুন ঘড়ীটো নোহোৱা হ'ল। কথাটোৰ বাবে ধ্বজেন দাস মৰ্মাহত হ'ল, বৰুৱা হতাশ হ'ল। নটসূৰ্যই কথাটো গম পাই ঘড়ীটোৰ মূল্য ডেৰশ টকা ধ্বজেন দাসক মাতি আনি লগে লগে পৰিশোধ কৰিলে। বৰুৱাৰ চিন্তা পাতলিল। এফালে আগদিনাৰ টোপনি ক্ষতি, আনফালে ঘড়ী এটা হেৰুওৱাৰ চিন্তাৰ মাজেৰে ইমান কম সময়ৰ ভিতৰতে তেনে এটা অৱস্থাত অভিনয় কৰাৰ বাবে তেওঁলোকৰ পৰা ধন্যবাদসূচক প্ৰশংসা পাবলৈ তেওঁ আশা কৰিছিল। কিন্তু তাৰ পৰিবৰ্তে গহীনভাৱে নটসূৰ্যই কৈছিল, "তুমি আৰু ভাল অভিনয় কৰিব লাগিছিল।" বৰুৱাই কৈছিল, "এনেকুৱা অৱস্থাত মই আৰু কি

ভাল কৰিম?" নটসূৰ্যই তেতিয়া কৈছিল, "শুনা বৰুৱা, দৰ্শকে নাজানে তুমি কি অৱস্থাত অভিনয় কৰিছা। মানুহে টকা খৰচ কৰি টিকট কৰিছে ভাল অভিনয় চাবলৈহে।" সেইদিনাৰ নটসূৰ্যৰ সেই কথাষাৰে বৰুৱাৰ হৃদয় কঁপাই দিলে। ইয়াৰ পিছতহে তেওঁ যেন অভিনয় কলাৰ প্ৰকৃত মৰ্মাৰ্থৰ ফালে আগবাঢ়িল। এইজন শৈল বৰুৱা আজি নিজৰ গৰিমাৰেই অসমীয়া নাট্য জীৱনত প্ৰবাদপুৰুষ হ'ল।

অসমীয়া নাট্য আন্দোলনলৈ বৰুৱাৰ ত্যাগৰ তুলনা নাই। তেওঁ আমাক কয়, "আগৰ ছোৱাত নায়কৰ ভূমিকা ল'লোঁ, এতিয়া বুঢ়া মানুহৰ অভিনয়ত ভাও দিয়াত ব্যস্ত থাকিব লগা হৈছে।" চল্লিশৰ দশকতে তেওঁ সত্যম্ শিৱম্ সুন্দৰম্‌ৰ আৰাধনাৰ সেৰাৰ বন্তি গছি হাতত তুলি লৈছিল। স্কুলীয়া অৱস্থাতে (১৯৪০-'৪৩) বাণ ৰংগ মঞ্চত ছাহজাহান নাটকৰ দাৰাৰ পুত্ৰ 'সিপাৰ'ৰ ভাও লবলৈ নটসূৰ্যৰ আহ্বান পাইছিল। সেই নাটকত নটসূৰ্যই ছাহজাহানৰ ভাও দিছিল। সেই বয়সত নটসূৰ্যৰ লগত অভিনয় কৰা বৰুৱাৰ আনখন নাটক আছিল 'টিপু চুলতান'। ইয়াত বৰুৱাই ভাও দিছিল 'তুহ্‌ৱৰজং'।

১৯৪৩-'৪৪ চনত তেওঁ কটন কলেজত পঢ়া কালছোৱা যুদ্ধ-পৰিবেশ মুখৰ আছিল কাৰণে, সাংস্কৃতিক বাতাৱৰণ বৰ উজ্জ্বল নাছিল। সেই সময়ছোৱাত নাটক কৰা প্ৰায় বন্ধ আছিল। ১৯৪৯ চনৰ পৰাহে তেওঁ অভিনয় জীৱনৰ লগত সক্ৰিয় হয়। এই সময়ছোৱাত তেওঁক কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰে নাট্য জীৱন গঢ়াত বিশেষ সহায় কৰে। ইয়াত অনুষ্ঠিত প্ৰায়বোৰ নাটকতে তেওঁ ভাও দিছিল। কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰ তেওঁ অভিনয় কৰা প্ৰথমখন নাটক আছিল নিপ বৰুৱাৰ দ্বাৰা ৰচিত আৰু পৰিচালিত 'স্মৃতিৰ পৰশ'। ইয়াত ব্ৰজেন বৰুৱাই নায়কৰ ভাও লৈছিল আৰু নায়কৰ বন্ধু হৈছিল বৰুৱা। ১৯৪৯ চনৰ পৰা আজি পৰ্যন্ত তেওঁ অভিনয় কৰা আৰু পৰিচালনা কৰা অনাতাঁৰ নাটকৰ সংখ্যা হ'ল ন শৰ ওপৰ, মঞ্চ নাটক অভিনয় কৰা পঁইত্ৰিশখন আৰু পৰিচালনা কৰা সাতাইশখন, চলচ্চিত্ৰত অভিনয় আৰু পৰিচালনা কৰা তিনিখন আৰু দূৰদৰ্শনত অভিনয় আৰু পৰিচালনা কৰা প্ৰায় ন খন। কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰৰ লগতে তেওঁ আন দুটা মহৎ সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ লগত ঘনিষ্ঠ। এটা 'গুৱাহাটী প্ৰগতি শিল্পী সংঘ' আৰু আনটো 'বৈজয়ন্তী' অনুষ্ঠান। 'বৈজয়ন্তী'ৰ তেওঁ প্ৰতিষ্ঠাতা সম্পাদক। নাট্যাচাৰ্য অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা ইয়াৰ সভাপতি, যুগল দাস আৰু জীৱেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী উপ-সভাপতি আছিল। এই 'বৈজয়ন্তী' প্ৰতিষ্ঠানৰ দ্বাৰা তেওঁলোকে যথাক্ৰমে ১৯৬৭, ১৯৬৮ আৰু ১৯৭৩ চনত গুৱাহাটীত নাট মহোৎসৱৰ আয়োজন কৰিছিল। বৈজয়ন্তীৰ বৈশিষ্ট্য আছিল,

অসমত নাট্য আন্দোলন তথা নাট্যকাৰ সৃষ্টি কৰা। বৈজয়ন্তীয়ে সদায় অসমীয়া মৌলিক নাটকক গুৰুত্ব দিছিল। তদুপৰি ইয়াৰ যোগে অসমৰ বিশিষ্ট অভিনেতা, নাট্যকাৰ আৰু পৰিচালকক সম্বৰ্দ্ধনাও জনোৱা হৈছিল। গুৱাহাটী প্ৰগতি শিল্পী সংঘৰ লগত তেওঁ জড়িত থাকি কেইবাখনো স্মৰণীয় নাটক পৰিচালনা কৰিছে। এই অনুষ্ঠানৰো তেওঁ দহ বছৰ ধৰি সম্পাদক আছিল। তেওঁৰ দ্বাৰা অভিনীত আৰু পৰিচালিত নাটকসমূহৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য কেইখনমান হ'ল– স্মৃতিৰ পৰশ, অন্তৰাল, কলঙৰ পাৰে পাৰে, চোৰ, মকৰাজাল, নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য, নিমিলা অংক, উৰুখা পঁজা, চিৰাজ, কিয়, বৰুৱাৰ সংসাৰ, ঠিকনা, বায়নৰ খোল, চতুৰংগ, কুকুৰনেচীয়া মানুহ, কাৰেঙৰ লিগিৰী, জতুগৃহ, বাঘ আদি। তেওঁৰ দ্বাৰা অভিনীত-পৰিচালিত চলচ্চিত্ৰ কেইখন হ'ল-- আনোৱাৰ হুছেইনৰ দ্বাৰা পৰিচালিত 'সৰাপাত' (সহযোগী পৰিচালক), 'চাকনৈয়া', আৰু 'গণেশ'। দূৰদৰ্শনত তেওঁৰ দ্বাৰা অভিনীত আৰু পৰিচালিত ছবিসমূহৰ ভিতৰত আছে– প্ৰতীক্ষা, জতুগৃহ, এচেৰেঙা পোহৰ, লহৰ, ৰক্তিম, পথৰুঘাটে ৰিঙিয়ায়। বৰ্তমান হাতত আছে– আগে নাজানিলো এবেসে জানিলো, প্ৰাচীৰ, বায়নৰ খোল আদি।

বৰুৱা তেওঁৰ বিশিষ্ট অভিনয় আৰু উৎকৃষ্ট নাট পৰিচালনাৰ বাবে কেইবাবাৰো ৰাজহুৱাভাৱে সম্বৰ্দ্ধিত আৰু পুৰস্কৃত হৈছে। ১৯৫৫ চনত 'অসম বাণী' কাকতে আয়োজন কৰা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ নাট মহোৎসৱত শৈল বৰুৱা 'শ্ৰেষ্ঠ অভিনেতা' নিৰ্বাচিত হৈ সন্মানিত হয়। 'সোঁৱণশিৰী ভেটিৰ কোনে' এই নাটক প্ৰয়োজনা কৰিছিল নাট্য-প্ৰভাকৰ সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱাই। ১৯৫৪ আৰু ১৯৫৫ চনত দিল্লীত অনুষ্ঠিত আন্তঃবিশ্ববিদ্যালয় যুৱ মহোৎসৱত মহেশ্বৰ নেওগ আৰু ভূপেন হাজৰিকাৰ নেতৃত্বত যোৱা দলটোত বৰুৱায়ো প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল আৰু ১৯৫৪ চনৰ নাট মহোৎসৱত ডঃ হাজৰিকাৰ প্ৰযোজনা আৰু পৰিচালনাৰ 'এৰা বাটৰ সুৰ'ৰ 'জয়ন্ত'ৰ ভাওৰ বাবে দ্বিতীয় পুৰস্কাৰেৰে সন্মানিত হৈছিল। ১৯৬১ চনত সদৌ অসম ভিত্তিত আয়োজিত 'একাংক নাট প্ৰতিযোগিতা'ত 'গুৱাহাটী প্ৰগতি শিল্পী সংঘ'ৰ তৰফৰ পৰা 'স্বপ্ন ছবিৰ ছন্দ' পৰিচালনা কৰি বৰুৱাই 'শ্ৰেষ্ঠ পৰিচালকৰ ট্ৰফী' অৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হয়।

বৰুৱা অসমৰ বিভিন্ন নাট্য সংগঠনৰ লগতো বিশেষভাৱে জড়িত হৈ আহিছে। বিভিন্ন নাট সমাৰোহৰ অন্যতম বিচাৰক ৰূপেও তেওঁ সন্মানিত হৈছে। অসম চৰকাৰৰ সাংস্কৃতিক বিভাগে গুৱাহাটীত আয়োজন কৰা প্ৰথম ৰাজ্যিক নাট মহোৎসৱৰ আহ্বায়ক সমিতিৰ তেওঁ যুটীয়া সম্পাদক আছিল। সভাপতি আছিল অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা আৰু সাধাৰণ সম্পাদক আছিল ৰুদ্ৰ বৰুৱা।

১৯৮০ চনত তেওঁ সদৌ অসম অনাতাঁৰ শিল্পী সংঘৰ সভাপতি নিৰ্বাচিত হৈছিল। ১৯৬০ আৰু ১৯৬২ চনতো তেওঁ সদৌ অসম একাংক নাট সন্মিলনৰ যুটীয়া সম্পাদক নিৰ্বাচিত হৈছিল। ইয়াৰ সভাপতি আছিল কলাগুৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভা আৰু সাধাৰণ সম্পাদক আছিল তফজ্জুল আলী। বৰুৱা এজন সুদক্ষ ফুটবল আৰু ক্ৰিকেট খেলুৱৈ ৰূপেও খ্যাত। এই জাতীয় শিল্পীগৰাকীক অসম চৰকাৰে ১৯৯০ চনত শিল্পী পেন্সনেৰে সন্মানিত কৰিছে।

বৰুৱাৰ জন্ম ইম্ফলত, ১৯২৭ চনত ১৪ নৱেম্বৰত। তেওঁ স্কুলীয়া শিক্ষা তেজপুৰৰ পৰা লাভ কৰি, ১৯৪৭ চনত কটন কলেজৰ পৰা বি-এ পাছ কৰিছিল। বৰ্তমান তেওঁ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত কৰ্মচাৰী। তেওঁৰ পিতৃ আছিল দণ্ডধৰ দাস আৰু মাতৃ আছিল কুঞ্জমালা দাস। বৰুৱাৰ স্কুলীয়া জীৱনতে নাটকৰ প্ৰতি ধাউতি জন্মে। বিশেষকৈ তেজপুৰৰ বাণ ৰংগ মঞ্চই তেওঁক এজন অভিনেতা হোৱাত প্ৰথম অৰিহণা যোগায়। ইয়াতেই তেওঁ বিষ্ণু ৰাভা আৰু ফণী শৰ্মাৰ অভিনয় দেখিছিল। সেই কালৰ অন্নদা কুমাৰ পদ্মাপতি, প্ৰফুল্ল দাস, ৰমেশ শৰ্মা, ডঃ ললিত চৌধুৰীৰ অভিনয়ে তেওঁক যথেষ্ট উৎসাহিত আৰু অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল। গুৱাহাটীলৈ আহি তেওঁ লোককান্ত শিল্পী লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী আৰু খনিকৰ যুগল দাসৰ সান্নিধ্য লভে।

বৰুৱাক নাটক সম্পৰ্কে আমি কেইবাটাও প্ৰশ্ন কৰিলোঁ। একাংকিকা নাটক সম্পৰ্কে তেওঁৰ পৰা জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়, "একাংকিকা প্ৰকৃততে এটা অংকত সমাপ্ত হোৱা এটা দৃশ্যৰ চুটি নাটক। ইয়াৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য হ'ল-- স্থান, কাল আৰু ঘটনাৰ ঐক্য। একক দৃশ্য সম্বলিত এটা নাটকীয় পৰিস্থিতিৰ কলাত্মক ঐক্যৰ পূৰ্ণ পৰিণতি, চুটি গল্প আৰু উপন্যাসৰ যি পাৰ্থক্য, একাংক নাট আৰু পূৰ্ণাংগ নাটৰো সেই একেই পাৰ্থক্য। একাংকিকাৰ বিস্তাৰ ৰীতি সীমাবদ্ধ পৰিসৰৰ ভিতৰত বন্ধা থাকে। সেয়ে কাহিনীৰ বিষয় বস্তুও এটা সীমাৰ ভিতৰতে ৰাখিব লগা হয়। পূৰ্ণাংগ নাটকৰ দৰে একাংকতো প্ৰাৰম্ভ, বিস্তাৰ, সংঘাত আৰু পৰিণতি এই চাৰিটা স্তৰ থাকে। প্ৰাৰম্ভত বিষয় বস্তুটোৰ সংক্ষিপ্ত পৰিচয় থাকে। সময় কম বাবে প্ৰাৰম্ভ আৰু বিস্তাৰ প্ৰায়ে সংযোগ হয়। তাৰ পিছত চৰম অৱস্থালৈ গৈ শীৰ্ষ বিন্দু পায় আৰু নাটকেও অন্তিম অৱস্থা পায়। পূৰ্ণাংগ নাটকত কেইবাটাও অংক আৰু দৃশ্য থাকে, একাংকিকাত দৃশ্য বিভাজন নহয়। পূৰ্ণাংগ নাটকত উপ-কাহিনী থাকে, একাংকত নাথাকে। একাংকৰ দৰে পূৰ্ণাংগ নাটকৰ স্থান, কাল আৰু ঘটনাৰ গণ্ডী নাথাকে।"

মঞ্চৰ অভিনয়, দূৰদৰ্শন আৰু চলচ্চিত্ৰৰ অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত থকা পাৰ্থক্যৰ কথা জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ আমাক কয়, "এইবিলাক পৃথক পৃথক

মাধ্যম। মঞ্চত কলাকাৰসকলক সোঁ-শৰীৰে দেখিবলৈ পোৱা যায়, চলচ্চিত্ৰ কেৱল ছবিটোহে দেখা যায়। মঞ্চৰ শাৰীৰিক সঞ্চালনৰ প্ৰয়োজন অধিক, যিটোৰ চলচ্চিত্ৰত সিমান প্ৰয়োজন নাই। কণ্ঠস্বৰৰ ক্ষেত্ৰত অভিনেতা বা অভিনেত্ৰীয়ে দৰ্শকলৈ মনত ৰাখি সংলাপ ক'ব লাগে যিটো চলচ্চিত্ৰত প্ৰয়োজন নাই। অভিনেতা-অভিনেত্ৰীয়ে অতি সূক্ষ্ম প্ৰকাশ ভংগী কেমেৰাৰ সহায়ত স্পষ্টকৈ দৰ্শকৰ আগত দাঙি ধৰিব পাৰে, কিন্তু মঞ্চত সেইটো সম্ভৱ হ'ব নোৱাৰে।" সদৌ অসম ভিত্তিত পতা একাংকিকা নাট প্ৰতিযোগিতা সম্পৰ্কে কৰা আমাৰ এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ কয়, "এই প্ৰতিযোগিতা অসমৰ নাট্য আন্দোলনৰ বাবে বৰ আশা ব্যঞ্জক। প্ৰকৃত অৰ্থত যদি নাট প্ৰতিযোগিতা হৈ থাকে তেন্তে ই নাট্য আন্দোলনলৈ সাৰ্থক অৰিহণা আগবঢ়াব বুলিয়েই মোৰ বিশ্বাস।" তেওঁ কয়, "নাট প্ৰতিযোগিতাৰ বাহিৰেও নাটকৰ বিভিন্ন বিষয়ৰ কৰ্মশালাৰ আৱশ্যক। কাৰণ বিজ্ঞান সম্মতভাৱে নাট ৰচনা, পৰিচালনা, অভিনয় আদিৰ বিষয়ে অন্ততঃ প্ৰাথমিকভাৱে উঠি অহা চামক প্ৰশিক্ষণ দিলে নিশ্চয় উপকৃত হ'ব।"

মঞ্চ আৰু ছবিত অভিনয় কৰিবলৈ হ'লে সুৱদী আৰু স্পষ্ট কণ্ঠস্বৰো প্ৰয়োজন বুলি তেওঁ আমাক কয়। ইয়াৰ বাবে সাধনাৰ একান্ত প্ৰয়োজনতো তেওঁ গুৰুত্ব দিয়ে। তেওঁ নিখুঁত অভিনয়ৰ বাবে পৰ্যবেক্ষণ শক্তি আৰু অনুকৰণৰ আৱশ্যক বুলি কয়।

এইদৰে মুকলি মূৰীয়াকৈ তেওঁৰ লগত বহুত কথাই পাতিলোঁ। শৈশৱৰপৰা বৰ্তমানলৈ। এটা জীৱনৰ জীৱন্ত ৰূপ শুনিলোঁ। কি এক জীয়া কাহিনী। জীৱন মানেই সংগ্ৰাম, সংগ্ৰাম মানেই শৈল বৰুৱা। তথাপিতো শৈল বৰুৱাৰ ভাগৰ নেদেখিলোঁ। আজিও তেওঁ অভিনয় কৰিব লগা ইখনৰ পিছত সিখন ছবিৰ হিচাপহে আমাক শুনালে। তেওঁৰ প্ৰতি আমাৰ শ্ৰদ্ধা উপজিছিল— সঁচাকৈয়ে শৈল বৰুৱা এজন জীৱন শিল্পী।

অনুপমা ভট্টাচাৰ্য

১৯৪৬ চনত কলিকতাৰ 'অ'ল ইণ্ডিয়া ৰেডিঅ' কেন্দ্ৰৰপৰা অসমীয়া নাটক এখন প্ৰচাৰিত হৈছিল। নাটকখনৰ নাম আছিল 'বিধবা' আৰু তাৰ ৰচকৰ গৰাকী আছিল শিৱপ্ৰসাদ ভট্টাচাৰ্য। এই নাটকখনতে কলিকতা অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ প্ৰথম অসমীয়া নাটক বুলি জনা যায়। এই নাটকতে এগৰাকী মহিলাই ভাও লৈ, অনাতাঁৰ নাটকৰ প্ৰথম মহিলা শিল্পীৰূপে ধন্য হৈছিল। সেই মহিলা-গৰাকীয়ে হ'ল আমাৰ সকলোৰে পৰিচিত অনুপমা ভট্টাচাৰ্য। তেতিয়াৰেপৰা তেওঁ এই পৰ্যন্ত অসমীয়া মঞ্চ নাটক, অনাতাঁৰ নাটক আৰু চলচ্চিত্ৰ জগতৰ লগত ছাঁৰ দৰে ঘনিষ্ঠ হৈ আমাৰ নাট্যান্দোলনৰ অন্যতমা নেত্ৰীৰূপে সন্মানিত হৈছে। তেওঁ এনে এটা যুগত নাট্যান্দোলনত সক্ৰিয় হৈছিল, যিটো সময়ত মহিলাই অভিনয় কৰাটো বাদেই মহিলা আনকি ওৰণি নোলোৱাকৈ ঘৰখনৰ চৌহদৰপৰা বাহিৰ ওলোৱাই নিষেধ আছিল। এই হেঙাৰকো অতিক্ৰম কৰি সংৰক্ষণশীলতাৰ দুৱাৰ মুকলি কৰিব পাৰিছিল অনুপমা ভট্টাচাৰ্যই।

তেওঁৰ জীৱনটো কিছুমান কাৰুণ্যৰে ভৰা। কোমল বয়সতে তেওঁৰ পুৰণি প্ৰথা মতে বিয়া হৈছিল। কিন্তু প্ৰথম স্বামীৰ সাক্ষাতৰপৰা তেওঁ বঞ্চিত হয়। প্ৰচণ্ড জ্বৰত তেওঁৰ স্বামী ঢুকাইছিল। সেইদিনা তেওঁ হৈ পৰিছিল অসহায়া। ভাবিব নোৱাৰা ধৰণে সেই যুগৰ দুৰ্যোগপূৰ্ণ লৌহ-প্ৰাচীৰখন ছিন্ন-ভিন্ন কৰিবলৈ এজন মানুহ আগবাঢ়ি আহিছিল আৰু তেৱেঁই অনুপমা ভট্টাচাৰ্যৰ

দায়িত্ব ভাৰ গ্ৰহণ কৰিছিল। সেই মানুহগৰাকীয়ে হ'ল শিল্পী শিৱপ্ৰসাদ ভট্টাচাৰ্য। তেওঁ আছিল (১৯২৩-১৯৫৩) এগৰাকী প্ৰথিতযশা সংগীতজ্ঞ, গীতিকাৰ, সুৰকাৰ আৰু সংগীত পৰিচালক। 'বাট বুলি বুলি ভাগৰি পৰিলে, জিৰাম তোমাৰ স্মৃতিৰ শীতল ছাঁত' আৰু 'নবজাৰি বীণ বাটকৰা, নবজাৰি তোৰ বীণ'- শিৱপ্ৰসাদ ভট্টাচাৰ্যৰ এই সংগীতে আজিও অসমীয়াৰ মন-প্ৰাণ হৃদয় সৰগীয় সুখৰ বিমল আনন্দ ঢালি আপ্লুত কৰি ৰাখিছে। কিন্তু অনুপমা ভট্টাচাৰ্য ঠন ধৰি উঠা এইখন সংসাৰতো কেনা লাগিল। অনুপমাৰ জ্যোতিষ্মান আকাশত পুনৰ আন্ধাৰ নামিল। ১৯৫৩ চনত শিৱপ্ৰসাদ ভট্টাচাৰ্যই চিৰ মুক্তি ল'লে। তেওঁ মৃত্যুৰ আগে আগে জাতিৰ উদ্দেশ্যে দিয়া এবাৰ বাণী সদায় স্মৰণীয় হৈ ৰ'ব ঃ

'দুখীয়াৰ কলিজাৰ মৌচাক চুমি চুমি
আগবাঢ়া ধনীকৰ দল,
দুখীয়াঁই পিন্ধিব খহটাখনীয়া
তোমাৰ চেলেংখনি সোণৰ বনে কৰা
শাসনৰ শোষণৰ আভিজাতৰ
তোমাৰ আছে মহাবল
আগবাঢ়া ধনীকৰ দল
দুখীয়াৰ আকাশৰ ইন্দ্ৰধনু তুমি
পীড়িতৰ তেজেৰে মীনা কৰা।
শিল্পীৰ সপোনৰ তুমি শতদল
মিছা প্ৰলোভনেৰে দিয়া..........ধৰা।'

অনুপমাৰ এই শোকাকুল প্ৰাণটোৱে শান্তি বিচাৰিলে সত্য শিৱ সুন্দৰৰ আৰাধনাৰ কোলাত। অভিনয় হ'ল তেওঁৰ জীৱনৰ একমাত্ৰ সাধনা। তেওঁ অভিনয়ত নিপুণতাও লাভ কৰিলে। তেওঁৰ সাধনাই তেওঁৰ জীৱনৰ বাণী হৈছে। এবাৰ তেজপুৰ বাণ ৰংগমঞ্চত 'টিপু চুলতান' নাটকৰ অভিনয় হৈছিল। সেই নাটকৰ নায়ক আছিল নটসূৰ্য ফণী শৰ্মা আৰু নায়িকা আছিল অনুপমা ভট্টাচাৰ্য। সেই সময়ত তেওঁৰ কোলাত তিনিমহীয়া কেঁচুৱা। গ্ৰীণ ৰুমত পিতাকৰ কোলাত কেঁচুৱাটি ৰাখিও, তেওঁ অভিনয় কৰিছিল। এতিয়ালৈকে অভিনয় কৰি, তেওঁ কিমান দৰ্শকক হহুঁৱালে আৰু কন্দুৱালে, আনকি খল চৰিত্ৰ ৰূপায়ণেৰে কিমান দৰ্শকক ক্ৰোধান্বিত কৰিলে তাৰ হিচাপ থাওকতে উলিওৱা টান।

তেওঁৰ অভিনয় জীৱন বৈচিত্ৰ্যময়। তেওঁৰ লগত চিনাকি আমাৰ বহুদিনীয়া। তেওঁ এতিয়া দিছপুৰৰ ওচৰৰ হাতীগাওঁ নিবাসী। অলপতে তেওঁক

লগ ধৰি, তেওঁৰ অভিনয় জীৱনৰ সম্পৰ্কত ভালেমান কথা পাতিছিলোঁ। তেওঁ অভিনয় কলাৰ প্ৰতি কিয় আকৃষ্ট হৈছিল জানিবলৈ বিচৰাত আমাক কৈছিল, "অভিনয় কলাত মানুহৰ দুঃখ-দৈন্য, সুখ-দুখ, অহংকাৰ, খেদ আদি নৱ ৰসৰ প্ৰকাশ ঘটে। এই কলাৰ যোগেদি মানৱ জীৱনৰ সমস্ত প্ৰকাশ সম্ভৱ আৰু ইয়াৰ জৰিয়তে মানৱ কল্যাণৰ সুযোগ পোৱাৰ উপৰিও ই সামাজিক দায়বদ্ধতাৰ উপযুক্ত মাধ্যম।"শিল্পী জীৱনৰ বাবে অনুপ্ৰেৰণাৰ বিষয়ে তেওঁ কয়, "শিল্পীও মানুহ। শিল্পীৰো দহজনৰ দৰে নিজস্ব জীৱন নিৰ্বাহিৰ এখন পৃথিৱী আছে। কিন্তু শিল্পীৰ জীৱন আৰু সৰ্বসাধাৰণৰ জীৱনৰ লগত যিটো ভিন্নতা সেইটো হ'ল সৃষ্টিশীলতা। এই সৃষ্টিৰ বাবে জীয়াই থাকিবলৈ আৰু নতুন নতুন সৃষ্টিত ব্ৰতী হ'বলৈ ৰাইজৰ সমাদৰ, মৰম আৰু স্বীকৃতি লাগে। ৰাইজৰ মৰম স্নেহ পোৱাৰ পিছত যদি প্ৰযোজক, পৰিচালকসকলৰ পৰা উপযুক্ত সন্মান পোৱা নাযায় তেতিয়া সিও শিল্পী আগবাঢ়ি যোৱাৰ পথত হেঙাৰ হ'ব পাৰে। অৰ্থাৎ শিল্পীয়ে শিল্পীক লৈ জীয়াই থকাৰ অনুপ্ৰেৰণা অকল দুবেলা দুমুঠি অন্নই নহয়, এগৰাকী সৃষ্টিশীল শিল্পী হৈ সৰ্বসাধাৰণৰ মাজত উন্নত শিৰে থাকিবপৰাকৈ মানুহ হিচাপে আনবোৰ স্বচ্ছলতাও অনুভৱ হ'ব লাগে। মইতো ভাবো ইয়ে যথেষ্ট। এজন শিল্পীৰ ক্ষেত্ৰত মূল অনুপ্ৰেৰণা হ'ল ঘৰ। নিজৰ ঘৰখনৰ পৰা বিচ্যুত হৈ নাট্যগোষ্ঠীৰ লগত নাট-চিনেমা আদি কৰিও শান্তি পোৱা নাযায়। তাৰ পিছত হ'ল -অৰ্থ। তৃতীয়তে ৰাইজৰ প্ৰশংসা আৰু দোষ-গুণৰ বিষয়ে সংবাদ-পত্ৰ আদিৰ আলোচনা। চতুৰ্থতে, সমূহ শিল্পী, পৰিচালক আৰু অন্যান্য বিষয়ববীয়াৰ মাজত বিষয়সমূহ লৈ আলোচনা বিশ্লেষণ অনুষ্ঠিত হ'লে শিল্পী-প্ৰতিভা বিকশিত হোৱাত ইও ডাঙৰ অৰিহণা হ'ব পাৰে।"

অসমৰ নাট্য মঞ্চ অতি পুৰণি। বহুদিন আগেয়ে অসমীয়া মানুহে ভাওনাৰ লেখীয়া নাটক চাইহে তৃপ্তি পাইছিল। দেৱ-দেৱতা, ৰাম-লক্ষণৰ কাহিনী, মহাভাৰতৰ কথা আদিয়ে অসমীয়া মঞ্চৰ সমল আছিল। মুকলি পথাৰ আৰু মুকলি ঠায়ে আছিল জনপ্ৰিয় ৰাজহুৱা নাট্য মঞ্চ। জীৱনৰ আঠ-ন বছৰতে অনুপমা ভট্টাচাৰ্যই এই মুকলি মঞ্চতে প্ৰথম নাটক চাইছিল। ফুনু বৰুৱা (পৰশুৰাম) আদি শিল্পীসকল তেওঁতকৈ বহু ডাঙৰ। তেওঁলোকে শিৱসাগৰ নাট্য মঞ্চত প্ৰায়ে নাটক কৰিছিল। এবাৰ তেওঁলোকেই অনুপমাক মাতি নি পাৰ্শ্ব চৰিত্ৰ এটাত অভিনয় কৰিবলৈ দিছিল। সেই সময়ত শিৱসাগৰ ষ্টেজত তেওঁ অভিনয় সংগিনীৰূপে লগ পাইছিল ইভা আচাও, ৰেবেকা আচাও আদিক।১৯৪৭ চনৰপৰাহে তেওঁৰ অভিনয় প্ৰতিভা বিকাশিত হয়। নটসূৰ্য ফণী শৰ্মা আৰু কলাগুৰু বিষ্ণু ৰাভাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত 'ছিৰাজ' (১৯৪৮) ছবিত

'ফাতেমা' চৰিত্ৰটি ৰূপায়িত কৰাৰ তেওঁ সুবিধা পাইছিল। এই সম্পৰ্কে তেওঁ কয়, "বামুণী পাহাৰ। তেজপুৰ। ছিৰাজৰ আউট ডোৰ শুটিঙৰ প্ৰস্তুতি। ইউনিটৰ কেমেৰা, শব্দযন্ত্ৰী, পৰিচালক, অভিনেতা-অভিনেত্ৰী আদিকে ধৰি বহুতো মানুহ। প্ৰথমে আচহুৱা আচহুৱা লগা এই কায়দা-কৌশলবোৰ মুঠেই বুজি পোৱা নাছিলোঁ।" "তাৰ পিছত ইনডোৰ শুটিঙৰ বাবে কলিকতা পালোঁগে। কলিকতাত 'চিৰাজ'ৰ কাম সমাধা কৰি মামাৰ লগত ঘৰলৈ উভতি আহোঁ। 'ছিৰাজ'ৰ স্ত্ৰীচৰিত্ৰ সকলো কেইটাতে এবাৰ আখৰা কৰি মই কৃতকাৰ্য হৈছিলোঁ। কিন্তু বলিন দাৰ (নটসূৰ্য শৰ্মা) ইচ্ছানুসৰি ফাতেমাৰ চৰিত্ৰটো মোৰ কাৰণে ৰূপে-গুণে খাপ খাই পৰিব বুলি তাৰ ৰূপ দিবলৈ কোৱাত সেই চৰিত্ৰটিতে অভিনয় কৰোঁ।"

কাশীনাথ বিহানী আৰু চন্দ্ৰ ফুকনৰ অনুৰোধ এৰাব নোৱাৰি আৰু তেওঁৰ স্বামীৰ আদেশ উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি— 'বিপ্লৱী' ছবিত অভিনয় কৰিবলৈ লৈছিল। এই ছবিতো তেওঁ প্ৰধান স্ত্ৰী চৰিত্ৰৰ ভূমিকা ৰূপায়িত কৰিছিল। ইয়াতে তেওঁৰ বহুতো খ্যাতনামা শিল্পীৰ সৈতে পৰিচয় ঘটিছিল। তদুপৰি বিখ্যাত পৰিচালক অসিত সেনৰ ('বিপ্লৱী'ৰ কেমেৰা মেন আছিল) লগতো তেওঁৰ সাক্ষাৎ লাভ হৈছিল। লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীয়ে তেওঁৰ 'নিমিলা অংক' মঞ্চস্থ কৰাৰ পিছত চেলুলয়ডত ৰূপ দিওঁতে তাৰ প্ৰধান স্ত্ৰী চৰিত্ৰৰ ভূমিকা ভট্টাচাৰ্যক ৰূপায়িত কৰিবলৈ দিয়ে। ইতিমধ্যে বহুদিন অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ অসমত হোৱা নাছিল। দীৰ্ঘ বিৰতিৰ পিছত, ছবি এখন কৰিবলৈ লোৱাত, অনুপমা ভট্টাচাৰ্যই পূৰ্ণ সঁহাৰি আগবঢ়াইছিল। এই ছবিতে তেওঁ মনৰ জোখাৰে অভিনয় কৰাৰ চৰিত্ৰটি পাইছিল বুলি তেওঁ আমাক জনালে। ফলত এই ছবিৰ অভিনয়ে দৰ্শকৰ মাজলৈ তেওঁক কাষ চপাই নিছিল। তাৰ পিছত তেওঁ আনোৱাৰ হুচেইনৰ 'সৰাপাত'ত অভিনয় কৰিছিল। নতুন পৃথিৱী, মানৱ আৰু দানৱ, তৰামাই, ৰাংঢালী, মৰম, অৰুণ আদি তেওঁৰ অন্যান্য অভিনীত ছবি।

অসমৰ ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰ 'নটৰাজ'ৰো তেওঁ অন্যতমা অভিনেত্ৰীৰূপে জনাজাত। এই সম্পৰ্কে তেওঁ আমাক কয়, "১৯৬৩ চনত হঠাতে এদিন নৃত্য শিল্পী গজেন বৰুৱা আমাৰ ঘৰ ওলালগৈ। তেওঁৰ অনুৰোধ ক্ৰমে পৰীক্ষামূলক ভিত্তিত নিজকে উছৰ্গা কৰিবলৈ তেওঁৰ কথাৰ ওপৰত ভাৰসা কৰি পাঠশালাত ওলালোহি। এদিন নটৰাজৰ ইলাহী ভ্ৰাম্যমান ৰংগমঞ্চৰ কথা গজেন বৰুৱাৰ মুখে শুনি লোভ লাগিছিল, কিজানি অসমৰ নাট্য জগতৰ উষা আৰম্ভ হ'ল আকৌ। ১৯৬৪ চনত ঘূৰি আহিলো।..... নটৰাজ থিয়েটাৰত থাকি নামনি

অসমৰ সহজ-সৰল গাওঁ-ভূঁইৰ অভিজ্ঞতা যিখিনি পালোঁ আৰু তাত অভিনয়ৰ যি স্বীকৃতি পালোঁ তাক প্ৰকাশ কৰিবলৈ ভাষা নাই।’

ভট্টাচাৰ্যই বিয়োগান্ত নাটকৰ চৰিত্ৰ ৰূপায়িত কৰি বেছি ভাল পায়। চলচ্চিত্ৰ অভিনেত্ৰী মীনা কুমাৰীৰ ডায়লগ ডেলিভাৰী আৰু অভিনয়ে তেওঁক সদায় কন্দুৱাই আহিছে।

তেওঁ মনে বিচৰা চৰিত্ৰাভিনয় কৰিবলৈ পাইছিল নে নাই জানিবলৈ বিচৰাত, তেওঁ কয় যে, চিনেমাৰ অভিনয় একমাত্ৰ পৰিচালকৰ নিৰ্দেশ মতে হয়। গতিকে শিল্পীয়ে মনে বিচৰা ভূমিকা নাপালেও অভিনয় কৰিবলগীয়া হয়। তেওঁ কয় যে, জ্যোতিপ্ৰসাদে ‘জয়মতী’ উলিওৱাৰ সময়ত শিল্পীৰ প্ৰতি যি মনোভাব আৰু দৃষ্টিভঙ্গী লৈছিল তাৰ আজি সলনি হ’ল।

অভিনয়ত ভাও দিয়াৰ আগেয়ে, গল্পটো বা ছিনেৰিঅ’ ভালদৰে পঢ়ি লোৱা দৰকাৰ বুলি ভট্টাচাৰ্যই আমাক কয়। এই প্ৰসংগত তেওঁ ‘নিমিলা অংক’ৰ কথা এটা ক’লে। পৰিচালকে তেওঁক নিৰ্দেশ কৰিছিল তেওঁ এখন খিৰিকীৰে কৰুণ ভাৱেৰে দিগন্তলৈ চাব লাগে। ঠিক সেই মতে কেমেৰাৰ সন্মুখত প’জ দিলে। ছবি ওলোৱাৰ পিছত ছবি চাই গম পালে যে, দূৰৈত বাজি উঠা হৃদয় বিদাৰক এটি গীতৰ বাবেহে সেই প’জ। এই ক্ষেত্ৰত তেওঁ আক্ষেপ কৰিলে যে, গীতটোহে যদি সেই প’জৰ উদ্দেশ্য, তেন্তে তেওঁ তাক আৰু ভাল কৰিব পাৰিলেহেঁতেন। এই দৃশ্য অভিনয় কৰাৰ আগেয়ে তেওঁক হেনো ছিনেৰিঅ’ সম্পূৰ্ণ আভাস দিয়া হোৱা নাছিল। সাৰ্থক অভিনয়ৰ ব্যাখ্যা বিচৰাত তেওঁ কয়, “অভিনয় কৰি যেতিয়া অভিনেতাই নিজক পাহৰি নিৰ্দিষ্ট চৰিত্ৰটো হৈ পৰে, তাৰ মাজেৰে পৰিচালক-লেখকৰ বক্তব্যক সজীৱ কৰি তুলিব পাৰে আৰু সেই চৰিত্ৰৰ লগত দৰ্শককো আলোড়িত কৰিব পাৰে— তেতিয়াই সাৰ্থক অভিনয় বুলি ভাবোঁ।”

অনুপমা ভট্টাচাৰ্যৰ জন্ম শিৱসাগৰত ১৯২৮ চনৰ ২৮ আগষ্টত। পিতৃ গোপাল বেজবৰুৱা আৰু মাতৃ গুণদা বেজবৰুৱা।

শিল্পী হ’ল সত্য আৰু সাধনা পথৰ পথিক আৰু এই পথৰ পথিক সৰ্ববন্ধনহীন। তেওঁ এই আদৰ্শৰে আজিও উজ্জ্বল।

ৰসেশ্বৰ শইকীয়া

সত্ৰীয়া নৃত্য-গীত এসময়ত ৰক্ষণশীল সত্ৰৰ চাৰিবেৰৰ মাজত আবদ্ধ আছিল। সত্ৰীয়া নৃত্য মঞ্চত পৰিবেশন কৰা বা সেই নৃত্যত ছোৱালীয়ে অংশ গ্ৰহণ কৰা অপৰাধ বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। এনে এক প্ৰতিকূল অৱস্থাৰপৰা সত্ৰীয়া নৃত্যক আনুষ্ঠানিকভাৱে উলিয়াই আনিবলৈ ৰক্ষণশীলতাৰ বিৰুদ্ধে এজন মানুহ সাহসেৰে থিয় হ'ব পাৰিছিল। সেই মানুহজনেই হ'ল সত্ৰীয়া কলাৰ বাহকৰূপে খ্যাত ৰসেশ্বৰ শইকীয়া বৰবায়ন। তেৰেঁই সত্ৰীয়া নৃত্যৰ প্ৰতি ভাৰতীয় কলাকাৰ আৰু পণ্ডিত সমাজৰো দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। এই সত্ৰীয়া নৃত্য বৰ্তমান সংগীত নাটক অকাডেমিৰ তালিকাভুক্ত হৈছে। তেওঁ এই ঐকান্তিক প্ৰচেষ্টাৰ শলাগ হিচাপে ১৯৮০ চনত সংগীত নাটক অকাডেমিয়ে অসমীয়া সত্ৰীয়া নৃত্যৰ বাবে তেওঁক ৰাষ্ট্ৰীয় পুৰস্কাৰেৰে সন্মানিত কৰিছে। বৰ্তমান তেওঁ অসম চৰকাৰ আৰু ভাৰত চৰকাৰৰো শিল্পী পেঞ্চনাৰ।

অসমৰ সত্ৰবোৰ আধ্যাত্মিক ধৰ্ম সাধনা আৰু সাংস্কৃতিৰ বাহকৰূপে প্ৰখ্যাত। ই অসমৰ জাতীয় পবিত্ৰ অনুষ্ঠান। এই অনুষ্ঠানতে তেওঁ প্ৰায় সাত বছৰ বয়সৰ জড়িত হৈ পৰে। প্ৰায় ত্ৰিছ বছৰ কাল তেওঁ প্ৰাচীন কমলাবাৰী সত্ৰত ভকত হৈ আধ্যাত্মিক ভক্তি আৰু সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ শিক্ষা আহৰণ কৰে।

শইকীয়াৰ জন্ম যোৰহাট জিলাৰ টীয়ক মৌজাৰ টিঙৰ গাঁৱত, ১৯২৮ চনত। হলিৰাম শইকীয়া তেওঁৰ ককাদেউতাক। তেওঁৰ পিতৃ হৈছে কনকেশ্বৰ

শইকীয়া আৰু মাতৃ আইকণ শইকীয়া। তেওঁৰ পিতৃ প্ৰাথমিক স্কুলৰ শিক্ষক আছিল। কমলাবাৰী সত্ৰৰ গ্ৰাণ্টৰ স্কুলৰ পৰা প্ৰাইমাৰী পাছ কৰাৰ পিছত শইকীয়াৰ পঢ়া নহ'ল।

তেওঁৰ ককাদেউতাক হলিৰাম শইকীয়াই কমলাবাৰী সত্ৰৰ নিয়ম-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, গায়ন-বায়ন, নাচ-ভাওনা আদি দেখি তেওঁৰ পিতাকক কৈছিল যে, তেওঁৰ পাঁচাটা ল'ৰাৰ এটাক কমলাবাৰী সত্ৰত ভকত হ'বলৈ আগবঢ়াব লাগে। ককাদেউতাকৰ আশা, ভকত হ'লে বংশৰ নাম ৰ'ব। কোৱা হৈছে,

'যাহাৰ বংশত হোৱে
বৈষ্ণৱ এক গুটি।
তাহাৰ পুৰুষ উদ্ধাৰ
হোৱে কোটি কোটি।'

এই বাক্যকে শাৰোগত কৰি পিতাকে শইকীয়াকে সত্ৰত থ'লে। কিন্তু ককাদেউতাকৰ আশা আজি পূৰণ হোৱা আমি দেখিলো। শইকীয়া আজি তেওঁৰ বংশৰে গৌৰৱ হৈ থকা নাই, অসম তথা ভাৰতৰে তেওঁ প্ৰশংসা লাভ কৰিছে।

তেওঁক সত্ৰত বেলগুৰি সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ বাপুকান্ত মহন্তই সত্ৰীয়া নিয়ম-নীতি, সদাচাৰ আদিৰ শিক্ষা দিয়াৰ লগতে গুণমালা, ভটিমা আদিৰ শিক্ষা দিয়ে। মণিৰাম দত্ত বৰবায়নে নৃত্য আৰু বায়ন, সৰুৰাম বৰবায়নে ওজাপালি আৰু পাঠক, চিৰাম চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ পৰা তেওঁ নাম লগোৱাৰ শিক্ষা আহৰণ কৰিছিল। এই সকলো শিক্ষা অৰ্জন কৰাৰ পিছত চন্দ্ৰহাস সত্ৰাধিকাৰে তেওঁক সত্ৰৰ বৰবায়ন, বৰওজা, বৰনাম লগোৱা আৰু পাঠকৰ নিৰ্মালি প্ৰদান কৰে। ডেকা কালত তেওঁ বৰ তজবজীয়া আছিল গুণে সত্ৰত ভকতসকলে আৰু সত্ৰাধিকাৰে মাতিছিল 'ৰস' বুলিহে।

সত্ৰত বছৰত চাৰি-পাঁচখন ভাওনাৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। এই ভাওনাসমূহৰ মূল চৰিত্ৰ বা ভাওনাৰ জটিল চৰিত্ৰবোৰো তেওঁ প্ৰাঞ্জলভাৱে অভিনয় কৰি দৰ্শকক চমৎকৃত কৰিছিল। কীচক বধ ভাওনাৰ কীচকৰ ভাও আৰু সুৰথ উদ্ধাৰ ভাওনাৰ সেনাপতি পুৰঞ্জন সিংহৰ ভাওৰ কথা আজিও স্মৰণীয় হৈ আছে।

১৯৫৯ চনত সৰুগড়মূৰ সত্ৰৰ দ্ৰোণকান্ত ভাগৱতীৰ আমন্ত্ৰণক্ৰমে সত্ৰীয়া নৃত্য, গায়ন-বায়ন আৰু অংকীয়া ভাওনাৰ শিক্ষা দিবলৈ তেওঁ সৰুগড়মূৰ সত্ৰলৈ যায়। ১৯৬১ চনত বনগাঁৱৰ ৰংঘৰত ৰাসৰ শিক্ষা দিয়ে আৰু ১৯৬২ চনত তিনিচুকীয়াৰ 'প্ৰাগজ্যোতিষ কলা পৰিষদ'ৰ মুখ্য প্ৰযোজক যতীন

গোস্বামীৰ নিমন্ত্ৰণক্ৰমে তালৈ গৈ তাত সত্ৰীয়া নৃত্যৰ উপৰিও অংকীয়া ভাওনাৰ শিক্ষা দিয়ে। প্ৰাগজ্যোতিষ কলা পৰিষদৰ মুখ্য উপদেষ্টা আছিল কলাগুৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভা। ৰাভাই এই নাচ-ভাওনাক ভাৰতৰ আন আন প্ৰদেশত প্ৰদৰ্শন কৰাৰো পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত কৰিছিল। পিছে এনে সময়তে চীন-ভাৰতৰ যুদ্ধ লাগিল আৰু অসমৰ অৱস্থা ভয়াবহ হ'ল। বহু লোকে তেজপুৰ এৰিলে। সেই সময়ত ৰাভা তেজপুৰ পালেগৈ। শইকীয়াও সত্ৰলৈ যাব লগা হ'ল। কাৰণ সত্ৰই তেওঁৰ ওপৰত চাৰিখনমান বিচাৰ আৰম্ভ কৰিছিল। সত্ৰৰ তেওঁৰ ওপৰত অভিযোগৰ কাৰণ আছিল, সত্ৰীয়া নৃত্য আৰু অংকীয়া ভাওনা বাহিৰত প্ৰচাৰ কৰা আৰু লগতে সেই শিক্ষা ছোৱালীক দিয়াটো অপৰাধ বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। শেষত তেওঁৰে বিচাৰত জয় হৈছিল। সত্ৰত থকা কালত তেওঁ সত্ৰৰ উন্নয়নমূলক কাম-কাজৰ বাবে বাহিৰত ফুৰিব লগা হৈছিল। সামাজিক কামৰ এনে স্পৃহা দেখি, ৰাইজে তেওঁক মৌজা কংগ্ৰেছ, মণ্ডল কংগ্ৰেছ, গাওঁ পঞ্চায়ত, কো-অপাৰেটিভ আদিৰো সদস্য নিৰ্বাচিত কৰিছিল।

১৯৫৩ চনত আৰু ১৯৫৮ চনত দুবাৰ ধৰি তেওঁ তেওঁৰ গুৰু মণিৰাম দত্ত মুক্তিয়াৰৰ লগত দিল্লীলৈ গৈ তাৰ সংগীত নাটক অকাডেমিৰ অনুষ্ঠানত সত্ৰীয়া নৃত্য পৰিবেশন কৰিছিল। ১৯৫৮ চনত তেওঁলোক দিল্লীলৈ গৈ তাৰ বিজ্ঞান ভৱনত আয়োজিত অনুষ্ঠানত গায়ন-বায়ন, মাটি আখৰা, সূত্ৰধাৰী নৃত্য, ঝুমুৰা নৃত্য, চালি নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰি ভূয়সী প্ৰশংসা লাভ কৰিছিল। প্ৰতিটো নৃত্যৰ তালে তালে ডঃ মহেশ্বৰ নেওগে বিভিন্ন ভংগী, উপস্থাপন, পদ চালন, হস্ত চালন আদিৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰি যোৱাত বাহিৰৰ লোকৰ বাবে নৃত্য উপভোগ কৰাত সুবিধা হৈছিল আৰু নৃত্যৰ আকৰ্ষণ বাঢ়িছিল। ১৯৫৩ চনত দলটোত আছিল তেওঁৰ গুৰু মণিৰাম দত্ত, লক্ষণ চন্দ্ৰ গায়ন, নবীন চন্দ্ৰ বায়ন আদি। দলপতি আছিল জীৱেশ্বৰ গোস্বামী। ১৯৫৮ চনত তেওঁৰ গুৰু মণিৰাম দত্ত মুক্তিয়াৰৰ তত্ত্বাবধানত পূৰ্বৰ বাৰজনীয়া দলটি গৈছিল। দলটোত মণ্ডলদৈৰ দেওধনী নৃত্য পটীয়সী ৰাধিকা দেবী আৰু ললিত চন্দ্ৰ ওজাও আছিল।

তেওঁ সত্ৰীয়া নৃত্যক বাহিৰলৈ উলিয়াই নিয়া আৰু ছোৱালীক শিক্ষা দিয়া সংক্ৰান্তত সত্ৰত তেওঁক লৈ যি মেল আদি হৈছিল, সেই মতদ্বৈধতাৰ বাবে ১৯৬৩ চনত তেওঁ সত্ৰ এৰে আৰু তিনিচুকীয়ালৈ গুচি যায়। তাত তেওঁ কিছুদিন প্ৰাগজ্যোতিষ কলা পৰিষদত শিক্ষা দান কৰাৰ পিছত শংকৰী কলা পৰিষদ নামে এটি অনুষ্ঠান পাতে। এই অনুষ্ঠানত তিনিচুকীয়া পৌৰ সভাপতি যদু ভূঞা সভাপতি আৰু বিধায়ক ৰাজেন ফুকন সম্পাদক আছিল। ইয়াত তেওঁৰ পৰা বহুসংখ্যক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে শিক্ষা আহৰণ কৰে। ১৯৬৭ চনত

তিনিচুকীয়া এৰি গুৱাহাটীলৈ আহে। গুৱাহাটীত ভাৰত চৰকাৰৰ গীত নাট বিভাগৰ এটা পদৰ বাবে তেওঁ ইন্টাৰভিউ দিয়ে যদিও তাত কাম নহ'ল। এইবাৰ তেওঁ গুৱাহাটীত নতুনকৈ খোলা সৌমাৰ জ্যোতি কলা পৰিষদত সত্ৰীয়া নৃত্য প্ৰশিক্ষকৰ সুবিধা পালে। এই প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ ভগৱতী প্ৰসাদ বৰুৱা ভৱনতে আৰম্ভ কৰা হৈছিল। তাত তেওঁক প্ৰধান শিক্ষক ৰূপে নিযুক্তি দিলে। এই সময়ছোৱাত ডঃ মহেশ্বৰ নেওগৰ পৰামৰ্শমতে তেওঁ তেওঁৰ বন্ধু কেশৱ চাংকাকতিৰে সৈতে 'সত্ৰীয়া নৃত্য আৰু সত্ৰীয়া নৃত্যৰ তাল' শীৰ্ষক গ্ৰন্থখন ৰচনা কৰিবলৈ লয়। সৌমাৰ জ্যোতি কলা পৰিষদতো তেওঁৰ বেছিদিন থকা নহ'ল। সেই অনুষ্ঠান ত্যাগ কৰি, এইবাৰ তেওঁ ৰুদ্ৰ বৰুৱা আৰু ডঃ বীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্তৰ উদ্যোগত সত্ৰীয়া নৃত্যৰ আন এটা অনুষ্ঠানৰ জন্ম দিলে। ডঃ প্ৰফুল্ল দত্ত গোস্বামীৰ সভাপতিত্বত বহা সভাই এই অনুষ্ঠানৰ নাম 'বায়নৰ স্কুল' ৰাখিলে। ১৯৬৮ চনৰ পৰা এই স্কুলৰ সভাপতিৰ দায়িত্ব ডঃ মহেশ্বৰ নেওগে বহন কৰিলে। 'বায়নৰ স্কুল' নামটো সংগীত সত্ৰলৈ পৰিবৰ্তন কৰা হ'ল। প্ৰথম অৱস্থাত কেশৱ মহন্ত আৰু শইকীয়াকে যুটীয়া সম্পাদকৰ দায়িত্ব দিছিল। ডঃ মহেশ্বৰ নেওগ সভাপতি আৰু ৰুদ্ৰ বৰুৱা উপ-সভাপতি নিৰ্বাচিত হৈছিল। বৰ্তমান এই 'সংগীত সত্ৰ' এখন উল্লেখ্য শিক্ষানুষ্ঠানৰূপে পৰিগণিত হৈছে। তেওঁ এই অনুষ্ঠানৰ অধ্যক্ষ। তেওঁ কৈছে— "মই যেতিয়া প্ৰথম গুৱাহাটী প্ৰশিক্ষণ আৰম্ভ কৰো, তেতিয়াৰ মোৰ খোলৰ সৈতে তাল বজাবলৈকো মানুহ এজন পোৱা নাছিলো। এতিয়া সেই সামান্য প্ৰচেষ্টাৰ পৰাই গৈ অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত অনেক সত্ৰীয়া সংগীতৰ শিক্ষানুষ্ঠান গঢ়ি উঠিছে, এইবোৰ কথাই মোৰ বাবে আনন্দৰ পৰম সমল।"

১৯৭৫ চনত ভূতপূৰ্ব মন্ত্ৰী যোগেন শইকীয়া দিল্লীত থাকোতে, ৰসেশ্বৰ শইকীয়াক দিল্লীলৈ নি এটি সত্ৰীয়া নৃত্যৰ অনুষ্ঠান পাতিছিল। দিল্লীৰ ৰবীন্দ্ৰ ভৱনত এই অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। নৃত্য পটীয়সী ইন্দ্ৰাণী ৰহমান, সংগীত নাটক অকাডেমিৰ বিষয়া গোবিন্দ বিদ্যাৰ্থী আদিয়ে অনুষ্ঠানত আগভাগ লৈছিল। অনুষ্ঠানত প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ কলা উপদেষ্টা উষা ভগত, ডঃ কপিলা বাৎসায়ন, কথাকলি নৃত্যৰ সম্ৰাট গোপীনাথ আদিও উপস্থিত আছিল। অনুষ্ঠান উপভোগ কৰি এই বিশিষ্ট কলাবিদ আৰু কলা সমালোচকসকলে অসমৰ সত্ৰীয়া নৃত্যৰ ভূয়সী শলাগ লৈছিল। ১৯৭৫ চনত দিল্লীত শংকৰদেৱ কালচাৰেল ইনষ্টিটিউট নামৰ অনুষ্ঠান এটি আৰম্ভ কৰা হৈছিল। এই অনুষ্ঠানৰ লগত শইকীয়া সক্ৰিয়ভাৱে জড়িত আছিল। অনুষ্ঠানটোৰ পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল প্ৰাক্তন ৰাষ্ট্ৰপতি ফখৰুদ্দিন আলী আহমদে। ইয়াৰ যোগেদি দিল্লীত বহুবাৰ

সত্ৰীয়া নৃত্য আৰু ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰা হৈছিল। ১৯৭৫ চনত তেওঁ ফখৰুদ্দিন আলী আহমদৰ লগত সত্ৰীয়া নৃত্য আৰু অংকীয়া ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ ইংগোনেছিয়ালৈ গৈছিল। ১৯৮১ চনত বেনাৰসত অনুষ্ঠিত বিশ্ব সংস্কৃত সন্মিলনত সত্ৰীয়া নৃত্য আৰু গায়ন-বায়ন সহ অংকীয়া ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰে। তাত ৰুক্মিণী হৰণ ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ভাৰত চৰকাৰৰ সাংস্কৃতিক উপদেষ্টা ডঃ কপিলা বাৎসায়ন, সংগীত নাটক অকাডেমিৰ যুটীয়া সচিব জীৱন পানি আৰু বেনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সংগীত বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপিকা প্ৰেমলতা শৰ্মাৰ পৰা নিমন্ত্ৰণী পত্ৰ পাই কমলাবাৰী সত্ৰৰ পৰা যোৱা এই দলটোত ত্ৰিশজন শিল্পী আছিল। ১৯৮৩ চনত ভাৰত চৰকাৰৰ বাণিজ্য মেলাৰ সাস্কৃতিক বিভাগৰ জেনেৰেল মেনেজাৰ বিন্দু বাৰ্তাৰ নিমন্ত্ৰণক্ৰমে বাণিজ্য মেলাত তিনিদিনীয়াকৈ ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰি প্ৰশংসা লাভ কৰে। ১৯৮১ চনত তিনিচুকীয়াত অনুষ্ঠিত অসম সাহিত্য সভাৰ সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ তেওঁ উদ্বোধক আছিল।

ৰসেশ্বৰ শইকীয়াই সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ অফুৰন্ত ভাণ্ডাৰ পোহৰলৈ আনি তেওঁ এক জাতীয় কৰ্তব্য পালন কৰিছে। কিন্তু সত্ৰীয়া সংস্কৃতিয়ে আজিও বাহিৰত পাব লগা আদৰৰ পৰা বঞ্চিত হৈ থকা বুলি তেওঁ আক্ষেপ প্ৰকাশ কৰিলে। তেওঁ কয় যে, সত্ৰীয়া নৃত্যই ওডিছী নৃত্যৰ লগত একে সময়তে চৰকাৰৰ স্বীকৃতি পালে, কিন্তু প্ৰচাৰৰ অভাৱতহে ওডিছী নৃত্যৰ দৰে সত্ৰীয়া সংস্কৃতি বাহিৰৰ জনমানসত উজলি উঠা নাই। কিন্তু বছা বছা শিল্পী কিছুমানক গোটাই তেওঁলোকক বাহিৰলৈ নি শইকীয়াই সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ এক প্ৰচাৰ চলাব বুলি আমাৰ আগত আশা প্ৰকাশ কৰে।

শোভা ব্ৰহ্ম

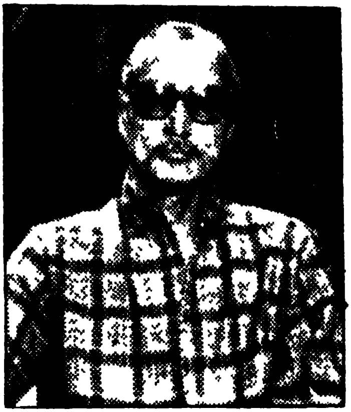

প্ৰখ্যাত চিত্ৰকলা শিল্পী শোভা ব্ৰহ্মাৰ চিত্ৰ-ভাস্কৰ্যই সৰ্বভাৰতত উচ্চ সন্মান লাভ কৰিছে। তেওঁ প্ৰধানতঃ তৈলচিত্ৰ আৰু ভাস্কৰ্য শিল্পত নিপুণতা দেখুৱাইছে। সম্প্ৰতি তেওঁৰ অংকনত ভাৰতীয় পদ্ধতিৰ উপৰিও ইউৰোপীয় পদ্ধতি অৱলম্বন কৰিবলৈ লোৱা আমাৰ চকুত পৰিছে।

এই শিল্পী গৰাকীক তেওঁৰ ধীৰেণপাৰাৰ বাসভৱনলৈ গৈ লগ ধৰোঁতে দেখিলোঁ, তেওঁৰ বাসভৱনটো যেন চিত্ৰ ভাস্কৰ্যৰ এক 'আৰ্ট মিউজিয়াম'। তেওঁৰ কোঠালীতে যেন পৃথিৱীৰ চমৎকাৰিত্বপূৰ্ণ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যৰ সমাহাৰ ঘটিছে। কিমান যে ভাব বাহক দৃশ্য। প্ৰাচীন ভাস্কৰ্য কিছুমানে তেওঁৰ হাতৰ পৰশত এনে জীৱন্ত আৰু প্ৰাঞ্জলৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিছে, যেন সেইবোৰ আধুনিক সভ্যতাৰ এক চৰমোৎকৰ্ষ নিদৰ্শন। হাবি-বননিৰ পৰা বুটলি অনা কিছুমান কাঠৰ টুকুৰা, সেই কাঠৰ টুকুৰাত হাতুৰি-বটালি চলাই, ৰং ব্যৱহাৰ কৰি মূৰ্তিবোৰ খোদাই কৰিছে। নাৰী, উৰ্ধ্বমুখী নাৰী, প্ৰাগ ঐতিহাসিক বিচিত্ৰ ভাস্কৰ্যৰ মূৰ্তিসমূহে তেওঁৰ কোঠালীটো এটা প্ৰাচীন ভাস্কৰ্য খোদিত মঠলৈ ৰূপান্তৰিত কৰিছে। তেওঁ মাৰ্বল, ছেণ্ড ষ্টোন আৰু ব্ৰোঞ্জতো কাম কৰিবলৈ বিচাৰে। কিন্তু আৰ্থিক দুৰ্দশাই সেই হেঁপাহত প্ৰধান অন্তৰায় স্বৰূপে থিয় দিয়াৰ কথা তেওঁ আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে।

তেওঁ নতুন তৈলচিত্ৰ অংকনত ব্যস্ত থকা দেখিলোঁ। সম্প্ৰতি হাতত লৈছে, পৰিয়াল এটাৰ চিত্ৰ, এজনী নাচনীৰ পৰি যোৱা ৰূপ, মৃত্যু, নাৰী ইত্যাদি। চিত্ৰ কেইখন পূৰ্ণাঙ্গ কৰাত তেওঁ মগ্ন। 'খেৰাই' তৈল চিত্ৰখনো দেখিলো। তেওঁ প্ৰায় তিনি হাজাৰৰ ওপৰ তৈলচিত্ৰ অংকন কৰিছে আৰু কৰিয়ে আছে। তেওঁ কৈছে যে, অহৰহ তেওঁক আৰু কিছুমান ভাবে আমনি কৰি আছে। সেইবোৰেও চিত্ৰৰূপ পাব। তেওঁ সকলো চিত্ৰ ভাস্কৰ্য সমসাময়িক জীৱনৰ পৰা আহৰণ কৰিছে। আমাৰ দৰিদ্ৰতা, সমাজ সংঘাত, সমাজ সংঘৰ্ষ, বিভিন্ন নৈৰাশ্য, অনিশ্চয়তা ইত্যাদি বিষয়ৰ ছবি কৰিছে। তেওঁক আমি সুধিছিলো, "আপুনি ব্যৱসায়িক আৰ্ট কৰে নে?" তেওঁ ক'লে, 'ব্যৱসায়িক আৰ্ট মই নকৰো। কিন্তু দুখনমান কিতাপ কৰিছো।'

তেওঁৰ চিত্ৰ-ভাস্কৰ্যই ইতিমধ্যে অসমৰ উপৰিও কলিকতা, বোম্বাই, দিল্লী, বুলগিৰিয়া, চেকোশ্লোভাকিয়া আদিত প্ৰদৰ্শিত হৈছে। 'Veteran Artists of India'ৰ প্ৰদৰ্শনীতো তেওঁৰ এটা মূৰ্তি প্ৰদৰ্শিত হৈছে।

তেওঁক কোন বিশেষ শিল্প বা শিল্পীয়ে প্ৰভাৱিত কৰিছে বুলি সোধা এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ কয় যে, তেনে কোনো প্ৰভাৱ তেওঁৰ ওপৰত নাই। এইটো ঠিক যে, তেওঁ শিল্পীৰ দৃষ্টিৰে হিয়া ওপচাই সকলো ভাস্কৰ্য আৰু চিত্ৰ কৰ্মৰ পৰা জ্ঞান আহৰণ কৰাত আগ্ৰহী।

তেওঁ ইতিমধ্যে আঁকা বা খোদিত কৰা সকলোবোৰ শিল্পকৰ্ম চোৱাৰ আমাৰ সৌভাগ্য ন'হল। কাৰণ ঠাইৰ অভাৱত তেওঁ মূৰ্তিবোৰ আৰু তৈল চিত্ৰবোৰ এটা কোঠাত সিঁচৰতি কৰি আৰু তাৰে কিছুমান দ'মাই ৰাখিছে। তেওঁ তেওঁৰ বন্ধ কোঠা এটালৈ আমাক সুমুৱাই নি ক'লে, "চাওক, ঠাইৰ অভাৱত তৈলচিত্ৰসমূহ কেনেকৈ পেলাই ৰাখিছোঁ। আপোনাৰ নিচিনাকৈ দিনে বহু মানুহে মোৰ চিত্ৰসমূহ চাবলৈ আহে। দূৰ-দূৰণিৰ পৰাও আহে। কিন্তু তাক জনসাধাৰণক দেখুৱাবলৈ সজাই ৰখাৰ এখান মুকলি ঠাই মোৰ ক'ত?" জনসাধাৰণক চিত্ৰসমূহ দেখুৱাবলৈ নাপাই তেওঁ এক মৰ্মান্তিক বেদনাত ভোগা যেন ভাব হ'ল। সোনকালে অসমত এটা পূৰ্ণাঙ্গ আৰ্ট মিউজিয়াম আৰু আৰ্ট গেলাৰি প্ৰতিষ্ঠা হ'লে, তেওঁৰ নিচিনা শিল্পীসকলৰ জনসাধাৰণৰ কাষ চপাৰ সুবিধা হ'ব বুলি আশা কৰা যায়।

তেওঁৰ শিল্পী জীৱনৰ আৰম্ভণিৰ বিষয়ে জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয় যে, কটন কলেজলৈ আহি ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰকে আদি কৰি কেইবাগৰাকী লোকৰ গ্ৰন্থ পঢ়াৰ সুযোগ পোৱাত আৰু স্থানীয় স্থাপত্য যেনে, কামাখ্যা, শুক্ৰেশ্বৰ আৰু মিউজিয়ামত সংৰক্ষিত শিলৰ মূৰ্তিসমূহ দেখিবলৈ পোৱাত, সিবোৰে

তেওঁক শিল্প-সাধনাৰ প্ৰতি যথেষ্ট অনুপ্ৰেৰণা যোগায়। সেই সময়ৰ বেংগল ৰেণেছাৰ প্ৰভাৱৰ কেইবাজনো শিল্পী-সাহিত্যিকৰ লিখনিও তেওঁ পঢ়ে। ১৯৫২ চনত তেওঁ শিল্পজ্ঞান আহৰণৰ বাবে শান্তি নিকেতনলৈ যায়। ৰাম কিংকৰ বেইজ আৰু নন্দলাল বসুৰ পৰা ক্ৰমে ভাস্কৰ্য আৰু পেইণ্টিঙৰ জ্ঞান অৰ্জন কৰে। শান্তি নিকেতনে তেওঁক এটা সাংস্কৃতিক মন দিয়ে। ইয়াতে ভাৰতৰ বিভিন্ন মাৰ্গ চিত্ৰশৈলীৰ লগত তেওঁৰ পৰিচয় ঘটে। ১৯৫৭ চনত তেওঁ শান্তি নিকেতনত আনুষ্ঠানিক শিক্ষা শেষ কৰি, গুৱাহাটীলৈ উভতি আহে। পোনতে গুৱাহাটীৰ তাৰিণীচৰণ বহুমুখী ছোৱালী বিদ্যালয়ত শিক্ষক হিচাপে কৰ্ম জীৱন আৰম্ভ কৰে। এই কথাও শুনা যায় যে, তেওঁ টি, চি স্কুলৰ ঘৰ সাজিবলৈ অনা পেলনীয়া কাঠকে ব্যৱহাৰ কৰি তাত মূৰ্তি কাটিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। কিন্তু সেই সময়তে এটা বৃত্তি লৈ, তেওঁ জনজাতীয় লোকৰ জীৱন আৰু কাপোৰত ব্যৱহৃত ৰঙৰ প্ৰাচুৰ্যৰ বিষয় গভীৰভাৱে অধ্যয়ন কৰাৰো সুবিধা পায়। ফল স্বৰূপে, তেওঁৰ তুলিকাই বড়ো, ডিমাচা আৰু ৰাভাসকলৰ বাবে বৰণীয়া সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰতো অৰিহণা যোগাইছে। ১৯৬৪ চনৰ পৰাহে তেওঁৰ অন্তৰে বিচৰা কৰ্মস্থলী আৰ্ট স্কুলত শিক্ষকতা কৰিবলৈ সুবিধা পায়। তেওঁৰ যত্নতে এই শিক্ষানুষ্ঠানে বিশেষ উন্নতিৰ পথত খোজ দিয়ে আৰু বিদ্যালয়খনত তেওঁ অধ্যক্ষ নিযুক্ত হয়। বৰ্তমান তেওঁ এই পদৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিছে। জাতীয় শিল্পী ব্ৰহ্মৰ জন্ম কোকৰাঝাৰৰ ভুমকাত ১৯২৯ চনত । নতুন চাম শিল্পীৰ প্ৰতি তেওঁৰ বাণী কি বুলি প্ৰশ্ন কৰাত ক'লে, "শিল্পীৰ মন বহল হ'ব লাগিব। সমগ্ৰ বিশ্বৰূপ তেওঁৰ হৃদয়ে ঢুকি পোৱা হ'ব লাগিব। চিত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা ৰং, ৰেখা আৰু ছবিৰ বিষয়বস্তুৱে মানৱ হৃদয়ত ৰস আৰু ভাবৰ হেন্দোলনিৰ সৃষ্টি কৰি, তেওঁৰ কলা মানৱমুখী কৰিব লাগিব।"

শোভা ব্ৰহ্ম এতিয়া এজন ব্যক্তি নহয়, তেওঁ এটা জাতীয় অনুষ্ঠানত পৰিণত হৈছে। আমি লক্ষ্য কৰিছোঁ, সৃষ্টিকৰ্মই তেওঁক সদায় আগলৈ টানিয়ে আছে। কিমান যে নতুন নতুন ভাব, নতুন সৃষ্টি। কেতিয়াবা কেনভাছৰ কাম কৰা লগ পাইছোঁ, ৰঙৰ যোগান থাকিলে অইল, টকাৰ অভাৱত ৰং কিনিব নোৱাৰিলে ৱাটাৰ কালাৰ আৰু সেইখিনিৰো কেতিয়াবা অভাৱ ঘটিলে হাতত হাতুৰী-বটালিকে তুলি লৈ কাঠ খোদাইত মনোযোগ দিয়া লক্ষ্য কৰিছোঁ। তেওঁক আমি শিল্পকলাৰ এক নতুন শৈলীৰ ধাৰক আৰু বাহকৰূপেই আদৰণি জনাব লাগিব। তেওঁ উত্তৰ—পূৰ্বাঞ্চলৰ ঐতিহ্যৰ গৱেষণা, সন্ধান আৰু তাৰ শিল্পসন্মত প্ৰয়োগতো অগ্ৰণী হৈছে।

দিলীপ সিংহ

'পৰহি পুৱাতে টুলুঙা নাৱতে', 'গাবঁৰে জীয়ৰী সপোন সুন্দৰী'– বুলি কোনোবাই সংগীতত সুৰ জুৰিলে, সেই সুৰে এজন মানুহৰ নামটোলৈ আমাক সদায় সোঁৱৰায়। মানুহজনে বৰ আন্তৰিকতাৰে অসমৰ গাওঁ-ভূঁইবোৰ ঘূৰি– তাৰ জনজীৱনৰ পৰশ এনে সুৰবোৰো বুটলি আনি আমাৰ সংগীতত থাপনা কৰিছে। সেযে নহয়, জ্যোতি-বিষ্ণুৰ সুৰবোৰো যেন এইজন মানুহে সুন্দৰকৈ বুজি পায়। আমাৰ সংস্কৃতিৰ বৰণীয় সংস্কৃতিবান, সেই বিশিষ্ট ব্যক্তিগৰাকীয়েই দিলীপ কুমাৰ সিংহ।

আজি আমি সংগীত, নাটক, চলচ্চিত্ৰ, চিত্ৰকলা, নৃত্য আদিৰ যি গৌৰৱময় যুগত থিয় হৈছো, এই গৌৰৱময় যুগৰ ভেটি এদিনতে গঢ়া নহয়। কত-শতলোকৰ নিস্বাৰ্থ ত্যাগ, আত্মবলিদানৰ মূৰত আমাৰ সংস্কৃতিৰ বৰ্তমানৰ পৰিবেশ লাভ কৰিছো। আজি আমাৰ সংস্কৃতিৰ গৌৰৱময় যুগত থিয় হৈ– আমাৰ সংস্কৃতিৰ আদি পুৰুষসকলৰ কথা ভাবিলে, চিৰতৰুণ শিল্পী সিংহৰ নামটোও নিশ্চয় আহিব।

সিংহ আমাৰ সংগীত, নাটক, চিত্ৰকলা আদিৰ একালৰ নিষ্ঠাবান, নিঃস্বাৰ্থ সেৱক। একালৰ আমাৰ সংস্কৃতিৰ বৰ প্ৰয়োজনীয় অভাৱ তেওঁ দূৰ কৰিছে।

১৯৪০ চনৰ পৰা তেওঁ সংস্কৃতিৰ সাধনাত ব্ৰতী হৈছে। সেইদিনতে জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভা, দেবেন চলিহা, কুমুদ শৰ্মা, ফটিক শৰ্মা, পূৰ্ণনাৰায়ণ সিংহ, গিৰীধৰ ভূঞা, গিৰীশ চৌধুৰী আৰু সিংহৰ পিতৃ প্ৰদীপ সিংহই মিলি তেজপুৰত এটা 'অৰ্কেষ্ট্ৰা' পাৰ্টি খুলিছিল। তাত সিংহৰ পিতৃয়ে বেহেলা বজাইছিল। সেই পাৰ্টিটোতে সিংহই বাঁহীৰ প্ৰথম সুৰ টানিছিল। পিছৰ ফালে জ্যোতিপ্ৰসাদে তেওঁক অৰ্গেনি, পিয়ানোৰ কৰ্দ, ভেম্প আদিৰ প্ৰয়োগসমূহ শিকাই বুজাই অৰ্কেষ্ট্ৰা পাৰ্টিত অৰ্গেন আৰু পিয়ানো বজাবলৈ দিছিল। এই দলটোৰ বিশেষত্ব আছিল থলুৱা অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সাধনা। দলটোৱে খোল, তাল, মৃদংগ, খঞ্জুৰি আদি অসমীয়া বাদ্যযন্ত্ৰসমূহ সংগত কৰাতহে অধিক গুৰুত্ব দিছিল। এই শিক্ষা আছিল জ্যোতিপ্ৰসাদৰ। এই অৰ্কেষ্ট্ৰা পাৰ্টিটোৰ গুণত, লাহে লাহে সিংহ ডাঙৰীয়া তেজপুৰ অঞ্চলতে নহয়, অসমৰ এগৰাকী ভাল বাঁহীবাদক, অৰ্গেন-পিয়ানোৰ দক্ষ যন্ত্ৰশিল্পীৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছিল। সেই সময়ৰ প্ৰায়বোৰ উৎসৱ-পাৰ্বণতে সিংহৰ বাদ্যযন্ত্ৰৰ সুৰ সমলয় বুলিলে বিশেষ আদৰ আৰু আকৰ্ষণৰ বস্তুত পৰিণত হৈছিল।

সিংহৰ একে কৃতিত্ব অছিল মঞ্চৰ দৃশ্যপট কৰাত। সেই সময়ছোৱাৰ প্ৰায়বোৰ নাটকত তেওঁ দৃশ্যপট অংকন কৰিছিল। তেওঁৰ দৃশ্যপটৰ কলা-নৈপুণ্য, যথাযথ বৰ্ণনাৰ সোণসেৰীয়া স্মৃতি পাহৰিব নোৱাৰা আজিও অনেক কলামোদী জীৱিত। তেওঁৰ এই সফলতাৰ গুৰিত, সিংহই তেওঁৰ পিতৃৰ নামটোকে আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। তেওঁৰ পিতৃও অসমৰ এগৰাকী প্ৰখ্যাত দৃশ্যপট শিল্পীৰূপে জনাজাত। তদুপৰি তেওঁৰ পিতৃ অসমৰ এগৰাকী নিপুণ বেহলাবাদক, ফটোগ্ৰাফাৰ আৰু চিত্ৰকৰ।

১৯৪৯ চনত দিলীপ সিংহ আৰু তেজপুৰ অঞ্চলৰ এচামে 'নাট্য সংঘ' এটা প্ৰতিষ্ঠা কৰি আমাৰ সাংস্কৃতিক জীৱনত এক নতুন পদক্ষেপ পেলাইছিল। বাণ ৰংগমঞ্চৰ দৰে এই মঞ্চও আমাৰ সামাজিক জীৱনত এক লাইখুটা স্বৰূপ হৈছিল। এই সংঘই নতুন নাট্যকাৰ আৰু অভিনেতা সৃষ্টিত বলিষ্ঠ পদক্ষেপ পেলোৱাৰ লগতে নাটকত সহ-অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। এই সময়ছোৱাতে সিংহই কেইবাখনো মৌলিক আৰু অনুবাদমূলক নাটক ৰচি— মঞ্চজগতত আলোড়ন সৃষ্টি কৰাই নহয়, তেওঁৰ প্ৰতিখন নাটক আমাৰ নাট্য ইতিহাসৰ ফুল-চন্দনস্বৰূপ। সেই সময়ছোৱাৰে তেওঁৰ অনবদ্য নাট্য কৰ্ম হৈছে— 'সোণালী ধাননি, সেউজীয়া বুঁহিপাত।' এই নাটক অসমীয়া কৃষক আৰু চাহ বনুৱা জীৱনৰ জীৱন্ত প্ৰকাশ। এই অৱহেলিত-শোষিত জন জীৱনক তেওঁ এনেভাৱে নাট্যৰূপ দিছিল যে, অকল গুৱাহাটীৰ নাট্যমোদীয়েই ইয়াক

মঞ্চত এশবাৰ পৰ্যন্ত উপভোগ কৰাৰ লোভ সামৰিব পৰা নাছিল। তদুপৰি বাৰ্ণাৰ্ড শ্বৰ নাটক ষোল্লখন, ছেখভৰ চাৰিখন, ইবছেনৰ দুখন নাটক অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰি, তাক মঞ্চত তুলি– অন্য এক জনপ্ৰিয়তা লভিছিল দিলীপ সিংহই। বাৰ্ণাৰ্ড শ্বৰ নাটক অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰি, মঞ্চত সফল ৰূপ দিওতাজনো সিংহ। এই সংঘৰে মঞ্চৰ অন্য সাফল্য হ'ল– অৰুণ শৰ্মাৰ 'উকথা পঁজা', দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰৰ 'টেক্সী ড্ৰাইভাৰ (চাকনৈয়া)', প্ৰবীণ ফুকনৰ 'পিয়লী ফুকন', সাৰদা বৰদলৈৰ 'মগৰীবৰ আজান' আদি। এই নাটকসমূহৰে সৃষ্টি আজিৰ আমাৰ থানেশ্বৰ শৰ্মা, হীৰেন চৌধুৰী, অনিল দাস আদি। সহ-অভিনয় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি গৈছিল– নাট্য নিপুণা বীণা দাস মান্না, প্ৰভা ডেকা, ৰাণু ডেকা আদিয়ে। সংঘৰে বৰণীয় শিল্পী কেইগৰাকী হ'ল– ফণী শৰ্মা, বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভা, চন্দ্ৰধৰ গোস্বামী, ৰজনী শৰ্মা, ৰমেশ শৰ্মা, প্ৰবোধ দাস, দিলীপ সিংহ আদি। সিংহই সংঘৰ দ্বাৰা অভিনীত প্ৰায়বোৰ নাটকতে কৌতুক অভিনয়হে কৰিছিল। প্ৰয়োজনবোধে অন্য অভিনয়তো নিজৰ দক্ষতা দৰ্শকৰ আগত তেওঁৰ প্ৰদৰ্শন কৰিব পাৰিছিল। তেওঁ কয়, "প্ৰয়োজনত নাটকৰ সকলো চৰিত্ৰতে অভিনয় কৰিবলগীয়া হৈছিল।"

এনেভাৱে এই নাট্যানুষ্ঠানে অসমৰ গাৱেঁ-ভূঞে সোমাই, অসমত নাট্য পৰিৱেশ এটাৰ ৰূপদানৰ বাবে যি প্ৰচেষ্টা চলাইছিল, সি স্মৰণীয় হৈ ৰ'ব। এই নাট্য সংঘৰে দুগৰাকী গুৰি ধৰোঁতাৰ ভূমিকাত নৃপেন বৰুৱা আৰু দিলীপ সিংহৰ অৱিহণাৰ কথা অসমৰ নাট্য-সংস্কৃতিৰ ইতিহাসত উজ্জ্বল হৈ থাকিব।

তেওঁৰ শিল্পী জীৱনৰ স্মৰণীয় দিনবোৰৰ কথা ওলালে ভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘৰ লগত যুক্ত হোৱা দিনবোৰো মনলৈ আহে। ১৯৫০ চনত তেওঁ ভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘৰ লগত যুক্ত হয়। ১৯৫১ চনত তেজপুৰত ভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘৰ এটি শাখা প্ৰতিষ্ঠা হোৱাত এই শাখাৰ সভাপতি হিচাপে বিভূতি চক্ৰবৰ্তীক আৰু সম্পাদক ৰূপে দিলীপ কুমাৰ সিংহক লোৱা হয়। এই অনুষ্ঠানৰ জৰিয়তে ভাৰতীয় গণনাট্য আন্দোলনৰ বিভিন্ন কাৰ্যসূচীৰ পাতনি মেলি, অনুষ্ঠানটোক জনজীৱনৰ মাজলৈ ওচৰ চপাই নিয়াত প্ৰচুৰ সফলতা লভিছিল। সংগীত আৰু নাটৰ মাধ্যমেৰে শোষিত-তাপিত কৃষক আৰু বনুৱা সমাজক জাগ্ৰত কৰাই নহয়, অসমৰ থলুৱা গীত-মাত সংগ্ৰহ আৰু সংৰক্ষণ কৰি এচাম নতুন শিল্পীৰো অনুসন্ধানত এই অনুষ্ঠান ব্ৰতী হৈছিল। এই অনুষ্ঠানে জ্যোতি প্ৰসাদৰ ৰচনাৱাজি সংগ্ৰহ আৰু প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰত আগভাগ লৈ ডাঙৰ দায়িত্ব পালন কৰিছে। জ্যোতিপ্ৰসাদৰ প্ৰায়বোৰ ৰচনা সংগ্ৰহত অধিক মনোনিৱেশ কৰিছিল সিংহই। তেওঁক এই কামত লগাইছিল গণশিল্পী হেমাংগ

বিশ্বাসে। জ্যোতি-বিষ্ণুৰ গীতসমূহ জনমুখী কৰাৰ দায়িত্বও এই সংঘই পালন কৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত এই সংঘৰে সদস্য-সদস্যা— ভূপেন হাজৰিকা, দিলীপ শৰ্মা, সুদক্ষিণা শৰ্মা, ৰোজ হাজৰিকাৰ নাম উল্লেখযোগ্য। দিলীপ কুমাৰ সিংহয়ো জ্যোতি-বিষ্ণুৰ অনেক সমবেত সংগীতত তেওঁলোকৰ সৈতে কণ্ঠদান কৰিছে, যি কণ্ঠৰ প্ৰতি এক আপোন, এক সুকীয়া টান আমাৰ সদায় থাকিব। এই সময়ছোৱাতে সিংহই কিছুমান ৰাজনৈতিক নেতাক চুই যোৱাকৈ 'বাটৰ নাট'ৰ পাতনি মেলি, বিশেষ জনপ্ৰিয়তা আৰু জন আলোড়ন সৃষ্টি কৰিবলৈও সমৰ্থবান হৈছিল। তেনেদৰে তেওঁৰ কাৰ্টুন নৃত্য-নাটিকাসমূহেও জনসাধাৰণৰ সমানে সমাদৰ লভিছিল। তেওঁৰে 'প্ৰস্তাৱ' নামৰ মৌলিক নাটক এখন, দিল্লী নাট-মহোৎসৱত শ্ৰেষ্ঠ নাটকৰূপে পৰিগণিত হৈ, সৰ্বভাৰতত স্বীকৃত হোৱাটো উল্লেখযোগ্য। ১৯৫১ চনত সিংহৰ আন এখন নাটকে কলিকতাত অনুষ্ঠিত ভাৰতীয় গণনাট্য সংঘৰ অনুষ্ঠানত পৰিবেশিত হৈ বিশেষ সফলতা দেখুৱাবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। ১৯৫৯ চনত এবছৰৰ কাৰণে গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ 'চেমনীয়াৰ চ'ৰা'ৰ পৰিচালকৰূপেও তেওঁ বিশেষ পাৰদৰ্শিতা আৰু বুৎপত্তিৰ পৰিচয় দেখুৱাইছিল। কিন্তু যোগেশ দাসৰ 'ডাৱৰ আৰু নাই' উপন্যাসৰ চলচ্চিত্ৰৰ ৰূপ দিবলৈ গৈ, তেওঁ অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ চাকৰিটো এৰি দি, বৰ বিমোৰত পৰে। আজিও 'ডাৱৰ আৰু নাই' উপন্যাসে তেওঁৰ হাতত চিত্ৰৰূপ পোৱা নাই। এই অসম্পূৰ্ণ কামৰ বেদনা আজিও তেওঁৰ আছে।

সিংহই তেওঁৰ এই শিল্পী-প্ৰাণটো তেজপুৰ বাণ ৰঙ্গমঞ্চৰ পৰাই লাভ কৰা। নাটক যে সামাজিক চেতনাৰ বাহক হ'ব পাৰে, দেশক-দহক ভাল পাবলৈ ই শিকাব পাৰে, এই শিক্ষা বাণ ৰংগমঞ্চই তেওঁক দিছিল। সৰুতে বাণ ৰঙ্গমঞ্চতে তেওঁলোকে চাইছিল—জয়মতী, নন্দ কুমাৰ, চিৰাজোদ্দৌল্লা, পিয়লি ফুকন, কুশল কোঁৱৰ আদি নাটকসমূহ আৰু এই নাটকসমূহৰ শিক্ষা আছিল এইটো। এই নাটকসমূহত অভিনয় কৰা কিছুমান অভিনেতাৰ ছবি, আজিও হেনো তেওঁৰ হৃদয়ৰ কোনোবাখিনিত যেন একোখন মচিব নোৱাৰা ছবি হৈ লাগি আছে, তেওঁৰ বোলে এনেহেন লাগে। তেওঁলোক হ'ল— নটসূৰ্য ফণী শৰ্মা, ললিত মোহন চৌধুৰী, তুলসী ভট্টাচাৰ্য, চন্দ্ৰধৰ গোস্বামী, পুষ্প বৰা, ৰমেশ শৰ্মা, ৰাধিকা দাস, কঠাল বৰা (বাবু), ৰজনী শৰ্মা, নগেন ভট্টাচাৰ্য, তুলসী দাস আদি। তাত শিৱ ভট্টাচাৰ্যই পৰিবেশন কৰা সংগীতে তেওঁক বাৰুকৈ চুই গৈছিল।

সিংহক তেওঁৰ চেনিকুঠিৰ বৰ্তমানৰ বাসভৱনত লগ পাওঁতে, তেওঁৰ মুখত তেজপুৰ বাণ ৰংগমঞ্চক ধৰি, জ্যোতি-বিষ্ণুৰ পৰা ভূপেন হাজৰিকালৈকে

বহুজনৰ বহু কথাই শুনিছিলো। তেওঁৰ শৰীৰটোত ইটো-সিটো অসুখ-বিসুখো লাগি আছে যদিও তাৰ মাজতে কথাবোৰ আমাক শুনাইছিল। সাধনাত লাগি থাকোতে আৰ্থিক দিশৰ ক্ষেত্ৰত জ্যোতি-বিষ্ণুৱে যিটো দুৰ্দশাত ভোগা তেওঁ দেখিছিল, তাকে দেখিয়ে সাধনাৰ পৰা তেওঁ এদিন থমকি ৰৈছিল। এধানমান আৰ্থিক দিশটো কথা ভাবো বুলি যি এবাৰ তেওঁ ৰৈ গ'ল, সেইখিনিতে তেওঁৰ সাধনাৰ আঁতডালো দেখো বিচাৰি পোৱাই টান হৈ থাকিল। আজিৰ অসমীয়া শিল্পীৰ অৱস্থা এইটোৱেই। অসমীয়া শিল্পীৰ আৰ্থিক দুৰৱস্থা, অসমীয়া সংস্কৃতিৰ কাৰণে সঁচাকৈয়ে এক মাধমাৰ। সেয়ে সিংহই আমাক কয়, "অসমীয়া শিল্পীক কোনোবাই বঁটা বা সন্মান দিলে, তাৰ লগত শকত ধনৰ টোপোলা এটাও আগবঢ়াব লাগে।"

বহুতৰ হয়তো এতিয়া মনত নাই আৰু বহুতে হয়তো নাজানেই যে এটা সময়ত, বিশেষকৈ পঞ্চাশৰ দশকটোৰ এছোৱা সময়ত গীতিকাৰ, সুৰকাৰ আৰু গায়ক হিচাপে দিলীপ সিংহ অসমৰ সবাতোকৈ জনপ্ৰিয় শিল্পীকেইজনৰ অন্যতম আছিল। সেই সময়ত কৈশোৰ অতিক্ৰম কৰি যৌৱনৰ দুৱাৰডলিত ভৰি দিয়া এজনে ক'লে :"দিলীপ সিংহৰ নামৰ লগত যুক্ত হোৱা এটা গীতৰ এটা কলি মোৰ এতিয়াও মনত আছে– 'দীপ নুমি যোৱা উকথা পজাৰ, কাঙাল কবিয়ে হাঁয়, আধা লিখা তাৰ কবিতা সাবটি, কান্দিছে পোহৰ নাই।'"

সক্ৰিয় সাংস্কৃতিক জীৱনৰ পৰা দীৰ্ঘকাল বিচ্যুত হৈ থকা, আৰ্থিক আৰু শাৰীৰিক বিজুতিত জুৰুলা দিলীপ সিংহক এতিয়াও যদি কেতিয়াবা হঠাৎ গুৱাহাটীৰ চেনিকুঠি-শিলপুখুৰী অঞ্চলত লগ পাই যায়– এজন চিৰতৰুণ, সজাগ সপ্ৰতিভ প্ৰাণপ্ৰাচুৰ্যৰে ভৰা মানুহক লগ পোৱাৰ দৰেই লাগিব। আৰু যদি কথা পতাৰ সুবিধা পায় তেতিয়াহলে গম পাব– তেওঁৰ সংস্কৃতিবোধ তথা সংগীতবোধ এতিয়াও বোল অনাই অটুট হৈ আছে।

১৯২৯ চনত তেজপুৰ চহৰত সিংহৰ জন্ম হয়। তেওঁৰ পিতৃ প্ৰদীপ কুমাৰ সিংহ আৰু মাতৃ ৰত্না সিংহ। ১৯৬০ চনত তেওঁ কল্যাণী সিংহৰ লগত বিবাহ পাশত আবদ্ধ হয়। তেওঁলোকৰ একমাত্ৰ সন্তান মুন্নী সিংহ। অসমৰ লন টেনিছৰ এগৰাকী শ্ৰেষ্ঠ খেলুৱৈ।

দেবেন শৰ্মা

লক্ষ্ণৌৰ সংগীত শিক্ষক মতিলাল ভটে তেওঁৰ এজন ছাত্ৰৰ ওপৰত বিশেষভাৱে বিতুষ্ট হ'ল। বৃন্দাৱনী সাৰংগ ৰাগৰ এটি দীঘলীয়া তান ছাত্ৰজনক সাতদিনে শিকায়ো ব্যৰ্থ হোৱাত, তেওঁ ছাত্ৰজনৰ প্ৰতি খঙত গুজৰি-গুমৰি উঠিল—"এটা তানতে সাত দিন লাগিলে, বাকীবোৰ কেতিয়া শিকা যাব?" সেই সময়ত তেওঁৰ ইমানে খং চৰিছিল যে, কাষত পৰি থকা টাঙোন এডালকে বুটলি লৈ, ছাত্ৰজনৰ ভৰিত প্ৰকাণ্ড কোব এটা (সেই কোবৰ চিন আজিও আছে) সোধাই দিলে। তেওঁৰ ভৰিৰে ধাৰাসাৰে তেজ বৰলৈ ধৰিলে।

গুৰুৰ এনে কটকটীয়া শাসনত সংগীত শিক্ষা আহৰণ কৰা এসময়ৰ সেই ছাত্ৰজনেই হ'ল আমাৰ দেবেন শৰ্মা।

দেবেন শৰ্মা অসমত ভজন সংগীতৰ বিশাৰদেই নহয়, সাংগীতিক গুণে 'ভজন-সম্ৰাট' পাবলৈ যথাযোগ্য জ্ঞানশৈলীৰো তেওঁ অধিকাৰী। তেওঁ এজন নিষ্ঠাবান আৰু জীৱনজোৰা সংগীত সাধকৰূপে দহৰ মাজত সুপৰিচিত আৰু সুপ্ৰতিষ্ঠিত। তেওঁৰ সংগীতে আমাৰ জাতীয় জীৱনক সজীৱতা দিছে, প্ৰাণত যোগাইছে সতেজতা, হৃদয়ে হৃদয়ে তুলিছে সুৰৰ হিল্লোল আৰু ছন্দৰ কত যে বাৰেৰঙী দোলা। তেওঁৰ কণ্ঠ-শৈলীয়েই সুকীয়া। তেওঁৰ কণ্ঠশৈলীত শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ সকলো অংগই প্ৰস্ফুটিত হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। আলাপৰ পৰা আৰম্ভ

কৰি তান, বিস্তাৰ, ধেৰকা, মুৰ্কী, স্বৰগাম আদি সকলো শৈলীকে তেওঁৰ সংগীতে আমাক দিব পাৰে। এইটোৱেই শৰ্মাৰ সংগীতৰ বিশেষ সাফল্য।

তেওঁ আধুনিক সংগীতকে ধৰি অন্যান্য সংগীত পৰিবেশন কৰিলেও প্ৰধানতঃ তেওঁ 'ভজন' বিলাসীহে। ভজন, যাৰ আন নাম বন্দনাৰূপে প্ৰখ্যাত। এই বন্দনা পৰম পিতা শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰণ যুগলৰ বন্দনা, য'ত উপলব্ধি হয়, চিদানন্দৰ মহান ৰূপ। মানসিক শান্তিৰ ইয়াক একমাত্ৰ উপলব্ধিৰ উপভোগ ৰূপেও যাক আমি গ্ৰহণ কৰিব পাৰোঁ। নব ৰসৰ ভিতৰত ভক্তিৰসে আমাৰ আত্মাত শান্তি প্ৰদান কৰে। শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ মাজত ভক্তিৰস আছে। সৰুৰে পৰা এই ৰসে শৰ্মাক আপ্লুত কৰি আহিছে বাবে তেওঁ শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ প্ৰতি হেনো সদায় ব্যাকুল। তেওঁৰ মতে, শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ গৌৰব, গুৰুত্ব আৰু উপলব্ধি তিনিও কালৰ আদৰৰ বস্তু। তুলসী দাস, সুৰ দাস, মীৰা বাঈ, কবীৰ দাস, গুৰু নানক আদি আমাৰ পূৰ্বপুৰুষসকলৰ পৰা এই অমৃতবাণী আমি লাভ কৰিছোঁ। ই আজি বিশ্বত বিয়পিছে। পণ্ডিত ৰবি শংকৰ, ওস্তাদ আলী আকবৰ খানক বিশ্বই আদৰা আমি দেখিছোঁ।

কিন্তু অসমতহে শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ পৰিবেশ উন্নত হোৱা নাছিল। শশীকান্ত গোস্বামী (উকীল), বংশীবত পাণ্ডে, খগেন দাস, সুন্দৰ বৰদলৈ আদিয়ে এইবিধ সংগীতৰ চৰ্চা কৰিছিল। বৰ্তমান দেবেন শৰ্মা, পাৰবিন চুলতানা আদি সংগীতজ্ঞ আৰু সুকণ্ঠী গায়ক-গায়িকাসকলে অসমৰ এই যোগ্যতা ভাৰতত প্ৰতিপন্ন কৰিছে।

জয়ৰাম আয়াৰ, দীননাথ মিশ্ৰ, আনসীলাল, চামতাপ্ৰসাদ, গোপাল মিশ্ৰ, নিৰ্মলা অৰুণ আদিৰ সৈতে শাস্ত্ৰীয় সংগীত পৰিবেশন কৰিবলৈ শৰ্মা একাধিকবাৰ আমন্ত্ৰিত আৰু আদৃত হৈছে। ১৯৮৭ চনৰ দহ জানুবাৰীত কলিকতাৰ 'তালচক্ৰ সংগীত সমাজ'ৰ দ্বাৰা ৰবীন্দ্ৰ মঞ্চত আয়োজিত সৰ্বভাৰতীয় সংগীত সমাৰোহলৈ 'ভজন' পৰিবেশনৰ বাবে তেওঁ বিশেষভাৱে আমন্ত্ৰিত হোৱাটো উল্লেখযোগ্য। লক্ষ্ণৌত অনুষ্ঠিত সৰ্বভাৰতীয় যুব কংগ্ৰেছত 'ধিনিকি ধিনি দাওঁ দাওঁ' কোৰাছ পৰিবেশন কৰি তেওঁ সৰ্বভাৰতীয় ভিত্তিত প্ৰথম পুৰস্কাৰ লাভ কৰি কৃতিত্বৰ ভাগী হৈছে। দিল্লীৰ 'তালকোটৰা গাৰ্ডেন'ত সৰ্বভাৰতীয় বিশ্ববিদ্যালয় দলৰ লগত প্ৰতিনিধিত্ব কৰি সৰ্বভাৰতীয় ভিত্তিত পুৰস্কাৰ লাভ কৰি সন্মানিত হৈছিল। গুবাহাটীৰ ৰবীন্দ্ৰ ভবনকে ধৰি অসমৰ প্ৰায়বোৰ ৰাজহুৱা স্থানতে তেওঁ সংগীত পৰিবেশন কৰি জনসাধাৰণৰ ভূয়সী প্ৰশংসা বুটলিছে।

আলিমুন্নিছা পিয়াৰৰ 'ক'তে কেনা লাগিল মই ক'বকৈ নোৱাৰোঁ', লক্ষহীৰা দাসৰ 'ৰামধেনুৰে আকাশ বুকু বৰ্ণালি', নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈৰ 'ইৰিকিটি মিৰিকিটি বাঁহৰ শলা সোণগুটি গাঁথিলে যাবা নেকি বলা', অনিল বৰুৱাৰ 'কবৰী বন্ধন খুলি দিয়া মেলি দিয়া ঢৌৰ সাগৰ, অলেখ কেশৰ মায়া', নিত্যা দত্তৰ 'এমুঠি বকুল ধেমালিত মই দূৰলৈ ছটিয়াই দিলোঁ, এখন দাপোণ বহুবাৰ চাই তোমাক বিচাৰি পালোঁ', ফণী তালুকদাৰৰ 'এই দিন ফাগুন বৰ্ত্তীন ফাগুন বৰ্ত্তীন, অ' তোৰ উৰো উৰো মন মোৰ মাটিৰে বন্ধন', নগেন বৰাৰ 'কিয়নো তোমাক শ্যামলী মা বুলি মাতিবৰ মন যায়', আৰু তেওঁৰ ৰচিত 'বুকুৰ আপোন মোৰ কোনো নাই সঁচা' আদি তেওঁ গোৱা প্ৰতিটো গীতেই অসমীয়া সংগীত ইতিহাসৰ অমূল্য সম্পদৰূপে চিহ্নিত হৈ ৰ'ব। হিজ মাষ্টাৰছ ভয়েচত বাণীবদ্ধ কৰা গীত ষোল্লটায়ো সকলোৰে জনপ্ৰিয়তা লভিছে। 'ভক্ত প্ৰহ্লাদ'ত তেওঁৰ নেপথ্যৰ কণ্ঠ শুনিছোঁ। 'ত্ৰিনয়নী' চণ্ডীপাঠৰ কেছেট দুটা, বাইবেলৰ তৰ্জমা প্ৰাৰ্থনা কেছেট, 'খোদাই ক'লে ৰচুলক' মুছলিম ভক্তিমূলক কেছেটসমূহো আমাৰ জাতীয় জীৱনলৈ মূলবান সংযোজন।

তেওঁ আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্ৰত প্ৰতি দেওবাৰে 'ভজন' শিক্ষাৰ পাঠ এটিও আগবঢ়াইছিল। দূৰদৰ্শনৰ ৰাষ্ট্ৰীয় কাৰ্যসূচীত 'ভজন' পৰিৱেশনৰ বাবে আমন্ত্ৰিত হোৱা শৰ্মাই প্ৰথম গৰাকী অসমীয়াৰূপে জনাজাত। ১৯৮০ চনৰ পৰা তেওঁ 'আৰাধনা' নামৰ শাস্ত্ৰীয় ভজন অনুষ্ঠান এটাৰ অধ্যক্ষৰূপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল। তেওঁৰ পৰা প্ৰায় দুশৰ ওপৰ শিল্পীয়ে ভজন শিক্ষাৰ প্ৰশিক্ষণ লৈছে। পাৰবীন চুলতানা, এন অৰুণকে ধৰি ভাৰতৰ বহু শিল্পীয়ে শৰ্মাৰপৰা শিক্ষা লৈছে। কলিকতা, ভুপাল, বাংগালোৰ আদিতো তেওঁৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আছে। কলিকতাৰ বিনীতা চৌধুৰী, ভুপালৰ ৰবি চান্দানি আৰু বাংগালোৰৰ এইচ, আৰ, লীলাৱথীৰ নামো তেওঁ উল্লেখ কৰিলে। তেওঁ কয় যে, সংগীত সাধনা কৰিবলৈ হ'লে লাগে অধ্যৱসায়, অনুশীলন। প্ৰতিদিনে কমেও চাৰিৰ পৰা ছয় ঘণ্টা পৰ্যন্ত স্বৰৰ অনুশীলনৰ প্ৰয়োজন। তদুপৰি নিজৰ গভীৰ একাগ্ৰতা আৰু নিষ্ঠাৰ প্ৰয়োজন। এই প্ৰসংগত তেওঁ নিজৰ উদাহৰণ এটা দিলে। সৰুকালত তেওঁ যেতিয়া সংগীত সাধনাৰ বাবে হাতত হাৰমনিয়াম তুলি লৈছিল, ককাৰ চন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই গান গোৱাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। সেয়ে নহয় গানৰ পৰা তেওঁৰ অনুৰাগ আঁতৰাবলৈ এদিন এটা বন্ধ কোঠাত সুমুৱাই লৈ খুব মাৰ-ধৰ কৰিলে আৰু হাৰমনিয়ামটো 'ৰজা পুখুৰী'ত দলিয়াই পেলালে। কিন্তু ইমানৰ পিছতো তেওঁ সাধনাত অটল হৈ থাকিল। সংগীত সাধনাৰ একাগ্ৰতা দেখি, সেই

কৰ্কাকেই এদিন জাৰ্মানীৰ পৰা আহোতে তাৰপৰা হাৰমনিয়াম এটি আনি শৰ্মাৰ হাতত দিলে। যিটো হাৰমনিয়াম তেওঁৰ আজিও আছে।

সাধনাত সফলতা লাভ কৰিবলৈ হ'লে, গুৰু আৰু ৰাইজৰ আশীৰ্বাদকে তেওঁ প্ৰথম গুৰুত্ব দি আহিছে। তেওঁৰ সংগীত শিক্ষাৰ প্ৰথম গুৰু হ'ল, নগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ চৌধুৰী। তেওঁ বহুকাল লক্ষ্ণৌৰ পণ্ডিত মতিলাল ভট আৰু শেষত পুণাৰ পণ্ডিত বিনায়ক ৰাও নাৰায়ণ পট্টবৰ্দ্ধনকে ধৰি কেইবাগৰাকী গুণী গুৰুৰ তলত শিক্ষা লৈছিল। শৰ্মাই গোৱা প্ৰথম আধুনিক গীতটোৰ কথা আৰু সুৰ আছিল আনন্দিৰাম দাসৰ। তেওঁৰ প্ৰিয় গীতিকাৰসকল হ'ল-- ভূপেন হাজৰিকা, নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈ, নৱকান্ত বৰুৱা, কেশৱ মহন্ত, ফণী তালুকদাৰ, লক্ষহীৰা দাস আদি। শৰ্মাই প্ৰথম ৰাজহুৱা অনুষ্ঠান উজানবজাৰ বিহুতলীতে সংগীত পৰিৱেশন কৰি, উৎসাহিত আৰু অনুপ্ৰাণিত হৈছিল। তেওঁ গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ দিনৰে পৰা সংগীত পৰিৱেশন কৰি আহিছে ভাৰতীয় লোক সেৱা আয়োগৰ দ্বাৰা পোনপটীয়াভাৱে নিৰ্বাচিত হোৱা প্ৰথমগৰাকী অসমীয়া প্ৰগ্ৰেম এগজিকিউটিভ। তেওঁ আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ পৰা (১৯৬১-১৯৮৭) সহকাৰী সঞ্চালকৰূপে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। তেওঁক সঞ্চালক পদো যঁচা হৈছিল। নিজৰ অসুবিধাৰ কাৰণে সেই পদ প্ৰত্যাখ্যান কৰিছিল।

তেওঁৰ কবি-কণ্ঠও স্মৰণীয় । 'জাহা ন পুচ ৰে ৰবি, ৱহা পুচ চে শৰ্মা কবি' এই আখ্যাৰে আজিও তেওঁ জনাজাত। নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈৰ প্ৰতিটো আদি আখৰযুক্ত যিটো কবিতা তেওঁ ৰচনা কৰিছে, সিয়ে ইয়াৰ উজ্জ্বল স্বাক্ষৰ। শলিতা, মিলনৰ আঁৰে আঁৰে আৰু মৰমে সাজোন কাছে আদি তেওঁৰ প্ৰকাশিত গীতৰ পুথি। শৰ্মা এসময়ত ভাৰত চৰকাৰৰ গীত-নাট বিভাগৰ ষ্টাফ ছিলেকচন বৰ্ডৰ সদস্য আছিল। লক্ষ্ণৌৰ ভাটখাণ্ডে সংগীত কলেজৰ প্ৰাৰ্থী বাছনি বৰ্ডৰ সদস্যৰূপেও তেওঁক অসমৰ শিক্ষাধিকৰ্তাই নিয়োগ কৰিছিল। গুৱাহাটী টেবুল টেনিছ সংস্থাৰো তেওঁ সম্পাদক আছিল।

শৰ্মাৰ জন্ম ১৯৩০ চনৰ ৩ এপ্ৰিলত গুৱাহাটীৰ উজান বজাৰত। তেওঁৰ পূৰ্বপুৰুষ গুৱালকুছি বামুণপাৰাৰ। পিতৃ ৰাধাকান্ত শৰ্মা আৰু মাতৃ সৰস্বতী দেৱী। গুৱাহাটী কামৰূপ অকাডেমীৰপৰা প্ৰৱেশিকা আৰু কটন কলেজৰপৰা বি-এ পাছ কৰে। তেওঁ উগ্ৰতাৰা দেৱালয়ৰ 'বৰদেউৰী'ৰূপেও খ্যাত। তেওঁ এগৰাকী সাঁতোৰবিদ আৰু দক্ষ টেবুল টেনিছ খেলুৱৈ ৰূপেও জনাজাত আছিল। গুৱাহাটী দীঘলীপুখুৰী একেবাহে বত্ৰিশ বাৰ আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈ এশবাৰ সাঁতুৰি পাৰ হোৱাৰ তেওঁ দৃষ্টান্ত ৰাখিছে। তেওঁ সদৌ অসম শিল্পী সন্থাৰ সাধাৰণ সম্পাদকৰ উপৰিও বিভিন্ন সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত আছিল।

শাস্ত্রীয় সংগীত চৰ্চা বিশেষকৈ শিল্পীসকলৰ ওপৰতহে নিৰ্ভৰ কৰে বুলি তেওঁ কৈছিল। তেওঁ কয় যে, আমাৰ শাস্ত্রীয় সংগীতক জনপ্ৰিয় কৰিবলৈ আৰু তাৰ প্ৰসাৰ ঘটাবলৈ হ'লে অসমৰ শাস্ত্রীয় সংগীতৰ বিষয়ে স্কুল, কলেজৰ উপৰিও বিশ্ববিদ্যালয়ে একোটা শ্ৰেণী খুলিব পাৰে। এই ক্ষেত্ৰত শিক্ষাৰ্থীসকললৈ চৰকাৰে জলপানি প্ৰবৰ্তনৰ দিহা কৰা আৱশ্যক। লক্ষ্ণৌৰ ভাটখাণ্ডে সংগীত বিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক চৰকাৰে জলপানি দিয়াৰ কথাটো তেওঁ আমাৰ আগত দাঙি ধৰিলে।

তেওঁ সংগীতৰ মাজেৰে ঈশ্বৰপ্ৰাপ্তিত বিশ্বাসী আছিল। 'নহি বিদ্যা সংগীতাৎ পৰা' এই কথাষাৰিও তেওঁৰ হৃদয়ত আছিল। নাৰদ মুনিয়ে কৃষ্ণক সুধিছিল, 'তোমক বিচাৰি নেপোৱা হ'লোঁ কিয়? তুমি ক'ত বসতি কৰা?' কৃষ্ণই কৈছিল, 'না অহম্ বসামি বৈকুণ্ঠে যোগীনাং হৃদয়ে নঃ চঃ মদ্ভক্তা যত্ৰ গায়ন্তি তত্ৰ তিষ্ঠামি।' এই গুণেই নেকি, শৰ্মাহি শেষ বয়সতো গান এৰা নাছিল; গান যেন আছিল তেওঁৰ জীৱনৰে অন্য ৰূপ।

১৯৯৪ চনৰ ৬ অক্টোবৰত দেবেন শৰ্মাৰ নৰনাটৰ সামৰণি পৰে।

হেম ভট্টাচাৰ্য

অসমীয়া প্ৰাণটোত শিল্পবোধ, জাতীয় চেতনাবোধ আৰু শিল্পী গঢ়াৰ কমাৰশালৰূপে যিখন মঞ্চই যুগ যুগ ধৰি নেতৃত্ব বহন কৰি আহিছে, সেই মঞ্চখনেই হ'ল যাত্ৰা দল বা বৰ্তমান ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰ মঞ্চ। বিভিন্ন কলা-কুশলী, নাট্যকাৰ, পৰিচালক, প্ৰযোজক আদিৰ যি আশাশুধীয়া আৰু চৰম ত্যাগৰ স্বাক্ষৰ আছে, তাৰ তুলনা নাই। এই মঞ্চৰ মাজেৰে সৰগৰ পাৰিজাত নমাবলৈ শত-সহস্ৰ অসমীয়া শিল্পীয়ে তেওঁলোকৰ একো একো টোপাল তেজেৰে যি সোণালী সৌধৰ বৰ টিপ সজালে– সেই জ্ঞাত-অজ্ঞাত সকলো শিল্পীলৈকে আমাৰ মনত পৰা স্বাভাৱিক। সেই সকল শিল্পী সদায় আমাৰ প্ৰাতঃস্মৰণীয়। সেইচাম শিল্পীৰে এজন হেম ভট্টাচাৰ্য।

ভট্টাচাৰ্য ভ্ৰাম্যমান মঞ্চৰ এগৰাকী নিষ্ঠাবান সেৱক। যেনেদৰে তেওঁ এগৰাকী তেজোদীপ্ত অভিনেতা, সেইদৰে একে মঞ্চৰ সফল, স্বকীয় কাৰু-কাৰ্য আৰু বুদ্ধিদীপ্ত প্ৰতিভাৰে উদ্দীপ্ত প্ৰথিতযশা নাট পৰিচালকো। গণ নাট্য সংঘৰপৰা বিভিন্ন নাট, অনাতাঁৰ নাট, দূৰদৰ্শন অভিনয় চলচ্চিত্ৰৰ অভিনয়ৰ পৰা নাট পৰিচালনা যেনে– আবাহন থিয়েটাৰ, অসম ষ্টাৰ থিয়েটাৰ, ৰংঘৰ থিয়েটাৰ, সুৰদেৱী থিয়েটাৰ, মুকুন্দ থিয়েটাৰ, নটগুৰু থিয়েটাৰ, নটৰাজ চিনে থিয়েটাৰ, থিয়েটাৰ ভাগ্যদেৱী, ৰাধিকাদেৱী থিয়েটাৰ, কল্পতৰু থিয়েটাৰ আদিলৈ

তেওঁৰ এটাই পৰিচয়, তেওঁ এজন জীৱন জোৰা নাট্যসাধক। তেওঁ কয়, "মঞ্চক মই মন্দিৰৰূপে জ্ঞান কৰি আহিছোঁ। মঞ্চৰ জৰিয়তে মই গণদেৱতাৰ পূজা কৰোঁ।" বিষ্ণু ৰাভাৰ সাহায্যাৰ্থে গহ্বৰ নাট্য গোষ্ঠীৰ দ্বাৰা গুৱাহাটী জিলা পুথিভঁৰালত ৰত্ন ওজাৰ দ্বাৰা ৰচিত-পৰিচালিত নাটক 'উৰ্বৰ'ত অভিনয় কৰাৰ দিনা ভট্টাচাৰ্যৰ দ্বিতীয় সন্তানটিৰ মৃতপ্ৰায় অৱস্থা। সন্তানক তেওঁ সেই অৱস্থাত এৰিও নাটকত অংশ গ্ৰহণ কৰা ঘটনাৰপৰা নাটকৰ সৈতে থকা তেওঁৰ একাত্মতাৰ কথাটোকে প্ৰমাণ কৰিছে। নাট পৰিচালনা বৰ সূক্ষ্ম কলা। নাট নিৰ্বাচন, অভিনেতা-অভিনেত্ৰী নিৰ্বাচন, অভিনয়-শিক্ষা, দৃশ্য-পৰিকল্পনা, ৰূপসজ্জা, আলোক-সম্পাত, সংগীত প্ৰয়োগ আদিৰ মাজতে নাট পৰিচালকৰ জীৱনবোধ, শিল্পবোধ, কলা-কুশলতা, মনস্তত্ত্ব আদি ফুটি ওলায়। মঞ্চত এই আদৰ্শকে দেখিছোঁ হেম ভট্টাচাৰ্যৰ আৰু ই সঁচাকৈয়ে আমাৰ মঞ্চ জগতৰ কাৰণে এক প্ৰকাৰ আশাপ্ৰদো। নাট পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ শৈল্পিক, সামাজিক আৰু ব্যক্তিগত দায়িত্ববোধৰ কথাকে বিশেষভাৱে আমি লক্ষ্য কৰিছোঁ। তেওঁৰ দ্বাৰা পৰিচালিত নাটকে আমাক শিকায় যে, নাট পৰিচালকগৰাকী এজন মঞ্চৰ বিশিষ্ট ডেকৰেটেৰেই নহয়, এজন স্ৰষ্টাও। নাটক পৰিচালনা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত কেইটামান বিশেষ কথালৈ সদায় তেওঁ আঙুলিয়াই আহিছে— "নাট-পৰিচালকে অকল থিয়েটাৰৰ খাতিৰত থিয়েটাৰ বা নাট পৰিচালনা নকৰাই সমীচীন। কিয়নো মানুহৰ অগ্ৰগতি বা পশ্চাদ গতিৰ ইতিহাস লিখা থাকে মঞ্চত। আনহাতে, শিল্প-সৃষ্টিৰ অন্যতম উদ্দেশ্য মানুহক জীয়াই থকাৰ প্ৰেৰণা আৰু আগবাঢ়ি যোৱাৰ উৎসাহ যোগোৱা। সেয়েহে মনত প্ৰশ্ন ওপজে থিয়েটাৰৰ কাৰণে নাটক, নে নাটকৰ কাৰণে থিয়েটাৰ। নিশ্চয় নাটকৰ কাৰণে থিয়েটাৰ। নাটকৰ কাৰণে মানুহ নে মানুহৰ কাৰণে নাটক? নিশ্চয় মানুহৰ দাবীটোৱেই অগ্ৰগণ্য। গতিকে পৰিচালকজন প্ৰথমে জীৱনৰ ওচৰ চাপিব লাগিব, পিছতহে মনোৰঞ্জন। নাটকৰ এনাটমি তেওঁ ভালদৰে জানি লোৱা উচিত। পৰিচালকৰ সৃষ্টি প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজত বোধ আৰু বিশ্লেষণে একেলগে কাম কৰিব লাগে। মানুহ হিচাপে ৰিয়েলিটিক আৰু তাৰ লগত থিয়েটাৰৰ ষ্টাইলক পৰিচালকে আত্মস্থ কৰা উচিত।" এই কাৰণেই বোধহয় তেওঁৰ পৰিচালনাৰ থিয়েটাৰৰ আটাইবোৰ বস্তুতো থিয়েটাৰি বাস্তৱ বিশ্বাসযোগ্য হৈ উঠিছে। তেওঁ কয় যে, নাটক এখন পৰিচালনা কৰাৰ আগেয়ে তেওঁ কি নাটক পৰিচালনা কৰিব, কিয় কৰিব, কাৰ কাৰণে, কি উদ্দেশ্যত কৰিব, কাক লৈ কৰিব, কি বিষয়-বস্তুক কেনেদৰে প্ৰকাশ কৰিব ইত্যাদি কথা আগেয়ে ঠিক কৰি লোৱা উচিত।

১৯৮৭-৮৮ চনৰ বছৰটোত টিহুৰ ওচৰৰ মাখিবাহা গাঁৱৰ ভ্ৰাম্যমান মুকুন্দ থিয়েটাৰে প্ৰযোজনা কৰা মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ ৰচিত নাটক 'দধীচি'ত নন্দ পাঠকৰ অভিনয়ৰ সফলতাৰ বাবে অসম চৰকাৰে অভিনেতা জীৱেশ্বৰ ডেকাক ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰৰ উক্ত বছৰৰ শ্ৰেষ্ঠ অভিনেতাৰূপে নিৰ্বাচিত কৰি ১৯৮৭ চনৰ নটসূৰ্য ফণী শৰ্মা বঁটা প্ৰদান কৰিছিল। এই নাটকৰ পৰিচালক আছিল হেম ভট্টাচাৰ্য

নাট পৰিচালনাৰ দৰে অভিনয়ৰ দিশতো ভট্টাচাৰ্যই সুকীয়া বৈশিষ্ট্য দেখুৱাইছে। তেওঁৰ অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত আমি দেখিছোঁ সূক্ষ্ম অনুভূতি, প্ৰখৰ কল্পনা শক্তি, গভীৰ মনোযোগ আৰু একাগ্ৰতাসহ অনুশীলন ক্ষমতা। ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ শত্‌ৱাৰ্ষিকীত আই, পি, টি, এৰ তৰফৰপৰা গুৱাহাটী জিলা পুথিভঁৰালত প্ৰদৰ্শন কৰা ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ নাটক 'ৰক্ত কৰবী'ত, দুলাল ৰয়ৰ দ্বাৰা পৰিচালিত আদ্য ৰংগচাৰীৰ প্ৰখ্যাত নাটক 'শুনা জন্মে জয়'ত 'বুঢ়া', গহ্বৰ নাট্য গোষ্ঠীৰ হৈ ৰত্ন ওজাৰ দ্বাৰা ৰচিত পৰিচালিত 'গহ্বৰ' নাটকৰ ৰজা, মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰৰ দ্বাৰা ৰচিত নাটক 'পিতামহৰ শৰশয্যা'ত বৰ্তমানৰ 'পিতামহ', প্ৰগতি সংঘৰ প্ৰযোজনাত পবিত্ৰ কুমাৰ ডেকাৰ দ্বাৰা অনূদিত নাটক মেক্সিম গৰ্কীৰ 'মা'ত 'ৰান্ধনি', দাৰা আহমেদৰ দ্বাৰা পৰিচালিত দূৰদৰ্শন ধাৰাবাহিক 'জীৱনধাৰা'ত 'মৌজাদাৰ', গৌৰী বৰ্মনৰ দ্বাৰা পৰিচালিত চলচ্চিত্ৰ 'হৃদয়ৰ প্ৰয়োজন'ত সাংবাদিক দুলাল ৰয়ৰ দ্বাৰা পৰিচালিত চলচ্চিত্ৰ 'আশ্ৰয়'ত এজনী দুৰ্ভগীয়া ছোৱালীৰ 'বাপেক', ৰত্ন ওজাৰ দ্বাৰা ৰচিত আৰু পৰিচালিত নাটক 'প্ৰলাপ'ত এজন পংগু মানুহ (একক চৰিত্ৰাভিনয়) আদিকে ধৰি এতিয়ালৈকে যিবোৰ চৰিত্ৰত ভট্টাচাৰ্যই আমাক অভিনয় কৰি দেখুৱালে, অভিনয় কলাৰ এই আটাইবোৰ গুণেই তেওঁৰ অভিনয়-কলাৰ মাজত স্পষ্ট। তেওঁ বৰ্তমানলৈ অভিনয় কৰা এনে নাটকৰ সংখ্যা আশীখনৰ ওপৰ হৈছে।

অসমীয়া নাটশালাৰ লগত ভট্টাচাৰ্যৰ সম্বন্ধ বৰ ওতপ্ৰোত। এই আভাস ইতিমধ্যে তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত মঞ্চ স্থাপত্য, নাট পৰিচালনা, অভিনয়, মঞ্চালোক আদিৰ নিচিনা প্ৰবন্ধৰাজিৰ মাজতো সুন্দৰকৈ পাব পাৰোঁ। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত আৰু সম্পাদিত নাটক অমলাৰ সংসাৰ, অপৰাজিতা, অন্ধকাৰৰ আয়না, কালহীৰা আৰু মুক্তি।

নাটক সম্পৰ্কীয় এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত শিল্পীগৰাকীয়ে আমাক কয়, "নাটক হ'ব লাগিব সমাজ-সজাগ, হ'ব লাগিব গভীৰ অৰ্থত মানৱিক, সিয়ো হ'ব লাগিব শিল্পৰ ভিত্তিত; যিহেতু নাটকে আমাৰ সমাজ আৰু সামাজিক ব্যাখ্যা

দিয়ে।” অভিনয় সম্পৰ্কে তেওঁ কয়, “নাটকত বিশেষকৈ মঞ্চত নিজৰ ব্যক্তিত্বটো তৎকালীনভাৱে পৰিহাৰ কৰি নাটকৰ চৰিত্ৰৰ ব্যক্তিত্বক নিজৰ কৰি লৈ অভিনয় কৰিব লাগে অৰ্থাৎ অভিনেতাই যি অনুভৱ কৰিছে তাক তেওঁ গোপন ৰাখি যি অনুভৱ কৰা নাই তাক প্ৰকাশ কৰিব লাগে।” দৰ্শক আৰু অভিনেতাৰ মাজত কেনেকৈ যোগাযোগ হয় জানিবলৈ বিচৰাত কয়, “প্ৰথমে কণ্ঠস্বৰৰ সহায়ত, অংগ চালনাৰ মাজেৰে আৰু আৱেগ সৃষ্টি কৰি দৰ্শকৰ লগত যোগাযোগ কৰিব পাৰি।” অভিনয়ৰ সময়ত চৰিত্ৰটোৰ ‘মডেল’ কেনেকৈ ঠিক কৰে, এই সম্পৰ্কত জানিবলৈ বিচৰাত কয়, “চৰিত্ৰটো সৃষ্টি কৰোতে চৰিত্ৰটোৰ যুগ, সেই সময়, সেই দেশ, তাহানিৰ জীৱন, তাহানিৰ পটভূমিৰ সাহিত্য, চৰিত্ৰৰ দৰ্শন, তাৰ জীৱন যাত্ৰাৰ পদ্ধতি, আৰু সামাজিক অৱস্থা, তাৰ বাহ্যিক আকৃতি ইত্যাদি। তদুপৰি উপলব্ধি কৰিব লাগে অভ্যাস, তাৰ ব্যৱহাৰ, তাৰ চাল-চলন, তাৰ কণ্ঠস্বৰ, তাৰ বচন ভংগী, তাৰ স্বৰক্ষেপণ।” নাটকক জীৱন আৰু সমাজক বুজাৰ আৰু জনোৱাৰ এক সফল মাধ্যম বুলি তেওঁ কয়।

ভট্টাচাৰ্যই তেওঁৰ এই নাট্য জীৱনৰ অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল টিহুৰ ভৰত নাট্য শাস্ত্ৰ বিশাৰদ যোগেশ শৰ্মা আৰু তেওঁৰ ভিনীহিয়েক সৰ্থেবাৰী হাইস্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষক চন্দ্ৰমোহন শৰ্মাৰিপৰা। ভট্টাচাৰ্যৰ জন্ম ১৯৩০ চনৰ ১৯ নবেম্বৰত, নলবাৰী জিলাৰ মাখিবাহাত। তেওঁৰ পিতৃ হৰকান্ত ভট্টাচাৰ্য। তেওঁ ৰেল বিভাগত চাকৰি কৰি ১৯৯২ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিছে।

দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰ

ৰেডিঅ'ত এটা কণ্ঠস্বৰ শুনিলেই সকলোৱে সমানে কাণ পাতে আৰু সেই কণ্ঠস্বৰক শুনা মাত্ৰকে সকলোৱে চিনি পাই যায়,—তেওঁৰ নাম নক'লেও। শদিয়াৰ পৰা ধুবুৰীলৈকে, কি নগৰ কি গাওঁ সকলোতে সমানে জনপ্ৰিয় এই কণ্ঠস্বৰটিয়েই দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰ। দৈনিক পুৱা-গধূলি বাতৰি পঢ়ি থকা সকলক আৰু সুৰ আৰু কথাৰ সহ'যত নিযমিতভাৱে গীত পৰিবেশন কৰি থকা বিশেষ দুই-চাৰি গৰাকীক বাদ দিলে অসমৰ ব্ৰডকাষ্টিং জগতৰ সবাতোকৈ সফল আৰু সাৰ্থক কণ্ঠস্বৰটি শিল্পী অভিনেতা দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰৰ। তেওঁ এগৰাকী সফল অভিনেতা, নাট্যকাৰ, লিখক আৰু প্ৰশাসকো। তথাপি শ্ৰাব্যকলা জগতৰ খ্যাতিৰ বাবেই তেওঁ সমধিকভাৱে পৰিচিত আৰু জনপ্ৰিয়।

অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত বা কোনো কথন-ভঙ্গীমাত বৰঠাকুৰৰ কণ্ঠই এক সুকীয়া সাংগীতিক লয দিছে আৰু সেইবাবে তেওঁৰ চিনাকিও সুকীয়া। আমাৰ সমাজৰ পৰা দুৰ্নীতি আঁতৰক-নাঁতৰক, ঠগ প্ৰৱঞ্চক নিৰ্মূল হওঁক-নহওঁক, দুখে বিপদে এৰক-নেৰক, কলা, কলা-সংস্কৃতিৰ বৰঘৰৰ এলাহ্নুৰ তৰপ গুচক-নুগুচক এই সকলোবোৰকে বৰঠাকুৰে তেওঁৰ শিল্প-সুষমামণ্ডিত কণ্ঠেৰে ৰেডিঅ'ত হাস্য-ব্যংগ কৰা শুনিলে সকলো অসমীয়াৰ হৃদয় খন্তেকলৈ হ'লেও যেন শাঁত পৰি যায়।

ৰেডিঅ'ত তেওঁ এই ভূমিকা প্ৰধানতঃ নাট্যাভিনয় আৰু 'নোকোৱাই ভাল' শিতানৰ জৰিয়তে পালন কৰিছে। ১৯৪৯ চনৰ পৰা আজি পৰ্যন্ত তেওঁ অনাতাঁৰ নাটকৰ বিভিন্ন চৰিত্ৰ ৰূপায়ণ কৰিছে। ১৯৭৫ চনৰ পৰা ১৯৮৭ চনৰ অক্টোবৰ পৰ্যন্ত মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰৰ ৰচনাৰে 'নোকোৱাই ভাল' অনুষ্ঠানত অংশ লৈ মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ আৰু বৰঠাকুৰ উভয়ে 'বহুৰৰ মানুহজন'ৰূপে এসময়ত স্বীকৃত হৈছিল।

বৰঠাকুৰে যে হাস্য-ব্যংগ চৰিত্ৰসমূহ ৰূপায়ণত বিশেষ নিপুণতা দেখুৱাইছে এনে নহয়, তেওঁ জটিল চৰিত্ৰ কিছুমানো সফলতাৰে ৰূপায়ণ কৰি নিজৰ অভিনয় দক্ষতা প্ৰমাণ কৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত 'হালধীয়া চৰায়ে বাওধান খায়' শীৰ্ষক অনাতাঁৰ নাটকৰ মুখ্য চৰিত্ৰাভিনয়ৰ কথাটোকে আঙুলিয়াব পাৰোঁ। তেনেদৰে নিজৰ ৰচনা 'গজেন্দ্ৰ উপাখ্যান'ৰ গজেন্দ্ৰৰ অভিনয় কৰি একে কৃতিত্বৰ তেওঁ অধিকাৰী হৈছে। অনাতাঁৰ নাটকৰ বাহিৰেও, এতিয়ালৈ তেওঁ প্ৰায় যোল্লখন চলচ্চিত্ৰ, শেহতীয়াকৈ মুক্তিৰ অপেক্ষাত থকা শিৱ ঠাকুৰৰ 'অশান্ত প্ৰহৰ' টি, ভি, ছিৰিয়েল, গুৱাহাটী প্ৰগতি শিল্পী সংঘৰ প্ৰযোজনাত প্ৰদৰ্শিত মঞ্চ সফল আন কিছুমান নাটকতো অভিনয় কৰিছে আৰু এইবোৰেও তেওঁৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্যকে দেখুৱাইছে। তেওঁৰ এই সকলোবোৰ নাটকৰ সামগ্ৰিক অভিনয়ে আমাক শিকায় যে, চৰিত্ৰ বুজি চৰিত্ৰৰ মাজত নিজকে বিলীন কৰি অভিনয় কৰাটোকে যদি অভিনয়ৰ ব্যাখ্যাৰূপে আমি গ্ৰহণ কৰিব লগা হয়, তেনেহ'লে এই ব্যাখ্যাৰে বৰঠাকুৰক অভিনয় কলাৰ এজন সাৰ্থক অভিনেতাৰূপে স্বীকাৰ কৰিব লাগিব।

একেদৰে তেওঁ এজন আগশাৰীৰ নাট্যকাৰো। 'বিধাতাৰ যোৰা' (১৯৫১) অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ যোগে প্ৰচাৰিত তেওঁৰ প্ৰথম নাটক। এপ্ৰিল ফুল, হয় নে হেৰা, কিডনেপ, য'তে ৰাতি হয়, নিৰ্দিষ্ট বক্তা, গজেন্দ্ৰৰ উপাখ্যান, দৈনন্দিন আদি প্ৰায় পঞ্চাছখনৰ ওপৰ নাটক-নাটিকা তেওঁ ৰচনা কৰিছে। চাকনৈয়া, বা-মৰলী, নিৰুদ্দেশ আদি তেওঁৰ মঞ্চ নাটকে ৰাইজৰ সমাদৰো লভিছে।

বৰঠাকুৰৰ মতে, অনাতাঁৰ অভিনয় চলচ্চিত্ৰ আৰু মঞ্চ অভিনয়তকৈ জটিল। কাৰণ, অনাতাঁৰ নাটকত চৰিত্ৰ প্ৰকাশৰ একমাত্ৰ সম্বল শব্দ। কিন্তু মঞ্চ আৰু ছবিত audio আৰু visualৰ সুবিধা আছে। visualতো আকৌ close treatmentৰ সুবিধা আছে। কিন্তু অনাতাঁৰ নাটকত ইমানবোৰ সুবিধা নাই বুলি তেওঁ কয়। তেনেদৰে উভয় ক্ষেত্ৰতে নাট্য ৰচনাৰ কৌশলো ভিন্ন। এই সম্পৰ্কে জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়, "অনাতাঁৰ নাট লিখাৰ বা উপস্থাপন কৰাৰ সুবিধা মঞ্চ নাটকতকৈ অনেক বেছি। সেইদৰে কাহিনী, যি পৰিসৰৰ নহওঁক তাক আধা

ঘন্টা বা এঘন্টাৰ ভিতৰত উপস্থাপন কৰাতো অসুবিধা নহয়। কাৰণ সংলাপ, সংগীত আৰু ধ্বনিয়েই হ'ল অনাতাঁৰ নাটৰ মূল আহিলা। এই আহিলাৰ যোগে এজন নাট্যকাৰে সকলো ধৰণৰ কাহিনী, যিকোনো চৰিত্ৰ, যিকোনো পৰিবেশ, যিকোনো ঘটনা বিভিন্ন ধৰণে শ্ৰোতাই উপলব্ধি কৰিব পৰাকৈ উপস্থাপন কৰিব পাৰে। অকল সিমানেই নহয়, অনাতাঁৰ নাট শুনাত অভ্যস্ত কোনজন শ্ৰোতাই চৰিত্ৰৰ সংলাপ শুনিয়েই মঞ্চত দেখাৰ দৰে তেওঁৰ শাৰীৰিক গঠন, মুখমণ্ডলত প্ৰকাশ পোৱা অনুভূতি, উত্তেজনাপূৰ্ণ মুহূৰ্তত তেওঁৰ আচৰণ আদিও অনুমান কৰিবলৈ সক্ষম হয়।" এই ক্ষেত্ৰত ৰেডিঅ' নাটকৰ উপযুক্ত সংৰক্ষণ আৰু প্ৰকাশৰ দিহা নোহোৱাত তেওঁ আমাৰ আগত আক্ষেপ প্ৰকাশ কৰে। সেয়ে গুৱাহাটী আৰু ডিব্ৰুগড় এই দুয়োটা প্ৰধান অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ পৰা প্ৰচাৰিত উচ্চ গুণমান বিশিষ্ট নাটকসমূহ সংকলিত হোৱা তেওঁ বিচাৰে। সাম্প্ৰতিক কালত হাস্য আৰু ব্যংগ নাটকৰ অভাৱ অনুভৱ কৰাও তেওঁৰ মুখত শুনিলোঁ।

বৰঠাকুৰৰ জন্ম ১৯৩১ চনত, জাঁজীত। তেওঁৰ পিতৃ চন্দ্ৰ নাথ শৰ্মা এগৰাকী স্বাধীনতা যোদ্ধা আৰু স্থানীয় নাট্য দলৰ লগত জড়িত কৰ্মী। বৰঠাকুৰে সৰুতে জাঁজী নাট্য মন্দিৰত দুৰ্গা পূজা উপলক্ষে আয়োজিত নাটসমূহ উপভোগ কৰাৰ সুবিধা পাইছিল। সেই সময়ত তেওঁৰ জাঁজীৰ নাট্য মন্দিৰৰ নাট্য দলৰ পৰিচালক ৰূপে ভবানীচৰণ বৰুৱা, খৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰ, মহেন্দ্ৰ কুমাৰ বৰুৱা, যোগেন ভট্টাচাৰ্য আদিক দেখা পাইছিল। তেওঁলোকৰ ভিতৰত ভবানীচৰণ বৰুৱা, মহেন্দ্ৰ বৰুৱা, যোগেন ভট্টাচাৰ্য, হেম খনিকৰক অভিনয় অংশ লোৱা দেখিছিল। সেই কালত তেওঁক ধ্বনি কবি বিনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ খুহটীয়া নাটসমূহে আৰু অগ্নিকবি প্ৰসন্নলাল চৌধুৰীৰ নাটকসমূহে বিশেষকৈ আকৰ্ষিত কৰিছিল। মণিৰাম দেৱান, ৰাজনটী, বেলিমাৰ আদিৰ অভিনয়েও তেওঁৰ হৃদয় পৰশিছিল। দ্বিতীয় মহাসমৰৰ ঘটনা প্ৰবাহক কেন্দ্ৰ কৰি ৰচনা কৰা আৰু বঙালী নাটৰ কেইবাখনো অনুবাদমূলক নাটকৰ স্মৰণীয় অভিনয় চোৱাৰ কথা আজিও তেওঁৰ মনত থকাৰ কথা আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। তেনেবোৰ নাটকৰ ষ্টেজত উঠি শিল্পীসকলক ইবিধ-সিবিধ আহিলা যোগান ধৰা আৰু মঞ্চৰ লগত জড়িত আন কাম শৈশৱত তেওঁ কৰিছিল।

১৯৪৭ চনত কটন কলেজলৈ পঢ়িবলৈ আহি, কলেজৰ একাঙ্কিকা নাটকসমূহত যোগদান কৰাৰে পৰা তেওঁৰ অভিনয় প্ৰতিভা বিকশিত হয়। সেই সময়ৰ কটন কলেজৰ অধ্যাপক (পিছলৈ অধ্যক্ষ) তাৰিণীকান্ত ভট্টাচাৰ্যই লিখি দিয়া 'মহাদেৱৰ প্ৰেছ কনফাৰেন্স' একাঙ্কিকা নাটকত অভিনয় কৰি তেওঁলোকৰ

দলটো খুব প্ৰশংসাৰ পাত্ৰ হৈছিল। ১৯৫১ চনত আইন কলেজত পঢ়া দিনতো কেইবাখনো একাঙ্কিকা নাটকত অভিনয় কৰি তেওঁ জনাজাত হৈছিল। তেওঁলোকৰ দলসমূহত থকা অন্যান্যসকল হ'ল— তিলক গগৈ, কুলদা কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, ধীৰেন চৌধুৰী, ৰত্নহাস গোস্বামী, বিষ্ণুপ্ৰসাদ খাউণ্ড আদি।

ৰবঠাকুৰে ১৯৫১ চনত কটন কলেজৰ পৰা বি-এ পাছ কৰি, সেই চনতে 'নতুন অসমীয়া' কাকতত নিযুক্ত হয়। কিছুদিন ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকত কাম কৰি ১৯৬০ চনৰ পৰা আকাশবাণীৰ গুৱাহাটী কেন্দ্ৰত যোগ দিয়ে। আকাশবাণী জামছেদপুৰ আৰু শিলচৰ কেন্দ্ৰত সঞ্চালকৰূপে কাম কৰি, শেষত শিলচৰৰ পৰা তেওঁ ১৯৮৯ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে।

প্ৰসেনজিৎ দুৱৰা

গুৱাহাটীৰ কলামোদীসকলৰ মাজত এজন চিত্ৰকৰক লৈ এটি ৰসিক কাহিনী আজিও চলি আছে। গুৱাহাটীৰ বাহিৰৰ অঞ্চলৰ পৰা এগৰাকী শিক্ষিতা অনা-অসমীয়া মহিলাই তেওঁৰ স্বামীৰ লগত এটি ৰঙীন টি-ভি কিনিবলৈ গুৱাহাটীলৈ আহিছিল। কিন্তু সেই সময়ত গুৱাহাটীত এজন চিত্ৰকৰৰ চিত্ৰ-কলা প্ৰদৰ্শনী চলি থকাৰ খবৰ পাই .তেওঁলোকে পোনতে প্ৰদৰ্শনীত সোমাল। প্ৰদৰ্শনীৰ চিত্ৰসমূহে তেওঁলোকক এনেকৈ অভিভূত আৰু মোহিত কৰিলে যে, সেই মুহূৰ্ত্ততে, বিশেষকৈ মহিলা গৰাকীয়ে টি-ভি কিনাৰ সিদ্ধান্ত সলনি কৰিলে। ৰঙীন টি-ভি পিছত কেতিয়াবা কিনিম বুলি ঠিক কৰিলে আৰু টি-ভিৰ বাবে অনা টকাখিনিৰে প্ৰদৰ্শনীৰ পৰা চিত্ৰ এখন কিনি ঘৰমুখে ৰাওনা হ'ল। সেই মহিলা গৰাকীৰ মনত এনে কলা সুষমাৰ বিমল আনন্দ আৰু শান্তি যোগাব পৰা সেই চিত্ৰকৰজনেই হ'ল সূক্ষ্ম সৃষ্টিশীল তুলিকাৰ অধিকাৰী প্ৰসেনজিৎ দুৱৰা। সমাজক যেতিয়া কিছুমান অন্যায়-কুনীতি, অনিয়ম-ভ্ৰষ্টাচাৰ, অপসংস্কৃতি, শোষণ-উৎপীড়ন, ভণ্ডামি, ঈৰ্ষা-দ্বেষ আদিয়ে ছানি ধৰি, কলুষিত কৰি বিপথগামী কৰিবলৈ ওলায়, সেই সংকটপূৰ্ণ অৱস্থাৰ পৰা সমাজখনক ৰক্ষা কৰিবলৈ কিছুমান গুণবিশিষ্ট লোকে সেৱা আগবঢ়াবলৈ ওলাই আহে। তেওঁলোকৰ এই দায়িত্ব ৰাজনীতি, সমাজনীতি, ধৰ্মনীতি, সাহিত্য-কলা-সংস্কৃতিৰ মাজেৰে পালন কৰিবলৈ বিচাৰে। এই দায়িত্ব পালন কৰোঁতে তেওঁলোকে বহুতো ঘাত-

প্ৰতিঘাতো মূৰ পাতি লব লগা হয়। প্ৰসেনজিৎ দুৱৰাও এনে এক সংগ্ৰামী শিল্পী। প্ৰচণ্ড আত্ম-বিশ্বাস আৰু বুদ্ধিদীপ্ততা দুৱৰাৰ এক বিশেষ বৈশিষ্ট্য। তেওঁৰ জীৱনৰ ৰুচিবোধো সৰ্বসাধাৰণতকৈ পৃথক যেন লাগে। তেওঁৰ ভাষাৰে—

'সভ্যতাৰ সংগত ৰাজপথেদি
যেতিয়া মই বাট বুলি যাওঁ
কন্‌ফৰমিষ্ট সকলে হাঁহে
অকৃতকাৰ্যতাৰ নিদৰ্শন
আৰু কুৰুচিৰ প্ৰতীক বুলি
নন্ কন্‌ফৰমিষ্ট সকলে ভাবে
মই তেওঁলোকৰ অঁনুগামী।
দুয়ো শ্ৰেণীকেই মইও হাঁহো-
ৰেলগাড়ীৰ চকা তীব্ৰ গতিৰে বাগৰি যোৱা
দুডাল সমান্তৰাল লোহাৰ চিৰি
আৰু অনন্ত আকাশৰ তলত
ধোঁৱাত উঁৱলি যোৱা
কিছুমান কিতাপৰ পৃষ্ঠা,
দুয়ো শ্ৰেণীৰ জীৱনৰ ভেটি।
জানো—
পথিক মই অকলশৰীয়া,
আদিম যুগৰ আৰু অনাগত দিনৰ
মানৱ জাতিৰ ময়ো এটা অংগ
এক সীমাহীন প্ৰশ্নৰ তৰ্ক-বিতৰ্কৰ মাজত
জন্ম আৰু মৃত্যুৰ ব্যৱধান টনা ৰেখাডাল
নিজস্বভাৱেই অংকিত হওক—
শিক্ষা, বিদ্যা, জ্ঞান, সমৃদ্ধি আৰু সুৰুচি
একোৱেই মোৰ কাম্য নহয়,
আকাংক্ষা মাথোন দুটা অজ্ঞান অধ্যায়ৰ মাজৰ
এই "জীৱন" নামৰ সময়ছোৱা
স্বৰুচিৰে জীয়াই থকাৰ।'

দুৱৰাৰ দৃষ্টি আৰু সৃষ্টিৰ মূল্যবোধ সুকীয়া। তেওঁ এজন সৃষ্টিশীল চিত্ৰকৰ। তেওঁৰ চিত্ৰ, চিন্তাশীলৰ চিন্তা হৈছে। তেওঁৰ ছবিৰ ৰং আৰু ৰেখাই সমাজ জীৱনৰ বুৰঞ্জী ক'ব জানে। তেওঁৰ ছবিয়ে আমাৰ সমাজৰ কদৰ্যতা-বিশৃংখলতা গুচাই, এখন পবিত্ৰ সুশৃংখলিত, ব্যাধিমুক্ত, নিকা সমাজ বিচাৰে। এফালে তেওঁ ছবিৰ মাজেৰে উৎকট সমাজ সমালোচনা কৰিছে আৰু আনফালে সেই ছবিৰ মাজেৰে চিত্ৰৰেখাক নমাই অনাৰ জেহাদ ঘোষণা কৰি আমাৰ ছবি জগতৰ নতুন যুগৰ সূচনা কৰিছে। তেওঁৰ এই বিজয়-ৰং, আংগিক আৰু অনুভূতি তিনিও বিধতে সমানে উদ্ভাসিত হৈছে। দুৱৰাৰ তুলিকাক ইতিমধ্যে ভাৰতৰ বিশিষ্ট কলা সমালোচক, বাতৰিকাকত আদিয়ে অগতানুগতিক আখ্যা দিয়াও আমাৰ সকলোৰে বিদিত। তেওঁৰ বিষয়ে আমাৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই কৈছে, "জাগৃতিৰ ছবি কেইখন ধুনীয়া হৈছে।" ভূপেন হাজৰিকাই কৈছে—'দুৱৰা Clarity ৰ পৰা আঁতৰত নেথাকে......" বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যই কৈছে—"শোভা ব্ৰহ্ম আৰু প্ৰসেনজিৎ দুৱৰাৰ ছবিত আকাৰ পৰিবৰ্তন প্ৰণালী জটিল, তাত বস্তুৰ সূত্ৰধৰা আৰু ৰং ৰেখাৰ অৰ্থ বুজা অলপ কষ্টসাধ্য।" বিশিষ্ট সাংবাদিক অনিল বৰুৱাই কৈছে,"শ্ৰীপ্ৰসেনজিৎ দুৱৰাৰ সৃষ্টিশীল শিল্পী জীৱনৰ যোৱা পঁচিশটা বছৰ (দৈনিক অসম, ১১ আগষ্ট ১৯৭৬) অকল অসমৰে কিয়, ভাৰতৰো চিত্ৰকলা জগতৰ ইতিহাসৰ এটা স্বৰ্ণ মণ্ডিত অধ্যায়। তেওঁৰ শিল্পী জীৱনৰ এই পঁচিশটা বছৰ সকলো অসুন্দৰ আৰু সকলো অব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে নিৰলস সংগ্ৰামৰ কাহিনী।"

পৰিয়ালত জন্ম সূত্ৰেই তেওঁ এই গন্ধৰ্ব বিদ্যাৰ অধিকাৰী বুলিব পাৰি। বাল্যকালত পৰীক্ষাৰ সময়ত তেওঁ যেতিয়া কোনো মাটিৰ কাম হাতৰ কাম ৰূপে শিক্ষকক দিবলগীয়া হৈছিল, মাক আশালতা দুৱৰাই পুত্ৰক আনতকৈ অলপ সদায় বেলেগ কৰিবলৈ কৈছিল। তেওঁ কৈছিল যে, চৰাইটিক ডালত পৰা অবস্থাত সকলোৱে দেখুৱাব পাৰে। কিন্তু তাক নকৰি উৰো উৰো কৰা পক্ষী বা ঠেং দুখন সঞ্চালন কৰি থকা দেখুৱাব পাৰিলে, আনতকৈ বেলেগ হয় আৰু নতুন যেন লাগিব। মাকৰ এইষাৰি কথাতে তেওঁ মৌলিক সৃষ্টিৰ প্ৰথম অনুপ্ৰেৰণা পালে আৰু কামো আনতকৈ অলপ বেলেগ কৰি দেখুৱাবৰ বাবে যি এবাৰ মাকৰ আশীৰ্বাদ ল'লে, তাৰ পিছত আজিও দুৱৰাৰ শিল্পী-তেজ আনতকৈ বেলেগ হৈ থাকিল। ১৯৪৪ চনত ডিব্ৰুগড় বেৰি হোৱাইট মেডিকেল স্কুলৰ ফাইন আৰ্ট প্ৰতিযোগিতা আৰু ১৯৪৮ চনত কটন কলেজৰ কলা প্ৰতিযোগিতাত জল ৰং আৰু পেন্সিলত প্ৰথম পুৰস্কাৰ লাভ কৰি চিত্ৰকলাৰ প্ৰতি তেওঁৰ প্ৰগাঢ় বিশ্বাস জন্মিল।

১৯৫০ চনৰ পৰাই তেওঁ লেণ্ডস্কেপ পেইণ্টিঙৰ কাম কৰিবলৈ হাতত লৈছিল। ১৯৫৭ চনৰ পিছত তেওঁ জিঅ'মেট্রিক ফৰ্মেৰে সৃষ্টিশীল চিত্ৰকলাৰ প্ৰতি মনোযোগ দিয়ে। লগে লগে জনকলাৰ তাগিতাত ইম্প্ৰেছনিষ্ট স্কুলৰ যোগেদি সামাজিক ছবিসমূহো কৰিবলৈ লয়। ষাঠিৰ দশকৰ পৰাহে তেওঁৰ ছবিত স্থিৰ ৰূপ এটা আমি দেখা পাওঁ। এই সময়ছোৱা তেওঁৰ এক্সপেৰিমেণ্টেচনৰ দশকৰূপেও অভিহিত কৰিব পাৰি। সত্তৰৰ দশকৰ পৰাহে বৰ্তমানলৈ সম্পূৰ্ণ এটা তেওঁৰ নিজস্ব সৃষ্টিৰ যুগ বুলি আমি ধৰিব পাৰোঁ। ১৯৫১ চনৰ পৰা এতিয়ালৈ প্ৰায় তিনি হেজাৰ সাতশৰো ওপৰ বিভিন্ন মাধ্যমৰ স্কেচ্ছ, ড্ৰয়িং, পেইণ্টিং, ম্যুৰেল তথা ক'লাজৰ কাম কৰিছে। যিহেতু তেওঁৰ চিত্ৰই জীৱিকা, সেয়ে ছবিসমূহৰ তেওঁ সংৰক্ষণৰ কথা মুঠেই ভাবিব নোৱাৰিলে। অঁকাৰ প্ৰায় পিছতে সৃষ্টিটোকে সম্পূৰ্ণ তেওঁ বিক্ৰী কৰি পেলালে। সেয়ে তেওঁৰ চিত্ৰৰ বিস্তৃত ৰেকৰ্ড পাবলৈ টান হ'ব। ১৯৫১ চনৰ পৰা এতিয়ালৈকে ভাৰত তথা বিশ্বৰ বহুজন বিশিষ্ট শিল্পী, সাহিত্যিক, সাংবাদিক, বিজ্ঞানী, ব্যৱসায়ী, উচ্চ বিষয়াৰ পৰা আৰম্ভ কৰি চৰকাৰী কাৰ্যালয়, সংগ্ৰহালয় আদিলৈকে বহুতেই তেওঁৰ চিত্ৰ সংগ্ৰহ আৰু সংৰক্ষণ কৰিছে। তেওঁৰ এতিয়ালৈকে ত্ৰিশখনৰ ওপৰ একক চিত্ৰকলা প্ৰদৰ্শনী অনুষ্ঠিত হৈ গৈছে। সামাজিক সংঘটনা আৰু পৰিবেশৰ ভিত্তিত অংকিত আৰু সূক্ষ্ম সৃষ্টিশীল প্ৰায়বোৰ ছবিয়েই প্ৰদৰ্শনীত প্ৰদৰ্শিত হৈছে। ১৯৫৫ চনত বোম্বাইৰ জেহাংগীৰ আৰ্ট গেলাৰীত তেওঁ 'দি কেণ্ডেল এণ্ড লাইট' শীৰ্ষক একক চিত্ৰকলাৰ প্ৰদৰ্শনী পাতে। ১৯৫২ চনত প্ৰতিষ্ঠা হোৱা এই আৰ্ট গেলাৰীত ১৯৫৫ চনত অসমৰ চিত্ৰকৰে স্থান পোৱাটো নিশ্চয় আমাৰ কাৰণে গৌৰৱৰ কথা। ১৯৭৩ চনত এই জেহাংগীৰ গেলাৰীতেই 'দি স্পিৰিট অৱ মেন' শীৰ্ষক আন এখন একক চিত্ৰকলা প্ৰদৰ্শনী পাতে। এই প্ৰদৰ্শনী উদ্বোধন কৰিছিল বোম্বাইত থকা মাৰ্কিন তথ্য সেৱা মিছনৰ সাংস্কৃতিক আৰু পুথিভঁৰালৰ সেৱা বিষয়ক সঞ্চালক ডঃ চাৰ্লছ জনছনে। ৫২ ঘণ্টাৰ বাবে মুকলি ৰখা এই প্ৰদৰ্শনী প্ৰায় পাঁচ হেজাৰৰ ওপৰ কলামোদীয়ে উপভোগ কৰিছিল। তেওঁ বোম্বাইত ১৯৫১ চনৰ পৰা ১৯৬৪ চনলৈ আছিল আৰু সেই কালছোৱাতে তেওঁ তাত কেইবাখনো স্মৰণীয় প্ৰদৰ্শনী পাতিছিল আৰু স্মৰণীয় চিত্ৰকলা-জীৱন কটাইছিল। ১৯৬০ চনত বোম্বাইত অনুষ্ঠিত তেওঁৰ আন দুখন একক চিত্ৰকলা প্ৰদৰ্শনী কলামোদীৰ আকৰ্ষণৰ বস্তু আছিল। এখন বাৰ্ট্ৰাণ্ড ৰাছেল শান্তি সমিতিৰ উদ্যোগত এটম ব'ম বিৰোধী একক চিত্ৰকলা প্ৰদৰ্শনী হৈছিল আৰু আনখন বোম্বাইৰ ৰাজপথত চলন্ত ট্ৰাকত ছবি ওলোমাই প্ৰদৰ্শন কৰা হৈছিল। ইয়াৰ আগেয়ে তেওঁ ১৯৪৭

চনৰ ১৫ আগষ্টত ভাৰতৰ প্ৰথম স্বাধীনতা দিৱস উপলক্ষে ডিব্ৰুগড়ত তেওঁৰ একক চিত্ৰকলা প্ৰদৰ্শনী পাতিছিল। তাত '৪২ ৰ আন্দোলনৰ ২২ খন ছবি প্ৰদৰ্শিত হৈছিল। ১৯৬৪, ১৯৭৩, ১৯৭৬, ১৯৭৯, ১৯৮৩ আৰু ১৯৮৯ চন আদিতো তেওঁ কেইবাখনো স্মৰণীয় একক চিত্ৰকলা প্ৰদৰ্শনীৰ আয়োজন কৰি অসমীয়া ৰাইজকো চোৱাৰ সুবিধা দিছে।

যুগে যুগে মানব, অন্ধকাৰ গলি, টেনছন, এক্সটেছী, পেছন, টেণ্ডাৰনেছ, দি কন্‌ফ্লিক্ট, কনটেন্টমেন্ট, ছাপ্ৰেছড এক্সাইটমেন্ট, এগনী এণ্ড এক্সটাছি, ব্ৰাইট মোভমেন্ট, পেনছিভ মুড, হেৰিটেজ ইণ্ডিয়া, ষ্ট্ৰাইড, ফ্লাইট, ইমাৰজেন্স, কুইষ্ট আদি ছবিৰ জ্যামিতি, ড্ৰিপিং আৰু ৰঙৰ মনস্তাত্বিক বিশ্লেষণে তেওঁৰ কলাক যুগজয়ী কৰিছে। দুৱৰাৰ এই ঘটনা বহুল শিল্পী জীৱনত বিশেষভাৱে ছাঁ পেলোৱা কোনোবা শিল্পীৰ নাম উল্লেখ কৰিব খোজে নেকি বুলি আমি জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ দুগৰাকী মহান শিল্পীৰ নাম উল্লেখ কৰিলে। তেওঁলোক ৱাল্টাৰ লেঙহেমোৰ আৰু কৃষ্ণ আৰা।

১৯৫০ চনৰ ১৬ জুনত তেওঁ ডিব্ৰুগড় অসম মেডিকেল কলেজত আৰ্টিষ্টৰ পদত যোগদান কৰিছিল যদিও পাঁচ মাহৰ পিছত সেই কামৰপৰা ইস্তফা দিয়ে। অলপ দিনৰ কাৰণে, যোৰহাটৰ সুৰেশ গোস্বামীৰ অনুৰোধত তেওঁৰ 'ৰুণুমী' চলচ্চিত্ৰৰ কলা নিৰ্দেশকৰূপে যোগদান কৰিছিল। কিন্তু সৃষ্টিৰ স্বাধীনতাৰ বিষয়ে মনোমালিন্য হোৱাত দুৱৰাই 'ৰুণুমী' ত্যাগ কৰি ১৯৫১ চনত বোম্বাইলৈ যায়।

দুৱৰা এগৰাকী আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সমাজকৰ্মী আৰু প্ৰকৃতি-প্ৰেমীৰূপেও জনাজাত। বিশ্বৰ সৰ্ববৃহৎ সামাজিক অনুষ্ঠান ৰ'টাৰী ইন্টাৰনেশ্যনেলৰ ৰটাৰী ফাউণ্ডেচনৰ প'লিঅ' বেমাৰৰপৰা গোটেই বিশ্বক ২০০৫ খৃষ্টাব্দৰ ভিতৰত মুক্ত কৰাৰ যি অভিযান, তাত দুৱৰা (১৯৮৮) ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ পৰে। এই সেৱাৰ বাবে তেওঁক 'প'ল হেৰিছ ফেল' সন্মানেৰে বিভূষিত কৰে। বৰ্তমান তেওঁ 'উৰ্বশীয়ম' আৰ্ট চেন্টাৰ এটা প্ৰতিষ্ঠাৰ চিন্তাত থকা বুলি আমাক জনালে। চিত্ৰকলাৰ ব্যাখ্যা বিচৰাত তেওঁ কয়, "একক ব্যক্তিৰ চিন্তাৰ ভিত্তিত চিত্ৰাংকনৰ যোগেদি স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে প্ৰকাশিত হোৱা চিত্ৰসমূহেই চিত্ৰকলা।" তেওঁ কয়. "কিতাপ পঢ়ি চিত্ৰকলাৰ বিষয়ে জ্ঞান উপলব্ধি কৰিব পাৰি, কিন্তু চিত্ৰকলা হৃদয়ংগম কৰিবলৈ হ'লে শিল্পীৰ মৌলিক ছবি সমূহ চোৱা উচিত।" চিত্ৰকলাৰ ভৱিষ্যৎ কি, এনে এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ কয়, "চিত্ৰকলাৰ

ভৱিষ্যৎ ভাল। কিন্তু সৃষ্টিশীল স্বাধীনচিতীয়া চিত্ৰকৰৰ ভৱিষ্যৎ তেনে নহয়। দৈনন্দিন পৰিবৰ্তিত ৰাজনৈতিক তথা সামাজিক অৱস্থাৰ মেৰপাকত সৃষ্টিৰ স্বাধীনতাত হেঙাৰ পৰিলে, সৃষ্টিশীলতাৰ অন্তৰায় ঘটিব আৰু চিত্ৰকৰ হেৰাই যাব অনিশ্চয়তাৰ দিগবলয়ত। এই কথা আমাৰ দেশৰ আজিৰ অৱস্থাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত কৈছোঁ। এখন সুৰুচিপূৰ্ণ সুস্থ সবল অৰ্থনৈতিক ভিত্তিৰ সমাজতহে চিত্ৰকলাৰ প্ৰকৃত সমাদৰ আৰু এনে ধৰণৰ সমাজৰ ব্যক্তিসকলেহে চিত্ৰকলাৰ দীৰ্ঘায়ুৰ কাৰণে অৰিহণা যোগাব।[৮]

দুৱৰাৰ জন্ম ১৯৩১ চনত ডিব্ৰুগড়ত। তেওঁৰ পিতৃ নৱকান্ত দুৱৰা।

আব্দুল মজিদ

বিশিষ্ট অভিনেতা, চলচ্চিত্ৰ-পৰিচালক আৰু বিশেষকৈ অসমৰ মঞ্চ জগতৰ, বিশিষ্ট শিল্পী আব্দুল মজিদৰ কথা ওলালেই এজন বিশিষ্ট সাংবাদিকৰ মুখত প্ৰায়েই ওলায় ঃ "মজিদকা ওখ মানুহ—যিদৰে দৈহিকভাৱে সেইদৰে মানসিকভাবেও। য'তে থাকে জিনি থাকে। যোৰহাট, শিৱসাগৰ, নগাওঁ, গুৱাহাটী, হাজো, পাঠশালা—য'তে মজিদ কা আছে বা মঞ্চত উঠিছে, ত'তে তেওঁৰ উপস্থিতিয়ে ঠাইখন বা মঞ্চখন ভৰাই তোলে।" জন্ম-মূল, ধৰ্ম-জাত, বৃত্তি-জীৱিকা—এইবোৰৰ গোন্ধ গাত লৈ নুফুৰা এবিধ মানুহ থাকে, যিবিধ প্ৰকৃতপক্ষে জীৱন-শিল্পী, আব্দুল মজিদ সেই বিধৰ শিল্পী। বহুতৰ বাবে তেওঁ যেন এটা নিৰ্ভৰযোগ্য অৱলম্বন, এটা আশ্ৰয়।

মজিদে যেতিয়া কিবা কয় বা কৰে তেতিয়া আটায়ে আগ্ৰহেৰে মনোযোগ দিয়ে—কোনেও উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰে। এই সময়ত তেওঁৰ সমসাময়িক সকলে তেওঁক উপেক্ষা কৰিব পৰা নাছিল, পিছত অনুজসকলেও পৰা নাই, তাহানি মিত্ৰদেৱ মহন্ত, কৰুণাধৰ বৰুৱা, আনন্দচন্দ্ৰ বৰুৱা, ৰেবেকা আচাও আৰু চৈয়দ আব্দুল মালিক প্ৰভৃতি অগ্ৰজসকলেও পৰা নাছিল।

মানৱ সেৱাৰ মাজেৰে মানুহে ঈশ্বৰ প্ৰাপ্তি বিচাৰি আহিছে। এই মানৱ সেৱা বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ হ'ব পাৰে। শুদ্ধমনে, একচিত্তে দহৰ উপকাৰৰ কাৰণে কৰা কামকে মানৱ সেৱা বুলিব পাৰি।

আব্দুল মজিদেও তেওঁৰ সমগ্ৰ জীৱন ঈশ্বৰৰ সেৱা কৰিছে কিছুমান বিশেষ কামৰ মাজেৰে। এই সেৱাত তেওঁৰ নিষ্ঠাৰ পৰিধি নাই। নিজৰ খোজ কেনেকৈ সমাজত ৰাখি যাব পাৰে, পিছৰ চামে সেই খোজ অনুকৰণ কৰি তেওঁৰ বাটে গৈ সমাজক তাতকৈ বেছি অৰিহণাৰে পুষ্ট কৰিব পাৰে—সেই চিন্তাৰে তেওঁ সদায় উদ্বুদ্ধ। তেওঁৰ আনুষ্ঠানিক পৰিচয় দিওঁ : তেওঁ এজন সুদক্ষ মঞ্চ আৰু চলচ্চিত্ৰ পৰিচালক। সেই একে কৃতিত্ব তেওঁৰ অভিনয়তো। তেওঁৰ এই সেৱাক দহে আগ্ৰহেৰে গ্ৰহণ কৰিছে। এই গুণে আব্দুল মজিদ আজি এজন বিশেষ মানুহ, আব্দুল মজিদ এজন আমাৰ আৰ্হি-পুৰুষ।

আব্দুল মজিদ এনে এজন শিল্পী—যাক কোৱা হয় জাত-শিল্পী বা জন্মগত শিল্পী। জীৱনৰ দহ-বাৰ বছৰ বয়সৰ পৰাই তেওঁ জীৱন-সাধনাৰ থলী নাট্য-মঞ্চখনৰ কাষত থিয় হৈছিল। 'যোৰহাট থিয়েটাৰ হল'ত অভিনীত প্ৰায়বোৰ নাটকেই তেওঁ সেই বয়সতে চাবলৈ লৈছিল। তেতিয়া তেওঁ একো নুবুজে। সেইটো বুজাৰ বয়সো নাছিল।

যোৰহাটৰ মাজ মজিয়াত থকা তেওঁলোকৰ ঘৰৰ কাষতে অসম চৰকাৰৰ কৃষি ভঁৰালটো। সেই কৃষি ভঁৰালতে শিৱসাগৰৰ দিদাৰুদ্দিন আহমেদ নামৰ এজন লোকে তাৰ তত্বাৱধায়কৰূপে কাম কৰিছিল। দিদাৰুদ্দিন একেবাৰে এজন অভিনেতা, নৃত্য-শিল্পীৰ উপৰিও নিজৰ হাতৰ কামত (যেনে, চিলাই মেচিন চলোৱা, ছুয়েটাৰ গোঁঠা, এমব্ৰডাৰী কৰা ইত্যাদি কামবোৰত) দহৰ পৰা প্ৰশংসা পোৱা ব্যক্তি আছিল। এই দিদাৰুদ্দিনৰ লগতে সৰুতে তেওঁ 'যোৰহাট থিয়েটাৰ হল'লৈ নাটক চাবলৈ গৈছিল। দিদাৰুদ্দিনে তেওঁক ছোঁ-ঘৰৰ ভিতৰলৈ সুমুৱাই নি, তেওঁৰ কানি-কাপোৰবোৰ ল'বলৈ দি এঠাইত বহুৱাই থৈছিল। তেনেদৰেই ছোঁ ঘৰৰ চুকত বহি বহিয়ে তেওঁ সদায় নাটকবোৰ চাইছিল। 'যোৰহাট থিয়েটাৰ হল'ত তেওঁ চোৱা প্ৰথম নাটকখন আছিল 'নল-দময়ন্তী'। সেই নাটকত অভিনয় কৰা গোলোক খাউণ্ডৰ কথা আজিও তেওঁ পাহৰিব পৰা নাই। অলপ বয়স বঢ়াত, তেওঁৰ সম্বন্ধীয় মোমায়েক খাটিবুদ্দিন আহমেদৰ লগত গৈ হলত ছাহজাহান, ছিৰাজোদ্দৌল্লা, টিপু চুলতান, বৰাহমিহিৰ, ৰাজনটী, বসন্ত সেনা, মাটিৰ ঘৰ আদি কেইবাখনো সেই সময়ৰ স্মৰণীয় আৰু জনপ্ৰিয়তাৰ শীৰ্ষত থকা নাটক চোৱাৰ তেওঁৰ সৌভাগ্য ঘটিছিল। সেই নাটকবিলাকত প্ৰখ্যাত অভিনেতা খাটিবুদ্দিন আহমেদ, কৰুণাধৰ বৰুৱা, নবীন বৰুৱা, ধৰণীধৰ বৰগোহাঁই আদিৰ ভাওবোৰ দেখিছিল আৰু ইয়ে তেওঁৰ ভৱিষ্যৎ নাট্য জীৱনৰ অনুপ্ৰেৰণাস্বৰূপ আছিল।

সময়ত তেওঁৰ প্ৰাণটোৱে বিকাশ বিচাৰিলে। ১৯৫০ চনত তেওঁ কেইজনমান সহপাঠী বন্ধুৰ সৈতে মিলি যোৰহাটত 'কৃষ্টি সংঘ, যোৰহাট' নামে এটি অনুষ্ঠানৰ জন্ম দিয়ে। সেই সংঘৰ প্ৰথম সভাপতি আছিল পৰৱৰ্তী কালৰ সংসদ সদস্য বিজয়কৃষ্ণ সন্দিকৈ আৰু তাৰ সম্পাদক আছিল তবলা বাদ্য বিশাৰদ শচীন বৰঠাকুৰ। সংঘৰ জৰিয়তে 'বিংশ শতাব্দী' নামৰ এখন বঙালী নাটককে 'কুৰি শতিকা' নামৰে অনুবাদ কৰি প্ৰথম মঞ্চস্থ কৰিবলৈ ল'লে। এই নাটকতে তেওঁ সৰু চৰিত্ৰ এটাত অভিনয় কৰি তেওঁৰ নাট্য জীৱনৰ প্ৰথম পাতনি মেলে। কিন্তু তেওঁৰ সেই সৰু ভাওটিয়ে দৰ্শকক চমক লগালে আৰু দৰ্শকে তেওঁৰ পৰিচয় বিচাৰিলে। এনে কৃতিত্ব লাভ কৰাৰ পিছত সংঘই যেতিয়া তাৰাশংকৰ বন্দোপাধ্যায়ৰ বঙালী নাটক 'দুই পুৰুষ' নতুনকৈ মঞ্চস্থ কৰিবলৈ ল'লে—তেতিয়া সেই নাটকৰ মুখ্য চৰিত্ৰটি আব্দুল মজিদকে যঁচা হ'ল। এই চৰিত্ৰও- তেওঁ সফলতাৰে ৰূপায়িত কৰিলে। একে কৃতিত্ব দেখুৱালে মণিৰাম দেৱান, হায়দৰ আলী, পিয়লী ফুকন আদি নাটকৰ প্ৰধান চৰিত্ৰত ভাও দি। এনেদৰে সমাজৰ চকুত তেওঁ এজন ভাল অভিনেতাৰূপে ধৰা দিলে। অভিনয় জীৱনত তিনিজন বিশেষ ব্যক্তিৰ পৰা তেওঁ কিছুমান নাট্য-কৌশল আয়ত্ত কৰাৰ কথা আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। খনিকৰ যুগল দাসৰ পৰা (যোৰহাটত চাকৰি কৰি থাকোতে) কলা-নিৰ্দেশনা, দৃশ্য-সজ্জা আদি, ধৰণীধৰ বৰগোহাঁই আৰু কৰুণাধৰ বৰুৱাৰ পৰা নাট-পৰিচালনা সম্পৰ্কে বহু কথাই আয়ত্ত কৰি পেলাইছিল।

১৯৫৩ চনত যোৰহাটে কলা-সংস্কৃতি ক্ষেত্ৰত এক বিশিষ্ট পদক্ষেপ দিছিল। যোৰহাটত থকা কেইবাটিও সৰু সৰু সাংস্কৃতিক সংঘ একত্ৰিত কৰি 'মিলিত শিল্পী সমাজ' গঠন কৰা হৈছিল। এই সমাজৰ গুৰি ধৰিছিল নাট্যাচাৰ্য ইন্দ্ৰেশ্বৰ বৰঠাকুৰে। অনুষ্ঠানৰ সাধাৰণ সম্পাদক আছিল ভুবনৰঞ্জন বৰঠাকুৰ (ভৱত) আৰু সাংস্কৃতিক সম্পাদক আছিল আব্দুল মজিদ। অনিলৰঞ্জন বৰঠাকুৰ নৃত্য পৰিচালক আছিল। এই সমাজ গঠন হোৱাৰ পিছত, নাট্যাচাৰ্য ইন্দ্ৰেশ্বৰ বৰঠাকুৰৰ নিৰ্দেশতে বঙালী নাটক অনুবাদ কৰাৰ প্ৰথা ত্যাগ কৰি অসমীয়া মৌলিক নাটক সৃষ্টি কৰাৰ আৰু তাক মঞ্চত তোলাৰ সংকল্প গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। সেই মৰ্মে লোককান্ত শিল্পী লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী, প্ৰবীণ ফুকন, অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাকে ধৰি তেতিয়াৰ চাম নাট্যকাৰে ৰচনা কৰা সৰহভাগ নাটক অসমৰ বিভিন্ন ৰংগমঞ্চত তুলি, এই শিল্পী সমাজে অসমৰ নাট্য জীৱনত নতুন গতিপথৰ সূচনা কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। এই সমাজৰে সৃষ্ট বিশিষ্ট আৰু জনপ্ৰিয় নাট্যকাৰসকল হ'ল আব্দুল মজিদ (বঞ্চিতা, ধূলি-মাকতি, চোৰ, সম্পূৰ্ণ

মহাভাৰত, স্পাৰ্টাকাছ), 'ভাৰতী' ছদ্মনামত ভুবনৰঞ্জন বৰঠাকুৰ (তাজৰ ৰচনা, দুলেৰা, লিগিৰীৰ অভিশাপ, ৰঙা মদাৰ), ৰমেশ শৰ্মা (ৰঙা পুলিচ, ছেক্ৰেটাৰী)। নুকল হকে কিছুমান নৃত্যনাটিকা ৰচনা কৰিছিল। এই সমাজৰে বিশেষ অৱদান হ'ল—যোৰহাটৰ নাট্য ইতিহাসত প্ৰথম সহ-অভিনয়ৰ সংযোজন। অম্বা চক্ৰৱৰ্তী, ৰেবেকা আচাও, ইভা আচাও, বীণা দেৱী, অনু শৰ্মা, দীপ্তি শৰ্মা, নিক দাস, ইলা কাকতি আদি কেইবাগৰাকীও মহিলা এই সমাজৰ যোগেদিয়েই নাট্য জীৱনত সোমাই পৰিছিল। আব্দুল মজিদ, মুনীন বৰুৱা, নন্দেশ্বৰ বৰুৱা, বীৰেন বৰবৰা, মুহিবুদ্দিন আহমেদ, তিলমিজু ৰহমান, ত্ৰৈলোক্য গোস্বামী, প্ৰশান্ত হাজৰিকা, চন্দ্ৰ নাৰায়ণ বৰুৱা, অতুল বৰদলৈ আদি অসমৰ এই প্ৰখ্যাত অভিনেতা সকলো এসময়ৰ এই শিল্পী সমাজৰ অতুলনীয় অৱদান বুলি স্বীকাৰ কৰিব লাগিব। স্মৰণযোগ্য যে, 'তাজৰ ৰচনা' আৰু 'দুলেৰা' নাটকৰ পিছত যিমানবোৰ নাটক এই মিলিত শিল্পী সমাজে মঞ্চস্থ কৰিছিল, সেই সকলোবোৰ নাটকৰে পৰিচালনাৰ দায়িত্বত আছিল আব্দুল মজিদ।

১৯৫৭ চনত 'মিলিত শিল্পী সমাজ' চলচ্চিত্ৰৰ ফালে আকৰ্ষিত হয়। 'মিলিত শিল্পী চিনে প্ৰডাকচন'ৰ নামলৈ সমাজৰ নাম সলনি কৰি—ৰমেশ শৰ্মাৰ দ্বাৰা ৰচিত 'ৰঙা-পুলিচ' নাটকখনকে নিপ বৰুৱাৰ পৰিচালনাত এই অনুষ্ঠানে প্ৰযোজনা কৰিবলৈ লৈছিল। এই চিনেমাত আব্দুল মজিদে মাষ্টৰৰ সৰু পুতেক নবেনৰ ভূমিকাত অভিনয় কৰিছিল। চলচ্চিত্ৰত এয়ে তেওঁৰ প্ৰথম অভিনয়।

১৯৬০ চনত তেওঁ চাকৰিৰ তাগিদাত নগাঁৱলৈ বদলি হৈ যায়। তাত তেওঁ ১৯৬৫ চনলৈ থাকিব লগা হয়। নগাঁৱতো তেওঁ এক নাট্য-বিমোহন জীৱন কটায়। নগাঁৱৰ জীৱনত তেওঁ আশীৰ্বাদ হিচাপে লাভ কৰে সাৰদাকান্ত বৰদলৈ আৰু চন্দ্ৰ ফুকনক। এই দুয়োগৰাকী বিশিষ্ট ব্যক্তিৰ সান্নিধ্যতে তেওঁ নগাঁৱৰ নাট্য মন্দিৰতো অভিনয় কৰি নগাঁৱৰ নাট্যপ্ৰেমীৰ পৰা যি প্ৰশংসা আৰু অনুপ্ৰেৰণা পাইছিল, তাৰ বাবে তেওঁ আজিও নগাওঁবাসীৰ কথা কৃতজ্ঞতাৰে স্মৰণ কৰে। ১৯৬৭-'৬৯ চনৰ সময়ছোৱা তেওঁ চাকৰিৰ বাবে শ্বিলঙৰ বৰাপানীত কটায়। ইয়াতো ৰাখাল ভট্টাচাৰ্যক লগ পায় আৰু তাৰ বিভিন্ন মঞ্চই মঞ্চই 'উল্কা', 'চোৰ' আদি নাটকসমূহৰ অভিনয় কৰি জনসাধাৰণৰ মাজৰ এজন হৈ মিলি থাকে। ১৯৭০ চনৰ পৰা ১৯৭৮ চনলৈ তেওঁ শিৱসাগৰ নাট্য সমাজৰ লগতো ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত হোৱাৰ সুবিধা পায়। শিৱসাগৰৰ নাট্য জীৱনৰ লগত তেওঁ এনেকৈ সোমাই পৰে যে আনকি তাত তেওঁ এটা বিশেষ নাট্য বাহিনী গঠন কৰিবলৈ সক্ষম হয়। তেওঁৰ পৰিচালনাতে ১৯৭১ চনত এই দলটিকে লগত লৈ নতুন দিল্লীত অনুষ্ঠিত এক সৰ্বভাৰতীয় ভাষাৰ পূৰ্ণাংগ নাট

প্ৰতিযোগিতাত অংশ লয় আৰু এই দলে ক্ৰমে শ্ৰেষ্ঠ প্ৰযোজনা, শ্ৰেষ্ঠ পৰিচালনা আৰু শ্ৰেষ্ঠ শিশু শিল্পী—এই তিনিটা বঁটা অৰ্জন কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়। ১৯৭১ চনত তেওঁৰ নাট্য জীৱনত আন এক অভিনৱ সংযোজন হ'ল— 'পূৰ্ব জ্যোতি থিয়েটাৰ'। হাজোৰ কৰুণাকান্ত মজুমদাৰৰ প্ৰযোজনাত আব্দুল মজিদে পৰিচালনা কৰা এই ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰে নতুন আংগিক আৰু পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ এনে গৌৰৱ যুক্ত কৰিলে যাৰ তুলনা পাবলৈ নাই। অসম ষ্টাৰ, মা লক্ষ্মী, আবাহন, আৰাধনা, ইন্দ্ৰধনু, পূৱেৰুণ আদি ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰসমূহ পৰিচালনা কৰি ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰ জগতত এক সোণালী ইতিহাস ৰচিছে। এতিয়ালৈ দুশৰ ওপৰ মঞ্চ নাটক, ছয়খন পূৰ্ণ দৈৰ্ঘ্যৰ চলচ্চিত্ৰ (মৰম তৃষ্ণা, চামেলী মেম চাব, বনহংস, বনজুই, পোনাকণ, উত্তৰ কাল), তিনিখন চুটি ছবি (অসমৰ পুতলা নাচ, আজান ফকীৰ, বাহাদুৰ গাওঁবুঢ়া), এখন টি. ভি. ছিৰিয়েল (নামঘৰীয়া) আদিৰ যি মেটমৰা সম্ভাৰ তেওঁ আমাক দিলে— তাৰ ঋণো জাতিয়ে কৃতজ্ঞতাৰে সদায় স্মৰণ কৰিব।

আব্দুল মজিদৰ আনটো দক্ষতা হ'ল অভিনয়। তেওঁ সমাজৰ সাধাৰণ চৰিত্ৰৰ পৰা সম্ভ্ৰান্ত লোকৰ চৰিত্ৰলৈকে সকলো ধৰণৰ ভাও দিব জানে। তেওঁৰ অভিনয়ৰ বিশেষত্ব হ'ল অবিকল চৰিত্ৰ ৰূপায়ণ। কৰুণ চৰিত্ৰত অভিনয়েৰে তেওঁ দৰ্শকক যেনেকৈ কন্দুৱাব পাৰে, সমাজৰ দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ লোকৰ চৰিত্ৰত ভাও দিওঁতে তেওঁ অভিনয় কৰা চৰিত্ৰটোৰ প্ৰতি দৰ্শকক ক্ৰোধান্বিত কৰিব পৰা কলাসুলভ গুণো তেওঁৰ আছে। এই গুণৰ কাৰণে তেওঁ অভিনয় কৰা সকলো চৰিত্ৰকে দৰ্শকে হৰ্ষধ্বনিৰে নিজৰ বুলি গ্ৰহণ কৰিব পাৰিছে। তেওঁৰ মঞ্চাভিনয়ত 'তাজৰ ৰচনা'ত দস্যু চৰ্দাৰ কৃপান, 'হায়দৰ আলী'ত পৰ্তুগীজ জলদস্যু আনড্ৰাদা, 'লিগিৰীৰ আভিশাপ'ত সতৰাম, 'মৰম তৃষ্ণা'ত পংগু ল'ৰা বাপু, 'মাদাৰ লং মেন'ত খৃষ্টান ফাদাৰ লংমেন, 'চিৰাজ'ত চিৰাজ, 'ভেৰাৰী ফৌজ'ত পুলিচ অফিচাৰ হিতেনৰ ভাও কি জীৱন্ত আৰু স্পষ্ট! এনেদৰে মঞ্চতে তেওঁ শতাধিক চৰিত্ৰাভিনয় কৰিছে। তেনেদৰে এতিয়ালৈ পঁচিশখনৰ ওপৰ চলচ্চিত্ৰত অভিনয় কৰি একে নৈপুণ্যকে প্ৰমাণ কৰিছে। মানুহে জীৱনটোকে অভিনয় বুলি কয়। এই জীৱনেৰে এইবোৰ আৰু বিশেষ অভিনয় বুলি তেওঁক আমি নিশ্চয় আদৰ আৰু সন্মান জনাব লাগিব। দুয়োখন মঞ্চতে তেওঁৰ জীৱন সঁচাকৈয়ে পৰিপাটি আৰু সু-শৃংখল। তাৰ গুৰিতে তেওঁৰ নিষ্ঠা। তেওঁ এই কথাই আমাৰ আগত কৈছে— "মই যেতিয়াই যিটো কামেই কৰোঁ— অভিনয়েই হওক, প্ৰয়োজনাই হওক, বা পৰিচালনাই হওক— তাক অতি নিষ্ঠা আৰু ঐকান্তিকতাৰে পালন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰি আহিছোঁ। কাৰণ সমাজৰ প্ৰতি, দেশৰ প্ৰতি মোৰ

দায়বদ্ধতাৰ কথা মই সততে চিন্তা কৰোঁ। এতিয়া নাটকেই মোৰ জীৱন আৰু জীৱিকা।

তেওঁ নাট পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত দুটা বিশেষ দিশৰ ওপৰত জোৰ দিয়া আমাৰ চকুত পৰে। প্ৰথমে অভিনয় আৰু তাৰ লগে লগে নাটকৰ কাহিনী নিৰ্বাচনত তেওঁ গুৰুত্ব দিয়ে।

তেওঁ 'উত্তৰ কাল' ছবিখন নিৰ্মাণ কৰাৰ পিছত কিছু নিৰাশ হোৱা যেন লাগিছে। এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ আমাক কয়, "এই ছবিখনেই মোক মাধমাৰ সোধালে। লোকৰ পৰা ধাৰ-ঋণ লৈ আৰু নিজৰ পেন্সনৰ টকা খটুৱাই প্ৰায় সাত লাখ টকাৰে ছবিখন উলিয়ালোঁ। ছবিখন চলাবলৈ লৈ এৰি দিলোঁ গোৱেঙ্কা এণ্টাৰপ্ৰাইজক। ১৯৯০ চনৰ ২ নৱেম্বৰত ছবিখনে মুক্তি পালে। কিন্তু এই সময়ছোৱাত ৰাজ্যৰ চাৰিওফালে সন্ত্ৰাস। ৰাজ্যত ৰাষ্ট্ৰপতি শাসন। প্ৰথমে অপাৰেচন বজৰং, তাৰ পিছত অপাৰেচন ৰাইনো। ফুট গধূলিতে মানুহ ঘৰ সোমায়। বাটে-ঘাটে মানুহ গোট নাখায়। অসমীয়া মানুহ এনেয়ো অসমীয়া ছবি চাবলৈ নাহে। তাতে এনে পৰিৱেশ। অসমৰ চল্লিছটা ছবিঘৰত ছবিখন আৰম্ভ কৰা হ'ল যদিও এসপ্তাহকৈহে চলিল।"

অসমীয়া চলচ্চিত্ৰৰ ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কে জানিবলৈ বিচাৰোঁতে তেওঁ আমাক দুখেৰে কয়, "আচলতে আমি অসমীয়া প্ৰযোজকসকলে ব্যৱসায়ীৰ দৃষ্টি-ভংগীৰে ছবি নিৰ্মাণ নকৰোঁ। আমাৰ প্ৰযোজককেইজনৰ এটা সাংস্কৃতিক মন আছে। অসমীয়া সংস্কৃতিক ভাল পাওঁ কাৰণে এই কথাকে আগত ৰাখি ছবি নিৰ্মাণ কৰোঁ। কিন্তু অসমত যিকেইটা ছবিগৃহ আছে, তাৰ মালিকসকলেহে আন্তৰিকতাৰে অসমীয়া ছবি চলাবলৈ আগবাঢ়ি নাহে। এনে অনা-অসমীয়া প্ৰযোজকো পাৰ যি সকল নিজে পৰিৱেশকো (ড্ৰিষ্টিবিউটৰ)। তেওঁলোকে যিকেইখন অসমীয়া ছবি নিৰ্মাণ কৰিছে, সেইকেইখনৰ ক্ষেত্ৰত কিন্তু সুদে-মূলে সকলো টকা উঠাই লোৱাৰ উপৰিও চৰকাৰী অনুদানো বৃহৎ পৰিমাণে আদায় কৰিছে। এনে ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ছবিৰ ভৱিষ্যৎ কি হ'ব পাৰে সেইটো সকলোৱে উলিয়াই ল'ব পৰা কথা। আনটো দিশ চাওক ঃ ধৰক, গুৱাহাটীত দহ লাখ অসমীয়া লোক আছে। তাৰে অন্ততঃ পঞ্চাছ হাজাৰেও অসমীয়া ছবি চায় বুলি দাবী কৰিব পাৰিব নে? কওক, কাক লৈ অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ চলিব? দাক্ষিণাত্যৰ যিকোনো চলচ্চিত্ৰ এখন তাৰ ছবিগৃহত কমেও দুমাহ চলাটো সাধাৰণ কথা। এইখিনিতে মই সোঁৱৰাব খোজো যে গুৱাহাটীৰ ছবি গৃহত 'বেদেৰ মেয়ে জ্যোৎস্না' নামৰ ছবিখন কিন্তু লাখ লাখ অসমীয়াই চোৱাৰ অংগীকাৰ কৰিছে। ইয়াৰ কাৰণ কি মইহে

নুবুজিলোঁ। সেইবুলি আমিও ‘বেদেৰ মেয়ে জ্যোৎস্না’ নির্মাণ কৰিব লাগিব নেকি? তদুপৰি অসমত আজিও চলচ্চিত্ৰ উদ্যোগ গঢ়ি নুঠিল। গ্ৰামাঞ্চলত জনতা ছবিগৃহ নির্মাণ কৰাৰ আঁচনি আৰু অলপতে চৰকাৰে যি চলচ্চিত্ৰ-নীতি ঘোষণা কৰিলে তাক কাৰ্যত পৰিণত কৰিলেহে আমাৰ চলচ্চিত্ৰ জগতলৈ কিছু সফলতা হয়তো নামি আহিব পাৰে।”

আব্দুল মজিদৰ জন্ম ১৯৩২ চনত, যোৰহাট নগৰৰ পুৰণা বালিবাটত। পিতৃ আব্দুল মোনাফ আৰু মাতৃৰ নাম লখিমী। ১৯৫৫ চনত তেওঁ অসম চৰকাৰৰ বিদ্যুৎ বিভাগৰ চাকৰিত ভৰ্তি হৈ ১৯৯০ চনৰ এক মে’ত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিছে। তেওঁৰ পত্নী অকুমা মজিল। তেওঁলোক বৰ্তমান গুৱাহাটীৰ পাঞ্জাবাৰী নিবাসী।

তফজ্জুল আলী

সুৰ সংযোজন কৰিব পৰাকৈ একোটা অনুভূতিৰ চমু আৰু মনোৰম প্ৰকাশকে সংগীত আখ্যা দিব পৰা যায়। গীতৰ কথা শুনাৰ লগে লগে বুজি পোৱা হ'লে, ই হৃদয়ৰো কাষ চাপে। গীতৰ সুৰ গাঁথনিৰ মাজত আবদ্ধ হোৱা বাবে তাৰ আকাৰ দীঘলীয়া হোৱাৰ পৰিসৰ কম। কিন্তু কবিতা এটা চমু হ'ব পাৰে বা দীঘলীয়াও হ'ব পাৰে। কবিতাৰ সীমাবদ্ধতা নাই, যিটো সংগীতৰ আছে। সংগীতকে শ্ৰাব্য কলাৰূপেও গ্ৰহণ কৰা হয়। কাণৰ মাজেৰে সংগীতে আমাৰ প্ৰাণত আলোড়ন তোলে। সংগীতৰ আবেদনো বিশ্বজনীন। মানুহৰ জীৱনক আনন্দময় কৰি তোলাৰ সংগীতৰ অৱদান অপৰিসীম।

যোৱা পঞ্চাছ বছৰে এজন গায়কৰ কণ্ঠ, গীত আৰু সুৰত এই আবেদনকে আমি শুনি আহিছোঁ। সেই বিশিষ্ট ব্যক্তিগৰাকীয়েই হ'ল সংগীত-ব্ৰতী তফজ্জুল আলী। গায়ক, সুৰকাৰ, গীতিকাৰ, সংগীতজ্ঞ আৰু নাট্যকাৰৰূপে তেওঁ আমাৰ বৰ আপোন, বৰ চিনাকি। এগৰাকী শিক্ষাবিদ, সাংবাদিক, কবি-সাহিত্যিকৰূপেও তেওঁ প্ৰথিতযশা।

তেওঁ চল্লিছৰ দশকৰ পৰা সংগীত আৰু সাহিত্য-চৰ্চাত একান্তভাৱে মনোনিবেশ কৰি আহিছে। সেই কালত সংগীত চৰ্চাৰ পৰিবেশ আজিৰ দৰে নাছিল। তেতিয়া ৰেডিঅ' টেলিভিছন, চিনেমা, কেছেট, গ্ৰামোফোন ৰেকৰ্ড

আদিত গীত গোৱাৰ কথা কল্পনাই কৰিব পৰা বিধৰ নাছিল। শিল্পীসকলৰ প্ৰতিভা বিকাশৰ ক্ষেত্ৰ কেৱল দুই-এখন বিচিত্ৰানুষ্ঠান, সভা-সমিতি বা ঘৰুৱা বৈঠকতে সীমাবদ্ধ আছিল। ক'ৰবাত হেজাৰজনৰ ভিতৰত এজনেহে কলিকতালৈ গৈ দুই-এখন গ্ৰামোফোন ৰেকৰ্ড কৰাৰ সুযোগ লভিছিল। গতিকে সেই সময়ছোৱাত সংগীত চৰ্চা আছিল নিতান্ত চৌখিন বা এমেচাৰিছ। সংগীতৰ প্ৰতি আন্তৰিক ধাউতি থকা সকলেহে সংগীত চৰ্চা কৰিছিল। সেয়ে যেন আছিল সংগীতৰ বাবে সংগীত চৰ্চা। আনকি সেই সময়ত সমাজত এচাম মানুহে গীত-নাচ শিকিলে ল'ৰা-ছোৱালী অধঃপাতে যায় বুলিও এটা ধাৰণা পোষণ কৰিছিল। তফজ্জুল আলীৰ পিতৃ এজন ডাক্তৰ আছিল আৰু তেওঁ আছিল সংগীত সাধক। গতিকে পোনতে তেওঁ পিতৃৰ পৰাহে সংগীত চৰ্চাৰ অনুপ্ৰেৰণা পাইছিল। পিতৃৰ পৰা প্ৰাথমিক সংগীত শিক্ষা লৈ, পিছত ওস্তাদ বছিৰ আহমেদ, বৰপেটাৰ সংগীত বিশাৰদ খগেন দাস আদিৰ পৰা শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ প্ৰশিক্ষণ লৈছিল। পঞ্চম শ্ৰেণীত পঢ়োতে, এটা বঙলা গানৰ সুৰত মিলাই তেওঁৰ জীৱনৰ প্ৰথম গীতটো ৰচনা কৰিছিল। গানটো শুনোৱাত ঘৰৰ কোনেও গীতটো তেওঁ ৰচনা কৰা বুলি বিশ্বাস কৰা নাছিল। কিন্তু শেষত পিতাকে গীতটো শুনি আচৰিত হোৱাৰ দৰে এবাৰ মাত্ৰ সুধিছিল—"এইটো তই নিজে লিখিছনে বাছা?" তেওঁ প্ৰত্যয়ৰে নিজে লিখা বুলি কোৱাত পিতাকে গীতটো আকৌ এবাৰ শুনিছিল আৰু আত্মবিশ্বাস দান কৰিছিল। সেয়ে আছিল গীতিকাৰ হিচাপে তেওঁৰ প্ৰথম স্বীকৃতি।

সেই সময়ত তেওঁলোকৰ বাসস্থান টংলাত (দৰং জিলা) কেইগৰাকীমান গুণী সংগীত শিল্পীৰ সমাবেশ ঘটিছিল আৰু তেওঁলোকৰ বন্ধুত্বপূৰ্ণ সহযোগিতাৰ ফলত সৰু চহৰখনত সংগীতৰ এটি মধুৰ পৰিবেশ গঢ় লৈছিল। সেই অনুকূল পৰিবেশৰ মাজত তেওঁৰ শৈশৱ আৰু কিশোৰ কালৰ প্ৰতিভাই বিকাশ আৰু পৰিপুষ্টি লাভ কৰিছিল। তাৰে সোঁৱৰণিস্বৰূপে ১৯২৫ চনত পিতাকৰ পৰা লাভ কৰা হাৰমনিয়ামটো ব্যৱহাৰ কৰা আজিও আমি দেখি আহিলোঁ। কিশোৰ কালৰ সাহিত্য-চৰ্চাৰ অনুপ্ৰেৰণা আছিল কবি, কথা-সাহিত্যক তেওঁৰ ভিনীহিয়েক এম ইব্ৰাহিম আলী। এই কালৰ তেওঁৰ আন অনুপ্ৰেৰণাৰ উৎস আছিল কলাগুৰু বিষ্ণু ৰাভা। আকস্মিকভাৱে তেওঁৰ চিনাকি হৈছিল কলাগুৰু বিষ্ণু ৰাভাৰ সৈতে। বয়স তেতিয়া তেওঁৰ দহ বছৰ। তেওঁলোকৰ টংলাৰ ঘৰৰ গাতে লাগি আছিল বৰপেটাৰ মানুহ এজনৰ এখন দোকান। সেই দোকানৰ পাছফালে এটা সৰু খোটালিত এখন চালপীৰাৰ ওপৰত এটা হাৰমনিয়াম আৰু এযোৰ তবলা সদায় থাকে। মাজে-সময়ে তাত গানৰ 'বৈঠকী' বহে। এদিনাখন আগবেলাতে তেওঁ

সেই খোটালিত সোমাই তবলা যোৰত টুং-টাং কৰি আছিল। এনেতে এজন ওখ-পাখ মানুহ ভিতৰলৈ সোমাই গৈ তেওঁ তবলাত কি তাল লগাইছে সুধিলে। তেতিয়া তেওঁ তবলা শিকা নাছিল আৰু তালৰ বিষয়ে একো নাজানিছিল। তেওঁ নাজানো বুলি কোৱাত মানুহজনে চালপীৰাখনত বহি ল'লে আৰু ক'লে যে, তেওঁ বজাই থকা তালটোৰ নাম দাদ্ৰা। তাৰ পিছত তেওঁ তবলাযোৰ লৈ তালটো কেনেকৈ বজাব লাগে তেওঁক দেখুৱাই দিলে। শিকোৱাৰ পিছত তেওঁ গুণ গুণকৈ গালে এটি গীত আৰু তাৰ লগত দাদ্ৰা তালটো তেওঁক বজাবলৈও দিলে। অলপ সময়ৰ পিছত তেওঁৰ মূৰত হাত ফুৰাই মানুহজন ওলাই গুচি গ'ল। তেতিয়ালৈকে তেওঁ কোন তেওঁ জনা নাছিল। পিছতহে দোকানৰ মালিকজনে জনালে যে, সেইজন বিষ্ণু ৰাভা।

বিষ্ণু ৰাভা আৰু পিতৃ মহবুব আলীৰ আশিসেৰে ধন্য হৈ, তফজ্জুল আলীয়ে আজি অসম জিনিলে। অসমীয়াৰ প্ৰাণত পুলক জগোৱা তেওঁৰ ৰচনাৰ কত গীত, কত সুৰ গায়কৰ কণ্ঠত মুকুতা হ'ল।

বীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্তই গোৱা,—

'বহুদিন বকুলৰ গোন্ধ পোৱা নাই
বহুদিন বকুলৰ মালা গথা নাই
বকুল-তলত বহি বহুদিন
বালিঘৰ সজা হোৱা নাই
বকুলৰ কথা ক'লে বহুতো চিনাকি মুখ
চকুৰ আগতে ভাঁহি যায়
বহুতো পাহৰা গান
বহু মান-অভিমান
বকুলেই দিয়ে সোঁৱৰায়।'
-'ৰতনৰ গীত গাবলৈ মোৰো মন যায়
বান্ধে তোমাৰ মন পাবলৈ
মোৰো মন যায়।'
-'মধু মালতী টোপনি যোৱা'
-'মনোৰমা মোৰ সাধু শেষ হ'ল
ৰাতিনো কিমান বাকী।'
-'এই অপৰূপা সজ্জা তোমাৰ বসুন্ধৰা
অবাক আকাশ অবাক দূৰৰ চন্দ্ৰতৰা'

জ্যোতিৰ্ময় কাকতিয়ে গোৱা,—
-'মন্দাক্রান্তা মোৰ কবিতাত
কোন তুমি মধুছন্দা'
-'দূৰে দূৰে কোনে মূকলি বজালে'।
জ্যোতিষ ভট্টাচাৰ্যই গোৱা,—
-'চম্পাৱতী তোমাৰ ঘাটত
চপালোঁ মোৰ নাও।
ৰূপৰ পাহাৰ সোণৰ খনি
কিজানিবা পাওঁ-

আদি প্ৰতিটো সংগীতেই যুগৰ বাণী হ'ল। 'পুতলা ঘৰ', 'সোণৰ হৰিণ' আৰু 'মৃত্যুহীন জীৱন' চলচ্চিত্ৰৰ সংগীত ৰচনা কৰি সুৰ দি ইয়াৰ সংগীত পৰিচালকৰূপে তেওঁ স্বকীয়তা দেখুৱাব পাৰিছে। তেওঁৰ মন্দাক্রান্তা (১৯৫৭) আৰু অনুষ্টুপ (১৯৬২) নামেৰে দুখন গীতৰ পুথি ছপা হৈ ওলাইছে। মন্দাক্রান্তাৰ ৰচনাৰ গতি ধীৰ, তাত জীৱনৰ দীঘলীয়া স্বৰধ্বনি শুনিছোঁ আৰু অনুষ্টুপত জীৱনৰ কিছুমান ডুখৰীয়া ছবিৰ প্ৰতিফলনৰ সোৱাদ পালোঁ। বহু গীত এতিয়াও তেওঁৰ অপ্ৰকাশিত। 'অঘৰী ককাইদেউৰ গীত' (১৯৫৯) সমূহ অকণ-অকণিৰ মৌজোলৰ সমাহাৰ। গুৱাহাটী দূৰদৰ্শনৰ দীঘলীয়া তথ্যচিত্ৰ 'আছাম, এ লিভিং লিজেণ্ড'ৰো তেঁৱেই সংগীত ৰচক। তদুপৰি তেওঁ বহুকেইখন গ্ৰামোফোন ৰেকৰ্ড কৰিছে, একছৰ ভ্ৰাম্যমান নাট্যগোষ্ঠী কহিনুৰ থিয়েটাৰৰ সংগীত পৰিচালনা কৰিছে আৰু অন্যান্য বহুতো নাট্যগোষ্ঠীৰ সংগীত পৰিচালক। তেওঁ সকলো ক্ষেত্ৰতো থলুৱা সুৰক প্ৰাধান্য দিছে।

তেওঁৰ এই সংগীতৰ বিস্ময়কৰ প্ৰতিভা আনুষ্ঠানিকভাৱে পোহৰলৈ অহাত দুগৰাকী ব্যক্তিয়ে বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। তেওঁলোক হ'ল—পুৰুষোত্তম দাস আৰু উবেদুল লতিফ বৰুৱা। ১৯৪৮ চনৰ জুলাই মাহত গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ স্থাপন হোৱাৰ ছমাহমান আগৰে পৰা পুৰুষোত্তম দাস আৰু উবেদুল লতিফ বৰুৱাই অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ ৰেডিঅ'ত গীত গাবলৈ শিল্পী বিচাৰি ফুৰিছিল। তফজ্জুল আলী তেতিয়া মংগলদৈ হাইস্কুলৰ দশম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। দাস আৰু বৰুৱাই তেওঁলোকৰ চিনাকি মানুহ এজনলৈ আগতীয়াকৈ চিঠি লিখি মংগলদৈৰ ডাক বঙলাতে প্ৰত্যাশী শিল্পীসকলৰ গীত-মাত শুনাৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। তফজ্জুল আলী তালৈ গীত গাবলৈ আমন্ত্ৰিত হোৱা নাছিল। কিন্তু কেইবাগৰাকী শিল্পীৰ লগত হাৰমনিয়াম, তবলা আদি বাদ্য সংগত কৰিবলৈ শিল্পীসকলেহে মাতি নিছিল। সেই কণ্ঠস্বৰ পৰীক্ষা (অডিচন) অনুষ্ঠানত সৰহভাগ

শিল্পীয়েই তফজ্জুল আলীৰ ৰচনা আৰু সুৰ দিয়া গীত গাইছিল। দাসে গায়ক-গায়িকাসকলক সুধি সেই বিষয়ে গম পালে আৰু সকলোৱে গীত গোৱা শেষ হ'লত আন সকলোকে বিদায় দি কেৱল তেওঁক আৰু তবলা বজোৱা ল'ৰা এজনক তাত ৰ'বলৈ ক'লে। সকলো যোৱাৰ পিছত, দাসে তেওঁক নিজে লিখা গীতবোৰত সুৰ দি গাবলৈ ক'লে। তেওঁ কেইটিমান গানত সুৰ দি গাই শুনালে। গীত শুনাৰ পিছত দুয়োজন ওচৰতে থকা খোটালি এটালৈ সোমাই গ'ল আৰু অলপ পিছতে ওলাই আহি ক'লে যে, গুৱাহাটীত স্থাপন হ'বলগীয়া ৰেডিঅ' কেন্দ্ৰত আধুনিক আৰু বনগীত গাবলৈ তেওঁক নিৰ্বাচন কৰিছে। যথাসময়ত তেওঁলৈ চুক্তিপত্ৰ পঠাব। সেইদিনা তেওঁৰ প্ৰশ্ন হৈছিল, কণ্ঠস্বৰৰ পৰীক্ষা দিবলৈ অহা শিল্পীসকলৰ ভিতৰত কোনো নিবাচিত নহ'ল, অথচ তেওঁলোকৰ লগত বাদ্য সংগত কৰিবলৈ আহি তেওঁ কেনেকৈ নিবাচিত হ'ব? কিন্তু সেয়ে হ'ল। ১৯৪৮ চনৰ পহিলা জুলাইৰ পৰা আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ অনুষ্ঠান প্ৰচাৰ আৰম্ভ হ'ল আৰু তেওঁলৈ চুক্তিপত্ৰ গ'ল। আগষ্ট মাহৰ দুই তাৰিখে তেওঁ প্ৰথমবাৰ ৰেডিঅ'ত গীত গাই অনাতাঁৰ শিল্পী হ'ল। তেতিয়াৰ পৰা দহ বছৰ ধৰি ৰেডিঅ'ত সংগীত পৰিৱেশন কৰি ১৯৫৭ চনৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে।

এগৰাকী নাট পৰিচালক আৰু অভিনেতাৰূপেও তেওঁক আমি পাহৰিব নোৱাৰো। ১৯৪৩ চনৰ পৰা ১৯৫৭ চনলৈ তেওঁ বহুতো মঞ্চ নাটকত ভাও দিছে। তেওঁৰ দ্বাৰা অভিনীত প্ৰথম নাটক অতুল হাজৰিকাৰ 'নৰকাসুৰ'। দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰৰ 'চাকনৈয়া' আৰু লক্ষ্যধৰ চৌধুৰীৰ 'আলিবাবা'ৰ অভিনয় তেওঁৰ নৈপুণ্যৰ চানেকি। তেওঁ অসম নাট্য আন্দোলনৰো অন্যতম গুৰি ধৰোঁতা। ১৯৫৯ চনত 'সদৌ অসম একাংক নাট্য সম্মিলন' তেওঁলোকে সংগঠিত কৰিছিল। ইয়াৰ প্ৰতিষ্ঠাতা সভাপতি আছিল বিষ্ণু ৰাভা আৰু প্ৰতিষ্ঠাতা সাধাৰণ সম্পাদক তফজ্জুল আলী। ১৯৫৯-১৯৬৪ চনলৈ তেওঁ এই অনুষ্ঠানৰ লগত ঘনিষ্ঠ হৈ, বিষ্ণু ৰাভাৰ লগত নাট্য সংগঠনৰ সেৱাত ব্ৰতী হৈছিল। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত একাংক নাটসমূহ হ'ল—নেপাতি কেনেকৈ থাকো, বেদ নং ফাইভ আৰু কড়ি-কোমল।

বৰ্তমান তেওঁ বিভিন্ন সামাজিক-সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত। দুটা কাৰ্যকালৰ বাবে অসম সাহিত্য সভাৰ কাৰ্যনিৰ্বাহক সদস্য আছিল। ১৯৮২-'৮৯ অসম জন-সংস্কৃতি সমাজৰ যুটীয়া সম্পাদক আছিল। অসম চৰকাৰৰ সাংস্কৃতিক উপদেষ্টা বৰ্ড, আকাশবাণী গুৱাহাটী উপদেষ্টা সমিতি, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ আদিৰো তেওঁ কাৰ্যনিৰ্বাহক সদস্য আছিল। অসম একাডেমিৰো (Assam

Academy for Cultural Relations) ছ-বছৰৰ কাৰণে সাধাৰণ সম্পাদক আছিল। তেওঁ 'মধ্য বিংশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্য' প্ৰবন্ধ সংকলন আৰু ডিব্ৰুগড়ৰ পৰা প্ৰকাশিত 'সংগম' (১৯৬২-১৯৬৮) নামৰ তিনিমহীয়া সাহিত্যালোচনী এখন সম্পাদনা কৰিছিল। তেওঁ আছিল অসম সাহিত্য সভাৰ বিহপুৰীয়া অধিবেশনৰ সাংস্কৃতিক সন্ধিয়াৰ উদ্বোধক।

তেওঁৰ জন্ম দৰং জিলাৰ টংলাত, ১৯৩২ চনৰ এক ডিচেম্বৰত। পিতৃ ডাক্তৰ মহমুব আলী আৰু মাতৃ শ্বাদিয়া বেগম। তেওঁ প্ৰাথমিক শিক্ষা টংলাৰ পৰাই লাভ কৰে। ১৯৫৩ চনত বি-এ আৰু ১৯৫৫ চনত এম, এ পাছ কৰে। তেওঁ গুৱাহাটীৰ কমাৰ্চ কলেজৰ অসমীয়া বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপকৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিছিল।

লক্ষহীৰা দাস

সংগীত- দীপিকা লক্ষহীৰা দাস এগৰাকী বহুমুখী প্ৰতিভাশালী মহিলা। ‘এধাৰ যুগৰ দীপশিখা’ৰ দৰে তেওঁৰ শিল্পী-জীৱনৰ আৰম্ভণি। অসমৰ এগৰাকী জনপ্ৰিয় গীতিকাৰ, কণ্ঠশিল্পী, সুৰকাৰ, সু-লিখিকা বুলি সমাজত তেওঁ প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে। ১৯৪৮ চনত গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত একেলগে গীতিকাৰ, কণ্ঠশিল্পী আৰু সুৰকাৰৰূপে স্বীকৃতি পোৱা তেৱেঁই প্ৰথম অসমীয়া মহিলা শিল্পী। তেতিয়াৰে পৰা বৰ্তমানলৈকে ৰেডিঅ’ আৰু দূৰদৰ্শনৰ এগৰাকী নিয়মিত শিল্পী আৰু গীতিকাৰৰূপে গীত ৰচনা আৰু পৰিৱেশনাত নিমগ্ন হৈ আহিছে।

দাসৰ অসমীয়া চলচ্চিত্ৰৰ গীতিকাৰ আৰু নেপথ্য কণ্ঠশিল্পীৰূপেও খ্যাতি আছে। সেই ছবিকেইখনৰ ভিতৰত প্ৰধান হৈছে—সৰাপাত, চাকনৈয়া আৰু লাচিত বৰফুকন। তেওঁৰ এতিয়ালৈকে সাতখন গীতৰ সংকলন প্ৰকাশিত হৈছে। তদুপৰি বিভিন্ন কেছেটত তেওঁ গীত-ৰচনা আৰু কণ্ঠদান কৰিছে। স্কুলীয়া আৰু কলেজীয়া ছাত্ৰী হিচাপে তেওঁ নৃত্য-গীতত পুৰস্কাৰ লাভ কৰিছিল আৰু জনপ্ৰিয়তাও অৰ্জন কৰিছিল।

১৯৫৬-১৯৮৫ চনৰ ভিতৰত তেওঁৰ কেইবাখনো ৰেকৰ্ড ওলাইছে আৰু গ্ৰামোফোন কোম্পানীয়ে তেওঁৰ তেইছটা গীত বাণীবদ্ধ কৰিছে। এই গীতবোৰৰ ভিতৰত আছে,—আধুনিক গীত, লোকগীত, বনগীত, নিচুকনি গীত ইত্যাদি। তেওঁ ভূপেন হাজৰিকাৰ লগতো এসময়ত গীত গাইছে।

'সুৰতীৰ্থ' নামৰ সাংস্কৃতিক সংস্থাৰ সভানেত্ৰী হিচাপে অসমৰ পুৰণি প্ৰসিদ্ধ সংগীত শিল্পীৰ গীত-মাতৰ সংৰক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত দাসে বিশেষ অৰিহণা যোগাই আহিছে। অসমৰ বিশিষ্ট শিল্পী সহযোগিতাৰে এই সংস্থাৰ দ্বাৰা প্ৰযোজিত আৰু নিবেদিত অম্বিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰী আৰু উমেশ চন্দ্ৰ চৌধাৰীৰ গীতৰ দুখনি লং প্লেয়িং ৰেকৰ্ড 'অগ্নি বীণাৰ তান' আৰু 'জিনিবি জীৱন পথ' এই ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। উল্লেখযোগ্য যে, দাসে গীত ৰচনা আৰু পৰিবেশনা কৰি এতিয়ালৈকে ভালেকেইটি সৰ্বভাৰতীয় প্ৰতিযোগিতাত পুৰস্কাৰ লাভো কৰিছে।

সাহিত্যৰ দিশতো তেওঁৰ প্ৰতিভা উল্লেখযোগ্য। ন বছৰ বয়সতে তেওঁৰ প্ৰথম কবিতা স্কুলীয়া আলোচনীত প্ৰকাশ পাইছিল। কটন কলেজত পঢ়ি থাকোঁতেই 'কটনিয়ান' আলোচনী আৰু প্ৰখ্যাত আলোচনী 'ৰামধেনু'ত তেওঁ কবিতা লিখিবলৈ লৈছিল। ১৯৫০ চনত কটন কলেজৰ ছাত্ৰী হৈ থাকোতেই তেওঁৰ প্ৰথম গীতৰ সংকলন 'প্ৰথমা' প্ৰকাশ পাইছিল। অসমীয়া আৰু ইংৰাজী দুয়োটা ভাষাতে দক্ষতা থকা দাসৰ এতিয়ালৈকে ২৪ খন অসমীয়া গ্ৰন্থ আৰু ১০খন ইংৰাজী গ্ৰন্থ প্ৰকাশ হৈ ওলাইছে। সেইবোৰৰ ভিতৰত কেইখনমান হ'ল—সুৰসেতু, গীতাৰ্ঘ্য, তাপসী, প্ৰাণগংগা, শিশু মনৰ পথেদি, ময়ূৰপখী, ভাস্কৰ লগ্ন, অৱগাহনৰ মুহূৰ্ত, অপৰিচিতাৰ প্ৰেম, অন্তৰ্গত নদী, কাজিৰঙাত সাতবিহু, অ' মোৰ চিকুণী দেশ, কবিতাৰ ৰূপৰেখা, শিল্পীৰ পৃথিৱী, লক্ষহীৰাৰ গীত, শিক্ষা মনোবিজ্ঞান আদি উল্লেখযোগ্য।

তেওঁ ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় বিভিন্ন সাহিত্য সংস্থাৰ লগতো জড়িত। অসম সাহিত্য সভাৰ ৪৬ তম অধিৱেশনৰ কবি সন্মিলনীৰ সভানেত্ৰীও হৈছিল। ভাৰতৰ বিভিন্ন ভাষালৈ তেওঁৰ কবিতা অনূদিত হৈ ওলাইছে। ভাৰতীয় লিখক সংস্থাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত একাধিক কবিতা সংকলনত তেওঁৰ কবিতা অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে।

যোৱা চাৰি দশকজুৰি তেওঁ অসমৰ বিভিন্ন বাতৰিকাকত আৰু আলোচনীলৈ প্ৰবন্ধ, কবিতা, গীত আদিৰ অৰিহণা আগবঢ়াইছে। শিক্ষা আৰু সংস্কৃতিমূলক বিভিন্ন দায়িত্বত তেওঁ ইংলেণ্ড, ফ্ৰান্স, কেনিয়া, টাঞ্জানিয়া, মালয়েছিয়া আদি দেশ ভ্ৰমণ কৰিছে আৰু সাহিত্য-সংস্কৃতিমূলক অনুষ্ঠানত বক্তৃতা প্ৰদান কৰিছে। তেওঁৰ এখনি ইংৰাজী কাব্য গ্ৰন্থ 'বিটুইন বাৰ্থচ' মালয়েছিয়াত বিশ্ব শিক্ষা সন্মিলনত উন্মোচন হোৱাটো গৌৰৱৰ কথা বুলি আমি ভাবো। দাসৰ তিনিজন পুত্ৰ আৰু তিনিওটিয়ে অসমৰ শিল্প-সংস্কৃত জগতত জনপ্ৰিয়তা আৰ্জিছে। লক্ষহীৰা দাসৰ জন্ম কামৰূপ জিলাৰ গুৱালকুছিত, ১৯৩৩

চনত। তেওঁৰ পিতৃ ললিত চন্দ্ৰ বৈশ্য সাউদ আৰু স্বামী অধ্যাপক ৰামচৰণ দাস। অসমীয়া বিভাগত সৰ্বোচ্চ নম্বৰ আৰু ডিষ্টিংচন লৈ কটন কলেজৰ পৰা বি, এ পাছ কৰে। ১৯৫৩ চনত শিক্ষা বিষয়ত এম-এ আৰু ১৯৫৪ চনত কেন্দ্ৰীয় শিক্ষা মন্ত্ৰণালয়ৰ পৰা গবেষণাৰ বাবে ফেলোশ্বিপ লাভ কৰে। ১৯৭৩ চনত পি, এইছ, ডি, ডিগ্ৰী লয়।

তেওঁ চাকৰি জীৱনত ১৯৫৯ চনত কটন কলেজত শিক্ষা বিভাগত প্ৰথম প্ৰবক্তা আৰু বিভাগীয় মুৰব্বীৰূপে কামত যোগদান কৰে।

১৯৭৭ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষা বিভাগত ৰিডাৰ পদত নিযুক্ত হয়। ১৯৮৮ চনত অধ্যাপিকা আৰু বিভাগীয় মুৰব্বীৰূপে পদোন্নতি লাভ কৰে। এতিয়ালৈকে তেওঁৰ তলত বহু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে গবেষণা কৰি আছে। সম্প্ৰতি তেওঁ ভাৰত আৰু ভাৰতৰ বাহিৰৰ কেইবাটিও শিক্ষামূলক সংস্থাৰ লগত জড়িত।

তেওঁ গীতৰ প্ৰতি কেনেকৈ আকৰ্ষিত হ'ল বুলি কৰা এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত কৈছে, "দেউতা স্বৰ্গীয় ললিত চন্দ্ৰ বৈশ্য সাউদ সংগীতপ্ৰিয় আছিল। নিজে বৰগীত আদি গাইছিল আৰু আমিও ঘৰৰ সকলোৱে মিলি সুৰ ধৰি প্ৰাৰ্থনা আদি কৰিছিলোঁ। দেউতাই সময় পালেই কীৰ্তন, ঘোষা আদি পাঠ কৰি তাৰ অৰ্থ আদি ভাঙনি কৰি বুজায়। মোক কিন্তু গীত—পদৰ সুৰেহে বেছি আকৰ্ষিত কৰিছিল। মা ধৈৰ্যবালা দাস নিৰক্ষৰা হ'লেও তেওঁ বিভিন্ন গীত-পদ সুন্দৰকৈ গাব পাৰিছিল আৰু আজৰি সময়ত মায়ে তাঁতৰ পাটত বহি গুণ গুণাই আইনাম, বিয়ানাম আদি গাই থাকে। মতো ইটো সিটো কৰি মাৰ ওচৰতে থাকো সেই সুৰীয়া গীত-পদ শুনাৰ আশাত। এনেদৰেই হয়তো সুৰৰ মায়াত বান্ধ খাই পৰিছিলোঁ অজানিতে।"

অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ তেওঁৰ প্ৰথম গীতটিৰ বিষয়ে জানিব খোজাত তেওঁ গীতটি আমাক গাই শুনায়—'এন্ধাৰ যুগৰ দীপ শিখা মই.....'। আন এটা গীত হ'ল—'মই গাওঁ সিহঁতৰ গান...।' লক্ষহীৰাৰ গান ভালেকেইজন শিল্পীয়ে ইতিমধ্যে গাইছে। তেওঁলোকৰ ভিতৰত বিশিষ্টসকল হ'ল ভূপেন হাজৰিকা, মান্না দে, অনুপ ঘোষাল, আৰতি মুখাৰ্জী, উষা মঙ্গেশকাৰ আদি। তেওঁ গীত লিখা আৰু গোৱাৰ কাৰণে ভূপেন হাজৰিকা, পুৰুষোত্তম দাস, ফণী তালুকদাৰ, বীৰেন ফুকন আদিৰ পৰা প্ৰায়ে উৎসাহ আৰু অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল। উল্লেখযোগ্য যে, ১৯৮৫ চনত তেওঁ অসমীয়া চলচ্চিত্ৰৰ সোণালী জয়ন্তী উৎসৱ কমিটী (ইম্‌পা)ৰ পৰা শ্ৰেষ্ঠ নেপথ্য গায়িকা বঁটা লাভ কৰিছে।

অনিল দাস

অসমৰ গণ-সংস্কৃতি ক্ষেত্ৰৰ এগৰাকী নেতৃত্বাধীন শিল্পী অনিল দাস একনিষ্ঠ আদৰ্শব্ৰতী আৰু প্ৰতিভাশালী। সমাজৰ ক্ষতি নকৰা, সামাজিক চেতনা বোধ জগোৱা আৰু সদা-সৰ্বদা সমাজৰ উন্নতিৰ কথাকে কোৱা নাটকহে কৰে বুলি ক'ব পৰা অভিনয় শিল্পী অসমত কেইজন আছে! অনিল দাস তেনে বিৰল সংখ্যক শিল্পীৰ এজন—প্ৰগতিশীল চিন্তা-চেতনাৰে উদ্বুদ্ধ আৰু গণ-সংস্কৃতিগত প্ৰাণ তেওঁৰ।

ভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘৰ (আই পি টি এ) অসম শাখাৰ এগৰাকী আগশাৰীৰ অক্লান্ত কৰ্মী আৰু বৰ্তমান সভাপতি অনিল দাস।

চল্লিছৰ দশকত অসমত সংগঠিত ৰূপ লোৱা গণ নাট্য সংঘৰ অসমত সাংস্কৃতিক বৰঙণি বিনন্দীয়া। এই সংঘৰ লগত বহুতো গুণী-জ্ঞানী সাংস্কৃতিক পূজাৰী জড়িত হৈ আহিছে। তেওঁলোকৰ মাজৰে এজন অনিল দাস।

নাট্য কলাৰ দুটা গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশৰ সৈতে দাস ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত। যেনেদৰে তেওঁ এজন নিপুণ অভিনেতা, একে মঞ্চৰে তেওঁ এজন সফল ৰূপ-সজ্জাকাৰো। একে সময়তে কলাৰ এই দুয়োটা গুণেৰে বিভূষিত হ'ব পৰাটো নিশ্চয় এক ব্যতিক্ৰম।

তেওঁ এই সাধনাক অৱসৰ বিনোদনৰ মাধ্যমৰূপে কেতিয়াও লোৱা নাই। তেওঁৰ এই কৰ্তব্যনিষ্ঠাৰ লেখ তেওঁৰ জীৱনেই আমাক দি আহিছে। তেওঁ

আমাক কয়, "মোৰ অৱদান কিমানখিনি নাজানো। তথাপি কওঁ, নাটক বা সংস্কৃতি কেৱল অৱসৰ বিনোদনৰ বাবে নহয়, সুস্থ সমাজ গঠনৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতিজন শিল্পী-সাংস্কৃতিক কৰ্মীৰে দায়িত্ব গধুৰ। এজন সমাজ সচেতনশীল নেতাই ঘণ্টাৰ পিছত ঘণ্টা বক্তৃতা দি যিটো কথা বুজাব লাগে, তাকে এখন নাটক বা গীতৰ মাধ্যমেৰে অতি কম সময়তে ৰাইজক বুজাব পাৰি বুলি মোৰ বিশ্বাস। সেয়ে প্ৰতিজন শিল্পী সমাজৰ প্ৰতি দায়বদ্ধ থকা উচিত বুলি মই ভাবো। ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আৰু বিষ্ণু ৰাভাই বিভিন্ন সময়ত তাকে লিখি গৈছে, সোঁৱৰাই গৈছে। গতিকে নাটক এখনৰ মাধ্যমেৰে সমস্যাবোৰ ৰাইজৰ আগত দাঙি ধৰিব লাগিব আৰু সমাধানৰ পথ দেখুৱাব লাগিব।"

দাসে এতিয়ালৈ এশৰ ওপৰ নাটক, একত্ৰিছখন চলচ্চিত্ৰত আৰু নখন দূৰদৰ্শন ফিল্মত অভিনয় কৰিছে। তেওঁ ৰূপসজ্জা কৰা চলচ্চিত্ৰৰ সংখ্যাও চৌবিশখনৰ ওপৰ। তেওঁৰ এই সামগ্ৰিক কৰ্মৰাজিৰ মাজতে এটা সামাজিক শুদ্ধ মন আমি দেখিছোঁ। যিটো চৰিত্ৰ আমাৰ সামাজিক পাপ কামত লিপ্ত, যাক আমি দুৰাচাৰ, নোম টেঙৰ বুলি লেই লেই ছেই ছেই কৰোঁ অথচ সমাজৰ সিহঁতে শোষণবাদী চৰিত্ৰ, নাটকৰ তেনে ভাৱৰীয়া অনিল দাস। গঠনত বেছ হৃষ্ট-পুষ্ট, চৰিত্ৰত গুৰু-গম্ভীৰ অল্পভাষী, এখন পবিত্ৰ আৰু বহল হৃদয়ৰ অধিকাৰী এজন লোকে এনে চৰিত্ৰবোৰকে যথাযথভাৱে ৰূপায়িত কৰিব পৰাটো এটা বিস্ময়কৰ কথাও বুলিব পাৰি। সেই চৰিত্ৰসমূহক তেওঁ অভিনয়ৰ মাজেৰে আমাৰ সমাজ জীৱনত এনেকৈ সুমুৱাই দিবলৈ চেষ্টা কৰে যাতে সেই চৰিত্ৰবোৰ সমাজৰ বাবে অন্যায়কাৰক বুলি আৰু তাৰ আত্মশুদ্ধিৰ প্ৰয়োজন বুলি সকলোৰে মাজত চেতনা জাগ্ৰত হয়। চাবলৈ গ'লে, দাসে এইটো কম দায়িত্ব পালন কৰি অহা নাই। দাসৰ কৃতকাৰ্যতাও এইখিনিতেই।

মঞ্চ সফল নাটক আগমনিৰ কালুগুণ্ডা, ব্ৰহ্মচাৰীৰ ব্ৰহ্মচাৰী, নাট্যকাৰৰ সন্ধানত ছটা চৰিত্ৰত দেউতা, ফেৰাৰী ফৌজত পুলিচ ইন্সপেক্টৰ হিতেন ডাৰোগা, ৰক্ত কৰৱীত চৰ্দাৰ আৰু চলচ্চিত্ৰ এৰাবাটৰ সুৰত ৰুমনু, নিয়তিত চাহ বাগিচাৰ বনুৱা চৰ্দাৰ, অভিযানত মহাজন, মইনাজানত মহাজন, সন্তানত ডাক্তৰ, ওপৰ মহলাত চাহ বাগিচাৰ মালিক মিঃ বৰবৰা আদি চৰিত্ৰসমূহকে ইয়াৰ দৃষ্টান্তৰূপে দাঙি ধৰিব পাৰোঁ। ১৯৪৯ চনত 'বংগে বৰ্গী' বঙালী নাটকৰ অভিনয়েৰে মঞ্চত প্ৰবেশ কৰা দাস বঙালী নাটকৰো এজন সুদক্ষ আৰু যশস্বী অভিনেতা। বঙালী ছবি 'দাদু নাতি ও হাতি', হিন্দী ছবি 'অব সবেৰা দূৰ নাহি'ৰ বাবে তেওঁ যিদৰে প্ৰশংসা আৰু আদৰ পোৱা উচিত, তেনেদৰে দূৰদৰ্শনৰ ধাৰাবাহিক 'জীৱনৰ বাটত' 'সন্ধান', 'ৰব লুইতৰ সন্তান' আৰু জ্যোতিপ্ৰসাদ

আগৰৱালাৰ 'নিমাতী কইনা'ৰ ৰজাৰ ভাওত কৰা অভিনয়ো আমি পাহৰিব নোৱাৰোঁ। 'চিনাকি সুহুৰি' আৰু 'নিমাতী কইনা'ৰ পৰিচালনাত প্ৰদৰ্শন কৰা দক্ষতাৰ কথাও এই প্ৰসংগতে উল্লেখ কৰিব লাগিব।

বৰ্তমানলৈ অভিনীত তেওঁৰ চলচ্চিত্ৰসমূহ হ'ল—ভূপেন হাজৰিকাৰ এৰা বাটৰ সুৰ, ভবেন দাসৰ লখিমী, শৈল বৰুৱা আৰু দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰৰ চাকনৈয়া, জিতেন শৰ্মাৰ ওপৰ মহলা সমৰেন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱৰ কাজিৰঙাৰ কাহিনী, আনোৱাৰ হুছেইনৰ পাপ আৰু প্ৰায়শ্চিত্ত, পিযুষ কান্তি ৰয়ৰ কাঁচঘৰ, ফণী তালুকদাৰৰ বিভ্ৰাট, সুজিত সিংহৰ অভিযান, আনোৱাৰ হুছেইনৰ শ্ৰীশ্ৰীমা কামাখ্যা, দ্বিবন বৰুৱাৰ ৰজা হৰিশ্চন্দ্ৰ, অমৰ পাঠকৰ সন্তান, গৌৰী বৰ্মনৰ হৃদয়ৰ প্ৰয়োজন, অকণ, অনুৰাগ, যুগে যুগে সংগ্ৰাম, মনোৰঞ্জন সুৰৰ উত্তৰণ আৰু মৃত্যুহীন জীৱন, ইন্দুকল্প হাজৰিকাৰ নিয়তি, চাৰুকমল হাজৰিকাৰ আলোকৰ আহ্বান, বান, অব সবেৰা দূৰ নেহি (হিন্দী), দেৱকুমাৰ বসুৰ মইনাজান, প্ৰবীৰ মিত্ৰৰ নতুন আশা, জীৱন বৰাৰ পলাশৰ ৰং, অমিত মৈত্ৰৰ প্ৰতিশোধ, প্ৰদোৎ বোসৰ দীপজ্যোতি, নিপ বৰুৱাৰ দাদু নাতি ও হাতী (বাংলা), এন্টনি মোৰ নাম, মৃদুল গুপ্তাৰ সূত্ৰপাত আদি। দূৰদৰ্শনৰ ধাৰাবাহিক তথা ফিল্ম আদিৰ ভিতৰত হৈছে—জীৱনৰ বাটত, নিমাতী কইনা, সন্ধান, নিষিদ্ধ প্ৰান্তৰ, চিনাকি সুহুৰি, সূক্ষ্ম-বিচাৰ, ষ্টিম লাইনত কাৰ, আবুৰ, বৰ লুইতৰ সন্তান, প্ৰেৰণা আদি। বৰ্তমানলৈ তেওঁ মেকআপ কৰা চলচ্চিত্ৰসমূহ হ'ল—এৰা বাটৰ সুৰ (আউট ড'ৰ), সন্ধ্যাৰাগ, ৰঙা পুলিচ, ভক্ত প্ৰহ্লাদ, লখিমী (আউট ড'ৰ), পাপ আৰু প্ৰায়শ্চিত্ত, তেজীমলা, কাঁচঘৰ, শ্ৰীশ্ৰীমা কামাখ্যা, নিয়তি, ককাদেউতা নাতি আৰু হাতী (আংশিক), আলোক আহ্বান, বান, হৃদয়ৰ প্ৰয়োজন, উত্তৰণ, অকণ, যুগে যুগে সংগ্ৰাম, মহামানৱ, অনুৰাগ, মৃত্যুহীন জীৱন, পলাশৰ ৰং, জেতুকী, এনাজৰি, সূত্ৰপাত, নতুন আশা, আপোনজন আদি।

১৯৫৫ চনত দিল্লীত অনুষ্ঠিত হোৱা ভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘৰ সৰ্বভাৰতীয় সন্মিলনত অসমৰ পৰা যিটো দলে যোগদান কৰিবলৈ গৈছিল, সেই দলৰ দাসেই প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল। দাসৰ নেতৃত্বতে মঘাই ওজা, নৰহৰি বুঢ়া ভকত, বলদেৱ শৰ্মা, অকণা দেৱী আদি এই লোক-শিল্পীসকলে মাদ্ৰাজ, বিহাৰ আদি ঠাইত কৃষ্টি প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ১৯৫৫ চনতে গুৱাহাটীৰ চাৰ্চ ফিল্ডত অনুষ্ঠিত হোৱা অসম গণ নাট্য সংঘৰ তৃতীয় বাৰ্ষিক অধিৱেশনৰ অভ্যৰ্থনা সমিতিৰ দাস যুটীয়া সম্পাদক আছিল। অনুষ্ঠানৰ সাধাৰণ সম্পাদক আছিল ডঃ ভূপেন হাজৰিকা। এই অনুষ্ঠানতে দাসে ভাৰতৰ কেইবাগৰাকী প্ৰখ্যাত কলাকাৰৰ সান্নিধ্য লাভ কৰাৰ কথা আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। 'আগমনি' নাটকৰ বাবে

তেওঁলোকৰ বিশেষ গৌৰৱৰ কথাও প্ৰসংগক্ৰমে আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। এই নাটক নিউ আৰ্ট প্লেয়াৰ্ছৰ সৌজন্যত ১৯৬৭ চনত দিল্লীত মঞ্চস্থ কৰে আৰু নাটকখন দিল্লী দূৰদৰ্শনে টেলিকাষ্ট কৰে। তেওঁৰ প্ৰথম পৰিচালিত নাটক 'নাগপাশ', প্ৰথম অভিনীত বোলছবি ভূপেন হাজৰিকাৰ 'এৰা বাটৰ সুৰ'।

মঞ্চ আৰু চলচ্চিত্ৰ দুয়োটা মাধ্যম সম্পূৰ্ণ বেলেগ। দুয়োটা মাধ্যমেৰে নিজস্বতা আৰু স্বকীয়তা আছে। দুয়োখন মঞ্চৰ পাৰ্থক্যখিনি তেওঁৰ মুখৰ পৰাই শুনাৰ আমাৰ কৌতূহল জাগিছিল আৰু এই সম্পৰ্কে প্ৰশ্ন কৰোতে তেওঁ আমাক কয়,"বোল ছবিৰ অভিনয়তে কোনো দৰ্শক নাই। অভিনয় কৰিবলৈ লোৱা দৃশ্যবোৰো ভাগ ভাগ কৰি লোৱা হয়। ইয়াত অভিনয় কৰিবলৈ গৈ প্ৰতিটো দৃশ্যৰ সৈতে ধাৰাবাহিকতা ৰখাত যথেষ্ট কষ্ট কৰিবলগীয়া হয়। যেনে আগৰ দৃশ্যৰ অভিনয়ৰ mood আনিব লাগিব—যিটো সাধাৰণতে মই বৰ সহজ বুলি নেভাবো। কিন্তু সেই দৃশ্যটো মঞ্চত অভিনয় কৰোতে তাৰ ধাৰাবাহিকতা ৰক্ষাৰ যথেষ্ট সুযোগ পাওঁ। কিন্তু সেই বুলি মঞ্চৰ অভিনয়ো সিমান সহজ নহয়। কাৰণ ইয়াত অভিনেতাৰ প্ৰতিটো পদক্ষেপ, সংলাপ দৰ্শকে follow কৰি থাকে আৰু react কৰে আৰু যিটোক আমি receive কৰো। মঞ্চত অভিনয় কৰোতে দৰ্শক আৰু অভিনেতাৰ মাজত এটা সম্পৰ্কই গঢ় লয়, যাৰ ফলত মঞ্চৰ অভিনেতাই তেওঁৰ অভিনয় আগবঢ়াই নিয়াত যথেষ্ট প্ৰেৰণা পায়। বোলছবিৰ দৃশ্য গ্ৰহণৰ সময়ত কিছু সেই সুবিধাৰ অভাৱ। বোলছবিৰ অভিনেতাই দৰ্শকৰ reaction তেতিয়াহে উপলব্ধি কৰিব লাগে।"

তেওঁ কোনখন নাটকত বা চলচ্চিত্ৰত অধিক পৰিমাণে মন-প্ৰাণ ভৰি পৰা অভিনয় প্ৰদৰ্শন কৰিছে তাক জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়, "এই মুহূৰ্তত এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া অলপ টান। কাৰণ ঠিক মোৰ মনে বিচৰা চৰিত্ৰত অভিনয় কৰিবলৈ আজিলৈকে পোৱা নাই বুলি ক'লেও ভুল নহ'ব। মোলৈ যেতিয়া প্ৰস্তাৱ আহে, তেতিয়া মই কি চৰিত্ৰত অভিনয় কৰিব লাগিব সেইটো আগন্তুকীয়াকৈ ঠিক কৰি লৈহে আহে। গতিকে নিজস্ব পছন্দৰ কথা তাত একেবাৰে নাথাকে। তথাপিতো চলচ্চিত্ৰৰ ভিতৰত উল্লেখ কৰিব পাৰো 'এৰা বাটৰ সুৰ' আৰু নাটক 'আগমনি' আৰু 'নাট্যকাৰৰ সন্ধানত ছটা চৰিত্ৰ'। এই দুয়োখন নাটকৰ চৰিত্ৰ, বক্তব্য আৰু আংগিক মই বিচৰা ধৰণৰ।"

দাসৰ আনটো কলা সাধনা হ'ল—ৰূপসজ্জা। নাটক, চলচ্চিত্ৰ আৰু দূৰদৰ্শনত ৰূপসজ্জাৰ একান্ত প্ৰয়োজন। ৰূপসজ্জাই মুখৰ স্বাভাৱিক ত্ৰুটীসমূহক ঢাকি ৰাখি তাৰ কলাসম্মত ৰূপদানত সহায় কৰে। আমাৰ মঞ্চৰ বাবে ৰূপসজ্জাকাৰৰূপে দাসৰ বিচক্ষণতা দহৰ মাজত পৰিচিত আৰু তেওঁৰ ৰূপসজ্জা

কলাসন্মত বুলিও সৰ্বজনস্বীকৃত। তেওঁৰ মেকআপৰ এনেকুৱা শক্তি আমি দেখেছোঁ যে তেওঁ কৰা মেকআপত প্ৰথম শাৰীৰ দৰ্শকে অভিনেতাৰ মুখভংগীক যেনেভাৱে পৰিষ্কাৰকৈ বুজিব পাৰে, তেনেদৰে বুজিব পাৰে শেষৰ শাৰীৰ দৰ্শকেও। তেওঁৰ মেকআপে অভিনেতা আৰু দৰ্শকৰ মাজৰ দূৰত্বত অকণো বাধাৰ সৃষ্টি নকৰে। গ্ৰীজপেইন্ট আৰু পেন্সিল খটুৱাই যুৱকক বৃদ্ধলৈ ৰূপান্তৰ কৰিব পৰা বা বয়সৰ ক্ষেত্ৰত অন্যান্য যিকোনো তাৰতম্য ঘটাব পৰা তেওঁৰ কৌশল অভিনৱ আৰু এই কৌশল আমাৰ বাবে শিক্ষাপ্ৰদ। মেকআপৰ ৰঙৰ সম্পৰ্কত কৰা এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি দাসে কয়—“লাইনিং কালাৰছ বিভিন্ন ৰঙৰ হয়। চৰিত্ৰৰ প্ৰয়োজনানুযায়ী ভাব সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতিটো ৰঙৰ নিজস্ব কাৰ্যকাৰিতা আছে। লাইনিং কালাৰৰ সঠিক মিশ্ৰণেই হ’ল মেকআপৰ সফলতাৰ চাবি-কাঠী।”[১] মেকআপ আৰু আলোকসম্পাত সম্পৰ্কত কয়,—“আলোক সম্পাতৰ ওপৰত মেকআপৰ কাৰ্যকাৰিতা বহুখিনি নিৰ্ভৰশীল। বেয়া আলোক সম্পাতে যিদৰে ভাল মেকআপ নষ্ট কৰি দিব পাৰে, ঠিক তেনেদৰে উপযুক্ত আলোকসম্পাতে মেকআপৰ কাৰ্যকাৰিতা বহুখিনি বঢ়াই দিব পাৰে।” মঞ্চৰ বাবে ৰূপসজ্জাৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ সম্পৰ্কত কয় যে, ৰঙ্গমঞ্চৰ মেকআপে অভিনেতাৰ মুখৰ ভাব সঠিকভাৱে পৰিস্ফুট কৰাত সহায় কৰে।

১৯৫০ চনৰ পৰা দাসে এনেভাৱে নাটক-যাত্ৰাৰ লগত জড়িত। সেই সময়ছোৱাত নাটকত তেওঁ এগৰাকী ব্যৱসায়িক ৰূপসজ্জাকাৰৰূপে প্ৰখ্যাতি লভিছিল। ১৯৫২ চনত ভাৰতীয় গণনাট্য সংঘৰ গুৱাহাটী শাখাই ‘পাৰ্ক-মাৰ্কিন পেক্ট’ নামৰ নৃত্য-নাট্য এখন আৰ্য নাট্য ৰংগ মঞ্চত মঞ্চস্থ কৰাৰ প্ৰস্তুতি চলাইছিল। এই নৃত্য-নাটকখনৰ ৰূপসজ্জাৰ বাবে সেই সময়ৰ গুৱাহাটী শাখাৰ সম্পাদক হেম শৰ্মা আৰু সংগঠক অশোক মিত্ৰই দাসকে আমন্ত্ৰণ জনাইছিল। এই নৃত্য নাটৰ ৰূপসজ্জাৰ পাৰিশ্ৰমিক বিচাৰি দাসে হাবাথুৰি খাব লগা হৈছিল। পাৰিশ্ৰমিকৰ কাৰণে সংঘৰ ৰিহাৰ্ছেল কৰা ঠাইত তেওঁ হেম শৰ্মাৰ কাৰণে কেইবাদিনো অপেক্ষা কৰিছিল। কিন্তু তেওঁ পাৰিশ্ৰমিক নেপালে। অৱশ্যে সেই ঘটনাই তেওঁক এটা নতুন জীৱন দান কৰিলে। সংঘৰ নৃত্য-নাটকখনে তেওঁৰ অন্তৰ এনেভাৱে চুই গ’ল যে লাহে লাহে তেওঁ পইচাৰ আশা এৰি কেনেকৈ সংঘটোৰ এগৰাকী সদস্য হ’ব পাৰে তাৰেহে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু এনেভাৱেই তেওঁৰ সংঘৰ লগত (IPTA) সোমাই পৰিছিল।

সেই সময়ছোৱাত সংঘৰ দ্বাৰা পৰিবেশিত সকলোবোৰ নাচ-গানেই তেওঁক মোহিত আৰু অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল। তেওঁৰ তবলা বজোৱাৰ চখ আছিল। সেই সময়ত সংঘৰ গানত সদা মৰলে তবলা বজাইছিল। তেওঁৰ অনুপস্থিতি

বুজি দাসো তবলাত বহিছিল। তেতিয়াৰ গণনাট্য সংঘলৈ গান গাবলৈ অহা শিল্পীচামৰ ভিতৰত আছিও—ৰমেন বৰুৱা, ব্ৰজেন বৰুৱা, সুদক্ষিণা (কুইনী) হাজৰিকা, দিলীপ শৰ্মা, বলেন হাজৰিকা, চিন্ময় ৰায়চৌধুৰী, মাৰুণি ৰায়চৌধুৰী; সোণালী ঘোষ, বিনয় সোম, চিত্ত আচাৰ্য, বিমল শৰ্মা, ৰো'জ, ৰুবী আদি বহুতো। দাসেই এদিন সংঘত এটা নতুন প্ৰস্তাৱ দাঙি ধৰিছিল—"গণনাট্য সংঘ কেৱল নাচ-গানৰে অনুষ্ঠান হৈ থাকিব নে? আমি নাটক আদিও কৰা দৰকাৰ।" পিছে সুযোগ এটাও ওলাইছিল। চাৰ্চ ফিল্ডত কৃষক মজদুৰৰ সভা এখনৰ আয়োজন হৈছিল। তালৈ অৰুণা আচফ আলী আহিছিল। সেই অনুষ্ঠানতে সংঘই 'লুঠ তৰাজ' নামে একাংকিকা নাটক এখন অভিনীত কৰিলে। গণ নাট্য সংঘৰ দ্বাৰা আয়োজিত নাটক এইখনতে দাসে প্ৰথম অভিনয় কৰে। তাৰ পিছত তেওঁ 'নাগপাশ' নাটকত অভিনয় কৰে। তেওঁৰ আগৰ ক্লাব 'মিলনী'ৰ পৰা শুক্লা ৰায়, মণি সৰকাৰ, সত্যেন দত্ত আদিক গণ নাট্য সংঘত সুমুৱাই লয়। সেই সময়ত দাসে শুক্লা ৰায়ৰ লগত ষ্টেজ লাইটৰো কাম কৰিবলৈ লৈছিল। শুক্লা ৰায়ে কিছুমান স্পট লাইট বনাইছিল কনডেন্সাৰ লেন্স আৰু প্ৰজেকচন লেম্পৰ সহায়ত। বিখ্যাত আলোকশিল্পী তাপস সেনৰ সহকাৰী এজন, বিখ্যাত নৃত্যশিল্পী অনাদি প্ৰসাদ ব্যালে ট্ৰুপৰ লগত লাইটিং কৰিবলৈ আৰ্য নাট্য ৰংগ মঞ্চলৈ আহিছিল। তেওঁলোকৰে ফ'কাছিং লাইটৰ কৌশলবোৰ আয়ত্ত কৰি—শুক্লা ৰায়ে কলিকতাৰ পৰা লেঞ্চ আৰু লেম্প অনাই নিজে ইয়াক প্ৰয়োগ কৰিবলৈ উঠিপৰি লাগিছিল। অসমৰ নাট্য জগতলৈ আধুনিক পদ্ধতিৰে সজোৱা ফ'কাছিং লাইটৰ প্ৰয়োগ অসমত বোধহয় এয়ে প্ৰথম। সংঘৰ পিছৰ অভিনীত নাটকখন আছিল--'আজকাল'। ইয়াক এমুঠি চাউল নামে অসমীয়ালৈ ৰূপান্তৰ কৰি মঞ্চস্থ কৰা হৈছিল। এই নাটকখনৰ সুনাম চাৰিওফালে বিয়পি গৈছিল। পিছত এই নাটকখনকে ফণী শৰ্মাই অসমৰ চৌদিশে প্ৰদৰ্শন কৰি, অসমত এক নাট্য পৰিবেশ ৰচনা কৰাৰ গুৰি ধৰিছিল বুলি অনিল দাসে আমাক কয়। গণ নাট্য সংঘত অভিনীত তেওঁৰ আনখন নাটক আছিল 'নতুন ইহুদি'। এই নাটকৰ বেক গ্ৰাউণ্ডত হেমাঙ্গ বিশ্বাসৰ 'আমাৰ মন কান্দেৰে পদ্মাৰ পাৰেৰ লাই গ্যা' এই বিখ্যাত সংগীতটি সংযোজিত হৈছিল। এই সময়ছোৱাতে হেমাঙ্গ বিশ্বাসৰ সৈতে তেওঁৰ যোগসূত্ৰ স্থাপন হয। পৰৱৰ্তী কালত হেমাঙ্গ বিশ্বাসৰ সৌহাৰ্দ্য স্বৰূপে থাকি—গণ নাট্য সংঘৰ অক্লান্ত আৰু নিষ্ঠাবান কৰ্মীৰূপে দাস থিয় হৈছিল। সেই সেৱা দাসৰ আজিও অটুট আছে।

অভিযন্তাৰূপে চাকৰি জীৱন কটাই ১৯৯২ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিছে।

অনিল দাস কম কথা কোৱা মানুহ। নিজে এজন আদৰ্শবাদী শিল্পী হ'লেও অসমৰ সাংস্কৃতিক জগতত থকা সকলো মত আৰু আদৰ্শৰ শিল্পীৰ লগত তেওঁ ব্যক্তিগত সদ্ভাৱ আৰু সম্প্ৰীতি ৰক্ষা কৰি চলি আহিছে। তেওঁ কনিষ্ঠসকলৰ শ্ৰদ্ধেয় আৰু জ্যেষ্ঠসকলৰ প্ৰিয় শিল্পী। গণ-সংস্কৃতিত নিবেদিত শিল্পী দাস ডাঙৰীয়া আমাৰ মাজত সদায় স্মৰণীয় হৈ ৰ'ব।

সুদক্ষিণা শৰ্মা

'বতাহতে হালে জালে
ঐ মোৰে পখিলী ঐ'

এজনী এধানমানি ছোৱালীয়ে বাণ ৰংগমঞ্চত নাগিনীৰ সাজ পিন্ধি এই গীতটি পৰিবেশন কৰোতে উপস্থিত দৰ্শকৰ পৰা প্ৰশংসাৰ বিপুল কৰতালিয়ে গোটেই মঞ্চ মুখৰ কৰি তুলিছিল। সভাত উপস্থিত থকা ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ দৰে লোকৰো হৃদয় তন্ত্ৰীত সেই কণ্ঠ মাধুৰ্যই এধানমানি ঠাই উলিয়াই ল'ব পাৰিছিল। তেওঁৰ গীতত পুলকিত হৈ লগে লগে জ্যোতিপ্ৰসাদে উল্লাসত নিজৰ আসনৰ পৰা উঠি আহি সেই এধানমানি ছোৱালীটিক হাতত দাঙি লৈ 'এইজনীয়েই কুইনি কুইনি' (এধানমানি প' বুলি দৰ্শকক পৰিচয় কৰাই দিছিল। সেই কুইনিজনী পৰৱৰ্তী কালত নিজৰ অধ্যৱসায়, অনুশীলন আৰু একাগ্ৰতাৰ গুণত সুদক্ষিণা শৰ্মা নামেৰে তেওঁৰ সেই সুললিত ধ্বনিৰে গোটেই অসম টৌৱাই পেলাবলৈ সক্ষম হৈছে। তেওঁৰ আচল নাম নিৰুপমা হাজৰিকা। তেওঁৰ আন পৰিচয় 'আৱাহন'ৰ সম্পাদক দীননাথ শৰ্মাৰ বোৱাৰী, সংগীতজ্ঞ-সাংবাদিক-শিক্ষাবিদ আই পি টি এৰ নেতা দিলীপ শৰ্মাৰ পত্নী আৰু ডঃ ভূপেন হাজৰিকাৰ ভগ্নী।

হেমাংগ বিশ্বাসৰ জৰিয়তে ডঃ ভূপেন হাজৰিকাৰ লগত তেওঁ ভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘত সোমায়। তেতিয়াৰ পৰা সংগীতৰ মাজেৰে জীৱনৰ অৰ্থ আৰু

বিশালতাক উপলব্ধি কৰিবলৈ অৰ্থাৎ অসমীয়া জন-জীৱনৰ সুখ-দুখ, হাঁহি-কান্দোন, ধূলি-মাকতিৰ সঁচা জীৱনটোক সংগীতৰ মাজেৰে পোহৰলৈ আনিবলৈ তেওঁ অহোপুৰুষাৰ্থ কৰি আহিছে। সুদক্ষিণা শৰ্মাৰ বিষয়ে লিখিম বুলি লওঁতেই পোনতে এই কথাবোৰেই আমাৰ মনলৈ আহিছে।

সুদক্ষিণা শৰ্মাই গোৱা প্ৰতিটো গীত, লোকগীত, বৰগীত, জ্যোতি-সংগীত, ৰাভা-সংগীত, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ গীতৰ সুৰত তেজোদীপ্ত জাতীয় চেতনাবোধ প্ৰবাহিত থলুৱা সুৰৰ বিৰল চানেকি আছে। তেৰশ চৌবন্নৰ মাঘৰে মাহৰে, মহাত্মাই হাঁহি বোলে ৰাম-ৰহিম, আলফুলীয়া কুমলীয়া চেনেহৰ অকণি বীৰ, পূৰ্ণ স্বাধীনতা আমাৰ লক্ষ্য, পানেইৰ পোনাকণ, অ' মইনা কেতিয়া আহিলি তই, দুৰণিৰ সৌ ৰিণি, ৰিণি, নাহৰ ফুলে নুশুৱায়, বিশ্বৰ ছন্দে ছন্দে, ময়ো বনে যাওঁ স্বামী, ৰাতি পুৱাই লৰে, এই আকাশ এই মৰু, ধন পুৰ মন পুৰ অ', চিৰিপাতি মংগলখন চাই, তামোলৰে বাৰীখন ঐ, কমলা কুঁৱৰী, সংগ্ৰাম লগ্নে আজি আদি গীতবোৰৰ উপৰিও চলচ্চিত্ৰ যেনে—পাৰঘাট, মণিৰাম দেৱান, চিকমিক বিজুলী, অবুজ বেদনা আদিৰ গীত আৰু পাল্লা ৰেকৰ্ড যেনে—বিষ্ণু শক্তি, মণিৰাম দেৱান, ৰক্ষকুমাৰ আদিক তাৰ দৃষ্টান্তৰূপে দাঙি ধৰিব পাৰো। সুদক্ষিণা শৰ্মাই দুটা বিশেষ দিনত গোৱা দুটামান গীত সদায় আমাৰ মনত বিশেষৰূপে লাগি থাকিব। সেয়া হ'ল--১৯৪৬ চনত মহাত্মা গান্ধীৰ গুৱাহাটী আগমনত জুবিলী গাৰ্ডেনত অগণন জনতাৰ সন্মুখত তেওঁ কীৰ্তনৰ কেইফাঁকিমান পদ গীতৰূপে গাইছিল- 'এ জয় ৰঘুৰ নন্দন' আৰু মহাত্মা গান্ধীৰ মৃত্যুত গান্ধীৰ চিতাভস্ম ব্ৰহ্মপুত্ৰত বিসৰ্জন দিয়া দিনটোত তেওঁ ডঃ ভূপেন হাজৰিকাৰ ৰচনা আৰু সুৰেৰে গাইছিল—

'তেৰশ চৌবন্নৰ মাঘৰে মাহৰে
যোল্লৰে বিয়লি বেলা
পৃথিৱীৰ শিৰতে বজ্ৰপাত পৰিলে
বাপুজী ক'লৈনো গ'লা।'

'এ জয় ৰঘুৰ নন্দন' গীতৰ মাজেৰে মহাত্মাৰ পৰা লাভ কৰা আশীৰ্বাদ, শহুৰ দেউতাক দীননাথ শৰ্মাৰ পৰা আহৰণ কৰা ধৈৰ্য আৰু সাধনা, ডঃ ভূপেন হাজৰিকাৰ জীৱনে শিকোৱা সৃষ্টিশীল কৰ্মৰ সজাগতা আৰু দিলীপ শৰ্মাৰ দুখ-কষ্টতো ভাগৰি নপৰা উদাম আৰু অমায়িকতাৰ মাজেৰে তেওঁ সদায় নিজক চাবলৈ বিচাৰি অহাৰ নিচিনা কথাও আমি লক্ষ্য কৰিছো।

সকৰে পৰা ঘৰখনত তেওঁ এটা সংগীতৰ সুন্দৰ পৰিবেশ পাইছিল। তেওঁৰ ৰিণিকি ৰিণিকি মনত পৰা দিনৰে পৰা তেজপুৰত জ্যোতিপ্ৰসাদ

আগৰৱালা, বিষ্ণু ৰাভা, ফণী শৰ্মাৰ নিচিনা লোকসকলক ঘৰতে প্ৰায়ে লগ পাই অহাৰ কথা তেওঁ আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। সৰুতে তেওঁলোকৰ ঘৰত জয়মতী, শোণিত কুঁৱৰী, বেউলা আদিৰ পাল্লাৰ গীতসমূহ জ্যোতিপ্ৰসাদে ককায়েক ভূপেন হাজৰিকাক শিকাই থাকোতে তাক শুনোতে, দেখোতে সুদক্ষিণা শৰ্মাৰো বুজাই নুবুজাই বহু গীত কণ্ঠস্থ হৈছিল। জ্যোতিপ্ৰসাদে সেই সময়ত ভূপেন হাজৰিকাক শিকাবলৈ লোৱা আৰু সুদক্ষিণাৰ প্ৰাণত মচিবনোৱাকৈ আজিও লাগি থকা সেই গানৰ কলিসমূহ হ'ল ঃ

'বতাহতে হালে জালে
অ' মোৰে পখিলী ঐ'
-'সখীহে কি কম এ
দুখৰে কথা'
-'ৰূপহী কুঁৱৰী সৌ
ৰূপৰ ঢৌ তুলি যায়'।
-'লুইতৰে পানী
যাবি ঐ বৈ।'
-'আমাৰে মইনা শুব এ
বাৰীতে বগৰী ৰুব এ।'

সেই কালত তেওঁৰ মন মোহা অন্যান্য গায়ক-গায়িকাৰ ভিতৰত অন্ধ গায়ক কৃষ্ণ চন্দ্ৰ দে আৰু আঙুৰবালাৰ আধ্যাত্মিক গীতবোৰৰ কথাও তেওঁ আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। 'যদি গকুল চন্দ্ৰ ব্ৰজে না এলো' আদি গীতৰ সুৰে আজিও তেওঁৰ হিয়া বিয়াকুল কৰে। তেওঁৰ হিয়াত আজিও কোবায়—বিষ্ণু ৰাভাৰ--'মোৰে জীৱনৰে সখা কৃষ্ণ' আৰু জগনী (সাধনা) বৰুৱাৰ--'বৈ বৈ কেতেকী বিনাই ঐ অমাতৰ মাত।' –'বজালো বীণ, ওৰে দিন বাজে ৰুণু ঝুনু' আদি গীতে।

১৯৪৩ চনত সুদক্ষিণা শৰ্মাৰ প্ৰথম গানৰ ৰেকৰ্ড ওলায়। এই চনতে গানৰ ৰেকৰ্ড কৰিবলৈ বিষ্ণু ৰাভাই তেওঁক কলিকতালৈ নিছিল। তাতে কমল নাৰায়ণ চৌধুৰীৰ সৈতে দ্বৈত কণ্ঠত ৰেকৰ্ড কৰে--'নাহৰ ফুলে নুগুৱায়' আৰু 'বিশ্বৰ ছন্দে ছন্দে মহানন্দে।' ১৯৪৩ চনতে তেওঁ কলিকতা আকাশবাণীতো গীত পৰিবেশন কৰাৰ সুবিধা পাইছিল। 'অ' মইনা কেতিয়া আহিলি তই' আকাশবাণীত পৰিবেশন কৰা তেওঁৰ প্ৰথম গান। তেতিয়াৰে পৰা আজি পৰ্যন্ত তেওঁ আকাশবাণীৰ নিয়মিত শিল্পী। দূৰদৰ্শন আৰু মঞ্চৰো তেওঁ এগৰাকী নিয়মিত গায়িকা। এনেভাৱে তেওঁ অসমৰ বিভিন্ন ৰাজহুৱা মঞ্চত পৰিবেশন কৰা

গীতৰ সংখ্যা অলেখ। তেওঁ তিনিমহীয়া কেঁচুৱাকো কোলাত তুলি লৈ সংগীত জীৱনৰ দয়িত্ব পালন কৰিছে। গুৱাহাটীৰ চান্দমাৰীত আকাশবাণীৰ কেন্দ্ৰৰ পৰা গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, গুৱাহাটী হাইকোর্ট, বৰঝাৰ বিমানবন্দৰ, শিলঙত অনুষ্ঠিত প্ৰথম পৰ্বত-ভৈয়াম সম্প্ৰীতি সম্মিলনকে ধৰি অসমৰ প্ৰায়বোৰ অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানৰ উদ্বোধনী সংগীত পৰিবেশন কৰিবলৈ তেওঁ আমন্ত্ৰণ পাইছিল। অভিজ্ঞতা আৰু বিচিত্ৰতাৰে পূৰ্ণ তেওঁৰ সংগীত জীৱন। অসমৰ সাংস্কৃতিক আন্দোলনৰ লগত তেওঁৰ জীৱন টকাটোৰ ইপিঠি-সিপিঠিৰ দৰে সাঙোৰ খোৱা। সাম্প্ৰতিক সমাজ-ব্যৱস্থাত সাংস্কৃতিক কৰ্মীসকলৰ ভূমিকা কেনে হোৱা উচিত বুলি তেওঁৰ পৰা জানিবলৈ বিচৰাত কয়–'বৰ্তমান আমাৰ দেশৰ সমাজ-ব্যৱস্থাই সকলোকে অস্থিৰ কৰি তুলিছে। সন্ত্ৰাসবাদ আৰু হিংসাই জন-জীৱনৰ সুস্থ আদৰ্শক বিমুখ কৰিছে। মানুহৰ মাজত অনৈক্য আৰু বিভেদৰ সৃষ্টি কৰিছে। এখন সমাজৰ সুস্থ পৰিৱেশ গঢ়াত আৰু জাতি-বৰ্ণ-ধৰ্ম নিৰ্বিশেষে সকলোকে, সকলো দিশতে আগুৱাই নিয়াত শক্তি যোগায় সংস্কৃতিয়ে। গতিকে মই ভাবো সমাজৰ পৰিৱৰ্তন আনিব পাৰে সাংস্কৃতিক কৰ্মীসকলেহে। ভাৰতীয় গণ নাট্য সংঘৰ মহান বাণী 'দেশেই আমাৰ নাটঘৰ ৰাইজেই ভাৱৰীয়া'–এই কথা ফাঁকিকে মানি সকলো সাংস্কৃতিক কৰ্মী আগুৱান হোৱা উচিত।'

তেওঁৰ জন্ম ১৯৩৪ চনৰ ৮ আগষ্টত। তেওঁৰ পিতৃ-মাতৃ নীলকান্ত হাজৰিকা আৰু শান্তিপ্ৰিয়া হাজৰিকা। সুদক্ষিণা শৰ্মা তেওঁলোকৰ চতুৰ্থ সন্তান। তেওঁ প্ৰাথমিক শিক্ষা তেজপুৰৰ পৰা লাভ কৰে। ১৯৪৯ চনত পাণবজাৰ ছোৱালী হাইস্কুলৰ পৰা প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ বি-এলৈকে পঢ়িছিল। এই সময়ছোৱাত তেওঁ দিলীপ শৰ্মাৰ লগত বিবাহপাশত আবদ্ধ হয়। তেওঁলোকৰ তিনিটা সন্তান।

শিল্পী-নিৰুপমা সুদক্ষিণা শৰ্মাৰ ব্যক্তিত্বৰ সকলো দিশেই মধুৰ আৰু মহীয়ান্‌, এগৰাকী পত্নী, মাতৃ আৰু ভগ্নী হিচাপে তেওঁ সদায়েই জনমানসত আদৰ্শ হৈ আছে। শিল্পী হিচাপে আৰু মানুহ হিচাপেও আটাইৰে শ্ৰদ্ধাৰ পাত্ৰী হৈ আছে সদায়েই।

আনোৱাৰ হুছেইন

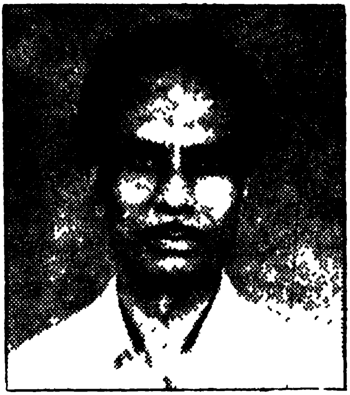

চলচ্চিত্ৰৰ পৰিচালক-প্ৰযোজকসকল ভাতীৰ একোজন কমাৰস্বৰূপ। যিদৰে কমাৰে লো চিনি লৈ তীক্ষ্ণ অস্ত্ৰ তৈয়াৰ কৰে, সেইদৰে ছবিৰ পৰিচালকসকলৰো দায়িত্ব একে। এই পৰিচালকসকলে শিল্পীৰ প্ৰতিভা অনুসন্ধান কৰে আৰু তেওঁলোকক সুন্দৰ-সুগঢ়িত সাজত গঢ়ি আমাৰ সমাজ-জীৱনৰ একোগৰাকী বাৰ্তাবাহকৰূপে উলিয়াই দিয়াৰ ভূমিকা পালন কৰে। এনে দায়িত্ব পালন কৰোঁতাসকল সঁচাকৈয়ে বিশেষ মানুহ। যোৱা দুকুৰি বছৰে অসমত এনে গধুৰ দায়িত্ব পালন কৰি আহিছে এজন বিশিষ্ট ব্যক্তিয়ে। সেই নমস্য ব্যক্তি গৰাকীয়েই হ'ল আমাৰ সকলোৰে পৰিচিত আৰু প্ৰিয় আনোৱাৰ হুছেইন। অসমৰ ছবি জগতৰ অধিকাংশ শিল্পীয়েই তেওঁৰ ছবিৰ মাজেৰে আহিছে; তেনেদৰে কেইবাগৰাকী সংগীত শিল্পীৰ ক্ষেত্ৰতো তেওঁৰ অনুপ্ৰেৰণা উল্লেখনীয়।

আনোৱাৰ হুছেইনৰ কৃতকাৰ্যতা এইখিনিতে যে, তেওঁ অসমত ছবিৰ পৰিবেশ গঢ়িছে। সেই ক্ষেত্ৰত তেওঁ এগৰাকী বাটকটীয়া চলচ্চিত্ৰকাৰ আৰু অগ্ৰণী শিল্পী। 'জয়মতী'ৰ পিছত অসমীয়া ছবিৰ সৃষ্টি বৰ সেৰেঙা হৈছিল। এই অভাৱ পূৰণ কৰিবলৈ ওলাই আহিছিল লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী আৰু তাৰ পাছে পাছে আহিছিল আনোৱাৰ হুছেইন আৰু নিপ বৰুৱা। আনোৱাৰ হুছেইনে হাতত লৈছিল 'সৰাপাত' আৰু নিপ বৰুৱাই হাতত লৈছিল 'স্মৃতিৰ পৰশ'। তাৰ পিছত ভূপেন

হাজৰিকাই 'এৰা বাটৰ সুৰ'ত সুৰ দিছিল। এনেদৰেই আজিৰ আমাৰ চলচ্চিত্ৰৰ পৰিৱেশটো পাইছেহি।

আনোৱাৰ হুছেইনে ছবি কৰিবলৈ লোৱা সময়ছোৱাৰ পৰিস্থিতি আছিল কেউফালৰ পৰা প্ৰতিকূল আৰু বিপদসংকুল। বিশেষকৈ নাছিল যাতায়াতৰ সুচল যোগাযোগ, নাছিল ছবিৰ বাবে সহজতে পোৱা যন্ত্ৰ-পাতি। ছবিৰ কামত হয় কলিকতা, নহয় বোম্বাইলৈ যাব লাগিছিল। পথৰ যোগাযোগৰ কথা ওলোৱাত তেওঁ আমাক এটা কৰুণ কাহিনীকে শুনালে।

'সৰাপাত'ৰ শুটিঙৰ বাবে শিল্পীসকলক তেওঁ কলিকতালৈ নিব লাগে। সেই সময়ত কলিকতালৈ যাবলৈ হ'লে বিহাৰৰ চক্ৰীকৰী ঘাট হৈ যাব লাগিছিল। এই যাত্ৰা তেনে সুচল নাছিল বাবে, তেওঁ নটসূৰ্য ফণী শৰ্মাৰ বাহিৰে ২৩ জনীয়া দলটোক উৰাজাহাজতে কলিকতালৈ পঠোৱাৰ দিহা কৰিছিল। ডেকোটা উৰাজাহাজখন কলিকতাৰ বিমান ঘাটি পোৱাৰ আগেয়ে বিমানখনৰ ইঞ্জিন বিকল হ'ল—কোনোমতেই গৈ বিমান ঘাটিৰ ওচৰৰ সেউজীয়া ঘাঁহনি এডৰাত বিমানখন বাগৰি পৰিল। কথমপি সকলোটি শিল্পীৰ জীৱন ৰক্ষা পৰিল।

তেতিয়াৰ আনটো সমস্যা আছিল কেমেৰা। আজিকালিৰ দৰে শক্তিশালী কেমেৰা এৰিফ্লেক্স, জুমলেঞ্চ, ষোল্ল মিলিমিটাৰৰ কেমেৰা তেতিয়া পোৱা নগৈছিল। তেওঁলোকে শুটিঙৰ কাম কৰিছিল 'মিটশ্বেল' কেমেৰাৰে।

ছবি প্ৰদৰ্শনৰ বাবে ছবিঘৰো অসমত সীমিত। গুৱাহাটীত আছিল কেৱল কেলভিন, বিজুলী, ৰূপশ্ৰী আৰু ৰূপায়ণ। অসমৰ অন্যান্য ঠাইত ক'ৰবাত এটা বা দুটাহে।

তেওঁ 'সৰাপাত' কৰিবলৈ লোৱা সময়ত তেওঁৰ বয়স মাত্ৰ কুৰি বছৰ। সকলোবোৰ অসুবিধা নেওচি, তেওঁ অসমীয়া জাতীয় জীৱনলৈ 'সৰাপাত'ক সাজি-কাচি উলিয়াই দিলে আৰু ইয়াৰ বাবে অসমীয়া জাতিয়ে তেওঁক সদায় কৃতজ্ঞতাৰে স্মৰণ কৰিব। কলাৰ এটা স্বতন্ত্ৰ মাধ্যম চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰিবৰ বাবে লগা বোধ প্ৰতিভা আৰু ছবি পৰিচালনাৰ বাবে লগা বিশেষ গুণ আৰু দক্ষতাৰে তেওঁ পৰিপুষ্ট। এজন পৰিচালকে জানিবলগীয়া চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণৰ সকলো দিশ—ফটোগ্ৰাফীত লেন্সৰ ব্যৱহাৰ, সম্পাদনাৰ ক্ষমতা, অভিনয় আৰু নাটকীয় দৃষ্টিভঙ্গীৰ পৰ্যালোচনা আদি সকলোতে তেওঁ সিদ্ধহস্ত। সকলো বিষয়ৰ ছবি কৰাৰ পটুতাও তেওঁৰ আছে আৰু ছবি নিৰ্মাণৰ প্ৰায়বোৰ দিশতে বিশেষ অৰিহণা যোগাবলৈ সক্ষম হোৱা একমাত্ৰ অসমীয়া ছবি পৰিচালকৰূপে আনোৱাৰ হুছেইন প্ৰথিতযশা। সামাজিক, অপৰাধমূলক, কিংবদন্তিমূলক, ব্যংগাত্মক, পৌৰাণিক আদি নানা বিষয়ৰ তেওঁ ছবি কৰিছে আৰু এইবোৰৰ

প্ৰতিখন ছবিয়েই জনপ্ৰিয়তাৰ শীৰ্ষত উঠিছে। তেওঁৰ ছবি ছবিঘৰত যোল্ল সপ্তাহ, এঘাৰ সপ্তাহ চলাটো সাধাৰণ কথা। তেওঁৰ ছবিসমূহ হ'ল—সৰাপাত (১৯৫৫), নতুন পৃথিৱী (১৯৫৮), তেজীমলা (১৯৬৩), পাপ আৰু প্ৰায়শ্চিত্ত (১৯৭৪), মা-কামাখ্যা (১৯৮৩), অগ্নিকন্যা (অলপতে মুক্তি পাব) আদি। 'সৰাপাত'ত নিষ্পেষিত যুৱতী এগৰাকীৰ মৰ্মন্তুদ কাহিনী প্ৰকাশ কৰিছে। ইয়াৰ সংগীত মুকুল বৰুৱাৰ। সম্পাদনা—কমল গাংগুলীৰ। ৰূপায়ণত তছদ্দুক ইউচুফ, দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰ, জ্ঞানদা কাকতি, অনুপমা ভট্টাচাৰ্য, ফণী শৰ্মা, বীণা দাস মান্না, গিৰীশ চৌধুৰী, শৈল বৰুৱা, ধীৰু ভূঞা, ৰুমা দেৱী, বিমল নাথ, তাহেৰ জামান, দুলাল শৰ্মা, হেমেন চৌধুৰী, চৌকত আলী আদি। সংগীতত কণ্ঠদান কৰিছিল—লক্ষহীৰা দাস, গুণদা দাস, বীৰেন্দ্ৰনাথ দত্ত, মিহিৰ বৰদলৈ আৰু জ্যোতিৰ্ময় কাকতিয়ে। ছবিখনৰ দৈৰ্ঘ্য চৈধ্য হাজাৰ ফুট (১৪) । 'সৰাপাত'ৰ নামকৰণ কৰিছিল কবি নলিনীবালা দেৱীয়ে।

দ্বিতীয় ছবি—'নতুন পৃথিৱী'। সংগীত ত্ৰিধাৰাৰ নামত যথাক্ৰমে বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ফুকন, মুকুল বৰুৱা, ৰাজেশ্বৰ বৰদলৈ। সেই সময়ৰ মন্ত্ৰী ফকৰুদ্দিন আলী আহমদৰ নতুন গ্ৰুইণ্ডিক টেপ ৰেকৰ্ডাৰত গীতসমূহ বাণীবদ্ধ কৰা হৈছিল আৰু ৰেকৰ্ডিং কৰিছিল বিশিষ্ট খাচী নেতা মাৰ্টিন নাৰায়ণে। 'নতুন পৃথিৱী'ত সেই সময়ৰ বংগদেশৰ কেইবাগৰাকীও বিশিষ্ট অভিনেতা-অভিনেত্ৰীয়েও অভিনয় কৰিছিল আৰু তেওঁলোক আছিল—পদ্মা দেৱী, তৰুণ কুমাৰ, প্ৰবীণ কুমাৰ, নিতীশ মুখাৰ্জী, তপতি ঘোষ, তন্দ্ৰা বৰ্মন, বিভূতি চক্ৰৱৰ্তী আদি। ৰূপায়ণত থকা অন্যান্যসকলৰ ভিতৰত আছিল বিমল নাথ, অনুপমা ভট্টাচাৰ্য, বীণা দাস মান্না আদি। এজন ককায়েকে ভায়েকক বহু কষ্টেৰে মানুহ কৰি গড়াৰ পিছত ভায়েকে ককায়েকক কৰা অৱহেলা আৰু বিধবা বিবাহৰ ঘটনাৰ ওপৰতে 'নতুন পৃথিৱী'ত আলোকপাত কৰিব খোজা হৈছিল। ছবিৰ দৈৰ্ঘ্য বাৰ হাজাৰ ফুট (১৩)। তৃতীয় ছবি-তেজীমলা। ছবিৰ দৈৰ্ঘ্য দহ হাজাৰ ফুট (১২)। প্ৰচলিত কিংবদন্তিটোৰ ওপৰত কিছু ৰহণ লগাই ইয়াৰ কাহিনী ভাগ প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। এই ছবিৰ বাবে তেওঁ ১৯৬৪ চনত 'ৰাষ্ট্ৰপতি বঁটা'ৰে সন্মানিত হৈছে। ৰূপায়ণত আব্দুল মজিদ, ইন্দিৰা বৰুৱা, ৰোহিণী বৰুৱা, বীণা বৰুৱা, নেইমুদ্দিন, অনুৰাধা দেৱী, জিতেন শইকীয়া আদি।

চতুৰ্থ ছবি—'পাপ আৰু প্ৰায়শ্চিত্ত'। ছবিৰ দৈৰ্ঘ্য বাৰ হাজাৰ পঞ্চাছ ফুট (১৪)। এজন ন্যায়াধীশে নিজৰ পৰিয়ালক হত্যা কৰাৰ কাহিনী ছবিত দেখুৱাব খোজা হৈছে। ৰূপায়ণত আছিল—তছদ্দুক ইউচুফ, ৰুণু দেৱী, মনোৰমা হাজৰিকা, পাৰবিন আমিন, মিৰেল কুদ্দুচ, পৰেশ মহন্ত, বিজয় শংকৰ, পবিত্ৰ বৰকাকতী

আদি। জ্যোতি চিত্ৰবন ষ্টুডিঅ'ত এই ছবি নিৰ্মিত আৰু এই ছবিখনেই এই ষ্টুডিঅ'ৰ পূৰ্ণ দৈৰ্ঘ্যৰ প্ৰথম ছবি।

পঞ্চম ছবি—'মা—কামাখ্যা'। ইয়াৰ দৈৰ্ঘ্য চৈধ্য হাজাৰ (১৫)। মূল কাহিনী কালিকা পুৰাণৰ আৰু বাকীখিনি মাৰ মহিমাৰ ভিত্তিত ৰচনা কৰা। ৰূপায়ণত আছিল–বিজয় শংকৰ, বিদ্যা ৰাও, দিলীপ শৰ্মা, মাধুৰিমা গোস্বামী, মিনতি দাস, ভাৰতভূষণ, মহি পাল, অঞ্জনা, দিনেশ দাস, ধৰণী চৌধুৰী আদি। এইখন ছবিৰ বৰ্তমান বঙালী সংস্কৰণো ওলাব।

ষষ্ঠ ছবি–'অগ্নিকন্যা' মুক্তিৰ অপেক্ষাত আছে। আন এখন নতুন ছবি 'ভয়ানক প্ৰতিশোধ' কামত সম্প্ৰতি ব্যস্ত থকা অৱস্থাত আমি তেওঁক লগ পাই আহিছোঁ।

আনোঁৱাৰ হুছেইনৰ জন্ম ১৯৩৪ চনৰ অক্টোবৰ মাহত, গুৱাহাটীৰ কুমাৰপাৰাত। পিতৃ নিয়ামত আলী আৰু মাতৃ হেবিবন নেছা। খিলঙৰ চেন্ট এন্থনিজ কলেজত ইন্টাৰ মিডিয়েটলৈ পঢ়ি–বোম্বাইৰ 'মোচন পিকচাৰ্ছ আৰ্ট অকাডেমী'ৰ ডাইৰেকচনৰ পাঠ্যক্ৰম সম্পূৰ্ণ(১৯৫৩-৫৪) কৰে। এই প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰত তেওঁ অধ্যাপকৰূপে পাইছিল–জি, এম, বিগছ, চেতান আনন্দ, কামিনী কৌশল, বিনোদ চোপ্ৰা, দেবানন্দ প্ৰমুখ্যে ছবি জগতৰ আগশাৰীৰ অভিনেতা আৰু অভিনেত্ৰীসকলক। এই সময়ছোৱাতে তেওঁ মোহন সিং নামৰ এজন প্ৰযোজকৰ 'লংকা দাহন' নামৰ হিন্দী ছবিত পৰিচালকৰ সহায়কাৰীৰূপে কাম কৰিছিল। পৰিচালক আছিল ৰাজানেনে আৰু তেওঁৰ পত্নী ৰঞ্জনা আছিল প্ৰধান নায়িকা। এছ, এম ইউচুফৰ লগতো তেওঁৰ ছবি 'হায়দ্ৰাবাদ কী নাজনীন'ত কাম কৰে। এই ছবিৰ নায়িকা আছিল নীগাৰ চুলতানা। তাৰ পিছত প্ৰধান সহকাৰীৰূপে কাম কৰে শশীভূষণৰ 'দেৱতা'ত: দেৱতাৰ নায়ক বলৰাজ, নায়িকা স্মৃতি বিশ্বাস। বোম্বাইত থকা কালছোৱাত কিশোৰ কুমাৰৰ লগত তেওঁৰ অন্তৰংগতা হৈছিল আৰু তেনেদৰে বোম্বাইৰ ছবি জগতৰ প্ৰধানসকলৰ লগত তেওঁৰ অন্তৰংগতা হৈছিল। তেওঁৰ প্ৰিয় ছবি কি বুলি জানিবলৈ বিচাৰোতে, গুৰুদত্তৰ 'কাগজ কা ফুল' আৰু সত্যজিৎ ৰায়ৰ 'কাঞ্চন জংঘা'ৰ কথা উল্লেখ কৰিলে।

তেওঁৰ সৰুৰে পৰা চলচ্চিত্ৰৰ প্ৰতি থকা আগ্ৰহৰ কথা আমাক জনালে। সংগীতৰ প্ৰতিও সৰুতে তেওঁৰ অনুৰাগ জন্মিছিল আৰু কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত সুন্দৰ বৰদলৈৰ অধীনত চেতাৰ বাদ্য শিকিছিল। সৰুতে তেওঁ অভিনেত্ৰী নিৰুপমা দেৱীৰ সান্নিধ্য লাভ কৰিছিল আৰু তেওঁৰ আশ্ৰমৰ ঘৰলৈ প্ৰতিদিনে পুৱা গৈছিল। তেওঁৰ ঘৰতে কলাগুৰু ৰাভাৰ প্ৰথম সাক্ষাৎ লভিছিল।

কলাগুৰু বাভাই (পলাতক অৱস্থাত) নিৰুপমা দেৱীৰ ঘৰতে থাকি 'চিৰাজ'ৰ চিত্ৰনাট্য আৰু পৰিকল্পনা কৰা আনোৱাৰ হুছেইনে দেখিছিল আৰু এইবোৰেই আছিল আনোৱাৰ হুছেইনৰ বাবে শৈশৱত পোৱা অনুপ্ৰেৰণা।

তেওঁ যোৱা দহ বছৰে 'ইষ্টাৰ্ণ ইণ্ডিয়া মোচন পিকচাৰ্ছ এছোচিয়েশ্যন'ৰ প্ৰযোজক শাখাৰ সভাপতিৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিছে। যোৱা পঁচিছ বছৰে ছবিৰ অনুদানৰ ক্ষেত্ৰত কোনো স্পষ্ট নীতি নোহোৱাৰ কথা কৈ, তেওঁ আক্ষেপ প্ৰকাশ কৰিলে। অনুদান বিতৰণৰ পদ্ধতিটো সংশোধন কৰা, প্ৰেক্ষাগৃহৰ আসনৰ সংখ্যা বঢ়োৱা, সংগৃহীত ধনৰ চল্লিছ শতাংশ ভাৰা নিৰ্ধাৰণ কৰা, বছৰত কমেও ৮৪ খন অসমীয়া ছবি প্ৰেক্ষাগৃহত প্ৰদৰ্শনৰ সুবিধা দিয়া আৰু ইয়াক অনুজ্ঞা-পত্ৰত সন্নিবিষ্ট কৰাৰ তেওঁ দাবী জনায়।

স্বভাৱত উদাৰ, মানসিকতাত খেলুৱৈসুলভ আৰু ব্যক্তিত্বত জীৱন্ত আৰু প্ৰাণময়—প্ৰায় সকলোৰে মৰমৰ 'আনোৱাৰ-কা' অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ জগতৰ এগৰাকী জনপ্ৰিয় আৰু জ্যেষ্ঠ শিল্পী।

বীণা দাস মান্না

নাট্য-নিপুণা উপাধিৰে সন্মানিত বীণা দাস মান্না বুলিলে অসমত নজনা মানুহ নাই। তেওঁ অসমৰ গাঁৱে-ভূঞে সোমাই, হেজাৰৰ ওপৰ মঞ্চ নাটত অভিনয় কৰিছে। তেওঁৰ অভিনয়ত মুগ্ধ হৈ ইতিমধ্যে নানা সংগঠনৰ ফালৰ পৰা তেওঁক শ্ৰদ্ধা জনাই থকা হৈছে। তেওঁৰ এই সাফল্যৰ গুৰিতে হৈছে, অভিনয়ক কোনোদিনে অকল পেছা হিচাপে গ্ৰহণ নকৰা তেওঁৰ মনোভাৱ। তেওঁ অভিনয়ক এক সাধনাৰ স্থলী হিচাপে গণ্য কৰি আহিছে। অভিনয়ৰ বাবে চৰম ত্যাগ কৰিবলৈ ওলাই গৈছিল ১৯৫০ চনতে, যিটো সময়ত অভিনয়ত নাৰীৰ চৰিত্ৰত নাৰীয়ে অভিনয় কৰাটোত সমাজৰ বাধা আছিল। কিন্তু সেই হেঙাৰ সৰকিবলৈ গৈ, তেওঁ যেতিয়া মঞ্চত ওলাইছিল—তেতিয়া ৰাইজে হেনো অপমানবোধ কৰি তেওঁৰ গালে মাটিৰ লদা দলিয়াই প্ৰতিবাদ কৰিছিল। তেনে মাটিৰ লদা পৰি এবাৰ তেওঁৰ মঞ্চতে উশাহ বন্ধ হৈছিল। কিন্তু তেনে বাধায়ো তেওঁক পিছলৈ টানিব নোৱাৰিলে। সেই বীণা দাস মান্না এতিয়া জাকত জিলিকা মহিলা নাট্য-শিল্পী। তেওঁৰ বয়স এতিয়া ৫৬ বছৰৰ ওপৰ। আজিলৈকে তেওঁ অভিনয়তে একাণপতীয়াকৈ লাগি আছে। কিন্তু ঘৰুৱা যন্ত্ৰণাই তেওঁক এতিয়া কিছু আঘাত দিয়া যেন লাগে। মাক শয্যাশায়ী, নিজৰো স্বাস্থ্য ক্ষত বিক্ষত। কিন্তু তাৰ মাজতো তেওঁৰ নাট্য-উদ্যমৰ কথা শুনি আমি উৎসাহিত হ'লোঁ। তেওঁ কেনেকৈ নাট্যজীৱনলৈ আহিছিল বুলি প্ৰশ্ন কৰাত তেওঁ কৈছিল, সৰুৰে পৰা তেওঁৰ নাটকৰ প্ৰতি প্ৰবল ধাউতি। কিন্তু ঘৰখনত আৰ্থিক অনাটন। মাক বিধৱা। মাহে

চাৰে বাৰ টকাত এটা শিল্পানুষ্ঠানত তাঁতশালৰ কাপোৰত ফুল বছা কাম কৰিবলৈ লৈছিল। এনেতে খবৰ আহিল, গুৱাহাটীত 'আৰ্য নাট্য সংঘ' নামৰ এটা নাট্যানুষ্ঠান হ'ব, তাত তেওঁ নাৰী চৰিত্ৰত অভিনয় কৰিব লাগে। তেৰোঁ সম্মতি দিলে। সেয়া আছিল ১৯৫১ চনৰ মাজ ভাগৰ কথা। সৰ্বেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তীৰ দ্বাৰা পৰিচালিত 'কাৰাগাৰ' নাটক। এই নাটকতে অভিনেত্ৰী হিচাপে প্ৰথম ওলায়। 'কংকা' নামৰ এটা চৰিত্ৰত ভাও দি—সেই প্ৰথম নাটকখনতে তেওঁ দৰ্শকৰ সমাদৰ লভে। তাৰ পিছতে তেওঁৰ অভিনেত্ৰীৰ জীৱন আৰম্ভ হয়। মণিৰাম দেৱান, অভিমান, সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱাৰ শিখাকে ধৰি তেওঁ অভিনয় কৰা অসংখ্য নাটক। তেওঁৰ নাট্যজীৱনত সৰ্বেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী, সাৰদাকান্ত বৰদলৈ, সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱাই প্ৰভাৱ পেলায়। ফণী শৰ্মাৰ সান্নিধ্যয়ো তেওঁক অনুপ্ৰাণিত কৰে। তেওঁৰ নাট-জীৱনৰ স্মৰণীয় অভিনয়ৰ কথা সোধোতে তেওঁ ক'লে যে, ফণী শৰ্মাৰ 'ভোগজৰা'ৰ ৰূপা পাগলীৰ চৰিত্ৰ আৰু বসন্ত কুমাৰ শইকীয়াৰ 'মকৰাজাল' নাটকৰ 'ভেলাছ চৌধুৰী' নামৰ চৰিত্ৰত কৰা অভিনয় তেওঁ সৰ্বোৎকৃষ্ট বুলি ভাবি আহিছে।

তেওঁ এগৰাকী সুপ্ৰতিষ্ঠিত আৰু জনপ্ৰিয় চলচ্চিত্ৰ আৰু অনাতাঁৰ অভিনেত্ৰীৰূপেও খ্যাত। সুনীল গাংগুলীৰ 'সতী বেউলা' চলচ্চিত্ৰৰ 'নেতাই ধুবুনী' চৰিত্ৰৰ মাজেদি—প্ৰথম চিনেমা জগতত প্ৰৱেশ কৰে আৰু তেওঁৰ হেনো এই চৰিত্ৰটি আজিও প্ৰিয়। এনেদৰে ১৯৫৩ চনৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে অভিনয় কৰা ছবিসমূহৰ ভিতৰত আছে—পিয়লী ফুকন, নতুন পৃথিৱী, চাকনৈয়া, ভক্ত প্ৰহ্লাদ, পুৱতি নিশাৰ সপোন, আমাৰ ঘৰ, লাচিত বৰফুকন, নৰকাসুৰ, মণিৰাম দেৱান, বিভ্ৰাট, হৃদয়ৰ প্ৰয়োজন, সন্তান, ইটো সিটো বহুতো, মেঘমুক্তি, ৰজা হৰিশ্চন্দ্ৰ, যুগে যুগে সংগ্ৰাম, বহাগৰ দুপৰীয়া, পূজা, শকুন্তলা আৰু শংকৰ জোচেফ আলি, গঙা চিলনীৰ পাখী, অজলা ককাই, নিজৰা, ভাই ভাই আৰু ৰঙা নদী আদি। সংগ্ৰামী আৰু অভিযাত্ৰী নামৰ দুখন ডকুমেণ্টৰীতো তেওঁ অভিনয় কৰিছে। তেওঁ কেনে চৰিত্ৰত অভিনয় কৰি ভাল পায় বুলি প্ৰশ্ন কৰাত কয়, প্ৰায়বোৰ চৰিত্ৰতে তেওঁ হাস্যৰসৰহে অভিনয় কৰি আহিছে। তেওঁৰ জীৱনত কিছুমান কাৰুণ্য আছে। সেই কাৰুণ্যবোৰ ফুটাই তুলিবলৈ তেওঁ কোনোদিন সুবিধা নাপালে। অনাতাঁৰ নাট, মঞ্চনাট চলচ্চিত্ৰৰ মাজত পাৰ্থক্য কোনখিনিত বুলি জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কয়, বিষয়বস্তু আৰু কলা-কৌশল মূলতঃ একে যদিও অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰত্যেকৰে স্থান সুকীয়া। ঘাইকৈ তেওঁ মঞ্চৰ অভিনয়কহে শীৰ্ষস্থান দিব খোজে। কাৰণ মঞ্চৰ অভিনয় দৰ্শকৰ আগত. চলচ্চিত্ৰৰ অভিনয় কেমেৰাৰ সন্মুখত পৰিচালকৰ নিৰ্দেশত আৰু অনাতাঁৰ নাট শ্ৰোতাক কল্পনাৰ মাজেৰে সন্মুখত ৰাখি অভিনয় কৰিব লাগে। দাস মাম্নাই ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰক অসমৰ এটা ডাঙৰ সম্পদ বুলি জ্ঞান কৰি আহিছে। তেওঁ

এই অনুষ্ঠানক সদায় জীয়াই ৰাখিবৰ কাৰণে ৰাইজলৈ গোহাৰি জনাইছে। অসমৰ সংস্কৃতিৰ লগতে এচাম শিল্পীও ইয়াৰ সহায়ত জীয়াই আছে বুলি তেওঁ কয়। বৰ্তমান যুগটো গ্লেমাৰ আৰু জন সম্পৰ্ক ৰক্ষাৰ যুগ যদিও অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত শিল্পীসকল ছিৰিয়াছ হ'ব লাগে বুলি তেওঁ কয়। তেওঁৰ লগত মঞ্চত অভিনয় কৰা আন অভিনেত্ৰীসকলৰ নাম জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ গিৰিজা হাজৰিকা, ফুল বেগম আৰু জ্যোৎস্না দাসৰ নাম উল্লেখ কৰে। তেওঁৰ জীৱনৰ আন এটা কাৰুণ্য বুলিয়ে ক'ব লাগিব যে, অভিনয় জগতত সোমোৱা বাবে তেওঁক বিয়া কৰাবলৈ কোনো অসমীয়া ডেকা আগবাঢ়ি অহা নাছিল। শেষত তেওঁ কলিকতাৰ বিখ্যাত মান্না পৰিয়ালৰ ইন্দুভূষণ মান্নাৰ একমাত্ৰ পুত্ৰ বিমল মান্নাৰ সৈতে বিবাহপাশত আবদ্ধ হৈছিল। বীণা দাস মান্নাৰ জন্ম ১৯৩৬ চনত। তেওঁ গুৱাহাটীৰ কুমাৰপাৰা নিবাসী। গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ এগৰাকী কৰ্মচাৰীৰূপে অবসৰ গ্ৰহণ কৰিছে।

প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডে

গুৱাহাটীত অনুষ্ঠিত সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ এখন অধিবেশনত এগৰাকী গায়িকাই সংগীত পৰিবেশন কৰোঁতে তেওঁৰ সেই সংগীত বন্ধ কৰিবলৈ উপস্থিত ৰাইজে দাবী জনালে। এই দাবী জনোৱাৰ কাৰণ আছিল যে, তেওঁ গোৱা গীতটো হেনো বঙালী। ৰাইজৰ এই প্ৰতিবাদৰ জোৰাৰত, গায়িকাগৰাকীৰ সুৰ লগে লগে স্তব্ধ হৈ গ'ল। গায়িকাগৰাকীৰ মন দুখ আৰু বেজাৰত ভাগি পৰিল। তেনেতে সভাৰ মাজত বহি থকা কলাগুণসিন্ধু ডঃ ভূপেন হাজৰিকাই ৰাইজক সম্বোধি মাত লগালে-- "গোৱালপাৰাক আপোনালোকে অসমৰ জিলাৰপৰা বাদ দিব বিচাৰিছে নেকি? তেওঁ গোৱালপৰীয়া সুৰতহে গান গাইছে।" এইবাৰ ৰাইজ স্তব্ধ। গায়িকাগৰাকীয়ে পুনৰ গীতত সুৰ টানিলে। অনুষ্ঠানত এটা এটাকৈ কেইবাটাও সংগীত তেওঁ পৰিবেশন কৰিলে। গানকেইটা শুনাৰ পিছত, এইবাৰ দৰ্শকসকলক এনেকুৱা লাগিল যেন সকলোৱে তেওঁৰ হৃদয়ৰ সুৰ, মনৰ আবেদন বৰ সহনশীলতাৰে উপলব্ধি কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। এই গায়িকাগৰাকীয়ে আমাৰ প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডে।

গোৱালপাৰাৰ এই অসমীয়া লোকসংগীত বিধ অসম তথা ভাৰতত প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ যাওঁতে প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেৰ লাঞ্ছনা তথা দুখ-দুৰ্গতিৰ সীমা

নাই। তেওঁৰ মুখত সংশয়ৰ এনে এবাৰ কথা আজিও যেন আঁতৰা নাই— "হয়তো বহুতে ভাবে মই অসমীয়া নহয়।"

যেতিয়া তেওঁ গোৱালপৰীয়া লোকগীত গাবলৈ গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰলৈ প্ৰথম গৈছিল, তাতো সমস্যাত পৰিছিল।

'হস্তীৰ কন্যা, হস্তীৰ কন্যা
বামুণেৰ নাৰী
মাথায় নিয়া তাম্রকলসী
ও সখী, হাতে সোণাৰ ঝাৰি......'

এই গীতটো পৰিৱেশন কৰাৰ লগে লগে কেন্দ্ৰৰ কৰ্তৃপক্ষই ক'লে যে, গীতটো বঙালী। তেওঁলোকে গীতটোৰ শেষৰ শাৰীটো সলনি কৰি হেনো 'হাতত সোণৰ ঝাৰু' বুলি গাবলৈ কৈছিল। ডঃ ভূপেন হাজৰিকাই তাতো কৈছিল– "এইটো হ'ব নোৱাৰে। এইটো গোৱালপৰীয়া লোকগীতহে।" পাণ্ডেও এটা শব্দও সলনি কৰিবলৈ মান্তি নহ'ল।

এইবাৰ হেনো তেওঁ কলিকতা পালে। কলিকতাতো একে কথা। তেওঁলোকে ক'লে যে, তেওঁৰ গীতবোৰ বঙালী হোৱা নাই। পিছত তেওঁৰ এই গীত বংগ আৰু অসমৰ মাজৰ ঠাই শিলিগুৰি কেন্দ্ৰতহে বাণীবদ্ধ কৰাৰ সুবিধা পাইছিল। ইয়াৰ কিছুদিন পিছতহে গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰপৰা মানুহ গৈ তেওঁৰ কেইটামান গীত বাণীবদ্ধ কৰি আনিছিল। সেই প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেই আজি সাধনাত সিদ্ধি লাভ কৰিছে। ১৯৮৮ চনত পাণ্ডেৰ গীতে ৰাষ্ট্ৰীয় মৰ্যাদা পাইছে। এই চনতে গোৱালপৰীয়া লোকগীতৰ সুৰ-লালিত্যময়ী ৰূপে প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেক সংগীত নাটক অকাডেমি পুৰস্কাৰেৰে ভাৰত চৰকাৰে সন্মানিত কৰাটো উল্লেখযোগ্য। ১৯৯১ চনত ভাৰত চৰকাৰে তেওঁক 'পদ্মশ্ৰী' উপাধিৰে বিভূষিত কৰিছে। এই সম্পৰ্কত পাণ্ডেক আমি কৰা এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ আমাক কয় যে, তেওঁৰ এই স্বীকৃতি গোৱালপৰীয়া ভষাৰে স্বীকৃতি। চাবলৈ গ'লে, তেওঁৰ জীৱনৰ সাৰ্থকতাও এইটোৱে।

প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডে সাধক শিল্পী, সৃষ্টিশীল শিল্পী। প্ৰতিমা পাণ্ডেৰ সংগীতৰ কণ্ঠৰ সুকীয়া সুৰ আছে, লয় আছে, তালত নিজা বৈশিষ্ট্য আছে। তেওঁৰ সুৰ সঞ্জীৱনী মন্ত্ৰৰূপে যেন প্ৰমাণিত হৈছে। প্ৰতিমা পাণ্ডেৰ সুৰ য'ত ভাঁহি উঠে, তাতে তেওঁৰ হেজাৰ শ্ৰোতা। তেওঁৰ সংগীতৰ পৰা সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোকে যেন নতুন প্ৰাণশক্তি, সাহস, উদ্যম, অনুপ্ৰেৰণা আৰু শান্তি-মিলনৰ সুষমা লাভ কৰিব পাৰে। এই গুণে প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডে আমাৰ লোকসমাজত সদায় অমৰ আৰু আদৰৰ হৈ থাকিব।

'হস্তীৰ কন্যা, হস্তীৰ কন্যা
বামুণেৰ নাৰী
মাথায় নিয়া তাম কলসী অ'
সখী, হাতে সোণৰ ঝাৰি সখী অ',
অ' মোৰ হায় হস্তীৰ কন্যাৰে
খানিক দয়া নাই
মাহুতক লাগিয়াৰে।'
'একবাৰ হৰি বলো মন ৰসনা।
মানৱ দেহেৰ গৈৰৱ কৈৰো না।।
মানৱ দেহা মাটিৰ যে ভাণ্ড।
ভাঙিলে হবে খণ্ড ৰে খণ্ড।।'
'আৰে গেইলে কি আসিবেন
মোৰ মাহুত বন্ধুৰে।
ভোমোৰা, গেইলে কি আসিবেন
মোৰ মাহুত বন্ধুৰে।।'
'ভাল কৰিয়া বাজাওৰে দোতৰা
কমলা সুন্দৰী নাচে,
কমলা সুন্দৰীৰ নাচন দেখিয়া
হালুৱায় হাল ছাড়েৰে।'
'দিনে দিনে খসিয়া পৰিব
ৰঙ্গিলা দালানেৰ মাটি
গোসাঁইজী, কোন ৰঙ্গেঁ
বান্ধিছেন ঘৰ মিছা দ্বন্দ্ব বাদে
গোসাঁইজী, কোন ৰঙ্গেঁ।।'
'অ জীৱন ৰে
জীৱন ছাড়িয়া নাযাইস মোকে।
তুই জীৱন ছাড়িয়া গেইলে
আদৰ কৰিবে কে।।'
'বৈঠা মাৰো বৈঠা মাৰো ৰে'
'অ' বন্ধু কাজল ভোমৰাৰে
কোন দিন আসিবেন বন্ধু
কয়া যান কয়া যানৰে

বট বিৰিখৰ ছায়া যেমন ৰে
মোৰ বন্ধুৰ ময়া তেমন ৰে।'

প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেই ইমান মনোগ্ৰাহী আৰু কলাসন্মত কৰি সকলোৰে হৃদয় জিনাকৈ পৰিবেশন কৰি অহা এই গীতসমূহ গোৱালপাৰাৰ কিছুমান লোক-সংগীতহে। গোৱালপাৰাৰো নহয়, আচলতে গৌৰীপুৰৰ গীত বুলিহে জনা যায়। এই গীতসমূহ প্ৰধানতঃ গৌৰীপুৰক কেন্দ্ৰ কৰি ৰচিত। এই গীতসমূহত ৰসৰ অভাব নাই। আমাৰ জীৱনৰ আশা-আকাংক্ষা, হৰ্ষ-বিষাদ, বিৰহ-বেদনা, দেহ-তত্ত্ব, হাতী মাউতৰ জীৱন, ম'হৰখীয়া, নাৱৰীয়া জীৱন, আদিৰ নানা ৰূপ-ৰং এই গীতসমূহত প্ৰতিফলিত হোৱা কাৰণে এই গীতসমূহে সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ পাঠকৰ সমাদৰ লাভ কৰিব পাৰিছে। কিছুমান সংগীতত দৰদৰ ভাব মুখ্য হৈছে। তেনে সংগীতবোৰৰ ভাব প্ৰকাশ কৰোঁতে গায়কজনক কান্দি কান্দি গোৱা যেন লাগে। এইবোৰ সংগীতৰ লগত দোতৰা, খোল, তাল, বেনা, বাঁহী, সাৰিন্দা আদি বাদ্য-যন্ত্ৰ সংগত কৰা হয়। গোৱালপৰীয়া লোক-সংগীতৰ সম্পূৰ্ণ বৈশিষ্ট্য আৰু তাৰ ৰীতিমত শুদ্ধ ৰূপটো কেৱল প্ৰতিমা পাণ্ডেৰ লোকগীতসমূহতহে আমি দেখা পাওঁ আৰু এতিয়ালৈ এনেভাৱে পৰিবেশন কৰা তেওঁৰ লোকগীতৰ সংখ্যা এহাজাৰৰ ওপৰ।

প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেই তেওঁৰ এই কোকিল কণ্ঠ বংশানুক্ৰমিক গুণৰ পৰাই আয়ত্ত কৰিছিল বুলি ভাবিব পাৰি। তেওঁৰ ককাক গৌৰীপুৰৰ জমিদাৰ প্ৰভাত চন্দ্ৰ বৰুৱা এজন সংস্কৃতিবান ব্যক্তি আছিল। তেওঁ তেওঁৰ ৰাজদৰবাৰত ওস্তাদ ৰাখি সংগীতৰ সাধনা কৰিছিল। তেওঁৰ পুত্ৰ শিল্পী প্ৰমথেশ বৰুৱা। মধ্যম ৰাজকুমাৰ প্ৰকৃতিশ চন্দ্ৰ বৰুৱা। প্ৰকৃতিশ চন্দ্ৰ বৰুৱা এগৰাকী প্ৰখ্যাত চিকাৰী। এওঁৰে জ্যেষ্ঠ কন্যা প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডে। প্ৰতিমা বৰুৱাই বিবাহ সূত্ৰে পাণ্ডে হৈছে। গৌৰীপুৰ প্ৰমথেশ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ ইংৰাজী বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক শ্ৰীগংগাশংকৰ পাণ্ডেৰ লগত প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেই বিবাহ পাশত আবদ্ধ হৈছিল।

পিতাক হাতী চিকাৰলৈ গ'লে, প্ৰতিমা বৰুৱাকো লগত লৈ যায় বুলি তেওঁৰ মুখে আমি জানিব পাৰোঁ। তেওঁ কয় যে, হাতীত উঠি জংঘলত ঘূৰি মাউতসকলৰ মুখে গান শিকিবলৈ পিতাকৰ পৰাই তেওঁ প্ৰথম অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল। তদুপৰি তেওঁৰ দুগৰাকী পেহীয়েক ৰাজকুমাৰী নীহাৰ বালা বৰুৱা আৰু নীলিমা বৰুৱায়ো তেওঁক লোকগীত গাবলৈ অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। প্ৰমথেশ বৰুৱাৰ বৰপুত্ৰ অলকেশ বৰুৱাৰ পৰাও তেওঁ গীত সাধনাত উৎসাহ পাইছিল। প্ৰতিমা পাণ্ডেই আমাক এই কথাও জানিবলৈ দিয়ে যে, সৰুতে

তেওঁৰ গান শিকাৰ প্ৰতি ইমান আগ্ৰহ আছিল যে, ঘৰত ঝাডু দিয়া বা কাম-বন কৰা মহিলাসকলে গোৱা গীতসমূহৰ প্ৰতিও তেওঁ কাণ থিয় কৰি ৰাখিছিল আৰু সেই গান শিকিবলৈ তেওঁ তেওঁলোকৰ পাছে পাছে ঘূৰি ফুৰিছিল। সংগীত সম্পৰ্কে কৰা এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি পাণ্ডেই আমাক কয়, "সংগীত হ'ল জীৱনৰ প্ৰেৰণা। সংগীত অন্তৰৰ বস্তু। ই বনৰীয়া হাতীকো শিক্ষা দিব পাৰে।" অসম সাহিত্য সভাৰ অভয়াপুৰী অধিবেশনত প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেক তেওঁৰ এই জীৱনসাধনাৰ স্বীকৃতি স্বৰূপে সম্বৰ্দ্ধনা জনোৱা হৈছে। শিল্পী দিৱসতো অসম চৰকাৰে তেওঁক সম্বৰ্দ্ধনা জনাইছে। পাণ্ডে এৰাবাটিৰ সুৰ, পলাশৰ ৰং, মাহুত বন্ধুৰে, গজমুক্তা (বঙালী), Along the River Brahmaputra আদি চলচ্চিত্ৰত কণ্ঠদান কৰিছে আৰু কেইবাটিও অডিঅ' কেছেটো ওলাইছে। তেওঁৰ দ্বিতীয়া জীয়ৰী অলকা পাণ্ডে আৰু সন্ধ্যা মেননৰ লগতো 'শ্যাম কালা' নামে অডিঅ' কেছেট কৰিছে। প্ৰতিমা পাণ্ডেৰ সংগীতময় জীৱনৰ ভেটিত নিৰ্মিত হৈছে এখন তথ্যচিত্ৰ 'হস্তীৰ কন্যা'। ইয়াৰ পৰিচালক পশ্চিম বংগৰ ল্যাড়লি মুখোপাধ্যায় আৰু প্ৰযোজক অডিতি সৰকাৰ। তেওঁ কয়, গোৱালপৰীয়া লোকগীত বুলিলে মোৰ খুব ভাল লাগে, তেনেদৰে প্ৰিয় পশ্চিমবংগৰ লোকসংগীত 'ভাওয়াইয়া'।

প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেৰ জন্ম কলিকতাত, ১৯৩৭ চনত। তেওঁৰ পিতৃ প্ৰকৃতিশ বৰুৱা আৰু মাতৃ মালতীলতা বৰুৱা। প্ৰকৃতিশ বৰুৱাই এহাজাৰ এশটা হাতী ধৰি ভাৰতত অভিলেখ ৰচনা কৰিছে। গৌৰীপুৰত তেওঁৰ হাতীৰ বিৰাট মহল আছিল।

পাণ্ডেই গোৱালপৰীয়া লোক-নৃত্য আৰু লোকগীতসমূহৰ সংৰক্ষণ আৰু তাৰ যথোচিত গৱেষণা হোৱা বিচাৰে।

ৰামেশ্বৰ পাঠক

গোৱালপৰীয়া লোকগীতৰ কথা ওলালে যেনেকৈ প্ৰতিমা বৰুৱা পাণ্ডেৰ নামটো আমাৰ মনলৈ আহে, কামৰূপী লোকগীত বুলিলে সাউৎকৰে আমাৰ মনমণিকোঠত উদ্ভাসিত হোৱা, সহস্ৰজনধন্য নামটোৱে ৰামেশ্বৰ পাঠক। শুনোতে কৰ্কশ যেন লগা, খঁৰা-মূৰা, হিট-হিটাই উঠা ভাষাটোৱে কামৰূপী ভাষা। এই ভাষাটোৰ একশ্ৰেণীৰ প্ৰচলিত গীতৰ সুৰৰ ওপৰত অনলস সাধনা চলাই, পাঠকে ৰাষ্ট্ৰীয় মৰ্যাদা লাভ কৰি নিজে ধন্য হোৱাই নহয়, এটা ভাষাক তেওঁ জীৱন্ত ৰূপ দিব পাৰিছে। তেওঁৰ জীৱনৰ এইটোৱে চৰম সাফল্য যেন লাগে।

সংগীত সাধনাৰ এটা বৰ প্ৰয়োজনীয় অংগ হ'ল মেজাজ। প্ৰয়োজনীয় আৱেগপ্ৰৱণ অন্তঃকৰণৰেহে এই মেজাজ প্ৰদৰ্শন কৰিব পাৰি যেন লাগে। সেয়ে কণ্ঠশিল্পক একপ্ৰকাৰ নাট অভিনয়ৰ লগতো তুলনা কৰিব পাৰি। অভিনেতাজন যেনেকৈ চৰিত্ৰৰ অনুগামী, গায়কজনেও পৰিবেশন কৰা বিষয়-প্ৰসংগৰ লগত একাত্মবোধ স্থাপন কৰিব পাৰিব লাগে। এই শিক্ষাকে ৰামেশ্বৰ পাঠকে পৰিবেশন কৰা সংগীতৰাজিৰ মাজেৰে আমি পাব পাৰো। এই বিষয়ে জানিব বিচাৰোঁতে, পাঠকে আমাক কয়, "ভাবৰ লগত সুৰৰ সামঞ্জস্য হৈ শুৱলা কণ্ঠেৰে, অন্তৰ চুই যোৱাকৈ পৰিবেশন কৰাতে সংগীতৰ সাফল্য বুলি ভাবোঁ।"

কামৰূপী লোকগীত পাঠকৰ অন্তৰৰ বস্তু। বৰপেটাৰ যোগেশ ভৰালীয়েও এনে প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। গুৱাহাটীৰ নিউ ফিল্ডত আয়োজিত বিহুতলী এখনত যোগেশ ভৰালীয়ে পৰম আন্তৰিকতাৰে আৰু প্ৰাণঢালি কামৰূপী লোকগীত পৰিবেশন কৰিছিল। কিন্তু দৰ্শকৰ পৰা তেওঁ কোনো উৎসাহ নেপালে। সেই অনুষ্ঠানত প্ৰভাত শৰ্মাৰে সৈতে পাঠক উপস্থিত আছিল। সেইদিনাই পাঠকে প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল, কামৰূপী লোকগীতক তেওঁ এদিন কলাৰ শাৰীত তুলিব। সঁচাকৈয়ে এদিনৰ প্ৰতিজ্ঞা, বাস্তৱত ৰূপ দিয়া আমি দেখিলোঁ। প্ৰথম কিছুদিন তেওঁ আধুনিক গীত গাবলৈ লৈছিল। কিন্তু কমলনাৰায়ণ চৌধুৰী আৰু পুৰুষোত্তম দাসে, পাঠকক কেৱল কামৰূপী লোকগীতহে পৰিবেশন কৰিবলৈ উদগনি দিছিল।

লোকগীতৰ তেওঁ কোনো প্ৰশিক্ষণপ্ৰাপ্ত শিল্পী নহয়। কিন্তু কামৰূপী লোকগীতৰ সুৰ-সমন্বয়ৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ নিজে আজি এটা জাতীয় অনুষ্ঠানত পৰিণত হৈছে। তেওঁ সৰুতে গীত গোৱাৰ অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল— ধৰণীধৰদেৱ শৰ্মা, ভবেন্দ্ৰমোহন পাঠক, উমাকান্ত ডেকা আৰু ডাঙৰ ককায়েক মনহৰি পাঠক আদিৰ পৰা। এইসকল লোকৰ মৰম-স্নেহ আৰু আশীৰ্বাদত ধন্য হৈ, মাকৰ মুখৰ সুৰ, ককায়েকৰ সুৰ আৰু চেঙা-বহৰিৰ লোকসকলে জুইৰ উম লৈ টান দিয়া গীতৰ সুৰে তেওঁক আকৰ্ষিত আৰু বিমুগ্ধ কৰিছিল। পিছত বাতিকুৰিহা, চেঙা, বহৰি, ব্যাসকুছি, সৰ্থেবাৰী, পাটবাউসী, ভোগেৰপাৰ আদি গাওঁবিলাকত ঘূৰি, সেইবোৰ অঞ্চলৰ লোকগীতবোৰ তেওঁ নিজৰ আয়ত্তলৈ আনিছিল। গাঁৱলীয়া সুৰবোৰকে মন্থন কৰি, দোতোৰা, বেণু, বাঁহী আৰু হাৰমনিয়ামৰ সহায়ত - তেওঁৰ নিজৰ তালত বান্ধি লৈছিল। যিটো সুৰ আজি সৰ্বজন সমাদৃত আৰু স্বীকৃত হৈছে।

১৯৬১ চনত তেওঁৰ সংগীতে প্ৰথম ৰাজহুৱা স্বীকৃতি লাভ কৰাৰ কথা আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে। সেই বছৰত সদৌ অসম আন্তঃমহাবিদ্যালয় সংগীত প্ৰতিযোগিতা এখনত বৰপেটা মাধৱ চৌধুৰী মহাবিদ্যালয়ৰ হৈ অংশ গ্ৰহণ কৰি - প্ৰতিযোগিতাৰ বৰগীত, লোকগীত, বনগীত আৰু দেহ বিচাৰৰ গীতত ভাগ হৈছিল। এই প্ৰতিযোগিতাৰ সংগীতত তেওঁ প্ৰথম পুৰস্কাৰ লাভ কৰে আৰু এই পুৰস্কাৰে সংগীত জগতলৈ তেওঁক যথেষ্ট উৎসাহ যোগায়।

পাঠকে বৰ্তমানলৈ এহেজাৰৰ ওপৰ লোকগীতত কণ্ঠদান কৰিছে। ধেনু লৈ যায়, তুমি প্ৰভু অনাথৰ নাথ, পখী বৈয়া যা ৰে, চিন্তৰে চাতকী মন, বেউলাৰ বিয়া, শুন হেৰ' অবোধ মন, কৰ্ণত কুণ্ডল তোমাৰ, হৰ হৰ নন্দী ভৃংগী, দয়াময় তোমাৰ মহিমা, দূৰৰে বণিজত, প্ৰাণকৃষ্ণ এ আদি কৰি তেওঁ

গোৱা এই প্ৰতিটি লোকগীতে আজি জনপ্ৰিয়ৰ শীৰ্ষত। তেওঁ ইতিমধ্যে পশ্চিমবংগ, ৰাজস্থান, হিমাচল, কাশ্মীৰ, দাৰ্জিলিং, ত্ৰিপুৰা আদি ৰাজ্যতো লোকগীত পৰিবেশন কৰি নিজৰ দক্ষতা দেখুৱাইছে। অপৰাজেয়, সন্তান, মানস কন্যা, শেৱালি আদি কথাছবিতো তেওঁ কণ্ঠদান কৰি সফলতা লভিছে। গ্ৰামোফোনত কুৰিটা গান আৰু কেছেট ওলাইছে ৩৮ টাৰ ওপৰ। তেওঁৰ পত্নী ধনদা পাঠকৰ সৈতেও কেইবাটাও গীতত কণ্ঠদান কৰি ভূয়সী প্ৰশংসা লভিছে। তেওঁৰ প্ৰিয় গায়কসকলৰ নাম জানিব বিচাৰোঁতে, হেমাংগ বিশ্বাস, কালি দাস গুপ্ত, নিৰ্মলেন্দু চৌধুৰী, উৰিষ্যাৰ ফকিৰ পাটনায়ক আৰু ৰাজস্থানী গায়ক চগাখাঁৰ কথা আমাৰ আগত উল্লেখ কৰিলে।

পাঠক বৰ্তমান গুৱাহাটী আকাশবাণী কেন্দ্ৰৰ লোকগীতৰ প্ৰথম শ্ৰেণীৰ শিল্পী। ১৯৯৩ চনত সংগীত নাটক অকাডেমিয়ে তেওঁৰ শিল্পী প্ৰতিভাক স্বীকৃতি জনাই বঁটাৰে সম্মানিত কৰিছে। আমাৰ খেল-জগততো পাঠকৰ অন্য এক স্বীকৃতি আছে। এথলেটিকছ্ আৰু ভলীবলৰ তেওঁ এজন দক্ষ খেলুৱৈৰূপে জনাজাত।

পাঠকৰ জন্ম ১৯৩৮ চনত বৰপেটা জিলাৰ নগাৰঁত। তেওঁৰ পিতৃ থানুৰাম পাঠক আৰু মাতৃ ভাগ্যেশ্বৰী পাঠক। ছয়গৰাকী ভাই-ককাইৰ মাজত পাঠক সৰুজন। অসমৰ এগৰাকী সু-গায়িকা ধনদা পাঠকৰ সৈতে তেওঁ বিবাহ-পাশত আবদ্ধ হয়।

বেণু মিশ্ৰ

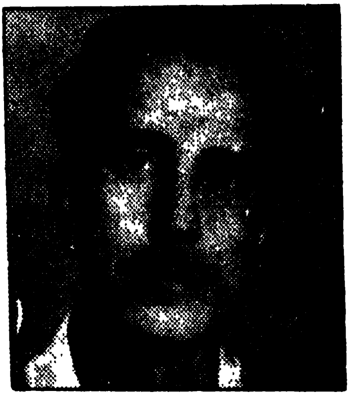

আমাৰ মানৱীয় প্ৰমূল্যবোধ ৰক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে এজন চিত্ৰকৰৰ তুলিকাই সদায় জাগ্ৰত প্ৰহৰীৰ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। তদুপৰি তেওঁ সাধাৰণ মানুহৰ মনৰ মাজত সুস্থ ৰুচিবোধৰ জ্ঞান বিতৰণতো তেওঁৰ তুলিকাৰ মাজেৰে নিজক উছৰ্গীকৃত কৰিবলৈ বিচাৰিছে। সমাজৰ প্ৰতি এই সেৱাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ কোনো লোভ নাই, তাত কোনো স্বাৰ্থ নাই—আছে এখন উদাৰ আৰু পৱিত্ৰ হৃদয়। এনে হৃদয় এখন লৈ কাম কৰি অহা এই মানৱ দৰদী চিত্ৰকৰগৰাকীয়েই হ'ল—কলা-গুণনিধি বেণু মিশ্ৰ। মিশ্ৰ ডাঙৰীয়া প্ৰচ্ছদপট আৰু তৈল-চিত্ৰ উভয়ৰে এগৰাকী নিপুণ শিল্পী। তেওঁৰ চিত্ৰই অসমত এক সুকীয়া ৰুচিবোধ আৰু এক বিশেষ ধাৰাৰ ঐতিহ্য ৰক্ষা কৰিছে।

তেওঁ প্ৰায় পাঁচ হাজাৰৰ ওপৰ কিতাপ-আলোচনীৰ প্ৰচ্ছদপট অংকন কৰিছে আৰু তৈল-চিত্ৰৰ সংখ্যাও আঢ়ৈশৰ পৰা তিনিশখনৰ ভিতৰত হ'ব। স্কেচ অংকনৰ হিচাপ তেওঁ ৰখা নাই।

তেওঁ অঁকা ছবিসমূহৰ মাজেৰে আমাৰ সমাজ জীৱনৰ কথাকে প্ৰতিফলিত কৰিছে। তেওঁৰ প্ৰতিখন ছবি বুকুৰ উমেৰে গঢ়া আৰু প্ৰতিখন ছবিয়ে যেন আমাৰ সমাজ জীৱনৰ প্ৰামাণ্য দস্তাবেজস্বৰূপ। তেওঁৰ বহু ছবিয়ে শোষিত-নিষ্পেষিত সৰ্বহাৰাৰ সংগ্ৰামৰ কথাও প্ৰতিফলিত কৰিছে। তেওঁৰ ছবিৰ মুখ্য উপজীৱ্য হৈছে — কিছুমান মানৱ চৰিত্ৰ। মানুহৰ জীৱনৰ সুখ-দুখ, হৰ্ষ-বিষাদ, শোষণ নিষ্পেষণ, ঠগ-প্ৰৱঞ্চনা আদি তেওঁ ছবিসমূহৰ মাজেৰে প্ৰকাশ কৰিছে।

অসমৰ অন্যান্য লোক-কলা কিছুমানেও তেওঁক আকৃষ্ট কৰিছে আৰু তাৰ ৰূপ তেওঁৰ ছবিৰ আন এক আকৰ্ষণৰ বস্তু হৈছে। তেওঁ 'টেক্সটাইল ডিজাইন' কৰিছে। তদুপৰি জনজাতিৰ নিজস্ব কাপোৰৰ ডিজাইনো তেওঁৰ চিত্ৰৰ কুঁকিত ভৰাইছে। সেইবোৰে তেওঁৰ হাতত এক সুকীয়া বৈশিষ্ট্য গ্ৰহণ কৰিছে। এইখিনিতে উল্লেখযোগ্য, অসমৰ পৰম্পৰাগত লোক-কলা অধ্যয়নৰ বাবে তেওঁ দুবছৰ ধৰি এটি বৃত্তিও লাভ কৰিছিল।

বেণু মিশ্ৰৰ এই সকলো চিত্ৰকলাৰ সাফল্যৰ গুৰিতে তিনিটা বস্তু প্ৰধানতঃ লক্ষ্য কৰা যায়। তেওঁ ছবি আঁকোতে সংযম, সচেতনতা আৰু ৰং নিৰ্বাচনত সাৱধানতা অৱলম্বন কৰে। শেহতীয়াকৈ তেওঁ চিত্ৰত তীৰ্যক-শৈলীক প্ৰাধান্য দিয়াৰ কথা আমাক জনালে। তীৰ্যক-শৈলীৰ চিত্ৰ সম্পৰ্কে জানিবলৈ বিচৰাত তেওঁ ক'লে যে, চিত্ৰকৰৰ সমাজ-জিজ্ঞাসা আৰু সম্যক জ্ঞানৰ ওপৰতে ইয়াৰ নিপুণতা নিৰ্ভৰশীল।

বেণু মিশ্ৰৰ বহু আলোচিত আৰু উচ্চ প্ৰশংসিত তৈলচিত্ৰসমূহৰ ভিতৰত চকীখন, পোৰ্ট্ৰেট অৱ এ ফ্ৰেণ্ড, এ হট নিউজ, দি ডেথ, দি লাষ্ট ছাপাৰ, কেইটিমান চৰাই আদি বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য।

'চকীখন' (the chair, দৈৰ্ঘ্য ৯০ ছেঃ মিঃ আৰু প্ৰস্থ ৬০ ছেঃ মিঃ) শীৰ্ষক তৈলচিত্ৰখনত এজনী লিগিৰী ছোৱালীৰ এক মানসিক পৰিৱেশ আৰু আমাৰ মানৱীয় প্ৰমূল্য প্ৰকাশ পাইছে। ছবিখন যোগে, এজনী ছোৱালী এখন ঘূৰণীয়া বেতৰ চকীত বহি থকাৰ চিত্ৰ অংকন কৰা হৈছে। ছোৱালীজনীৰ দেহৰ গঠন জনজাতীয়। তাইৰ ফ্ৰকটো ৰঙীন আৰু পুৰণি। দেহটোত পৰিশ্ৰমত ভাগৰি পৰাৰ চিন স্পষ্ট। চকু আৰু মুখত এক গভীৰ ভাবৰ সমাবেশ। সেই ভাব—ভয়, লাজ আৰু সংকোচৰ। গিৰিহঁতৰ অনুপস্থিতিত তায়ো ডাঙৰ লোকে চকীত বহি পোৱা আমেজকণৰ স্বাদ জীৱনত এবাৰলৈ হ'লেও উপভোগ কৰি চাবলৈ বিচাৰে। জানোচা কেনেবাকৈ গিৰিহঁতে আহি তাইক চকীত বহা দেখে? —এনে এটা দ্বিধা—সংকোচৰ ইংগিত ছবিৰ ছোৱালীজনীৰ সৰ্ব শৰীৰত প্ৰকাশ পাইছে যি ই এক হুবহু ৰূপ হৈ ওলাইছে। ছবিখনত সীমিত ৰং প্ৰয়োগ কৰা দেখা গৈছে। কিন্তু সীমিত ৰঙৰ মাজতে, সেউজীয়া—নীলা—বেঙুনীয়া আৰু ৰঙা ৰঙবো প্ৰয়োগ ধৰা পৰে। আমাৰ বোধেৰে মিশ্ৰৰ জীৱনৰ এইখন সফল আৰু সাৰ্থক তৈলচিত্ৰ হ'ব পাৰে।

'এ হট নিউজ' তেওঁৰ আন এখন প্ৰখ্যাত তৈলচিত্ৰ। ইয়াত বুদ্ধিজীৱীৰ এক বিশেষ চৰিত্ৰ তেওঁ উদঙাই দেখুৱাইছে। সাধাৰণ লোকৰ কোনো সকৰুণ খবৰে বাতৰি কাকতৰ শিৰোনামা দখল কৰি প্ৰকাশ হৈ ওলালেও, সেই খবৰে

বুদ্ধিজীৱীৰ ওপৰত বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাব নোৱাৰে। তেওঁলোকে বাতৰিকাকতত খবৰটো পঢ়ি যি দুখ কৰিলে, তাতকৈ বেছি একো নকৰে। পঢ়িলে, আৰু গ'ল। ইমানেই।

'দি ডেথ'ত মৃতকৰ প্ৰতি চৰম আত্মীয়তাৰ বেজাৰ আৰু আন লোকৰ সেই মৃত্যুৰ বেজাৰ একে নহয়। তেনে এটা পাৰ্থক্যকে এই ছবিখনে বহন কৰিছে।

'দি লাষ্ট ছাপাৰ'ত তেওঁৰ তীব্ৰ সমাজ সচেতনতাৰ আঁচোৰ আছে। আমাক শোষণ কৰা শোষকসকলৰ প্ৰতি যিমানে আমি প্ৰতিবাদমুখৰ নহওঁ কিয়, তেওঁৰ পৰা খোৱা এসাজৰ অনুগ্ৰহ পালেই সকলো আমি পাহৰি তেওঁৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশত গদ গদ হওঁ। বৰ্তমান সমাজ-ব্যৱস্থাৰ ই এক চৰিত্ৰই হৈ পৰিছে। ফলত দলিতসকল দলিত হৈয়ে আছে।

মিশ্ৰই লোক-কলাৰ আৰ্হিতো কাম কৰি দক্ষতাৰে পৰিচয় দিছে। লোক-কলাৰ আৰ্হিত তেওঁ কেইটিমান চৰাই আঁকিছে। লোক-চিত্ৰৰ সেই চৰাই-কেইটাক তেওঁ এনেকৈ ৰং-তুলিকাৰে জীৱন দিবলৈ বিচাৰিছে যেন চৰাইকেইটা জীয়াহে। চাই থাকিলে ভাব হয় যেন সিহঁতেও লৰ-চৰ কৰিব পাৰে।

তৈলচিত্ৰৰ দৰে, মিশ্ৰই প্ৰচ্ছদপট অংকনতো নিজৰ বৈশিষ্ট্য প্ৰমাণ কৰিছে। অসমত তেওঁৰে বেটুপাতৰ আদৰ বুলিব পাৰি। তেওঁ বেটুপাত কৰ্মকে কৰিবলৈ বিচাৰে, কিন্তু যিটো কৰে তাৰ পৰা সমাজক কিছু দিবলৈ বিচাৰে। তেওঁৰ কেইবাখনো বেটুপাতে পুৰস্কাৰ পাইছে। তেওঁ কিতাপৰ প্ৰথম বেটুপাত আঁকিছে ১৯৬২ চনত। সেই বেটুপাতটো আছিল প্ৰীতি বৰুৱাৰ 'নিৰৰ্থক' নামৰ কিতাপখন.তেওঁক কোনো শিল্পীৰ বিশেষ ব্যক্তিত্ব আৰু ষ্টাইল আদিয়ে আকৰ্ষিত কৰে নেকি বুলি সোধা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি কয় যে, তেওঁক মাইকেল এঞ্জেলো আৰু ভাৰতীয় শিল্পী ৰামকিংকৰ বেজে যথেষ্ট উৎসাহিত আৰু অনুপ্ৰাণিত কৰিছে। দুয়োগৰাকী শিল্পীয়েই তেওঁৰ শ্ৰদ্ধেয়।

তেওঁ কেতিয়াৰ পৰা ছবি আঁকে বুলি কৰা এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি কয় যে, শৈশৱৰ মনত পৰা দিনৰে পৰা ছবি আঁকিবলৈ লৈছিল। তেওঁৰ এই ছবি অঁকা জীৱনত প্ৰভাৱ সৰুতে ঘৰখনৰ পৰাই লাভ কৰাৰ কথাও আমাক জানিবলৈ দিছিল। তেওঁৰ ককা দেবেন্দ্ৰনাথ মিশ্ৰ বৰপেটা বিদ্যাপীঠৰ ড্ৰয়িঙৰ শিক্ষক আছিল। ককাকৰ ড্ৰয়িং তেওঁ মনোযোগেৰে লক্ষ্য কৰিছিল আৰু শিশু হৃদয়ত অজানিতে তাৰ এটা প্ৰভাৱ পৰিছিল। তেওঁ ১৯৬২ চনত গুৱাহাটীলৈ আহে আৰু তেতিয়াৰে পৰা আৰ্টৰ জগতখনৰ লগত একাত্ম হৈ পৰে।

মিশ্ৰ ১৯৬২ চনত শান্তি নিকেতনৰ পৰা চিত্ৰকলা আৰু ভাস্কৰ্য বিদ্যাত স্নাতক হৈ ওলায়। কিছুদিন চৰকাৰী চাৰু-কাৰু কলা নিকেতনত শিক্ষকতা কৰে। বৰ্তমান তেওঁ অসম চৰকাৰৰ তথ্য আৰু জনসংযোগ বিভাগৰ বিষয়াৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিছে। তেওঁ অসম চৰকাৰৰ অন্যতম কলা উপদেষ্টা।

১৯৬৪ চনত নেপালত তেওঁৰ চিত্ৰ প্ৰথম প্ৰদৰ্শিত হয়। ১৯৭৩ চনত তেওঁ বাৰ্লিন যুৱ মহোৎসৱত শিল্পী প্ৰতিনিধি হিচাপে যোগদান কৰিবলৈ সুবিধা পায়। ১৯৭৬ চনৰ পৰা তেওঁ গুৱাহাটী আৰ্টিষ্ট গীল্ডৰ লগত জড়িত হৈছে।

বেণু মিশ্ৰৰ জন্ম বৰপেটাত, ১৯৩৯ চনত।

মিশ্ৰ অসমৰ নতুন চাম শিল্পীৰ সম্পৰ্কত যথেষ্ট আশাবাদী। ভাল 'আৰ্ট' আয়ত্ত কৰিবলৈ হ'লে বা আৰ্টৰ দ্বাৰা সমাজক কিবা এটা নতুন বস্তু দিবলৈ বিচাৰিলেঁ, শিল্পীসকলৰ আনুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ প্ৰয়োজন আছে বুলি তেওঁ কয়। শিল্পী আৰু শিল্পক বচাবলৈ হ'লে, তেওঁ চৰকাৰী পৃষ্ঠপোষকতাৰ আৱশ্যক আছে বুলি কয়। তেওঁ কয় যে চিত্ৰকলাবিদ্যাক শিক্ষাৰ এটা লাগতিয়াল অংগৰূপে গণ্য কৰি অসমৰ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহত চিত্ৰকলাবিদ্যাৰ পাঠ্যক্ৰম আৰম্ভ কৰিলে, ইয়াৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰ বৃদ্ধি পাব। লগে লগে ইয়ে শিল্প আৰু শিল্পীক ৰক্ষা কৰিব, তেজাল কৰিব। বৰ্তমান ইয়াৰ সাধনা ব্যক্তিগত প্ৰচেষ্টাত চলিছে, ই আনুষ্ঠানিক ৰূপ পালে সমাজৰ যে মংগল হ'ব সি ধ্ৰুৱ।

গৰিমা হাজৰিকা

গৰিমা হাজৰিকা অসমৰ এগৰাকী আগশাৰীৰ নৃত্যকলা শিল্পী। তেওঁ চলচ্চিত্ৰৰ নৃত্য পৰিচালিকা, অভিনেত্ৰী, চিত্ৰশিল্পী, কষ্টিউম ডিজাইনাৰ, ইনটেৰিয়ৰ ডেকৰেটৰ আৰু সমাজ-সেৱিকাৰূপেও জনাজাত। ওডিছী, সত্ৰীয়া আৰু সৃজনীমূলক নৃত্যৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ এক সফল আৰু বলিষ্ঠ পদক্ষেপ লৈছে। তেওঁ নৃত্যক সমাজ সেৱাৰ মাধ্যমৰূপে প্ৰমাণিত কৰিবলৈ বিচাৰিছে। তেওঁ কৈছে—“নৃত্যৰ ব্যাপক সম্ভাৱনাক মই ঠিক কেৱল অৱসৰ-বিনোদৰ মাধ্যম হিচাপেই সীমবদ্ধ কৰি ৰখাৰ পক্ষপাতী নহওঁ। প্ৰতিজন ব্যক্তি মাত্ৰৰে ভিন্ন ৰূপৰ সামাজিক দায়বদ্ধতা থাকে, তাকেই মই হয়তো পালন কৰাৰ প্ৰয়াস কৰিছোঁ নৃত্যৰ মাধ্যমেৰে। আমাৰ চৌপাশে ঘটি থকা ভিন্ন ঘটনাৱলীয়ে মোৰ মনত যি প্ৰতিক্ৰিয়া কৰে, তাক প্ৰকাশৰ মাধ্যম বিচাৰোতেই নৃত্যই মোৰ বাবে সহজসাধ্য যেন হোৱাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এই মাধ্যমৰ জৰিয়তেই কিছুমান সামাজিক ‘মেছেজ’ দিয়াৰ প্ৰয়াস কৰিছো। কোণাৰক মন্দিৰৰ ওপৰত প্ৰস্তুত কৰা নৃত্য নাটিকাখনৰ জৰিয়তে মই ব্যক্ত কৰিবলৈ বিচাৰিছোঁ সেই অপূৰ্ব সৃষ্টিৰ আঁৰত থকা বনুৱাসকলৰ সমস্যা আৰু দুখ-দুৰ্দশা, ‘চেতনা’ৰ জৰিয়তে উপস্থাপনা কৰিবলৈ বিচাৰিছোঁ যুগে যুগে ঘটি অহা নাৰীৰ বিৱৰ্তন। মোৰ পঞ্চতন্ত্ৰৰ অপেৰাৰ জৰিয়তে ঐক্য, মৌ-মাখি আৰু ভালুক নৃত্যনাট্যৰ জৰিয়তে শোষণকাৰী যিমানেই পৰাক্ৰমী নহওক—এক সংগ্ৰাম চলালে শোষণকাৰীৰ পৰাজয় সুনিশ্চিত। ‘সাগৰ-দেৱতা’ নৃত্য নাট্যত অন্ধ বিশ্বাসৰ বিৰুদ্ধে জনমত,

'জাগা অভিনৱ ছন্দে'--নৃত্য-নাটিকাত সমাজ সংস্কাৰত নাৰীৰ অসাধাৰণ ভূমিকা।" –এনে দৃষ্টিভংগীৰে লিখা তেওঁৰ অন্যান্য নৃত্য নাটিকা, শিশু অপেৰা আৰু বেলেৰ সংখ্যা প্ৰায় তেৰখনৰ ওপৰ হৈছে। তেওঁ নিজৰ সৃজনীমূলক কল্পনা শক্তি প্ৰয়োগ কৰিও বাৰটামান নৃত্য প্ৰস্তুত কৰিছে। জ্যোতিপ্ৰসাদ, বিষ্ণু ৰাভা, হেমাংগ বিশ্বাস, ভূপেন হাজৰিকা আদিৰ কেইবাটাও গীতৰ আলমত তেওঁ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ লোক-কলা আৰু পৰম্পৰাগত নাচ, সাজ-পোছাকক ব্যৱহাৰ কৰি এনে নৃত্য পৰিবেশন কৰিছে।

গৰিমা হাজৰিকাৰ আন এটা সাফল্য—কষ্টিউম ডিজাইন। অপেছাদাৰী বা পেছাদাৰী নাট্যগোষ্ঠীৰ বিভিন্ন নাটকৰ বাবে বৰ্তমান যি সাজ-পোছাক ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে, তাৰ গুৰিতে গৰিমা হাজৰিকা বুলি ক'ব পাৰি। আগেয়ে প্ৰায়বোৰ পৌৰাণিক নাট, বুৰঞ্জীমূলক নাট, ক্লাছিকেল নাটকৰ অভিনয় যাত্ৰাত ব্যৱহাৰ কৰা সাজ-পোছাক তৈয়াৰ কৰি বা ভাৰাত আনি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। বৰ্তমান অসমৰ সকলো ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰ গোষ্ঠীকে তেওঁ নিজৰ কল্পনাৰ সাজ-পোছাক পিন্ধাইছে। এতিয়ালৈ তেওঁ ত্ৰিছখনৰ ওপৰ নাটকত সাজ-পোছাক ডিজাইন কৰিছে। তদুপৰি তেওঁ অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ আৰু মঞ্চ জগততো নৃত্য পৰিচালনা কৰি বিশেষ ভূমিকা লৈছে। তেওঁ এতিয়ালৈকে ষোল্লখনৰ ওপৰ চলচ্চিত্ৰত নৃত্য পৰিচালনা কৰিছে।

তেওঁ নাচৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হৈছিল একেবাৰে পুতলা খেলা দিনৰে পৰা। তেওঁলোকৰ ককাইদেৱেকহঁতৰ এটা মিউজিক গ্ৰুপ আছিল, তেওঁলোকে কিবা বজালে তেওঁ তালে তালে যি মন যায় নাচিছিল। ষষ্ঠমান শ্ৰেণীত পঢ়ি থাকোতে তেওঁ চাৰু বৰদলৈৰ সংস্পৰ্শলৈ আহে আৰু তেতিয়াৰ পৰাই প্ৰথম প্ৰণালীবদ্ধ নৃত্য-শিক্ষাৰ জগতখনৰ সৈতে তেওঁৰ চিনাকি ঘটে। স্কুল-কলেজত পঢ়ি থকা সময়ত বিভিন্ন প্ৰতিযোগিতাত যোগ দিবলৈ নানান নৃত্যৰ প্ৰাৰম্ভিক শিক্ষা লৈছিল। সৰুতে তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ জৰাবাৰী সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ আহি পৰিবেশন কৰা ভাওনাবোৰ দেখি তেওঁ সত্ৰীয়া নৃত্যৰ প্ৰতি বৰ আকৰ্ষিত হৈছিল আৰু নাচ শিকিবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল। কিন্তু সত্ৰাধিকাৰসকলে ছোৱালীয়ে সত্ৰীয়া নৃত্য শিকাৰ নিয়ম নাই বুলি কৈছিল। কিন্তু কলেজত পঢ়াৰ সময়ত এবাৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ তৰফৰ পৰা নতুন দিল্লীলৈ সত্ৰীয়া নৃত্য দল এটা পঠোৱাৰ সিদ্ধান্ত হ'ল। কিন্তু প্ৰথম অৱস্থাত ছোৱালীক নাচ শিকাবলৈ কোনো মান্তি নহ'ল। শেষত ডঃ মহেশ্বৰ নেওগকে ধৰি আউনীআটী সত্ৰৰ ভকত এজনক নাচ শিকাবলৈ মান্তি কৰাইছিল। কুমাৰ ভাস্কৰ মন্দিৰত তেওঁলোকে দিনত নাচ

শিকিছিল আৰু নাচ শিকাই গৈ ভকতগৰাকীয়ে প্ৰতিদিনে গা-ধুই পৰাচিত হৈছিল।

১৯৬১ চনত তেওঁ বি-এ পাছ কৰি দিল্লীৰ আৰ্ট কলেজত ভৰ্তি হৈছিল। তাতে ভাৰতৰ খ্যাতনামা অধ্যাপক, চিত্ৰশিল্পী, ভাস্কৰ্য শিল্পীসকলৰ পৰা আৰ্ট সম্পৰ্কীয় যেনে, ইন্টেৰিয়ৰ ডেক'ৰেচন, বাটিক পেইন্টিং, লেদাৰ ৱৰ্ক আদি বিষয়ৰ শিক্ষা আহৰণ কৰিছিল। দিল্লীৰ কেৰলবাগত অৱস্থিত কথাকলি নৃত্য কেন্দ্ৰতো 'কথাকলি নৃত্য' শিকাৰ উদ্দেশ্যে ভৰ্তি হৈছিল। তাতে মাধৱ পাণিকৰৰ অধীনত কথাকলি নাচ শিকিছিল। আৰ্ট শিক্ষা আৰু কথাকলি নৃত্যৰ শিক্ষা সমাপ্ত হোৱাৰ পিছত, তেওঁ কৃষ্ণমূৰ্তি হাজৰিকাৰ লগত বিবাহপাশত আবদ্ধ হয়।

বিয়াৰ পিছত, তেওঁ উড়িছী নৃত্য শিকাত মনোনিবেশ কৰে। এই নৃত্য সুৰেন্দ্ৰনাথ জেনাৰ অধীনত শিকিবলৈ লয়। যশস্বী কণ্ঠশিল্পী বিভূৰঞ্জন চৌধুৰী তেওঁৰ এই প্ৰচেষ্টাৰ অংশীদাৰ হয়। গুৱাহাটী আৰু গুৱাহাটীৰ বাহিৰত তেওঁ এককভাৱে উড়িছী নাচ প্ৰদৰ্শন কৰিছে আৰু তাক জনসাধাৰণে গ্ৰহণো কৰিছে। উল্লেখ্য যে, অসমত তেৱেঁই প্ৰথম উড়িছী নৃত্যৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰ কৰোঁতা। ভাৰতীয় এটি শাস্ত্ৰীয় নৃত্যধাৰা উড়িছী আয়ত্ত কৰি, পিছত সত্ৰীয়া নাচৰ প্ৰতি মন মেলে। কমলাবাৰী সত্ৰৰ বৰবায়ন মুক্তিয়াৰ সত্ৰীয়া নাচৰ ওজা ৰসেশ্বৰ শইকীয়া আৰু ঘনকান্ত বৰাৰ পৰা তেওঁ সত্ৰীয়া নাচ আহৰণ কৰে। লাহে লাহে তেওঁ মণিপুৰী নাচ, বড়ো নাচ, শুকনানি ওজা আদি অসমৰ প্ৰায়বোৰ থলুৱা নৃত্যৰো তেওঁ অনুশীলন কৰি—তাৰ প্ৰসাৰত গুৰুত্ব দি আহিছে।

বৰ্তমান তেওঁ মিতালী কলা কেন্দ্ৰৰ লগত জড়িত। এই কলা কেন্দ্ৰৰ দ্বাৰা শিক্ষাৰ্থীসকলক নৃত্যৰ লগতে সাজ-পোছাক ডিজাইন, কৰিঅ'গ্ৰাফী, অংগসজ্জা আদি বিষয়ত প্ৰশিক্ষণ দি অহা হৈছে। তেওঁ সত্ৰীয়া নাচৰ ওপৰত বৰবায়ন ঘনকান্ত বৰাৰ অধীনত গৱেষণামূলক কামতো নিয়োজিত হৈছে।

গৰিমা হাজৰিকাৰ জন্ম গুৱাহাটীত, ১৯৪০ চনত। তেওঁৰ পিতৃ হৈছে ডাঃ ভুবনেশ্বৰ বৰুৱা। তেওঁ পিতৃৰ পৰাই এই সামাজিক মন লাভ কৰিছে।

খগেন মহন্ত

খগেন মহন্ত অসমৰ এজন জনপ্ৰিয় কণ্ঠশিল্পী। বিশেষকৈ খগেন মহন্তৰ বিহুগীত বুলিলে কি নগৰ, গাঁও-ভূঁই সকলোতে হিলদ'ল ভাঙি ৰাইজে অনুষ্ঠান উপভোগ কৰে। অসমত বিহুগীতক জনপ্ৰিয় কৰি তোলাত বোধহয় তেওঁৰে অৰিহণা বেছি। তেওঁ যোৱা বত্ৰিচ বছৰে গাঁও-ভূঁইত অনাদৃত হৈ থকা বিহুগীত, বিহু হুঁচৰিবোৰক বুটলি-সামৰি উন্নত কলাৰ শাৰীলৈ তুলিছে।

১৯৫০ চনৰপৰাই তেওঁ উজনি অসমৰ গাওঁ-ভূঁইবোৰত সোমাই যেনে—বৰডুবি, জানুগুৰি, বকতা, কাকপথাৰ, মৰাণ, ডোমৰ দলং, নাহৰকটীয়া, শিৱসাগৰ, যোৰহাট, চ'তিয়া, বিশ্বনাথ চাৰিআলিৰ ভিতৰুৱা ঠাইবোৰত সোমাই বিহুগীত, বিহু হুঁচৰি বুটলি আনি তাক সজাই পৰাই মঞ্চত পৰিবেশন কৰিছে। অকল সেয়ে নহয়, উজনিৰ এই বিহু, নামনিলৈ যেনে—গৌৰীপুৰ, ছাগলীয়া, বিজনী, বঙাইগাওঁ, বৰপেটা, নলবাৰী, হাজো, আদিলৈ সাম্প্ৰসাৰিত কৰাত তেওঁৰে অৰিহণা সৰ্বাধিক বুলি স্বীকাৰ কৰিব লাগিব।

খগেন মহন্তই উজনিৰ বিহু নামনিলৈ অনাৰ দৰে নামনিৰ লোকগীতবোৰো উজনিত তোলাত বিশেষ ভূমিকা পালন কৰিছে। ১৯৬৬ চনতে তেওঁ অৰ্চনা মহন্তক, গোকুল পাঠকৰ দ্বাৰাই শিকাই বাণীবদ্ধ কৰিছিল 'অ' সুন্দৰী ৰাধে মাই।' তাৰ পিছত তেওঁ কলিকতাৰ গ্ৰামোফোন কোম্পানীৰ মুৰব্বী সন্তোষ সেনগুপ্ত, এ চি সেন আদিক পতিয়ন নিয়াই গ্ৰামোফোন কোম্পানীক অসমলৈ আনি, ৰামেশ্বৰ পাঠক, স্নেহলতা দাস, কুল বৰুৱা আদিক

ৰেকৰ্ডিং কৰাৰ সুবিধা দিছিল। স্থানীয় বাদ্য-যন্ত্ৰীৰ সৈতে গীত কেইটামান বাণীবদ্ধ কৰি উদীয়মান শিল্পীসকলক ভূপেন হাজৰিকায়ো অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। লোক আবেদন আনিবলৈ তেওঁ ৰামেশ্বৰ পাঠকৰ লগত অৰ্চনা মহন্তৰ হতুৱাই দুটা গীত বাণীবদ্ধ কৰাইছিল—(১) ধেনু লৈয়া যায় নন্দৰে কানাই,’ (২) কোন ঠাইৰপৰা আহিলা কোঁৱৰ...।’ সেই ৰেকৰ্ডৰে আনটো পিঠিত আছিল খগেন মহন্তৰ ‘ধনশিৰী পাৰে হৈ ঢপলিয়াই’ আৰু ‘পকা তুল তুল বিলাহী..।’ উক্ত ৰেকৰ্ড উজনি-নামনি উভয়তে আজিও জনপ্ৰিয়তাৰ শীৰ্ষত আছে। তদুপৰি ‘পৰাগ’ নাম দি আন কিছুমান কামৰূপী লোকগীত বাণীবদ্ধ কৰে। এই গীত উজনিৰ মাৰ্ঘেৰিটা, নামৰূপ, যোৰহাট, লক্ষীমপুৰ, শোণিতপুৰ আদি প্ৰায়বোৰ ঠাইতে সমাদৰ লভিছে। জানিবপৰা মতে, বৰ্তমান লোকগীতৰ বজাৰত ‘পৰাগ’ৰে বিক্ৰী সৰ্বাধিক।

১৯৫৮ চনত তেওঁ সদৌ ভাৰত আন্তঃবিশ্ববিদ্যালয় যুৱ মহোৎসৱত অসমীয়া খোল বাদন কৰি পুৰস্কাৰ লাভ কৰাই নহয়, মহীশূৰত সমবেত হোৱা সাতত্ৰিছখন বিশ্ববিদ্যালয়পৰা অহা প্ৰায় পাঁচ হেজাৰ পাঁচশ পঞ্চাশজন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ আগত অসমত যে পৰম্পৰাগত এবিধ সংগীত আছে তাৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰিব পাৰিছিল। উক্ত প্ৰতিযোগিতাত উত্তৰ প্ৰদেশৰ পাখোৱাজ , মাদ্ৰাজৰ মৃদঙ্গম, দিল্লী-বোম্বাই-কলিকতাৰ তবলা আৰু মণিপুৰৰ খোল বাদনৰ অনুষ্ঠান উল্লেখযোগ্য আছিল। অনুষ্ঠানৰ বিচাৰক আছিল উত্তৰ আৰু দক্ষিণ ভাৰতৰ পণ্ডিতসকল। অসমৰ মহেশ্বৰ নেওগ আৰু মীনাক্ষি চলিহাই ভাগ লৈছিল।

বৰগীত গোৱাৰ পৰম্পৰা তেওঁলোকৰ পৰিয়ালত আছে। তেওঁৰ পিতৃ হৰেন্দ্ৰ নাথ মহন্ত এজন সত্ৰাধিকাৰ। তেওঁৰ পিতৃয়ে অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে নামঘৰ পাতি নাম-কীৰ্তন, অংকীয়া ভাওনা আদি শিকাই ফুৰিছিল। শিলঙৰ বিষ্ণুপুৰত শংকৰ মন্দিৰো স্থাপন কৰিছে। খগেন মহন্তৰ অগ্ৰজা নিকুঞ্জলতা মহন্তই ১৯৫৪ চন মানৰপৰাই বৰগীতক সত্ৰৰপৰা উলিয়াই অনাত অগ্ৰণী ভূমিকা লৈছিল। গতিকে বৰগীতৰ প্ৰতি অনুৰাগ স্বাভাৱিকতে তেওঁ ঘৰখনৰ পৰাই লাভ কৰিছিল। তদুপৰি দয়াল সূত্ৰধাৰৰপৰাও তেওঁ যথেষ্ট উৎসাহিত হৈছিল। বৰগীতক সত্ৰীয়া পৰম্পৰাৰে জনপ্ৰিয় কৰি তোলাত আজি মহন্তৰ স্থান অনন্য বুলিব পাৰি। তেওঁ ‘ৰজনী-বিদুৰ’ত কিছু বৰগীত বাণীবদ্ধ কৰিছে । তাত তেওঁ দয়াল সূত্ৰধাৰৰপৰা শিকা দুটা বৰগীতো সংৰক্ষণ কৰিছে। তদুপৰি মহন্তই অংকীয়া নাট আৰু ভাওনাও পৰিচালনা কৰি আহিছে আৰু নিজে আকাশবাণীৰ অংকীয়া নাটকত অংশ গ্ৰহণ কৰিছে।

কলাগুৰু বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাৰ কথাত সুৰ আৰোপিত কৰা খগেন মহন্তই প্ৰথম শিল্পী। 'এই মোৰ শেষ গান' এই গীতটি বিষ্ণু ৰাভা ঢুকুৱাৰ দিনাই খগেন মহন্তই সুৰ দি গাইছিল। খগেন মহন্তৰ পাখোৱাজ, তবলা, ঢোলক, খোল, মৃদং, বাদ্য ধ্বনি আৰু সুললিত কণ্ঠ এতিয়ালৈকে প্ৰায় চাৰি হাজাৰৰ ওপৰ ৰাজহুৱা সংগীতানুষ্ঠানত পৰিবেশিত হৈছে। ফিল্ম, ৰেডিঅ', গ্ৰামোফোন, কেছেট, দূৰদৰ্শন-সকলোতে মহন্তৰ কণ্ঠ সংযোজিত হৈছে। অকণি, কিশোৰ-কিশোৰী, আৰু যুবক-যুৱতী আদিৰ বাবে ৰচা গীত, ৰুদ্ৰ বৰুৱাৰ গীত, বিষ্ণু ৰাভাৰ গীত, জ্যোতিপ্ৰসাদৰ গীত, অসম অলিম্পিক সন্থাৰ আৰু ৰাজ্যিক পথ পৰিবহণ নিগমৰ আনুষ্ঠানিক গীত তেওঁ গাইছে। তেওঁৰ পইত্ৰিছটা কেছেটত দুশ আশীটাৰো অধিক গীত গাইছে। গ্ৰামোফোনত গোৱা নৰ্বৈটা ৰেকৰ্ডৰ গীত আৰু তাৰে বত্ৰিছটা চিনেমাৰ গীত। এইবোৰ গীত পৰিবেশন কৰোতে তেওঁ ষ্টুডিঅ'ৰ বন্ধ কোঠাত প্ৰায় চাৰিশ নৰ্বৈ ঘণ্টা আবদ্ধ হৈছে। তেওঁৰ কিছু গীত 'খগেন মহন্তৰ কণ্ঠৰ গীত' আৰু 'বিহুৰে বিৰিণাতত সন্নিবিষ্ট হৈছে। মেঘমুক্তি, মইনাজান, যুঁজ আদি চিনেমাত তেওঁ সংগীত পৰিচালনা কৰিছে আৰু নিশিউজাগৰৰ (টেলিফিল্ম) কৰিছে। তেওঁ মৰম তৃষ্ণা, অপৰাজেয়, বিভ্ৰাট, উপগ্ৰহ, ভাইটি, অনুতাপ, ৰশ্মিৰেখা, গণেশ, ৰতনলাল, সোণটি, প্ৰাণ গংগা, মেঘমুক্তি, মইনাজান, সোণপখিলি, বাণ, নিশি উজাগৰ, আদি চিনেমাত কণ্ঠ দান কৰিছে। বহাগৰ গীত, কেতেকী, মিলন, বুকুত এজাক ধুমুহা আদি কেইবাটাও কেছেটো তেওঁ পৰিচালনা আৰু সেইবোৰত কণ্ঠদান কৰিছে। বান্ধৱ কৃষ্ণ, ৰমকে জমকে, ৰজনী বিদূৰ, বিৰিণা, পনীয়লী আদিয়ে অসমীয়া থলুৱা গীতক জনপ্ৰিয় কৰাত সহায় কৰিছে। খগেন মহন্তৰ কেইটামান প্ৰখ্যাত গীত হ'ল—পকা তুল তুল বিলাহী, কলৰে পাততে কাউৰী পৰে, যায়ো কানু বায়ো বেণু, মা আমি শদিয়ালৈ যামেই, বৰষুণৰ বতৰত মইনা নুঠে মটৰত, মায়া ভৰা এই ধৰা, নিদানৰ সংগী তোৰ, জেউতী অ' কুশলে আছ নে চাগৈ, চকু জুৰায়ৰূপে যাৰ সি মন জুৰাব পাৰেনে, কাৰ ঘৰৰ পাট নাদ আছিল কাৰ ঘৰৰ জৰী আদি উল্লেখযোগ্য।

তেওঁ এই সংগীতবোৰৰ যোগে আমাৰ মানবীয় মূল্যবোধ, শোষণ-উৎপীড়ন, ভাঙিপৰা সংহতি, আৰ্থ-সামাজিক চেতনাবোধ, আদি গঢ়িবলৈ এগৰাকী খনিকৰৰ ভূমিকা লৈছে। তেওঁৰ আকাংক্ষা, বিজ্ঞানক লোককলাৰ মাজেৰে জনমুখী কৰা তেওঁৰ প্ৰযোজনাৰ 'অ' মোৰ দেশৰ মানুহ'- কেইখনমান দেশৰ জন-সংস্কৃতি বিনিময় আঁচনিৰ অধীনত পৰিবেশনৰ বাবে চীনৰ বেইজিঙলৈ নিৰ্বাচিত হৈছে। খগেন মহন্তই পশ্চিম বংগত অনুষ্ঠিত লোক-

সংস্কৃতিৰ মাধ্যমেৰে বিজ্ঞানৰ প্ৰচাৰ সম্পৰ্কে দিহা কৰা এখন আলোচনা চক্ৰ আৰু তাৰ কৰ্মশালাত যোগদান কৰিছে। আলোচনা চক্ৰত তেওঁ অসমৰ বিভিন্ন লোক গীত-মাত আদিৰ বিষয়ে বক্তৃতা দিয়ে। তাত পৰিবেশন কৰা অসমীয়া লোক-সংগীত আলেখ্যখন শ্ৰেষ্ঠ বিবেচিত হৈছে। ১৯৬৫ চনত মহন্তই ভাৰত-নেপাল মৈত্ৰী আঁচনিৰ অধীনত নেপালৰ কাঠমাণ্ডুত (ৰজা মহেন্দ্ৰৰ আগত) ৰয়েল হলত গোবালপৰীয়া আৰু কামৰূপী লোকগীত, উজনিৰ বিহু আৰু নেপালী গীত পৰিবেশন কৰি ভূয়সী প্ৰশংসা লভে। ১৯৬১ চনতে তেওঁ বংগদেশত আয়োজিত বিশ্ব শান্তি মেলাত মঘাই ওজাৰে সৈতে অসমীয়া লোক সংগীত পৰিবেশন কৰে। তেওঁৰ অনুষ্ঠান চাই, কলিকতাৰ প্ৰগতিশীল বিজ্ঞানী যুবক শান্তনু ঘোষে খগেন মহন্তক লৈ গৌৰৱ কৰিছে এনেদৰে :

মহন্ত শ্ৰীখগেন
এমনটা যে হবেন
জানত সবাই গাঁয়ে।
সৃষ্টিতে নেই ফাঁকি
হটাও য'ত মেকি
ফিৰত পায়ে পায়ে।
শ্ৰোতা এক কি এক লাখ
হোক, যে মানুষেৰ ডাক
খগেন বাবু খাড়া
মিনিট দুয়েক চোখটি মুদে
আসৰ জমান গেয়ে কুঁদে
বিষ্ণু ৰাভাৰ নাড়া
খাটি মানুষ মূল মন্ত্ৰ
কাছে আসাৰ এই তন্ত্ৰ
খগেন বাবুৰ জানা।
সুৰেৰ দেউল (যেই খানেতে)
মাঠ মসজিদ মন্দিৰেতে
নেই তাতে তাৰ মানা।

১৯৫৯ চনত ভাৰতত টি, ভি-ৰ সূচনা কৰোতে, তাত গীত গাওঁতা তেবেঁই প্ৰথম অসমীয়া আৰু তেতিয়াৰেপৰা ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ টি ভিত তেওঁ গান পৰিবেশন কৰিছে। অসমত টি, ভি অনুষ্ঠানৰ সূচনা কৰোতেও তেওঁকে আৰম্ভণী অনুষ্ঠানৰ গীত পৰিবেশন কৰিবলৈ আমন্ত্ৰণ জনাইছিল।

১৯৯২ চনত তেওঁক সংগীত নাটক অকাডেমি বঁটাৰে সৰ্বভাৰতীয় স্বীকৃতি জনোৱা হয় আৰু ১৯৯৫ চনত তেওঁক সদৌ অসম শিল্পী দিৱস সমিতিয়ে প্ৰথমবাৰৰ কাৰণে পুৰুষোত্তম দাসৰ স্মৃতিত আৰম্ভ কৰা 'শ্ৰীময়ী' বঁটাৰে সন্মানীত কৰে।

বৰগীত সম্পৰ্কে কৰা এক প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি তেওঁ কয় যে, পোনতে সৰ্বসাধাৰণৰ শুনিবলৈ মন যোৱা আৰু শিকিবলৈ আগ্ৰহ ওপজা বিধৰ হ'ব লাগে। পৰম্পৰাগতভাৱে ৰাগ দিয়া পদ্ধতি 'দেখুৱাই, পিছলৈ তালটো খৰ কৰি নি দ্ৰুত লয়ত বিভিন্ন 'চোক' ঘাট, ভাঙনি আদি প্ৰয়োগ কৰি পূৰ্ণাংগ বৰগীত কৰিবপৰা যায়। তেওঁ বৰগীত আৰু অংকীয়া নাটৰ গীতৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নেদেখে। কামৰূপ জিলাখন খণ্ডিত হৈ, বৰপেটা আৰু নলবাৰী হোৱাৰ পিছত "কামৰূপী লোকগীত'ৰ নাম 'অসমীয়া লোকগীত' কৰাৰ তেওঁ পক্ষপতী- যিহেতু বৰপেটা আৰু নলবাৰী আদিতো কামৰূপী লোকগীত গোৱা গায়ক আছে। সৰুতে তেওঁ গীত গোৱাৰ অনুপ্ৰেৰণা নিজৰ ঘৰখনৰপৰাই হেনো লাভ কৰিছিল। পিছৰ জীৱনত কেশৱ মহন্ত, ৰুদ্ৰ বৰুৱা, হেমাংগ বিশ্বাস আৰু বিষ্ণু ৰাভাৰ মৰম আৰু উপদেশ লাভ কৰিছিল বুলি তেওঁ আমাক কয়। খগেন মহন্তৰ জন্ম ১৯৪২ চনত, নগাঁও জিলাত। পিতৃ হৰেন্দ্ৰনাথ মহন্ত আৰু মাতৃ লক্ষ্মীপ্ৰিয়া দেৱী । ১৯৭৩ চনত সুগায়িকা অৰ্চনা মহন্তৰ লগত তেওঁ বিবাহ পাশত আবদ্ধ হয়। বিবাহৰ পিছত উভয়ে যুগ্মভাৱে কিছুমান গীত পৰিৱেশন কৰিছে আৰু এই গীতেও জনসাধাৰণৰ মাজত বিশেষ সমাদৰ লভিছে। বৰ্তমান তেওঁ গুৱাহাটী আকাশবাণী কেন্দ্ৰৰ সহকাৰী সঞ্চালক।